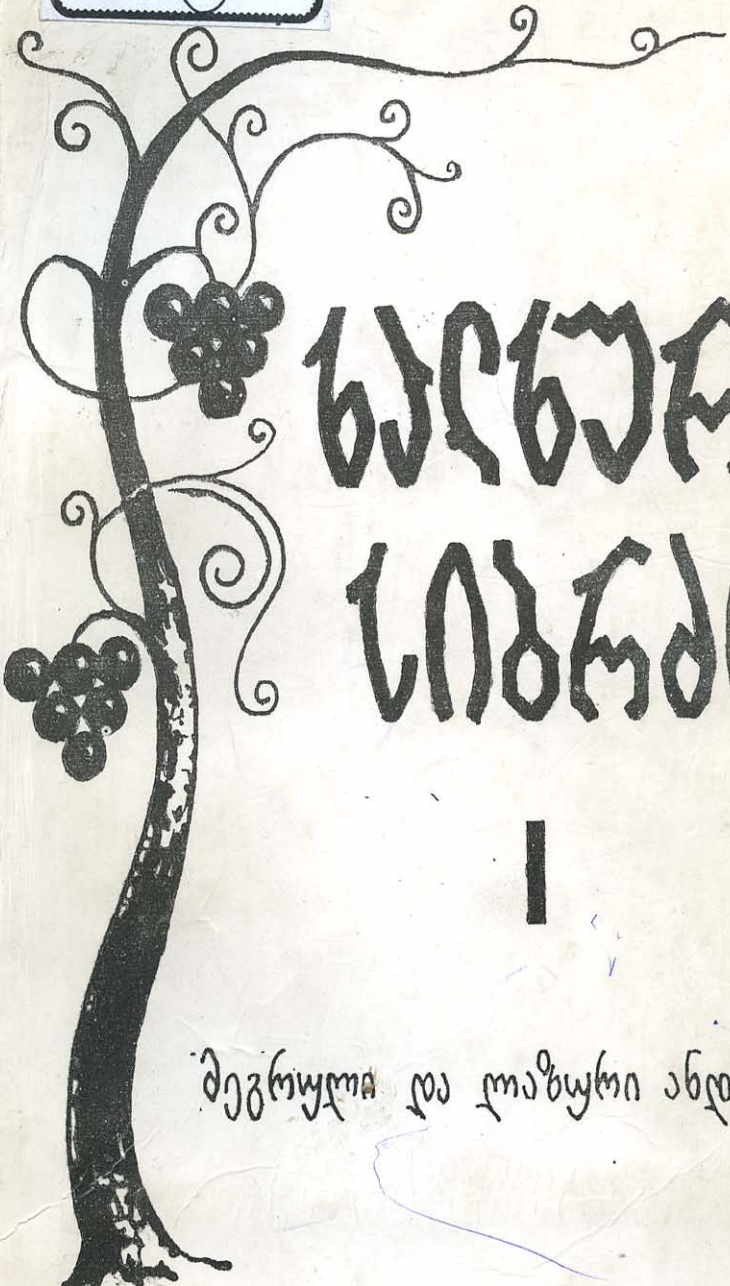

1
K 223810
3

ԵՆԴԵՆԻ
ՆՈՏԵՐԵՆ

I

Սրբազան Կաթողիկոսական Եկեղեցու
Գրադարանի Գրքերի Կառավարություն

საღმრთო სიბრძნე

I

მეგრული და ლაზური ანდაზები

შეამუშავა: რ. შეროზია, ო. კვიციანი

0005-666
0026 56570636

აღმასახლოება „მსგვესმი“

თბილისი

1994

საქართველოს მთავრობის განკარგულებაში

ამ კრებულში იბეჭდება მეგრული და ლაზური ზეპირსიტყვიერების ნიმუშები — ანდაზები, შეგონებანი, სიტყვის მასალა.

წიგნი საინტერესო იქნება როგორც სპეციალისტების, ისე მოსწავლე ახალგაზრდობისა და მკითხველთა ფართო წრისათვის.

საქართველოს მთავრობის განკარგულებაში

რედაქტორი: აკად. ქ. ლომთათიძე

საქართველოს მთავრობის განკარგულებაში

რეცენზენტები: ფილოლ. მეც. კანდ. ი. ასათიანი
ფილოლ. მეცნ. კანდ. ქ. ქირია

საგ-2000
შეამოწმებულია

პრეზიდიუმის
მდივანი
ლი. ი. თ. ბ. ა.

წინასიტყვაობა

წინამდებარე კრებულში ადრე გაამოქვეყნებულ ნიმუშებთან ერთად შეტანილია სამეგრელოსა და ლაზეთში სავლე სამუშაოების დროს მოძიებული მასალა.

სავლე სამუშაოები სამეგრელოში დაიწყო 1985 წელს იმ მიზნით, რომ შეკრებილიყო სხვადასხვა ტიპის ტექსტები და დარგობლივი ლექსიკა მეგრულის ლექსიკონისათვის (ასევე დიალექტოლოგიური ატლასისათვის), რომლის დამუშავების ინიციატივა ეკუთვნოდა იმჟამად ენათმეცნიერების ინსტიტუტის ქართველურ ენათა განყოფილების გამგეს, შემდეგ კი ამავე ინსტიტუტის დირექტორს, აწვანსვენებულ პროფ. ბ. ჯორბენაძეს.

სალექსიკონო მასალაზე მუშაობისას დაგროვდა გარკვეული რაოდენობის ანდაზები, ანდაზური თქმები, შეგონებანი, სიტყვის მასალა, იდიომები. ამან წარმოშვა ამ კრებულის შექმნის იდეაც. ამავე დროს ჩვენი დიდი სურვილი იყო, მეგრულთან ერთად ლაზურის ნიმუშებიც მიგვეწოდებინა მკითხველისათვის. ვფიქრობთ, ასეთი გამოცემა მრავალმხრივ იქნება სასარგებლო.

ამჟამად ქვეყნდება პირველი წიგნი, რომელშიც შესულია ანდაზები, შეგონებანი, სიტყვის მასალა. მეორე წიგნი დაეთმობა იდიომებს.

რამდენიმე განმარტება ტექსტისათვის.

1. კრებულში კლასიფიკაციის გარეშე შევიტანეთ ყველა (ჩვენთვის ხელმისაწვდომი) მასალა — სავლე სამუშაოების დროს მოძიებულიცა და ადრე გამოქვეყნებულიც. მათ შორის ა. ცაგარელის, ნ. მარის, ი. ყიფშიძის, თ. სახოკიას, არნ. ჩიქობავას, გ. კარტოზიას, ა. ცანავას, ტ. გუდავასა და კ. დანელიას მიერ გამოცემულ ტექსტებსა თუ ნაშრომებში დაბეჭდილი ნიმუშები.

გარკვეული მოსაზრებით ამ წიგნში არ იბეჭდება მეგრული ანდაზების ფონეტიკური ვარიანტები, რომლებიც საკმაოდ დიდი რაოდენობით დაგროვდა.

2. სპეციალისტებისათვის ცნობილია ფონეტიკური ცვლილებები, რომლებიც შეიძლება განიცადონ ბგერებმა მეგრულ მეტყველებაში. აქ მათ არ ჩამოვთვლით. აღვნიშნავეთ მხოლოდ იმას, რომ არ შეგვისწორებია არც გამოქვეყნებული და არც ჩვენს მიერ ჩაწერილი ნიმუშები, თუმცა აქა-იქ გვხვდება ისეთი ფორმაც, რომელიც დადგენილ კანონზომიერებას არ ემორჩილება. მიგვაჩ-

ნია, რომ ამ წიგნში დაბეჭდილი მასალა ამსახველია მეგრულში მიმდინარე ფონეტიკური მოვლენებისა.

თითოეულ ნიმუშს ახლავს სიტყვა-სიტყვითი თარგმანი, რიგ შემთხვევაში — შესატყვისი ქართული ანდაზაც (ვსარგებლობთ „ხალხური სიბრძნის“ ხუთტომეულის მეხუთე ტომში დაბეჭდილი მასალით. ფრჩხილებში ჩასმული ციფრი მიუთითებს ანდაზის, ანდაზური თქმის, შეგონებისა თუ სიტყვის მასალის ნომერზე ამ წიგნიდან). ზოგჯერ ქართული ანდაზა თუ სიტყვის მასალა თანხედება მეგრული ან ლაზური ანდაზის თარგმანს. ასეთ შემთხვევაში დატოვებულია მხოლოდ ანდაზა. თარგმანი ბრჭყალებშია ჩასმული, ანდაზა — არა.

გულწრფელ მადლობას ვუხდით აკადემიკოს ქ. ლომთათიძეს, რომელმაც რედაქტორის მძიმე სამუშაო იტვირთა და თავისი შენიშვნებითა და რჩევით ხელი შეგვიწყო წიგნის უკეთესად მომზადებაში.

კრებულის ავტორები მადლობით მიიღებენ მკითხველის შენიშვნებსაც, რომლებიც დახმარებას გაგვიწევენ მომავალ მუშაობაში.

მეგრული ანდაზები

- 1 აბეს კაბეს გეუჭაბუანსია.
 „აბეს კაბეს აწებესო.“
 კაბეს ხოლო ჟი გიოჭაბესია.
 „კაბეს (კამეჩს) კიდევ დაადესო.“
 აბეს კაბე მეუჭაბესია.
 „აბეს კაბე დააწებესო.“
- 2 ადრეიან ენადგინა ყურდგელშა წიარს ვამაჭიშენია.
 ადრე ენადგინა ყურდგელც წიარი ვეგიოჭიშუანსია.
 ადრე ამდგარსა კურდღელსა ვერ დაეწევა მწევარიო. (13)
- 3 ადრეიანი ირფელი ჯგირი რე ლურაში მეტია.
 ყველაფერი ადრეული სჯობია სიკვდილის მეტო. (4072)
- 4 ათოსუმა უჩქენი, თის ათოსქირაფათი უჩქენია.
 „ჩაფსმა რომ იცის, იმან ამოშრობაც იცისო.“
 ეთოშოლუა უჩქენ, თისგ ეთოსქირაფა ხოლო უჩქენია.
 „ჩასველება რომ იცის, იმან ჩაშრობაც იცისო.“
- 5 ათოფსუმამ წამალ ლოლეს დო მაჟია ქოდიქყუა.
 „ჩაფსმის წამალი გუკეთეს და მეორე დაიწყოო.“
 ბალანას ეთოფსგმაში წამალი გაუკეთეს დო ეთოწიკუა ქი-
 დიქყუა.
 „ბავშვს ჩაფსმის წამალი გაუკეთეს და ჩასვრა დაიწყოო.“
 ბავშვმა ჩასველება იცოდა, წამალი უყვეს — ჩასვრაც ის-
 წავლაო. (197)
- 6 აკა სიტყვას ორხვალი კოც ქაარაგადაფუანანია.
 „ერთ სიტყვას დასახვრეტ კაცსაც ათქმევინებენო.“
- 7 აკაშა მარცხი ქომოხვადუნ, უკულ ნარლება მუს ოხვა-
 რუნია.
 „ერთხელ მარცხი რომ მოხდება, მერე ნაღვლობა რას უშ-
 ველისო.“
- 8 ალალ-მართალ კოჩის ლორონთი ვემიოდინუანსია.
 „ალალ-მართალ კაცს ღმერთი არ დაკარგავსო.“
 ალალი კაცის საქონელი ქვაზე იღვას — არ დადნება.
 (3251)

- 9 ალალობა სარალობა რენია.
„ალალობა საბრალობა არისო.“
- 10 ალანსია ცხენი ვართი ღურელო უდინუ დო ვართი ცო-
ცხალოვა.
„ალანს ცხენი არც მკვდარი დაეკარგება და არც ცოცხა-
ლიო.“
- 11 ალაყურტის ხოლო ყირტუა ოკონია.
„მსმელს (მყლაპველს) ისევ სმა (ყლაპვა) უნდაო.“
- 12 ალმაძიცეს ალმანგარე უჯგუნია.
„სიცილში მოზიარეს ტირილში მოზიარე სჯობიაო.“
ელმაძიცეშა ელმანგარე გისხუნუდასია.
„მოცინარ (თანამგრძნობს) მოტირალი (თანამგრძნობი) გერ-
ჩიოსო.“
ველმოძიცუა, ელმონგარი.
„არ შემომცინო, შემომტირეო (ტირილით თანამიგრძენიო).“
- 13 ამდლარ საქმე ქუმეშა ვაგნოდვაეა.
დღევანდელ საქმეს სახვალიოდ ნუ გადადებო. (3310)
- 14 ამდლარი ღურა ქუმეშაეა.
„დღევანდელი სიკვდილი ხვალამდისო.“
- 15 ამდლა-ქუმეთი ზოთონჯქ ქუმაქიშუა.
„დღეს-ხვალეთი ზამთარმა მოუსწროო.“
დღე-მხვალიე კაცსაო თოვლი მოუვა კარსაო. (628)
- 16 ამდლა-ქუმე დღას ველიებუნია.
„დღეს-ხვალე არასოდეს დაიღევაო.“
- 17 ამინდი ოქუმარეშე მერჩქინდუნია.
„ამინდი დილიდან დააჩნდებაო.“
- 18 ანაკიაშა ჩხომი ჭვილი მეულუდესია.
„ანაკლიაში თევზი შემწვარი მიჰქონდათო.“
ანაკლიაში ერთ კაცს შემწვარი თევზი მიჰქონდაო (92)
- 19 ანგარიში ჯიმა დო ჯიმა შქას რენია.
„ანგარიში ძმასა და ძმას შორის არისო.“
ანგარიში საჯიმალოს ხოლო რენია.
„ანგარიში საძმომიც არისო.“
ძმამ ძმას ანგარიში უყო, ისევ ძმები იყვნენო (2744)

- 20 ანგიშ მანგი ჩანჩალაკია.
ანგიშ მანგი თანგიენია.
ალხანას ჩალხანა არ დაეღევაო. (82)
- 21 ანგურა მუზმა ხეჭერუენი, წინდა ვამკურცე.
„კეცი რამდენიც უნდა ფხიკო, კუქყი არ გამოუვა.“
აგურს რეცხდნენ და უარესი წვენი გასლიოდაო. (8)
- 22 ანთალაქ მა მალორუ, ანთალას მა ვალორენქ.
„ანთელავამ მე მომატყუა, ანთელავას მე ვატყუებ.“
- 23 ანთხებულ ცხენს ნაბადის ვაძირანანიო.
„დამფრთხალ ცხენს ნაბადს არ აჩვენებენო.“
- 24 ანწი მაჟია დუს მითინ ვემნორდგუნსია.
„აწი მეორე თავს არავინ დაგადგამსო.“
- 25 არგუნი ცხვენს გიმაძულუა დო ხოჯი ეშე ეშმაქუნდეს
ოჯვილაროვა.
„ცული სხვენზე იდო და ხარი ზევით აჰყავდათ დასაკლავა-
დო.“
არგუნ სოდე ძღდენი, ჩხოუ თეჟი მექუნდესია ოჯვილუშა.
„ნაჯახი სადაც იდო, ძროხა იქ მიჰყავდათო დასაკლავად.“
ხარი დასაკლავად დანასთან მიჰყავდათო. (2887)
- 26 არგუნცე ბურჭული გიოცოთესია.
უჭკუო კოჩქ არგუნს ბურჭული ხოლო ქეგეუძინუა.
„უჭკუო კაცმა ცულს წალდიც მიაყოლაო.“
არგუნიას ბურჭულია გეუძინესია.
კაცს წყალში ცული გადაუვარდა, წალდიც თან გადააყო-
ლაო. (1235)
- 27 არგუნს ვაჭკირუნ, თინა-ნინაქ გოჭკირუა.
„ნაჯახმა რომ ვერ გაჭრა, ის ენამ გაჭრაო.“
- 28 არდგილიშ ლეზიას არდგილიშ წყარი ხაშუნსია.
„ადგილის ლობიოს (იმავე) ადგილის წყალი მოხარშავსო.“
ლეჩხუმურ ლობიოს ლეჩხუმურივე წყალი მოხარშავსო.
(1295)
- 29 ჟირი მასარიშა ლობერი ვემკილობენია.
„ორ მესერს ლობე არ მიელობებაო.“
ართი ბარჯგიშა ჰინი ვემკილობენია.
„ერთ სარს წკნელი არ მიელობებაო.“

- ართი ბარჯგიშა ლობერი ვემკილობენია
 ართ ჯგუნჯგიშა ვემკილობენია.
 „ერთ სარზე ლობე არ შემოილობებაო.“
 ერთი ცხვარი ფარა არ არისო (697)
- 30 ართი ბეშე ცვალი დო მარწვენი ართო ვაგშუურსია.
 „ერთი რძიდან ყველი და მაწონი ერთად არ გამოვაო.“
- 31 ართი დორულაფას წყარი ხოლო ქიდირულუანსია.
 „ერთ დაძინებას წყალიც დაიძინებსო.“
 ერთი პირი ძილი წყალსაც მოუვაო. (683)
- 32 ართი დლა ბაღირესით ქოხვადუნია.
 „ერთი კარგი დღე ბელურასაც ხვდებაო.“
 ართ დლას მუნდი ხოლო ქოძირუნსია.
 „ერთ დღეს უკანალიც ნახავსო.“
 დრო ქომურსია, ფონს მუნდით ქარჩქინანს ღუსია.
 „დრო მოვა და ფონში საჯდომიც გამოაჩენს თავსაო.“
- 33 ართ დლაშ მეტებულ საქმეჲ ჟარნეჲ დლაშა გინიღუა.
 „ერთ დღეს მიტოვებული საქმე ორმოც დღეზე გადავიდაო
 (ორმოცი დღით გადაიდოო).“
 გადადებული საქმე ეშმაკისააო. (3310)
- 34 ართი ვაი რე, მაჟირა-უია.
 „ერთი ვაი არის, მეორე — უიო.“
 ერთი ვაია, მეორე ქვაიაო. (4336)
- 35 ართი ვაშუნ თის ჟირ ქოჩესია.
 „ერთი რომ არ დალია, იმას ორი დაალევენესო.“
 ართი ვაჭკომუნი, თის ჟირი ქოჩესია.
 ერთი რომ არ ჭამა, იმას ორი აჭამესო.
- 36 ართი ვეჩინუნ, თის ჟირი ქაჩინებაფესია
 „ერთი რომ ვერ იცნო, იმას ორი აცნობინესო.“
- 37 ართი თეში ვეჭყორდღ, მაჟიაჲ ვეგეკეთასიე (ვაღიხორასი-
 ანი).
 „ერთი ისე არ ამოწყდება, მეორე არ გაკეთდესო (დასახ-
 ლდესო).“
 ღმერთმან ერთი ვით აცხონოს, თუ მეორე არ წაწყმიდოს.
 (ვ.ტ.) (3053)

- 38 ართი თხირიში გური ჩხორო ჯიმაღეჟქ გირთესია.
ერთი თხილის გული ცხრა ძმამ გაიყოო. (673)
იხ. № 1842
- 39 ართი იბირსინი, თიწკმა მაჟია ინგარსია.
„ერთი რომ მღერის, მაშინ მეორე ტირისო.“
- 40 ართი იძიცანცგ-და, დუც გაძიცანცია;
ჟირი იძიცანცგ-და, ართიანც გაძიცანანია; სუმი იძიცანცგ-
და, საქმეშენი იძიცანანია.
„ერთი თუ იცინის, თავს დასცინისო; ორი თუ იცინის, ერ-
თმანეთს დასცინიანო; სამი თუ იცინის, საქმეზე იცინიანო.“
- 41 ართი კოს სუმი კოჩქ „ცვერე რეჟია“ ქუუწუდა, თოლიშა
ხეს ქომიფუნონუანს.
„ერთ კაცს სამმა კაცმა რომ უთხრას „ბრმა ხარო“, თვა-
ლებზე ხელს მოისვამსო.“
ორმა კაცმა რომ გითხრას ბრმა ხარო, თვალეზი დასუქეო.
(1710)
- 42 ართი კოც ხვალე სოფელი ვაშენებენია.
„ერთი კაცი მარტო სოფელს ვერ ააშენებსო.“
ერთი კაცი სოფელს ვერ ააშენებსო, სოფელი კი ერთ კაცს
ააშენებსო. (677)
- 43 ართი კოჩიშო ჟირი კოჩი ლაშქარი რენია.
„ერთი კაცისთვის ორი კაცი ლაშქარი არისო.“
ორი კაცი ერთ კაცზე ლაშქარიო. (1701)
- 44 ართი ლუკა თოფურქ თუნთის ქივიოსქიდუა.
„ერთი ლუკმა თათლი დათვს დარჩაო.“
- 45 ართი მატახალც ოში მუმაგებელი ვეიაღენია.
„ერთ მტვრეველს ასი მომგები ვერ აუვაო.“
- 46 ართი მორქიათ ჯა ვეკვათენია.
„ერთი მოქნევით ხე არ მოიჭრებაო.“
ერთი შემოკვრით ხე არ წაიქცევაო (694)
- 47 ართი მორქიათ ჩქიმი სქუას ლევანი გივოდვია.
„ერთი მოქნევით ჩემს შვილს ლევანი დავარქეო.“
ართალამო ჩქიმ სქუას ლევანი გივოდვია.
„ერთბამად ჩემს შვილს ლევანი დავარქეო.“

- 48 ართი მოჰვალუათი სელეგინი ვეჰვალენია.
„ერთი მოწველით სულუგუნი არ მოიწველებაო.“
- 49 ართი ოხვამე დოტახეს დო მაჟიას აკეთენდესია.
„ერთი ეკლესია დაანგრიეს და მეორეს აკეთებდნენო.“
- 50 ართი ოხვამერი პაპასითი ქააჩირთუნია.
ერთი ალილო მღვდელსაც შესცდებაო. (662)
- 51 ართი რდას, ჯგირი რდას, მუთუნიშა ღირცდას.
„ერთი იყოს, კარგი იყოს, რამედ ღირცდესო.“
- 52 ართ სენ ფაფირს ონოლია გიოდინუ ხინტკირიაქია.
„ერთი თეფში ფაფისათვის ონოლია დაეკარგა ხინტკირია-საო.“
- 53 ართი სქუა-ვამხე სქუა, ყირი სქუა-ჯგერი სქუა, სუმი სქუა — სრული სქუა, სუმიშ უკული — ჩხოროჯგუა.
„ერთი შვილი — არ მყავს შვილი, ორი შვილი — კარგი შვილი, სამი შვილი — სრული შვილი, სამის შემდეგ — ცხრასავით.“
ართი სქუა — ვამხე სქუა, ყირი სქუა — ჯგერი სქუა, სუმი სქუა — სრული სქუა, ოთხი სქუა — ნოდი სქუა, ხუთი სქუა — ბუნტი სქუა.
„ერთი შვილი — არ მყავს შვილი, ორი შვილი — კარგი შვილი, სამი შვილი — სრული შვილი, ოთხი შვილი — ნადი შვილი, ხუთი შვილი — ბუნტი შვილი.“
ერთი შვილი — ღობეს ჩხირი, ორი შვილი — ვითომ შვილი, სამი შვილი — მართლა შვილი, ოთხი შვილი — აი შვილი! (3102)
- 54 ართი — უცბას სოფელი ვაშენებენია.
„ერთი — უცებ სოფელი არ აშენებულაო.“
ერთ დღეს ქვეყანა არ აშენებულაო. (645)
- 55 ართ ქიყანას პაპას ვადუჯერესია დო ჯოღორს — ქოვა.
„ერთ ქვეყანაში მღვდელს არ დაუჯერეს და ძაღლს — კიო.“
- 56 ართ ღორონთ ორწყე ჩქიმ სიმართლესია.
„ერთი ღმერთი ხედავს ჩემს სიმართლესო.“
- 57 ართ შურიშო ქოთქვი დო ართ გურიშოვა.
„ერთი სულისთვის თქვი და ერთი გულისთვისო.“

- 58 ართი შხურიშო ქობთქუათ დო ართი გერიშო.
„ერთი ცხვრისათვის ვთქვათ, მეორე კი მგლისათვისო.“
- 59 ართი ცოდა მაქიმინალს უღუნია დო ოში მარაგადესია.
„ერთი ცოდვა მქნელსა აქვს და ასი კი მთქმელსაო.“
- 60 ართი ცოდა მახინჯის უღუნია დო ჩხორო — მინჯესია.
„ერთი ცოდვა ქურდს აქვსო და ცხრა — პატრონსო.“
ქურდმა ერთი ცოდვა ქნა, დამკარგავმა — ათასიო. (2327)
- 61 ართი წიკვილ ღეჯქ ოში ღეჯი დოწიკუა.
ერთმა წვირიანმა ღორმა ასი ღორი გასვარაო. (715)
- 62 ართი ჭკვერულს ბორო ხოლო თქუანსია.
„ერთ ჭკვიანურს სულელიც იტყვისო.“
ართმა ხანგასტ დუჯერა.
„ერთხელ გიყსაც დაუჯერებენო.“
ერთი რეგვენსაც დაეჯერებაო. (687)
- 63 ართი ხართას ვენოძედ დო მაჟიაშა გინმარღვენდესია.
„ერთ ტომარაში არ იღო და მეორეში გადაჰქონდათო
(ყრიდნენო).“
ართის ვენოღგედ დო მაჟიას ინაბუნდესია.
„ერთში არ იდგა და მეორეში ასხამდნენო.“
- 64 ართ ხოჯის ტყეები ჟირ(ი)შა ვემკანწყუმუნია.
ერთ ხარს ორი ტყავი არ გაძვრებაო. (696)
- 65 ართი ცორადილი უშქური ოში უშქურც ცორიდუნცია.
ერთი დამპალი ვაშლი ცხრა ვაშლს დაალპობსო, (668)
- 66 ართი ჯიმა ღურუდუა, მაჟირა ბაწარს წკუმონტუნდუა.
„ერთი ძმა კვდებოდა და მეორე (ძმა) თოქსა გრეხდაო.“
უნჩაშ ჯიმა შიბულენდუა დო უკულაში ბაწარს წკუმონ-
ტუნდუა.
„უფროსი ძმა შოულობდა და უმცროსი თოქსა გრეხდაო.“
- 67 ართის ლაშქარ უჭირდუ დო მაჟირას-ხვიტი.
„ერთს ლაშქრობა (ომი) უჭირდა და მეორეს — ხვიტიო
(მკადი).“
- 68 ართის მუ უჭირცენი, მაჟიას მუ უჩქენია.
„ერთს რა უჭირს, მეორემ რა იცისო.“

- 69 ართიშა კოც ნახაფულით ხოლო დაღორენანია.
 „ერთხელ კაცს ნაფოტითაც მოატყუებენო.“
 ართშახ ჯოღორს ნახაფულით დაღორენა, მარა მაჟიაშახ
 ქობალიშა ხოლო ვემურსია.
 „ერთხელ ძალს ხის ნაფოტითაც მოატყუებენ, მაგრამ მეო-
 რეჯერ პურთანაც არ მივაო.“
- 70 ართიშა ევილირი გური მუთუნს ვაგათელეებენია.
 „ერთხელ მოკლულ გულს ვერაფერი გააცოცხლებსო.“
 ერთხელ დაკოდილ გულს ვერაფრით გაამრთელეხო. (3415)
- 71 ართიში მეტიშა ხვალე ბული იტყაბარუნია.
 „ერთზე მეტად მხოლოდ ბლის (ხე) ტყავდებაო.“
- 72 ართშა დედიბის ხოლო ქამარცხინუ კურდღელქ.
 „ერთხელ დედაბერსაც შემოემარცხა კურდღელიო.“
 ერთხელ ჯოჯოხეთსაც მიადგება მზეო (725)
- 73 ართშა ქვარა ხოლო ქიდიყურყინუანსია.
 „ერთხელ მუცელიც დაიბუყუნებსო.“
- 74 ართშახ დინაბადი ართშახ ღურუნია.
 „ერთხელ დაბადებული ერთხელ კვდებაო.“
- 75 ართშახ მინი ვაჩირთუნია.
 „ერთხელ ვინ არ შეცდებაო.“
 ერთი ალილო მღვდელსაც შესცდებაო. (622)
- 76 არიკის ართკაკალი ტყურა ვარენია.
 „ზღაპარში არცერთი ტყუილი არ არისო.“
- 77 არძა ართი ჯვარალეფი რენანია.
 „სულ ერთი ჯვარალეზი არიანო.“
- 78 არძა ბოროს მუში დუდი ჭკვერი უჩქენია.
 „ყველა სულელს თავისი თავი ჭკვიანი ჰგონიაო.“
 ყველა აბდალს თავი ჭკვიანი ჰგონიაო. (4055)
- 79 არძა ოჯახის მუშ კოტო წყარი ფუნსია.
 „ყველა ოჯახში თავისი ქოთანნი წყალი დულსო.“
 თითო ოჯახში თითო კოჭობი შექამანდი წყალი დულსო.
 (1011)
- 80 არძა მუშ მანგის გორუნსია.
 „ყველა თავის შესაფერისს (სწორს) ეძებსო.“

- 81 არდა პიორი ვამკილანსია.
„ყველა კვირტი არ გამოისხამსო.“
- 82 არდა ღურა ღურა ვარენია.
„ყველა სიკვდილი სიკვდილი არ არისო.“
- 83 არდა ჯას ქალაწიკვანქენი, ნამუს ალადობოდუქია.
„ყველა ხის (ძირს) თუ დასვრი, რომლის ქვეშ ჩამოჯდებიო.“
- 84 არდა ცხენი თის ვაკეთენს, მუსით დიდა აკეთენდუა.
„ყველა ცხენი იმას არ აკეთებს, რასაც დედა აკეთებდაო.“
- 85 დუდიშ ქანცაფი უჭირს, ვარა არდა ცხენი თუხარიკი რე.
„თავის განძრევა უჭირს, თორემ ყველა ცხენი თოხარიკია.“
ცხენქ თქუა: არძო ცხენი თუხარიკი რენია, დუდიშ გორქია-
ლა უჭირსია ვარა.
„ცხენმა თქვა: ყველა ცხენი თოხარიკია, თავის კანტური
უჭირს თორემო.“
არდა ცხენი თოხარიკი რე, დუდიშ დოქანცაფა ოზარ ვარა.
ყველა ცხენი თოხარიკია, მაგრამ თავის გაქნევა ეზარებაო.
(2420)
- 86 არდა ცხენს „ცხენს“ უძახუნა, მარა „ბედაური“ გვალო
შხვა რენია.
„ყველა ცხენს „ცხენს“ ეძახიან, მაგრამ „ბედაური“ სულ სხვა
არისო.“
- 87 არდა ჯოლორი ართი კეტით ველახენია.
„ყველა ძალლი ერთი კეტით არ იცემებაო.“
ყველა ძალლი ერთი ჯოხით არ გაიდენებაო. (2421)
- 88 არძაშ წოხოლე მიოდვარუნი, თი გინი არძაში უკული
ოწინესია.
„ყველაზე წინ რომ დაიბღავლა, იმ ხბოს ყველაზე ბოლოს
მოაწოვესო.“
არძაშ წოხოლე მიოდვარუნი, თი გინქ ბოლოშა ქიდოსქი-
დუა.
„...ბოლოს დარჩაო.“
არძაშ წოხოლე მიმადვარალი გინი არძაშ უკახალე მიაშ-
ქვეს დიდაშავა.
„ყველაზე უწინ რომ ბლაოდა, ის ხბო ყველაზე უკან (ბო-
ლოს) მიუშვეს დედასთანაო.“
გინქ არძაშ წოხოლე მიოდვარუა დო არძაშ უკულ მიაშ-

ქვესია (ძუძუმ ოწუშა).

„ხბომ ყველაზე ადრე მიაბღავლა და ყველაზე უკან მიუშ-
ვეს (ძუძუს საწოვადაო).“

ღუღო მიოდვარუნი ი გინი ბოლოშა ვეიოწინესია.

„პირველად რომ იბღავლა, ის ხბო ბოლოს მოაწოვესო.“

89 აფხაზას ტყვიაქ ქემოხვადუა დო ჯიქის თინა უჩქედუა,
ჯიქის მიოვგდუე.

„აფხაზს ტყვია მოხვდაო და ჯიქს ის ეგონაო, ჯირკს შვერ-
ქოო.“

ჩემს იქით თოფი რომ კაცს მოხვდეს, ვითომ კუნძს მოხვედ-
რიაო. (2528)

90 აფხაზას ცხენიმ სახელქ გაქყორდუა.

„აფხაზს ცხენის სახელი დაავიწყდაო.“

იმერელს მქადის სახელი დაავიწყდაო. (1090)

91 აფხაზაქ თქუა: ღორონთი კოს გაქყორუნი, ჭკუას მიდუ-
ღანსია.

ღორონთი მისით გაქყორუნი, ჭკუას მიდუღანსია.

„აფხაზმა თქვა: ღმერთი კაცს რომ გაუწყრება, ჭკუას წა-
ართმევსო.“

92 აფხაზაქ უწუ ბალირეს: სი ოხერი, ირო წიწილა რექი-
აო?!

„აფხაზმა უთხრა ბელურას: შე ოხერო, სულ მუდამ წიწილა
უნდა იყვეო (რომ მუდამ წივიო)?!“

93

აფხაზაქ უწუა ჭყოლირ აფხაზას: კუსანქენი, მარგალიში
კვიწიწი ხოლო ვაგოქირუნია.

„აფხაზმა უთხრაო დაქრილ აფხაზს: რომ კენესი, მეგრელის
მუწუკი ხომ არ გკირსო.“

94

კოჩქ (აფხაზაქ; ყაზაყიქ) ხოჯი გოტყაბარუა დო კუდეღს
ხამუ ქეკატახუა.

„კაცმა (აფხაზმა; გლეხმა) ხარი გაატყავაო და კუდს დანა
მიატებაო.“

ძროხის კუდზე დანა გატყდაო. (2754)

95

აფხაზაში ნაქყა რენია: ვართი სქანით რჩქინუღასია დო
ვართი შხვაშა დაიჯერებუღასია.

„აფხაზის დანაწყევლი არისო: არც შენით გცოდნოდესო და

არც სხვისთვის დაგეგერებინოსო.“

ურიაჟ თქუა: სქანი ვაიჩქუდასია დო შხვაში ვაგაიგონებუ-
დასია.

„ებრაელმა თქვაო: შენი არ იცოდეო და სხვისი არ გცოდ-
ნოდესო (ვაგეგონოსო)“

96 აფხაზეფი კოწიას იფუჩუანდესია დო მიხას უხუჯუანდე-
სია.

„აფხაზეფი კოწიას იფიცებდნენო და მიხას ემბრობოდნენო
(„მხარს უქერდნენო“).“

97 აქლემი (არქემი) თეში ვაშურდუნია, თიში ოლალ გერგნქ
მიდელასიე.

„აქლემი ისე არ დაიღლებაო, მისი ტვირთი ვირმა წაილო-
სო.“

აქლემი ისე არ დავარდება, რომ ვირის საპალნე ველარ აი-
კიდოსო. (149)

98 აშო ძიცა-ძიცათ მოყუნდესია, ვიშო ნგარათ ვერაყუა.

„აქეთ სიცილ-სიცილით მოყავდათ, იქით ტირილით ვერ გა-
რეკესო (ვააგდესო).“

99 აშოთია ვიშოთია რენია.

„აქეთია იქითია არისო.“

მომციას მიმცია უნდაო. (1518)

100 ახალაიაშ ოსურეფი პატარაიაშ ოსურეფს მიშარაგადან-
დესია.

„ახალაიას ცოლები პატარაიას ცოლებში ლაპარაკობდნენო.“
ახალაიაჟ პატარაიას მიშასხ პუა.

„ახალაია პატარაიას ცეკვაში ჩაერიაო.“

ახალაიაშ ჯოდორი გომუას ჯოდორენს მიშალალანდუა.

„ახალაიას ძალლი გომუას ძალლებთან ყეფდაო.“

101 ახალი მოჯგირეშენი ჯვეშის ნუ მიოცოთა.

„ახალი მოყვრის გამო ძველს ნუ დაკარგავ.“

ახალი მეგობარი გაიჩინე, ძველს ნუ დაივიწყებო. (3271)

102 ახალი მუმა ნალურაშა დო ახალი ჩილი მუნაყუნეფი კო-
ჩიშა მათხილებელი რენია.

„ახალი მამაგარდაცვლილი და ახალი ცოლმოყვანილი კაცი
მოსაფრთხილებელი არისო.“

- 103 ახალი მუშა ნალურა კოჩი დო ახალი ოსურამი კოჩი უ-
რიხოლო ართი რენია — აკაშა მუთუნი ვერაგადენია.
„მამა ახლადგარდაცვლილი (კაცი) და ახალცოლშერთული
კაცი ორივე ერთიან — არცერთისათვის არაფერი ითქმე-
ბაო.“
- 104 ახალი ოქოსალი ჯგირო ქოსგნცია.
ახალი ოქოსალი არძა ჯგირო ხუშუნსია.
„ახალი ცოცხი (ყველა) კარგად გვისო.“
ახალი ცოცხი კარგად ჰგვის, ძველი მოატანს ქვიშასაო.(178)

ბ

- 105 ბაბუ ლურუს მოთაშა ოწურუანდუა.
„ბაბუა სიკვდილს შვილიშვილისკენ მიუთითებდაო.“
ბაბუშა ლურუქ ქუმორთუა დო მოთაშა ქემიოწურუა.
„ბაბუასთან სიკვდილი მოვიდა და შვილიშვილთან მიასწავ-
ლაო.“
- 106 ბაბუს დო მოთას ართ ჰკუა ულუნია.
„ბაბუას და შვილიშვილს ერთი ჰკუა აქვსო.“
- 107 ბაბუს მოთა ჰკუას ოგურუანდუა.
„ბაბუას შვილიშვილი ჰკუას ასწავლიდაო.“
შვილიშვილი ბაბუას ძველ დროს ასწავლიდაო. (2485)
- 108 ბაბუს მოთა ხუს კილახედუა დო გორუნდუა.
„ბაბუას შვილიშვილი მხარზე ეჯდაო და ეძებდაო.“
დიდას ბალანა ხუცუ კილახედუა დო გორუნდუა.
„დედას ბავშვი მხარზე ეჯდა და ეძებდაო.“
- 109 ბაბუშ ნაჰკომა სუმურქ მოთას მეკვათ კიბირია.
ბაბუქ სუმური ჰკომუა დო მოთას კიბირი კვათუა.
პაპის ნაჰკამა ტყემალმა შვილიშვილს მოსჰკრა კიბილიო.
(3010)
- 110 ბალანა იგარდუა: მუშენი იგარქია დო — გუმალე დო
თიშენია.
ბავშვს ჰკითხეს: რადა ტირიო და — გამიდის და იმიტო-
მაო. (203)

- 111 ბალანას ნება ქიმეჩია-და, ყუდეს ღოჭუნსია.
„ბავშვს ნება თუ მიეცი, სახლს დაწვავსო.“
ბავშვი მალლა ავწიე და თავში ჩამკრაო. (192)
- 112 ბალანაქ თქუა: წიწით მა, ფაფუთ მა, ბებით მა, ბაბუთ
მა, ბაბათ მა ღო წანათ მავა.
„ბავშვმა თქვაო: ხორციც მე, ფაფაც მე, ბებიაც მე, ბაბუაც
მე, მამაც მე და წლებიც მეო.“
- 113 ბალანაქ თქუა: ბიძიში ოხვამური ბაბას გოტიბინაფუ-
დასია.
„ბავშვმა თქვო: ბიძიას სალოცავი მამას მიეგოსო („გასთბე-
ბოდესო“).
- 114 ბაწარი ვით ორგია წყუშე გეშელუ კოჩქ ღო ეჩ ორგიას
ქედნასოთუა.
„ბაწარი ათი მხარი ჭიდან ამოიღო კაცმა და ოც მხარ ჭაში
ჩააგდოო.“
- 115 ბედი მუში ქოგიღუნ — სქანი რენია.
„ბედი რისიც გაქვს — შენი არისო.“
თუ კაცსა ბედი აქვს, მოზვერიც დაუმაკდებაო. (1039)
- 116 ბედი ქომუჩი ღო წყარს გიმოცოთია.
„ბედი მომეცი და წყალში ჩამაგდეო.“
იღბალი ქომუჩია ღო წყარს გეფჩია.
„იღბალი მომეციო და წყალში ჩამაგდეო („წყალს მიმეციო“).
ბედი რენია თქვია ღო წყარს ქინასხაპია.
„ბედი არისო თქვი და — წყალში ჩახტიო.“
ბედი მომეც და სანაგვეზე გადამაგდეო. (266)
- 117 იღბალი ქოილუდა, ვადინუქია.
„იღბალი თუ გაქვს, არ დაიკარგებო“
- 118 ბედნიერი მაჭიშუანცია ღო უბედური ვაჩანცია.
„ბედნიერი მიასწრებსო და უბედური არ აკმევსო.“
- 119 ბელმა მითინს ვანტინენია.
ბელიმა კოს ვამდაართენია.
„კაცი ბელს ვერ გაექცევაო.“
ბედი რომ მოდიოდეს — დაჯექ და უყურეო, რომ მიდიო-
დეს, მაშინაც დაჯექ და უყურეო. (2667)

- 120 ბედიში გვერდი ცადა რენია.
„ცადა ბედის მონახვერეაო.“
- 121 ბერგი დიხას ვადაჩირთუნია (ვეფოჩირთუნია).
თოხი მიწას არ დასცილდებაო. (1024)
- 122 ბინეხამი ჯას მიკულეს დო უბინეხეს ქოდაახვამეს.
„ვაზიან ხეს გაუარეს და უვაზოს დაულოცეს.“
ბინეხის მიკულესია დო ბურეხის გინავეს მარდია (ქოდახვა-
მესია).
„ვაზს გვერდი აუარეს და ბურეხს მისცეს სალამიო (მადლი
მოახსენესო).“
- 123 ბინეხიში დუმარგუაფალიშა ღვინი ვადეხარებე.
„ვაზის დამრგველს ღვინოზე უარი არ ეთქმის.“
- 124 ბოლოს არძა ბული გიჭვახუნანია.
„ბოლოს ყველა ბალი მოიმეავებსო.“
ბალი წვერში გამწარდებაო. (204)
- 125 ბორიაშ მაჩიჩალს ბორია მიდელანსია.
„ქარის დამპეპლავს ქარი წაიღებსო.“
ქარქვეტას გზა ქარმა იცისო. (2250)
- 126 ბორიაშ მოღალირს ბორია მიდელანსია.
ქარის მოტანილს ქარი წაიღებსო. (2247)
- 127 ბორო დუდი ჯგუნჯგიმ გიოთოლარი ენია.
„სულელი თავი სარზე (ბარჯზე) დასათლელიაო.“
- 128 ბორო (ხანგა) დუს ეშე ხოკუნანია.
„სულელ (გიე) თავს აღმა პარსავენო.“
- 129 ბორო ვარდასენ, ჭკვერს ფასი ვავაიძვენუ.
„სულელი (რომ) არ იყოს, ჭკვიანს ფასი არ დაედებოდა.“
- 130 ბორო ინა ვარდუა, მიქეთ ცხვინშა გიმედუა ყვანა, ბო-
რო თინა რდუა, მიქეთ თის ელაშათირუა (ეამხანაგუა).
„სულელი ის არ იყოო, ვინც სხვენზე შეინახაო („შემოი-
დოო“) ყანა, სულელი ის იყოო, ვინც იმას აპყვაო (შეუამ-
ხანაგდაო).“
- 131 ბორო კოჩის ჭკუა აში მუში უბორამიწკმა.
„სულელი კაცი ჭკუას მასზე უფრო სულელთან იპოვისო.“

- 132 ბორო სინჯაქ მუთ ჩილორთის ქოძირუნი, ირფელი მუ-
შოთ უჩქელუა.
„ბრიყვმა სიძემ რაც ცოლურისას ნახა, ყველაფერი სათა-
ვისო ეგონაო.“
- 133 ბოროში სქუა ბორო იყინია.
„სულელის შვილი სულელი იქნებაო.“
- 134 ბეას მინაჯინენი, ირო მინახვილუა უჩასია.
„რძეს რომ ჩახედო („რძეში რომ იყურო“), ყოველთვის შე-
ამჩნევო შავს.“
- 135 ბრელ კოს მუშ ხე დო ბირგული ნათხუა აფუნია.
„ბევრს თავისი ხელი და მუხლი ნათხოვარი აქვსო.“
- 136 ბრელი რაგადი (რაბადი) დო ჭიჭე საქვარიო.
„ბევრი ლაპარაკი (ხმაური) და ცოტა საქმეო.“
როცა სიტყვა ხშირდებაო, მაშინ საქმე მცირდებაო. (1853)
- 137 ბრელ ფითქის ბრელ შურიში მბარა ოკონია.
„ბევრ ფაფას ბევრი სულის ბერვა უნდაო.“
- 138 ბრელი ძიცას ბრელი ნგარა მოყუნცია.
„ბევრ სიცილს ბევრი ტირილი მოჰყვებაო.“
სიცილს ტირილი მოსდევსო. (3902)
- 139 ბრელი ხანიში გოლოფას დიდი ტაროზუბადობა მოყუნ-
სია.
„დიდი (ბევრი) ხნის გვალვას დიდი ტაროს უბადობა („ცუ-
ლი ტაროსი“) მოჰყვებაო.“
დიდ გვალვას დიდი ავდარი მოსდევსო. (593)
- 140 ბრიგადირი დო გუგული ართი რენია — ჟირხოლო
შხვას მუშაობას უძახენია.
„ბრიგადირი და გუგული ერთი არისო — ორივე სხვას მუ-
შაობისკენ უძახისო.“
- 141 ბუკი ჭიგევიდგ-და, სკა მუშით მითილენცია.
„სკა თუ გიდგას, ფუტკარი თავისით შევაო.“
- 142 ბული წვანც კოლო რენია.
„ბალი კენწეროში მწარე არისო.“
ბალი წვერში გამწარდებაო. (204)

- 143 ბულს ტყებ გურსენ, თიწკმა გილია.
 „ბალს ტყავი რომ სძვრება, მაშინ გაატყავეო.“
 ბულსუ მუჟამი მუკუურც ტყებინი, თინწკმა მუკილანანია.
 „ბალს ტყავი როცა სძვრება, მაშინ აცლიანო.“
 ბულს ტყები ირო ვაგუსია.
 „ბალს ქერქი ყოველთვის არ გასძვრებაო.
 ბალს ქერქი მაშინ გააძრე, როდესაც გაეცლებაო. (205)
- 144 ბულს სხულს გინაცონასია.
 „ბალზე მსხალს ამყნობსო.“
- 145 ბულიშა სხული ვეგიცონენია.
 „ბალზე მსხალი არ დაიმყნობაო.“
- 146 ბურთი ღო მინდორი სქანი რენია.
 „ბურთი და მოედანი შენი არისო.“
 ბურთი და მოედანი შენ დაგრჩა. (4286)
- 147 ბურთი კვარკვალია რე, ვიშოთ იხერკელ ღო აშოთი.
 „ბურთი მრგვალია, იქითაც გორდება და აქითაც.“
- 148 ბურჭულიში ოკვათალი არგუნიში ოკვათალო ოკო ვეგ-
 ნართინუევა.
 „წალდის დასაჭრელი ნაჯახის დასაჭრელად არ უნდა აქცი-
 იო.“
 ბურჭულიში ოკვათალი არგუნიში ოკვათალო გინაჩქვესია.
 „წალდით მოსაჭრელი ნაჯახის მოსაჭრელად გახადესო.“
- 149 ბუტუტის ფსუა ქაჩანუნი, თიწკმა მიკოდინუნია.
 „ქიანჭველას ფრთა რომ გამოებმება, მაშინ გადაიკარგებაო.“
 კვიჭკიტია სუას ქიჩანუნანსუნი, ჩიტი ოჭკუნსია.
 „ქიანჭველა ფრთას რომ გამოიხამს, ჩიტი შეჭამსო.“
 ქიანჭველას რომ ფრთები გამოუვა, ღმერთი მაშინ გაუ-
 წყრებაო. (2841)

ბ

- 150 გაბედი ღო ბედი გაშინია.
 „გაბედე და ბედს იშოვიო.“
 გაბედე და სოფელიც მაშინ გიშველისო. (3309)

- 151 გალენ ქუკიქ დინახალენ ქუკი გევმორასუა.
 „გარეულმა (გარეთა) თავგმა შინაური (შიგნითა) თავვი
 გამოავდოო.“
 გარეული თავვი შინაურ თავეს არ აყენებდაო. (380)
- 152 გატებელ ზისხირ ოკო გუტუევა.
 „გასაშვები სისხლი უნდა გაუშვაო.“
 გეშმალ ზესხერქ ოკო გეშელასიე.
 „გამოსასვლელი სისხლი უნდა გამოიშვასო.“
 მალუ ზისხირქ ოკო ილასია.
 „გამოსადენი სისხლი უნდა გამოვიდესო.“
 გამოსაშვები სისხლი ღროზე უნდა გამოუშვაო. (370)
- 153 გაფუქებას ჭირი ვაკონია.
 „გაფუქებას ჭირი არ უნდაო.“
- 154 გაჭირება ეკობონს ხონუნსია (გორულუანცია)
 „გაჭირება აღმართს ხნავსო (გარბენინებსო).“
 გაჭირებული კაცი ზღვას გაუაო. (403)
- 155 გაჭირება ვაუძირუნი, თის გახარება ვაუჩქენია.
 „გაჭირება რომ არ უნახავს, იმან გახარება არ იცისო.“
 ჭირის უნახავმა ლხინისა რა იცისო. (2860)
- 156 გაჭირება ქემოძირია ღო რულას ქეგოძირანქია.
 გაჭირება მიჩვენე, გაქცევის გიჩვენებო. (398)
- 157 გაჭირება ხვამა-წირუას გეგოქყოლილუანცია.
 „გაჭირება წირვა-ლოცვას დაგავიწყებსო.“
- 158 გაჭირებას გაჭირება მოყუნსია.
 „გაჭირებას გაჭირება მოჰყუებაო.“
- 159 გაჭირებას ლიშიში ყუნწის გითინტირედენი, თიქ დარხი-
 ნებას კარს ვეგმინტირუა.
 „გაჭირებას ნემსის ყუნწში რომ გაეტეოდა, ის დალხინების
 დროს კარში ვერ გამოეტიო.“
 როცა კაცს უჭირს, ნემსის ყუნწში გაეტევა, როცა ულხინს
 — სახლის კარიც ვიწროდ ეჩვენებაო. (3722)
- 160 გაჭირებას მოჰყუდუწკმა ქუდინჯირესია.
 „გაჭირებისას პატარძალთან დაწვენო.“
 გაჭირებაქ დედოფალიწკმა ქედმონჯირუა.
 გაჭირებამ დედოფალთან დამაწვინაო. (400)

- 161 გაჭირებას ოსურქუ კოროხიში კურთა შირუა.
 „გაჭირებისას ქალმა კოროხის (დიბის) საცვალი გაცვითაო.“
 გაჭირებაქ კოროხიში კურთა დემოსოფაფუა.
 „გაჭირებამ დიბის საცვალი გამაცვეთინაო.“
 გაჭირებაქ ქახმაში კაბა დემოშირაფუა.
 „გაჭირებამ ქახმის კაბა გამაცვეთინაო.“
 გაჭირებამ სტავრა-დიბა მაცვეთინაო. (401)
 უქონლობამ ქამხა-ატლასი გამაცვეთინაო.
- 162 გაჭირებულ კოჩის ქუაქ გვალაში ეყულას მაჭიშუა.
 „გაჭირებულ კაცს ქვა მთაზე ასვლისას მოეწიაო.“
 გაჭირებულს ქუაქ ფერდის მაჭიშუა.
 „გაჭირებულს ქვა აღმართში მიეწიაო.“
 გვალას ქუა გამკოლუნი, გაჭირებულს გიანთხუ.
 „მთიდან ქვა რომ ჩამოვარდება, გაჭირებულს დაეცემაო.“
 გაჭირებულ კოც ქუა ეკოხონას მაჭიშუანცია.
 „გაჭირებულ კაცს ქვა აღმართში დაეწვევაო.“
 უბედურ კაცს ქვა აღმართში მიეწვევაო. (2097)
- 163 გაჭირებულს გეუნჭირია.
 „გაჭირებულს დააჭირეო.“
- 164 გეშვინი-გეთუა, ვაფშვინი-დემქუა.
 „(რომ) დავლიე — გათავდაო, (რომ) არ დავლიე — და-
 ძმარდაო.“
 საითაც გავიქეცი, იქით წავიქეციო. (1899)
- 165 გეგაფილს გედვალირი უჯგუნია.
 „დაჩვევას დადებული (ვალი) სჯობიაო.“
 გედვალირი გინიგინე, გეგაფილი — ვარია.
 „დადებული (ვალი) გადაიხდება, დაჩვეული არ გასწორდე-
 ბაო.“
 გეგაფილს გედვალირი უჯგუნია, გედვალირს გინიგანა დო
 გეგაფილიშა მუთუნი ველოლენია.
 „დაჩვეულს დავალებული სჯობია, ვალს გადაიხდი, დაჩვე-
 ულს კი ვერ გადააჩვევო (ვერაფერს უზამო).“
- 166 გეთუ ბუხუიამ დიარაქ.
 „გათავდა ბუხუიას ქორწილი.“
- 167 გემი დოჩოლესია დო სანდალიშ ხარგაქ იშენ გიშელუა.
 „გემი დაცალეს და სანდლის ტვირთი მაინც გამოვიდაო.“

- ხეამარდი თეში ვეჩოლუნია, სანდალიშ ხარგაქ ვეგმართასი-
ენია.
„ხომალი ისე არ დაიცლება, სანდლის (ნავის) ტვირთი არ
გამოვიდესო.“
- 168 გემიშ მაკეთებელს ურემი უკვედუა.
„გემის გამკეთებელს ურემი უკვირდაო.“
გემის მაკეთებელს ფესსაცმლის შეკერვა უკვირდაო. (1294)
- 169 გემუანი ნინა წამალი რენია.
„ტკბილი ენა წამალი არისო.“
- 170 გემუანი ნინა — ბედნიერი რინა.
„ტკბილი ენა ბედნიერად ყოფნაა.“
- 171 გემუანი ნინათი ხოჯირემი იკვალენია დო გლახა ნინათი
ფუჯიქ ხოლო ვეკვალუა.
„ტკბილი ენით ხარირემი მოიწველებაო და ცუდი ენით ფუ-
რიც ვერ მოიწველებაო.“
გემუანი სიტყვათ ირემი გეკვალესია.
„ტკბილი სიტყვით ირემი მოწველესო.“
ტკბილი სიტყვითა მთას ირემი მოიწველაო. (2085)
- 172 გემუან სიტყვაქ გვერი დიხაშე გემუეუნუა.
„ტკბილმა სიტყვამ გველი მიწიდან ამოიყვანაო.“
ტკბილი ენა გველს ხვრელიდან გამოიყვანსო. (2977)
- 173 „გემცადი“ დო „გემქიშე“ რენია ცხოვრება.
„მომიცადე“ და „დამეწევინე“ არისო ცხოვრება.“
- 174 გერეფქ წეკიდეს დო ტურაქ პიჯი ეიფუა.
„მგლები წაიკიდნენ და ტურამ პირი გაივსოო.“
შაშვები წაიჩხუბნენ, მელამ პირი აივსოო. (2451)
- 175 გერეშ გერე ირო იცინია.
„მომრევის მომრევი ყოველთვის იქნებაო.“
მომრევის მომრევი არ გამოილევაო. (3741)
- 176 გერი გერობას დლას ვემიშალუნსია (ვემიოტენსია).
„მგელი მგლობას არასოდეს არ მოიშლისო.“
მგელი მგლობას არ მოიშლისო. (1353)
- 177 გერი დო შხური ართო ვედიარსია.
„მგელი და ცხვარი ერთად არ ძოვენო.“

- თხა და მგელი ერთად ვერ მოძოვსო. (1059)
- 178 გერიშ ნაშქურინეფი ჯოლორი მურიცხენს (ლანდის) ულა-
ლუნდუა.
„მგლის შემინებული ძალი ვარსკვლავებს (ჩრდილს) უყეფ-
დაო.“
შქურინაფილი ჯოლორი თუთას ულალუნდუა.
„შემინებული ძალი მთვარეს უყეფდაო.“
გერიში შქურინაფილი ჯოლორქ წანმოწანასი ჭიკის ულა-
ლუა.
„მგლისგან დაშინებულმა ძალმა მთელ წელს ჭირკს უყე-
ფაო.“
შემინებული ძალი მთვარეს უყეფდაო. (555)
- 179 გერიში შქურინით თხა მის უჰყვიდუნია.
„მგლის შიშით თხა ვის გაუწყვეტიაო.“
მგლის შიშით ცხვარი ვის გაუწყვეტიაო. (1386)
- 180 გერს გერობას აბრალენდესია დო ტურა ქიანას ორცუ-
ანდუა.
„მგელს მგლობას აბრალებდენო და ტურა ქვეყანას აოხ-
რებდაო („ცვეთდაო“).“
გერც შინი ულუდუ დო ტურაქ ქეყანა დონწყუა.
„მგელს ხსენება ჰქონდა და ტურამ ქვეყანა დააქციაო.“
ნგერც ნგერობა გეძღუა დო ჰიჰე ტურა ქიანას ორცუან-
დუა.
გერს შინაფა ულუდუ დო ტურაქ ქიანა გეშაყათუა.
„მგელს ხსენება ჰქონდა და ტურამ ქვეყანა ამოაგდოო.“
გერს გერობაქ გიოსქიდუა დო ტურაქ ქიყანა დონწყუა.
„მგელს მგლობა შერჩა და ტურამ ქვეყანა დააქციაო.“
- 181 გერს სახარებას უკითხენდეს დო ინა ტყაშა იჯინედუა.
„მგელს სახარებას უკითხავდენ და ის ტყისკენ იყურებო-
დაო.“
გერს სახარებას უკითხენდესია, მალას გათეთია, ემერი
შხურს ვორწყეჟია.“
„მგელს სახარებას უკითხავდენ და მალე გაათავეთ, ეგერ
ცხვარს ვხედავო.“
მგლის თავზე სახარებას კითხულობდენ და — გამიშვით,
ცხვარმა სერი გადაიარაო. (1385)

- 182 გერქ ღირჩინუნ, ჳიქე ტურაქ ესს ქალატყორინუა (ქალაღვარუა)
 „მგელი რომ დაბერდა, პატარა ტურამ ყურში ჩააკუაო (ჩააკვირაო).“
 მგელი რომ დაბერდება, თხები ზედ დაასხდებიანო. (1354)
- 183 გერქ თქუა: სოიშა მინჯეს ვოუზალეზუნ თეიშა, მა მუთუნ ვამქკომუნია.
 „მგელმა თქვაო: სანამ პატრონს არ უსურვებია, მანამ მე არაფერი მიჰამიაო.“
- 184 გერქ თქუა: — უჩა სერც, უჩა ტყას, უჩა ბეწვის ვორწყეჟია.
 „მგელმა თქვაო: — შავ ღამეს, შავ ტყეში, შავ ბეწვს ვხედავო.“
- 185 გერშა ქუგოშქურუნიადა, ტყაშა ოკო ვედევა.
 „მგლისა თუ გეშინიაო, ტყეში არ უნდა წახვიდეო.“
 დათვისა თუ გეშინია, დათვზე სანადიროდ ნუ წახვალო. (512)
- 186 გვალა გვალას ვამოხვადუ, ვარა კოჩი კოჩის ირო შეხვადუნია.
 „მთა მთას არ არ შეხვდება, თორემ კაცი კაცს ყოველთვის შეხვდებაო.“
 გოლა გოლას ვაშეხვადუ, ვარა კოჩი კოს — ქოვა.
 მთა მთას არ შეხვდება, თორემ კაცი კაცს შეეყრებაო. (1467)
- 187 გვალას ჩხოუ მიკორდუა დო თუდო გირინი ღვარანდუა: გამკოლგ დო ჩქიმი ოღალარი იცინია.
 „მთაზე ძროხა იდგა და ქვევით ვირი ღრიალებდაო: ჩამოვარდება და ჩემი წასალები იქნებაო.“
 კირდეს ჩხოუ მიკორდუ დო თუდო გირინი ღვარანდუა.
 „კლდეზე ძროხა იდგა და ქვევით ვირი ყვიროდაო.“
 გირინქ თქუა: გვალვას ქუა გამკოლგნი, ჩქიმი ოღალარი რენია.
 „ვირმა თქვაო: მთას რომ ქვა მოსწყდება (მთიდან თქვა რომ გადმოვარდება), ჩემი წასალები არისო.“
 აქლემი კლდეზე გადავარდა, ვირმა ყროყინი მორთო: მე ამომატანინებენო. (150)

- 188 გვანათა შელორცათ ვეყუაფუ.
„გასუქება შელოცვით არ იქნებაო.“
- 189 გვანილ ლეს ქონს მუნდიშე მითუძგიბუანდესია.
„მსუქან ლორს ქონს უკანალიდან ტენიდნენო.“
ქონი აიღეს და მსუქანს მიაკრესო. (2301)
- 190 გვანილ ლეჯიქ თქუა: გერს ქომრკინუასია.
„გასუქებულმა ლორმა თქვაო: ნეტავ მგელს დამაჭიდაო.“
ლორი რომ გასუქდება, მგელს გაეჭედურებაო. (1058)
- 191 გვერი ფერს ითირანსია, ვარა წესის ვეთირანსია.
„გველი ფერს იცვლის, წესს კი — არაო.“
გველმა კანი გაიძრო, მაგრამ გული გველისა შერჩაო. (411)
- 192 გვერს კუჩხი ქეგობიჯგე-და — ქოგაჩამუ.
„გველს თუ ფეხი დააბიჯე, გიკბენს.“
გველმა კბენა არ იცოდა, კაცმა ასწავლაო. (412)
- 193 გვერს ნინაშენი ევილუნანია, ვარა მითინიში ეზოს სიმინ-
დი ვაუჭკომუნია.
„გველს (თავისი) ენის გამო კლავენ, თორემ არავის ეზოში
სიმინდი არ შეუჭამიაო.“
- 194 გვერქ თქუ: დიო ღუს ქუაჩამუქ დო უკულ შხვასია.
„გველმა თქვა: ჯერ თავს ვუკბენ და მერე სხვასო.“
- 195 გიდელი იჭულღ დო ღვარღვალი იძიცანდუა.
„გიდელი იწვოდა და (გიდელის) კავი იცინოდაო.“
გიდელს ონტულუა დო ღვარღვალი გაიძიცანდუა.
„გიდელს ცეცხლი ვკიდა და კავი დასცინოდაო.“
გიდელი იწვოდა, ღალვი იცინოდაო. (2748)
- 196 გილანექენი ი ესას კვათუა ვაკონია.
„რომელ ტოტზედაც ზიხარ, იმას მოკრა არ უნდაო.“
- 197 გიმითირუ ქიანაქ, ჩიტი ჰკუნდუ მიმინოს.
„გადაბრუნდა (გამოიცვალა) ქვეყანა, ჩიტი ჰამდა მიმინოსო.“
- 198 გიმმაჩამალი ირო ზარალს რენია.
„გამყიდველი ყოველთვის ზარალში არისო.“
- 199 გინარავადა მუთუნი ვარენია.
„დამადლებული არაფერი არ არისო.“
გინარავადას გემო ვაულუნია.

- „დაყვედრებულს გემო არა აქვსო.“
დაყვედრებული ლუკმა ყელს ვერ გადაივიღისო. (3363)
- 200 გინი ვენორენ თი ეზოს ღორონთ ვემნაჯინენია.
„ხბო რომ არ დვას, იმ ეზოში ღმერთი არ გადაიხედავსო.“
უბაღლო და უძაღლო ოჯახი დაყრუებულიაო. (3179)
- 201 გინოდვალირს გინოგაფილი უჯგუნია.
„გადადებულს გადახდილი სჯობიაო.“
- 202 გინქ ვემიოდვარუდა, ემ ძუძუმა ვემიაშქანანია.
„ხბომ თუ არ დაიბღავლა, ისე ძუძუსთან არ მიუშვებენო.“
- 203 მაღალქ ვამოდირკვ, დაბალქ ველანქვ დო ჯუნაქ ვეცუა
(მეჭყორდუა).
„მაღალი არ მოიხარა, დაბალი ვერ ასწვდა და კოცნა არ მოხერხდაო (შეწყდაო).“
გინძექ ვედიკინუ, კუნტაქ ველანქუ, — ჯუდაქ მედინუა.
„მაღალი არ დაიხარა, დაბალი ვერ შესწვდა, — კოცნა და-
იკარგაო.“
გინძექ ვამოდირკვ, კუნტაქ ველანქვ დო ჯუნაქ ქიმესქიდუა.
„მაღალი (გრძელი) არ მოიხარა, მოკლე ვერ მისწვდა და
კოცნა მირჩაო.“
დაბალი კაცი ვერ შეწვდა, მაღალი არ მოდრკა და ერთმა-
ნეთს როგორ აკოცებდნენო. (1340)
- 204 გიორგი ცხონდია — ირკოჩიში მორდია.
„გიორგი ცხონდია — ყველას („ყველა კაცის“) ნათლია.“
- 205 გირინი მუშო გირინც ჭკადუნდუა დო შხვაშო — ჯორ-
ცია.
„ვირი თავისთვის ვირს ჭედლაო და სხვისთვის — ჯორსო.“
გირინი მუშო გირინს აკეთენს დო შხვაშო ჯორსია.
„ვირი თავისთვის ვირს აკეთებს და სხვისთვის ჯორსო.“
ვირი თავის გვარ ჩოჩორს მოიგებსო. (813)
- 206 გირინ უოღალუეთ მიქ ძირუა.
„ვირი უტვირთოდ ვინ ნახაო.“
- 207 გირინიში კვარტიქი ვეგეწყინასია.
ვირის წიხლი არ უნდა გეწყინოსო. (832)
- 208 გირინიში ნახანდი ცხენქ ოქკომუა.
„ვირის ნაშრომი ცხენმა შეკამაო.“

- ვირი ნაგრობს და ცხენი სჭამს, ვირო, შენ ისევ ვირი ხარო.
(816)
- 209 ვირინო დაბადებული ვირინო დოღურუნია.
„ვირად დაბადებული ვირადვე მოკვდებაო.“
ვირი ვირად დარჩება, ვარსკვლავებითაც რომ შემოსოო.
(812)
- 210 ვირინს ეს ხორხუნდესია დო, სორენია რახარუხი ირ-
ჩქენიე.
„ვირს ყურს ახერხდნენ და, ეს რა რახარუხი ისმისო.“
- 211 ვირინქ დუდი დიტყობინუა დო ტურაქ კუდელი ქამაქ-
კომუა.
„ვირმა თავი დამალა და ტურამ კუდი მოაქამაო.“
ვირმა მგელი დაინახა და თავი ეკალში დამალაო. (836)
- 212 გეძლიქ თქუა: ულუნ,ხოლო თისია.
„კალათამ თქვაო: რომ აქვს, კიდევ იმასო.“
- 213 გლახა კოჩიში ვართ ჯგირი დო ვართ ფური ნუმ გოკო.
„ცუდი კაცისა ნურც ავი გინდა და ნურც კარგიო.“
ავის კარგიც ნუ გინდაო. (48)
- 214 გლახა კურო დიდას მიკართუნია.
„უჯიშო (გლახა) კურო დედას მიუტრიალდებაო.“
- 215 გლახა (ჩიჩიე) მაზაკვალი მუშის ზაკუნსია.
„გლახა გამთვალავი თავისას გათვალავსო.“
- 216 გლახა მათხილარი (ქყიში) თვითონ ვაჭკუნს დო ნგერს
ქოჩანს შხურს.
„ცუდი მწყემსი თვითონ არ ჭამს და ცხავრს მგელს კი შე-
აქმევსო.“
- 217 გლახა მეზობელი თირობას თირს ვემერჩანსია.
„გლახა მეზობელი თოვლობისას თოვლს არ მოგცემსო.“
ცუდ მეზობელს ცეცხლი სიმდიდრე და ქონება ჰგონია და
არ მოგცემსო. (22)
- 218 გლახა მენძელიშ ჯოლორქ თქუა: ქუაჩი — სტუმარქ
მემდურუ, ვავაჩი — მენძელქია.
„გლახა მასპინძლის ძაღლმა თქვა: ვუკბინე — სტუმარი
დამემდურა, არ ვუკბინე — მასპინძელიო.“

- 219 გლახა ოსური ყებურს ქემკაქოსანს ნაქოსასია.
 „ცუდი ქალი კერას მიაგვის ნაგავსო.“
- 220 გლახა ოქოფალი ცხენი გლახას აკეთენცია.
 „გლახა დასაქერი ცხენი გლახას გააკეთებსო.“
 გლახა (უბადო) ოქოფალი ცხენი უბადო ოქოფალ ცხენც
 გორენცია.
 „ცუდი დასაქერი ცხენი ცუდ დასაქერ ცხენს ეტებსო.“
 ავი დასაქერი ცხენი ავ დამქერს მოძებნისო. (32)
- 221 გლახა სქუა დიდა დო მუმაში ძვალიშ მატახალი რენია.
 „გლახა შვილი დედ-მამის ძვლის მტეხველი არისო.“
 ავი შვილი დედ-მამის მაგინებელიაო. (3245)
- 222 გლახა სქუას გლახა ჯოლორი უჯგუნია.
 „ცუდ შვილს ცუდი ძალი სჯობიაო.“
- 223 გლახა ქოთომი მუში ყუდეს კარკალანს, შხვაში ყუდეს
 კვერცხის დოდვანსია (სქენსია).
 „გლახა ქათამი თავის სახლში კაკანებს, სხვის სახლში
 კვერცხს დებსო.“
 გლახა ძალი სხვის სახლში ფრთხილდებოდაო. (461)
- 224 გლახა შემაწამებელქ კოს დუდი დაყვილაფუა.
 „გლახა შემაწამებელმა (მოტირალმა) კაცს თავი მოაკვლევი-
 ნაო.“
 უხეირო მოტირალი მკვდარს ფეხს გააქნევენებსო. (2144)
- 225 გლახა ჭკად მუშის გეუძინანცია.
 „ცუდი მკედელი თავისას დაამატებსო.“
 გლახა ჭკადუქ მუში გიოქაბუა.
 „ცუდმა მკედელმა თავისი დააწებაო (თავისი დაადოო)“
 გლახა მკედელმა თავისი წაადოო (458)
- 226 გლახაშ მათქულარს ხოლო ჯგირი მარჩქილე ოკონია.
 ავის მოქმელსაც კარგი გამგონე უნდაო. (1142)
- 227 გლეხი კოჩქ თქუა: ელაჭკუმაფუშენი მუს გევკირენქია —
 გევოჭუნანქ ჭკისია, გევოშუნანქ ღვინსია.
 „გლეხკაცმა თქვაო: მისატანებლისათვის რას გავიკირებო
 — გამოვაცხოზ მკადსაო, დაეყოლებ ღვინოსაო.“
 იმერელს უთქვამს: ცარიელ პურს რად შევქამო, მოვითლი
 და ისე ვქამო. (1093)

- 228 გოკონდა ჭიქე კითიმ ჭუას ვუხვილუქი დო გოკონდა დიდ ლახარას.
„გინდა ნეის ტკივილს მოვუკლავარ და გინდა დიდ ავად-
მყოფობას.“
გინდ ზღვას დავეურჩვივარ, გინდ ცვარსაო. (422)
- 229 გოლოფას გაალობი დო ჭოროფას გაახია.
„გვალვისას შემოლობე და წვიმიანობისას მიწა გამოშალეო
(გამოაფხვიერეო).“
- 230 გომბარი ჯაბუეფიში ფაცხაცალო.
„გაბერე ჯაბუების ფაცხასებრ.“
- 231 გომიტენქენი, დიდას დოგიცვილ, ვაგომიტენქენი, — მუ-
მასია.
„თუ გამიშვებ, დედას მოგიკლავ, თუ არ გამიშვებ, — მამა-
სო.“
- 232 გომორძგვილს ველასხაპა, დონთხაფილს ვევიოსხაპა.
„გამარჯვებულს არ ეცეკვო, წაქცეულს არ დაახტე.“
- 233 გოჟაჟილც (გოჯღანჯილს) გოკვათილი (გოტახილი) უჯ-
გუნია.
გაჟეჟილს გატეხილი სჯობიაო. (377)
- 234 გორდი ბუმბულც ქაშანჯირესე დო — ფუჩეჩიშა! ფუჩე-
ჩიშა! იძახელუა.
„ბაყაყი ბუმბულში ჩააწვინეს და — ფუჩეჩში! ფუჩეჩში!
იძახდაო.“
გორდის ბუმბულც ურჩანდეს დო — ...
„გომბეშოს ბუმბულს უგებდნენ და — ...
ქინჟა ბუმბულს ქემშანჯირესე დო — ...
„ქინჟრაქა ბუმბულში ჩასვეს და — ...“
ბაყაყი ხალიჩაზე დასვეს, ისეუბა და ისევ გუბეში ჩახტაო.
(240)
- 235 გორდი წყარც მეულულუა დო — იშენ ჩოხათიშა მაფუ-
ლუ ოულარია, თქელუა.
ბაყაყი წყალს მიჰქონდა და — მაინც ჩოხათში უნდა წა-
ვსულიყავიო, თქვაო.“
... — ყორათიშა ურქია წყარიში ოშუმუშა.
„... — ყორათში მივდივარო წყლის დასალეკად.“

გორდი ძერას მეულუდღ დო — „მაფურინალ ვოეჩია.“

„ბაყაყი ძერას მიჰქონდა და — „მფრინავი ვარო.“

გორდი წყარს მეულუდღუა დო, შარა თეურე მიღუნია, იძახ-
გღუა.

„ბაყაყი წყალს მიჰქონდაო და, გზა იქით მაქვსო, იძახდაო.“

ბაყაყი წყალს მიჰქონდაო და მაინც მინდოდა ჩოჩხათში ჩა-
სვლო. (241)

236 გორდის სოულე ულასუნდესინი, თეურე მესხაპუნდუა
(მიშუა)

„ბაყაყს საითყენაც უშლიდნენ, იქითკენ მიხტოდაო (მიდიო-
დაო).“

237 გორდიქ თქუა: დობჰკადით დო ჩახათიშა მა ხოლო
ულია.

„გომბეშომ თქვა: დამჰედეთ და ჩახათში (ადგილის სახელია)
მეც წავალო.“

ბედაურებს ჰედდნენ და ბაყაყმაც ფეხი აიშვირაო. (261)

238 გორდიქ კამბეჩიში მაშხვა ვორდავა, თქუა, იბარუ, იბა-
რუ დო იშო გოხოორცქუ.

„გომბეშომ თქვა: კამეჩის ტოლა უნდა გავხედო, გაიბერა,
გაიბერა და გასკდა.“

239 გოლანერი სადილს ამდლარი საკაკალო უჯგუნია.

„გუშინდელ სადილს დღევანდელი საუზმე სჯობსო.“

240 გოწოს ჩქიმი სქუა ცხენს ორულუანდუა დო წკ ლაბაშა-
შა (ოლაგეშა) ვეგნართენია.

„შარშან ჩემი შვილი ცხენს არბენინებდა და წელს ლობეზე
ვერ გადადისო.“

ჩქიმი სქუა გოწოს კარც გინიშუა დო წკ ხვიმრას გგთო-
ხოხენცია.

„ჩემი შვილი შარშან კარს გაივლიდა და წელს ხვიმირის
ქვეშ ხოხავსო.“

ჩქიმი სქუა გოწოს ცხენც ურქენდუა დო წკ კარიშა ვეგ-
ნართენია.

„ჩემი შვილი შარშან ცხენს უქნევდაო და წელს კარზე ვერ
გადადისო.“

შარშან ჩემი შვილი ბედაურს აქენებდა, წელს მუთაქაზე
ვერ ხტებო. (2449)

- 241 გულა უმუკირუო ვემიტენენია.
„გულა თავმოუკრავად არ დაიტოვებო.“
- 242 გურალალი კოჩი მეიდანს ვილედირდუა.
„გულალალი კაცი მოედანზე შოულობდა საკმელსო.“
- 243 გურაფა ღურა დლაშახ რენია.
„სწავლა სიკვდილის დღემდე არისო.“
გურაფა ღურაშა რენია.
„სწავლა სიკვდილამდე არისო.“
სწავლა სიბერემდეო. (2040)
- 244 გური დო შური ვადარკა კოსია.
„გული და სული არ დააკლო კაცსაო.“
- 245 გური მანგარი ქოგილუდა, ლეკურსგ სიკუათესი (სიკვათირეს) ნუ უწონენქი.
„თუ გული მაგარი გაქვს, ხმაღს სიბასრეს ნუ უწუნებ.“
- 246 გური მულირქ (გურმულირქ) თიგგურა ვათქუა, შერიგებაში დროს ონჯლორე გიჩქედასია.
„გულმოსულმა ისეთი არა თქვა, შერიგების დროს გრცხვენოდესო.“
ჩხუბში ისეთ სიტყვას ნუ იტყვი, რომ შერიგებისას შეგრცხვესო. (4127)
- 247 გური ღანჯარი რენია.
„გული ჟანგიანი არისო.“
- 248 გურიხვივას კვარიხვივა უჯგუნია.
გურიხვივალსიე კვერიხვივალი უჯგუნია.
„გასუქებულ გულს გაფუებული კვერი სჯობიაო.“
- 249 გურს გურიში ვაუჩქედასენ, დუდით ბრელი ვაგეგებე.
„გულმა გულის (რომ) არ იცოდეს, თავით (ჭკუით) ბევრი არ გაიგებო.“
- 250 გემორჩქინელი ჭირი კოსი ვაცვილუნს, ფულირი-ქო.
„გამხელილი ჭირი კაცს არ კლავს, გაუმხელილი-კი.“
ჭირი თუ დამალე, თითონ დაგმალავსო. (535)
- 251 გურც მუთი ულუდუნი, პიც ქარაგადუა.
„გულს რაც ჰქონდა, პირს ეთქმევიანო.“
გულისა პირმან ამოთქვასო. (3353)

- 252 და ჭიმაში სინწარეს გეგენსგნი, თექ დოლო ვეფალუნცია.
„სადაც და ძმის სიკვდილს გაიგონებს, იმ ადგილას ბალახი
არ ამოვაო.“ (4763)
- 253 დაბალი ლობერი ეფი ოსხაპალი რენია.
„დაბალი ლობე ადვილი გადასახტომიაო.“
დაბალ ლობერო ქობძირუა.
„დაბალ ლობედ მნახაო.“
ყველა დაბალ ლობეზე გადადისო. (2413)
- 254 დადია მურცია (მიკუურსია) დო ბაჩილა შარას გილაჩო-
ქედუა.
„დადიანი მოდისო და ბაჩილა გზაზე დაჩოქილი იდგაო.“
დადია მოზოჯენცია დო ბაჩია გილაჩოქედუა.
ბატონს ზურგი სტკიოდა, ყაზახები ტიროდნენო. (234)
- 255 დადიას მოჩივარე არძა მართალი უჩქედუ მოპასუხეში
უმეშო.
„მოპასუხის გარეშე დადიანს ყველა მომჩივანი მართალი
ევონაო.“
ცალ-ცალკე მომჩივანი ბატონს მართალი ევონაო. (2569)
- 256 დადიაქ თქუუა: გურით იბიბრქე დო ბანი ქომიწითია.
„დადიანმა თქვაო: გულში ვმღერი და ბანი მითხარითო.“
ამირან გულში მღეროდა — ყმანო, ბანი მითხარითო. (86)
- 257 დადიაქ (ხენწიფექ) თქუუა: სქუა მისგთი ვალურუნი,
ჩქიმი სქუა ვანგარუათია.
„დადიანმა თქვაო: შვილი ვისაც არ მოკვდომია, ჩემი შვილი
არ დაატირებინოთო.“
ვისაც შვილი არ მოკვდომია, სხვისი შვილის სატირლად
ნუ წავაო. (887)
- 258 დადიაქ ქოთქუადა, ქურათი წყარი იფუნენია.
„დადიანმა თუ თქვა, აყიროთი წყალი აღუღდებაო.“
ბატონმა რომ თქვას, მუხას ვაშლი აბიაო, შენ დაიჯერეო.
(229)

- 259 დადიაქ ყაზაყის — ოშმეში ღულა გაფუნია დო — ხოჯი ოგაფუჟა.
 „დადიანმა გლახს — უღვაში სწორად არა გაქვსო („მოღუნული გაქვსო“) და — ხარი გადაახდევინაო.“
 ბატონმა რომ გითხრას — კაცი მოკალიო, შენ ნალი და ქული მოამზადეო. (228)
- 260 დადიაში ირი დლა უქვი რენია.
 „დადიანისთვის ყოველი დღე უქმეაო.“
- 261 დადიაში მაკუჩხურქუ თქუჟა: მიღუდუნი თიქ ხოლო მე-მიდინუა.
 „დადიანის მეკვლემ თქვაო: რაც მქონდა, ისიც დამეკარგაო.“
- 262 დამორჩილიში ჭანდიცალო მაჩამინჯე რენია.
 შემოდგომის ბუზივით იკბინება. (4631)
- 263 დადისი კიბირი ვაჩანს დო შხვაში ჯოგე.
 „ბებერს კბილები არა აქვს და სხვისი ეჯავრება.“
- 264 დარსალიემქ თქვისია — შარა გიბრთათ დო ოულარო მუთა ფხვადუნანია.
 „დარსალიებმა თქვეს — გზა გავიყოთ და სამგზავროდ ცოტა (არაფერი) შეგვხვდებოა.“
- 265 დაქ დას კურთა ქათხუა დო კინკიშა ვეგემდოხოდავა, უწუა.
 „დამ დას ქვედა საცვალი ათხოვაო და ნაკერზე არ დაჯდო („დამიჯდო“), უთხრაო.“
 დაქ დას კურთა ქათხუა დო ვეგედოხოდავა.
 „დამ დას ქვედა საცვალი ათხოვა და არ დაჯდო.“
- 266 დაჩხირი მუში მაჰამა რენი, თიში მანწარა რენია.
 „ცეცხლი როგორიც ტკბილია, ისეთი მწარეც არისო.“
- 267 დაჩხირი ოტიბუანს, მარა ჭულა ხოლო უჩქუნია.
 „ცეცხლი ათბობს, მაგრამ დაწვაც იცისო.“
- 268 დაჩხირიშა წყარი ქიგემიბუა.
 ცეცხლზე წყალი დამისხა. (4691)
- 269 დაჩხირიში ჭვილი დო დულაში ჭვილი ყირიხოლო ჭვილი რენია.
 „ცეცხლით დამწვარი და მღულარით დამწვარი ორივე დამწვარიაო.“

- 270 დაჩხირიშე კინოკინა კოს ჯოდორქ დააგურუვა.
„ცეცხლისაგან უკან დახევა კაცს ძალმა ასწავლო.“
- 271 დაჩხირს ნათთი ქიგიობუა.
„ცეცხლზე ნავთი დაასხაო.“
- 272 დაჩხირს ქიმწაყათენ, მაჟიასურე კილეუნსია.
„ცეცხლში რომ ჩააგდო, მეორე მხარეს გავაო.“
ცეცხლში რომ ჩააგდო, არ დაიწვის. (4692)
- 273 * დედების ვითოჟირი სოფელი ოცოდგდუა დო დედები მი-
თინც ვაცოდგდუა.
„დედაბერს თორმეტი სოფელი ეცოდებოდაო და დედაბერი
არავის ეცოდებოდაო.“
დედაბერს შვიდი სოფლის დარდი აწუხებდა, მისი დარდი
კი არავის ჰქონდაო. (570)
- 274 დედიბის (მალაზონს) ირკოჩი უჯორდუა დო დედიბი მი-
თინც ვაუჯორდუა (ირკოს ჯოგუდუა).
„დედაბერს ყველა უყვარდაო და დედაბერი არავის უყვარ-
დაო (ყველას ეჯავრებოდაო).“
დედაბერს ყველა უყვარდა და დედაბერი ყველას სძულდაო.
(569)
- 275 დედიბიქ თქუა: დობორეს მომწყინდია.
„დედაბერმა თქვა: სახლში მომეწყინაო.“
- 276 დედიბიქ თქუა: მა ბლურუქია; ძლაბიქ — მა იბთხუე-
ბუქია დო ეუდექ უხუშუო (უროხუო) ქოდოსქიდუა.
„დედაბერმა თქვაო: მე ვკვდებო; გოგომ (ქალიშვილმა) —
მე ვთხოვდებო და სახლი დაუგველი დარჩაო.“
ბებერმა თქვა: მოვკვდებო, ქალმა თქვა: - გავთხოვდებო.
(248)
- 277 დედებიქ თქუა: ნოსალობათი გამიმორსებუნ დო დიან-
თელობათია.
„დედაბერმა თქვაო: რძლობაც გამომიციდია და დედამთილო-
ბაცო.“
დიანთილობა დო ნოსალა ჟირიხლო გუმმორსებუნია.
„რძალ-დედამთილობა ორივე გამომიციდიაო.“
- 278 დედიბიქ თქუა: ოღურუშა ხოლო ვაბჩოდუნია.
„დედაბერმა თქვაო: სიკვდილისთვისაც არ მკალიაო.“

- დედაბერმა თქვა: იმდენი ვერ მოვიცალე, რომ მოვმკვდარი-
ყავიო. (565)
- 279 დედებიქ იანარც ცემცვა მინდომუა
დედიბიქ ზოთონც წგწუნდარა მიგორუა.
„დედაბერმა ზამთარში მარწყვი მოინდომაო.“
დედაბერმა იანვარში მარწყვი ინატრაო. (566)
- 280 დედიბიქ კუსა-კუსათია ქიანა ქეკითუა.
„დედაბერმა კვნესა-კვნესით ქვეყანა მოიდნოო („მოითა-
ვაო“).“
- 281 დედიბიქ ყებურს ქელარგიდუა.
ბადიდიქ ყებურიშ ჯინს ქელემარცხუა.
„დედაბერი (ბერიკაცი) ცეცხლის პირას გაცივდაო (დაშაე-
დაო).“
დედაბერი კერიის ძირში დაიმტვრაო. (564)
- 282 დიანთილს უთქუალუნია: გალე სინდა ბლურუდასია დო
დინახალე ნოსაეა.
„დედამთილს უთქვამსო: გარეთ სიძე მომკვდომოდესო და
შივნით რძალიო.“
- 283 დიანთილქ მუჭომი დუკიჩენი, ნოსაქ თირიგი ეუკიჩუა.
„დედამთილმა როგორიც დაუკეცა, რძალმა ისეთი აუკეცაო.“
რაც დედამთილი — ის რძალიო. (1799)
- 284 დიანთილქ ნოსა იმოწმუა დო ნოსაქ მუშ დუდია.
„დედამთილმა რძალი იმოწმა და რძალმა თავისი თავიო.“
- 285 დიდა დო მუმა სქუაშოვა დო სქუა — დუდიშოვა.
დედ—მამა შვილისათვის, შვილი — თავის თავისათვისო.
(3093)
- 286 დიდა დო მუმაში გინულირი ფაშატი (ქვირა) ნგერქე
ოქკომუა.
„დედ-მამის ნებას გადასული ფაშატი მგელმა შექამაო.“
დედის წინ მორბენალ კვიცს მგელი შექამსო. (584)
- 287 დიდა სქუას ჭყანსიანი, ძუძუეფი ხვამანსია.
„დედა შვილს რომ სწყევლისო, ძუძუები ლოცავენო.“
დედის პირი რომ იწყევლება, ძუძუები ილოცებიანო. (583)

- 288 დიდა ქაცვანს მუშ ოსურსქუასდა, ქედაცოთი დო ინტი;
მეზობელეფ ქაცქვანანდა, ხე ქოქანჩი დო ინტით.
„დედა თუ აქებს თავის ქალიშვილს, დააგდე და გაიქეცი;
მეზობლები თუ აქებენ, ხელი სტაცე და გაიქეცი.“
- 289 დიდარი ართი დღას ღურუ, ღარიბი ირი დღას.
„მდიდარი ერთ დღეს კვდება, ღარიბი — ყოველდღე.“
- 290 დიდას ქათუნია ნასხაპა და სქუათ ქოსხაპუნსია.
„დედას თუ უცეკვია, შვილიც იცეკვებსო.“
- 291 დიდაცონერიშ ტყეები ჟი სხვენს გიმაფორუღუა დო თუ-
დო სქუაცონერს ოშქურუღუა.
„დედინაცვლის ტყავი მალლა სხვენზე ეფარა და ქვევით
გერს ეშინოდაო.“
- 292 დიდ დოლაბისე (სქიბუს) დიდ ოქუალი ოკონია.
„დიდ დოლაბს დიდი საფქვავეი უნდაო.“
დიდ ქვებს დიდი ქაფქირი უნდაო. (600)
- 293 დიდ კოს დიდი შური უდგუნია.
„დიდ კაცს დიდი სული უდგასო.“
დიდ ხეს დიდი ჩრდილი აქვსო. (604)
- 294 დიდი წყარიშა ინულა ვარე საქმე, ეშულა რენია ვარა.
„დიდ წყალში ჩასვლა კი არა, ამოსვლაა მთავარი (საქმე).“
- 295 დიდი ჯას დიდი ნახაფული მუკუცენცია.
დიდ ხეს დიდი ნაფოტი ავარდებაო. (602)
- 296 დიდი ჯგირობუა ნამთინე კოსი ვევიანტირენია.
„დიდ ბედნიერებას ზოგი კაცი ვერ აიტანსო.“
- 297 დიდის მასხუბუქუნი, ჭიქე ვაგაში.
„დიდს (რომ) მოეჭიდები, პატარასაც ვერ იშოვი.“
ბევრის მდომმა ცოტაც დაკარგაო: (285)
- 298 დინაფილი ქოთომც კვარწახი ეკაბესია.
„დაკარგულ ქათამს უკან ტყემალი მიაყოლესო („მიასხესო“).“
- 299 დიო ახალი ოქოსალი რენია.
„ჯერ ახალი ცოცხი არისო.“
ახალი ცოცხია. (4272)

- 300 დიო დიდაში ბჟა ვაგოსქირაფუნია.
ჯერ დედის ხსენი არ შერობია. (4734)
- 301 დიო თაქი იბჩუათ, უკული საიქიოსია.
„ჯერ აქ ვისაუბროთ, შემდეგ კი — საიქიოშიო.“
- 302 დიო ოღალუამო ვადუესუცინუნია.
„ჯერ ბარგმოკიდებული არ ჩაცუტქებულაო.“
- 303 დიხა მარძღაფალითი რე დო ურძღაფელათია.
„მიწა გამომძღობიც არის და გაუმადღარიცო.“
- 304 დიხას კუჩხის ვადგენსია.
მიწაზედ ფეხს არ ადგამსო. (4467)
- 305 დიხას მუ მითოდენი, თინა ხოლო უჩქენია.
„მიწაში რა დევს, ისიც იცისო.“
მიწაში რაა — იცის. (4468)
- 306 დიხაქ მუგიდა მიბიჟას, ბერგის იშენი დოშირუნსია.
„მიწა რაც უნდა დაიღალოს (გამოიფიტოს), თოხს მაინც
დალევსო (გაცვეთსო).“
- 307 დიხაშა კუჩხი ქიგეიბიჯუდა, ღარიბი ვარექია.
„მიწაზე თუ გიბჯენია ფეხი, ღარიბი არა ხარო.“
- 308 დონთხაფა დო დობაზაფა ართიენია.
„დაცემა და დაბერტყება ერთი არისო.“
- 309 დონთხაფილი მითას დაარაგვენია.
„წაქცეულს ვერავინ წააქცევსო.“
- 310 დონჯირამ უგემუნანაში მტერს ვაცოფუდას მუთუნია.
„წოლაზე უგემრიელესი მტერს არ ჰქონოდეს არაფერიო.“
- 311 დონჯირელ ოსურს კოჩი გარდას მიკმუნოთანდუა.
„დაწოლილ ქალს კაცი სარმას უდებდა წასაქცევადო.“
- 312 დოხუნა დო გერინას ართი ფასი ულუნია.
ჯდომას და დგომას ერთი ფასი აქვსო. (4230)
- 313 დოხუნათი საქმე ვეკეთებენია.
„ჯდომით საქმე ვერ გაკეთდებაო.“
- 314 დოყვილენი, ზისხირი ვაურსია.
რომ დაკლა, სისხლი არ გამოუვა. (4526)

- 315 დროება ხენწგფენსღ დო ვართი ხენწიფე.
დრონი მეფობენ და არა მეფენიო. (625)
- 316 დროშე მოჰკირილი სიტყვა დროშე მოქნეულ ლეკურს
უჯგუნია.
„დროზე მოჰკირილი სიტყვა დროზე მოქნეულ ხანჯალს ჯობი-
აო.“
დროზე მოსწრებული სიტყვა დროზე მოქნეულ ხმალზე
უკეთესია. (ილია) (5070)
- 317 დუდი აგირდებუ დო ვართი მუთუნი შეგიტყვებუნია.
„თავი აგიგდია და არც არაფერი შეგიტყვიაო.“
თავი აგიგდია, ვერა გაგიგია; (3485)
- 318 დუდი გოჯოვაფილი აფუნია.
თავი მოძულეებული აქესო. (4363)
- 319 დუდი ქუას მიკატახასია.
„თავი ქვას ახალოსო („მიამტერიოსო“).“
თავი ქვას ახალოს და მუცელი სამართებელსაო. (4365)
- 320 დუდი წყუმილი კუჩხის მუთას ელაკითხანსია.
„თავგახსნილი (ჰკვიანი) ფეხს რჩევას არ ჰკითხავსო.“
- 321 დუდიშა პატი ქიგიდუა.
„თავს პატივი დაიდო.“
თავს პატივი დასდე. (4375)
- 322 დუდიშა გეგნიცოთანქინი, თინა წოხოლე ქაწორხვადუნია.
„რასაც თავიდან გადაიგდებ (საქმეს მოიშორებ), წინ და-
გხვდებო.“
- 323 დუდიშა ქეგმაშქვინენ-და, ჰკის ირი კოჩი ქოფჩანს.
„თავზე თუ ხელს დავირტყამ, მკადს ყველა მაქმევს.“
- 324 დუდიში ჟი ვესხაპენია.
თავზეით ვერ ახტები. (3483)
- 325 დუდიში ჟი (ეშე) ღონე ვამილუნია.
თავს ზევით ღონე არა მაქესო. (4374)
- 326 დუდიში უბედური ოფსეთის (ჩოხათის) გემოჩესია.
„თავის უბედური ოსეთში (ჩოხათში) გაყიდესო.“
დუდიში უბედური კოჩი გეჯეთის გიოცოთესია.
„თავის უბედური კაცი გეჯეთს დააგდესო.“
თავის უბედური ოსეთში გაყიდესო. (959)

- 327 დუდიში ცქვაფა კაპეკი კილარხვილიშა ვალირგნია.
„თავის ქება გახვრეტელ კაპიკად არ ღირსო.“
თავის ქება კიტრადო, კიტრი კაპეიკადო. (960)
- 328 დუდიში ცქვაფა ურჩქინჯი კოჩიშ საქმე რენია.
„თავის ქება უცოდინარი კაცის საქმე არისო.“
- 329 დუდიში ჭუაში წამალც კუჩხის გეუღვანდესია.
„თავის ტკივილის წამალს ფეხზე ადებდნენო.“
კაცს თავი სტკიოდა და წამალს ფეხებზე უსვამდნენო.
(1217)
- 330 დუღმა სი ოკო ვეცქუე, შხვაქ ოკო გოცქუასია.
„თავი შენ არ უნდა იქო, სხვამ უნდა გაქოსო.“
- 331 დუმასქილადექ დოსქიდას დო მაულარქ იდასია.
„დამრჩენი დარჩეს და წამსვლელი წავიდესო.“
- 332 დუს უსარკეთ ვაძირუნქია.
„თავს უსარკოდ ვერ ნახავო.“
- 333 დუს ქიცია, მუნს მუთუნვარია.
„თავზე მანდილი (ქიცია), საჯდომზე არაფერიო.“
- 334 დუცგ მერკვათ ნინათია.
„თავს მოგჭრი ენითაო.“
თავს მოგჭრი განა ხმლითა — ენითაო. (966)
- 335 დუცუ ორგენი თი კოჩი შხვას ხოლო ორგენია.
დუდიშო ირგუნი, თინა შხვაშოთი ირგუნია.
„ვინც თავისთვის ვარგა, ის სხვისთვისაც ივარგებსო.“
- 336 დუჯი ხოლოს რე, მარა ვეეჯუნინენია.
„იდაყვი ახლოს არის, მაგრამ ვერ აკოცებო.“
- 337 დლა დო სერი ართი აფუნია.
„დღე და ღამე ერთი აქვსო.“
- 338 დლას მის გუგონებუ მარგალიშ (ყაზახიშ) სამართალი,
კამბეშიშ კამანწყარი.
„აბა ვის გაუგონია მეგრელის (გლეხის) სამართალი და კა-
მეჩის ხორცის წვენი.“
- 339 დლაშის სერი მოყუნსია.
„დღეს ღამე მოჰყვებაო.“

- 340 დღა ხომ ვამონრქაფუნია.
„დღე ხომ არ მოგსწრაფებიაო.“
წერას ხომ არ აუტანიხარ? (4713)

ე

- 341 . . . ეგუტიაქ სუმარიში პატიში ოცემელო დღაშით ლამპას
მუნტუა.
„ეგუტიამ სტუმრის პატიესაცემად დღისით ლამპას მოუკი-
დაო.“
- 342 ეზმა (ბრელი) კოჩიში ქუალა ჯას მახუმუანცია.
„ამდენი (ბევრი) კაცის დაწვა ხეს გაახმობსო.“
- 343 ეზოზა ქიმნიჯინექენ, ქიმეხვადუქ, მუქომ ოსური ენორე-
ნია.
„ეზოში რომ გადაიხედავ, მიხვდები, როგორი ქალი (დიასახ-
ლისი) ტრიალებსო (დვასო).“
კარგი დიასახლისის ხელი საცერ-ვარცალს შეეცუობაო.
(1150)
- 344 ეკნატახა კუჩხი ირო ქუას მოხვადუნია.
„წანატეხი ფეხი ყოველთვის ქვას მოხვდებაო.“
ნატკენს ეტკინოსო. (1649)
- 345 ეკოხონს დიკოხონი მოყუნსია.
აღმართს დაღმართიც მოსდევსო. (167)
- 346 ეკოხონს — ეკირული, დიკოხონს — დიკირული.
„აღმართი — აირბინე, დაღმართი — ჩაირბინე.“
- 347 ელამი ელამს ვითმაძიცანდუა.
„ელამი ელამს დასცინოდაო.“
ბრუციანმა სხვას მიიძახა: ჰაი, შე ბრუციანო! (343)
- 348 ელი დო ვალიცალო რენია.
„ელვასავით არისო.“
- 349 ელსამეთის ჯორი კინტირიშა ღირგნია, მარა მაყუნაფალო
(ორზოლო) უირი ჯორიში ფასი ოკონია.
„იერუსალიმში ჯორი ერთ კიტრად ღირსო, მაგრამ მოსაყვა-
ნად (სავზლად) ორი ჯორის ფასი უნდაო.“

სოდგარენი ვირი აბაზი ღირუდუა, მარა თიში მოყუნაფა —
ხუთი აბაზია.

„სადლაც ვირი აბაზი ღირდაო, მაგრამ მისი მოყვანა — ხუ-
თი აბაზიო.“

ელისამეთის ვირი კინტირიშა ღირგნია დო მოყუნაფაფა ჯო-
რიში ფასია.

„იერუსალიმში ვირი კიტრის ფასი ღირსო და მოყვანა ჯო-
რის ფასიო.“

ბაღდადს ვირი კიტრად ღირს,ჯორი საგზლად მოუნდებაო.
(237)

350 ელისამეთიში მალგშა ვართი ულა ელეჩინენია დო ვარ-
თი მოცადინია (მივარებენია).

„იერუსალიმში წამსვლელს ვერც წასვლას ურჩევო და
ვერც მოცდასო.“

იერუსალიმში მიმავალს ნურც წასვლას ურჩევ და ნურც
დარჩენასაო. (1080)

351 ელსამეთიში მალგ ირო ჩხონაფას ელგნია.

„იერუსალიმში მიმავალი ყოველთვის ცხონებას ელისო.“

352 ეშე ქოფურტინე, თოლც ქალგოლგნია.

„ზევით რომ ააფურთხო, თვალში ჩაგვიარდებაო.“

მზეს ბევრი აფურთხებს, თავზე დასდისო. (1465)

353 ეშელი, ნეძი გორაყი; გიშელი, ღეჯი გორაყი.

„ადი, კაკალი გაბერტყე; ჩამოდი, ღორი გარეკე.“

354 ეშე ცა დო გიშე დიხა, მუ მილუ დო მუსუ ილა.

„ზევით — ცა და ქვევით — მიწა, რა მაქვს და რას წაი-
ლებ.“

ყვავს არ ჰქონდა, ბუს გაჰქონდაო. (2405)

355 ეში გინგორთინუა, ჯოლორს ბაბას უძახგდევე.

„ისე გაგხდი („გადაგაქევე“), ძალს ბაბას უძახოდეო.“

256 ეშმაკი თოფის წანმოწანაშე ართშახ კასუნსია.

„ეშმაკი თოფს წელიწადში ერთხელ ტენისო.“

357 ეშმაკი მუდა წანერი რე, მის უჩქუნია.

„ეშმაკი რამდენი წლისაა, ვინ იცისო.“

ეშმაკს თვალი არ უჩანსო. (745)

- 358 ეშმაკის თოლი ვაულუნია.
„ეშმაკს თვალი არა აქვსო.“
ეშმაკს თვალი არ უჩანსო. (745)
- 359 ეშმაკის ღვინი ვაულულუ დო გუდას ორტუანდუა (ჩხა-
პუნდუა, ბარუნდუა).
ეშმაკს ღვინო არა ჰქონდა და გუდას ალბობდაო (ნამაე-
დაო, ბერაედაო).
ყვავს თვალი არ ჰქონდა, ღმერთს წამწამსა სთხოვდაო.
(2407)
- 360 ეშმაკიშ სახე შარას გილახე.
„ეშმაკის სახე შარაზე ზის.“
- 361 ეფშა ქვარა — გურაფას ხვარა.
„სავსე მუცელი — სწავლისას ზარმაცი („ქაჩალი“).
- 362 ეფშა ჭირქაცალო ცუნსია.
„სავსე ჭიქასავით ჰყავსო.“
სავსე ჭიქასავით ვუყურებ. (4536)

3

- 363 ვაგენდებუნი ი კოჩი ვადანდენცია.
„რომ არ გენლობა, ისეთი კაცი არ დაგინდობსო.“
- 364 ვათასი-და, ოთასალით ვაგალვენუ.
„თუ არ დათესე, დასათესიე აღარ გექნებაო.“
- 365 ვაი, თიში მარდი, მისითი ჩქიმი ქომონჯიშა ვაშქურუნე.
„ნეტავი იმას, ვისაც ჩემი ქმრის არ ეშინიაო.“
ქალმა თქვა: კაცად ის ჩამიგლია, ვისაც ჩემი ქმრისა არ
ეშინიაო. (2237)
- 366 ვაი, თიში ცოდა, „ვამიჩქ“ ვოუჩქუნია.
„ვაი, იმისი ცოდვა, „არ ვიცი“ არ იცისო.“
- 367 ვაითანტერენი, ი ძვალც კვარია ხოლო ვამუნდომენცია
ყინტუას.
„რომ არ ჩაეტევა, ისეთ ძვალს ყვავიე არ მოუნდომებსო
ყლაპვას.“
ვეშაპი ისეთს არას ჩაყლაპავს, რომ ვერ მოინელოსო. (769)

- 368 ვაის გამლართუა დო უის ქართუა.
 „ვაის გაეყარა და უის შეეყარაო.“
 („ვაიდან გამოვიდაო და უის შეერთოო“).
 ვაის გავეყარე, უის შევეყარე. (756)
- 369 ვაიჯორსგნ ფერ კოჩი ოძიგვინანსია.
 „რომ არ გიყვარს ისეთი კაცი უწნოდ გამოიყურებაო.“
 ვინც არ გიყვარს მისი სიარული ბრავა-ბრუგია და ჭამა
 ხრამა-ხრუშოო. (1221)
- 370 ვაიჯორსგნ ფერ კოჩიში ჭკუმუა ჭკიპ-ჭკაპუ რენია დო
 ულა — ძიგვ-ძაგვი.
 „რომ არ გიყვარს ისეთი კაცის ჭამა „ჭკიპ-ჭკაპუ“ არისო და
 სიარული — „ძიგვ-ძაგვი.“
 ვაგაკონ (ვაი ორცუნ) ფერ კოჩიში ჭკომუა ჭკაპ-ჭკაპით გა-
 ძირენია.
 „რომ არ გინდა იმნაირი კაცის ჭამა „ჭკაპ-ჭკაპად“ გეჩვენე-
 ბაო.“
- 371 ვაკო-და, ჯა დო ქუათ გინირთუნია.
 „თუ არ უნდა, ხე და ქვად გადაიქცევაო.“
- 372 ვაიში ნოხოროის კოიაქ (უიაქ) გიხორუა.
 „ვაის ნასახლარზე კოია (უია) დასახლდაო.“
- 373 ვალი გინიგე დო ონჯლორე ვარია.
 „ვალი გადაიხდება და სირცხვილი არაო.“
- 374 ვალი მუთუნს ვათქუანს, მარა ვადგორულუანსია.
 „ვალი არაფერს იტყვის, მაგრამ არ დაგაძინებსო.“
 ვალი ხმას არ იღებს, არც მაძინებს. (3430)
- 374ა ვალიმ მამალას გოდინუა.
 „ელვის უსწრაფესად („ელვის სისწრაფით“) დაიკარგაო.“
- 375 ვარა თელა დო ვარა ღურავა.
 „ან სიცოცხლე და ან სიკვდილიო.“
- 376 ვარა გვალას ოკო ონქედე, ვარა ზღვას, — ვარა გვა-
 ლაშე გამკოლ მუთუნი, ვარა ზღვა გეკაცოთანს.
 „ან მთას უნდა სწვდებოდე, ან ზღვას, ან მთიდან ჩამოვარ-
 დება რამე, ან ზღვა გამორიყავს.“
- 377 ვარა თხა დო ვარა გუდავა.
 „ან თხაო და ან გუდაო.“

- 378 ვარა ღვინო ორღე ოკო კოჩი დო ვარა წყარია.
„ან ღვინო უნდა იყო კაცი და ან წყალიო.“
- 379 ვარდის ფერსგ მუ მერანსგ უბჟეთუ დო უჰავეთუ.
„ვარდს ფერს რა მისცემს უმზეოდ და უჰაეროდ.“
ვარდის მუ გარზინუანს უჰავეთ დო უწყარეთ.
„ვარდს რა გააძლებინებს უჰაეროდ და უწყლოდ.“
- 380 ვართი აწიღუნინე, ვართი ეკიღუნინე.
„ვერც წინ წაუძღვები, ვერც უკან გაჰყვები.“
- 381 ვართი გურს დო ვართ შურსია.
„არც გულს და არც სულსო.“
- 382 ვართი ეშე მიხვატე დო ვართი გიმევა.
ვართ ეშე ეშეხოტე, ვართ გიმე გიმეხოტე.
„ვერც აღმა აფხან, ვერც დაღმა დაფხან.“
- 383 ვართი მოკო ოხოხია, ვართი იში ბოხოხია.
„არც „ოხოხია“ მინდა, არც მისი ბოხოხია.“
ვართი სქანი ბობოთი მოკო დო ვართი სქანი ბობოხია.
„არც შენი ბობოთი მინდა და არც შენი ბობოხიო.“
- 384 ვართ მოცქუა, ვართ ეკმოძიკუა.
„ნურც მაქებ, ნურც დამცინებ (ზურგს უკან).“
- 385 ვართი მუთუნქ გაშუას, ჯოლორქ მოგიქანჩუას (ქიმოდ-
ქანჩუას).
„ვერც ვერაფერი იშოვო, ძალღმაც მოგქაჩოს.“
- 386 ვართი მუშო რენ დო ვართი შხვაშოვა.
„არც თავისთვის არის და არც სხვისთვისო.“
არც თავისთვის უქნია ღმერთს, არც სხვისთვისო (4251)
- 387 ვართ რევიღუნს დო ვართი გოსქილიღუნსია.
არც მოგკლავს და არც მოგარჩენსო (4253)
- 388 ვართ შქას დო ვართ ძვასია.
„არც შუაში და არც გვერდზეო (კიდებუეო).“
- 389 ვართი ღვინი რენ დო ვართი წყარია.
არც ღვინოა, არც წყალიო. (4257)
- 390 ვართი ცას ონქე, ვართი ღიხას, ჯა დო ჯას გიმევიგანს.
„არც ცას წვდება, არც მიწას, ხეებზე დაბორიალებს.“

- 391 ვართი მწვადი გილაღუა, ვართი კელებერია.
 „არც მწვადი შესწვა („გაათუქო“) და არც შამფურიო.“
 ვართი შამფურს ჭუნს დო ვართი მწვადისია.
 „არც შამფურს წვაეს და არც მწვადისო.“
 არც მწვადი დაწვა, არც შამფური. (4254)
- 392 ვაჭარქ მოგებაშა გემშართღ დო კუსაფი ქედიჭყუა.
 „ვაჭარი მოგებაში შევიდა და კენესა დაიწყოო.“
 ხარბი კაცი რომ სარგებელში წავა, კენესას მოუმატებსო.
 (2882)
- 393 ვაჭრუა მუმა დო სქუაშქას რენია.
 „ვაჭრობა მამა-შვილს შორის არისო.“
 ვაჭრობას დედ-მამა არა ჰყავსო. (765)
- 394 ვახაჩქელა, ვაბარგელა, გემას (გიმუას) ლურჭულევა.
 „არმოთხნელო, არმმარგველო, მკის დროს (შემოდგომაზე)
 იტიკტიკეო.“
- 395 ვახაჩქიდა, ვაგაყი, ვაბარგიდა, ტყა გაყი.
 „თუ არ გათოხნე — არ მოგივა, თუ არ გამარგლე — ბა-
 ლახი მოგივა.“
 ვინც არ გაირჯება, პურსაც ვერ მისწვდებაო. (781)
- 396 ველანჭუქენი, თის ველაბირძღავა.
 „რასაც ვერ ასწვდები, იმას ნუ აუპოტინებეო.“
 რასაც ვერ შეწვდები, ნუ შეეწვდებიო. (1789)
- 397 ველუქინ, თინა იყინია.
 „რომ არ მოელი, ის იქნებაო.“
- 398 ვეშეილებუ-და, ვედეპირავა.
 „თუ არ შეგიძლია, არ დაპირდეო.“
- 399 ვეშულეზულუდა, ძვალს მუშა ყირტუნდუა.
 „თუ არ შეეძლო, ძვალს რატომ ულაპავდაო.“
 კაცმა ისეთი ლუკმა არ უნდა გადაყლაპოს, რომ ვერ მოი-
 ნელოსო (1207)
- 400 ვითოყირი ნალაშქ ვარენი, ის ლაშქუა მურენი ვოუჩ-
 ქენია.
 „თორმეტჯერ ნალაშქრი ვინც არ არის, იმან ლაშქრობა რა
 არის, არ იცისო.“

- 401 ვითოხუთერი თუნთიში ნაქურიის ჯოლორი გიოლალან-
დუა.
„თხუთმეტი დღის დათვის ნაფეხურს ძალლი დაჰყევდაო.“
- 402 ვირი ვირო დოსქიდუნია.
„ვირი ვირად დარჩებაო.“
ვირი ვირად დარჩება, ვარსკვლავებითაც რომ შემოსოო.
(812)
- 403 ვირიშ კვარტიქ ვეგეწყინასია.
ვირის წიხლი არ უნდა გეწყინოსო. (432)
- 404 ვირიში მუნაღელი ჯიმუ ვირს ვაჩესია.
„ვირის მოტანილი მარილი ვირს არ აჰამესო“
- 405 ვიშოთია დო აშოთია რენია.
„იქითაც არის და აქეთაცაო.“
ასე ჩემო მანასეო, ხან ისე და ხან ასეო. (126)
- 406 ვიშონანს ატამას ხოწენდუა დო აშონანს ატამაშ ნახო-
წას ჰკუმუნდუა.
„იქითობისას ატამს თლიდაო და აქეთობისას ატმის ნათალს
ჰამდაო.“
იხ. № 503
- 407 ვო ლაფშა ძურგუში დო გიოხუნალი ხუტუში.
„ლაფშა ძურგუსი და დასაჯდომი ხუტუსი.“
ესიკელას ქორწილი, გოგისელას ხარჯიო. (735)
- 408 „ვოდელია“ ბირაში ოხვედანებელი რენია.
„ვოდელია“ სიმღერის შემავსებელი არისო.“
„არალე-თარალე“ სიტყვის გასამრავლებელიაო. (4220)

ზ

- 409 ზალებათ ქვარა ვეიფშაფუნია.
„(მარტო) სურვილით მუცელი არ გაივსებაო.“
- 410 ზარაზანიში ტყვიაქ მოფხვადასენი, იშა დობლურე ქო-
მისხუნუნია.
„ზარბაზნის ტყვია რომ მომხვდეს, იმას (რომ) მოვკვდე მი-
რჩენიაო.“

- 411 ზარმაცი ჭყემის შორიმ მუკოლუაფა უსხუნუნია.
 „ზარმაც მწყემს შორიდან მოვლა ურჩევნიაო.“
 ზარმაც ჭყემის შორიმე მუკორაყუა უსხუნუნია.
 „ზარმაც მწყემს შორიდან ურჩევნია (ფარის) გამორეკვაო.“
- 412 ზარმაცის თანაფას მურთ მუშებაჟია.
 „ზარმაცს აღდგომას მოუნდა მუშობაო.“
 ზარმაცის უქვის ასაქვარუაფუდუა.
 „ზარმაცს უქმეში მოუნდებოდაო საქმიანობა.“
 ზარმაცი უქმე დღეს გამუშავდებოა. (41)
- 413 ზარმაციშო ირო უქვი (ყეშხა) რენია.
 „ზარმაცისთვის ყოველთვის უქმე (კვირა) არისო.“
 ზარმაცისათვის ყოველდღე უქმეაო. (903)
- 414 ზათანა ვაიჭკუმუნ-და, პიჯის (პის) მუშენი გონტუნია.
 ზათანა ვაგიჭკომუნ-და პიჯი მუქი მერჭუ?
 თუ წიწაა არ გიჟამია, პირი რად გეწვისო. (1052)
- 415 ზესკვი დო ზესკვიქ წეკიდენსია დო ტურაქ პიჯი იფშუა.
 ზესკვი დო ზესკვიქ წეკინდუა დო ტურაქ ტოტი ეიბშუა.
 „შაშვები წაიკიდნენ და მელამ ტორი (პირი) გაივსოო.“
 შაშვები წაიჩხუბნენ, მელამ პირი აივსოო. (2451)
- 416 ზესკვიქ თქუა: ოში გალობა ქომიჩქედ, მარა თირიგი
 შიშიქ ეკმოდერთ, არძაქ ქაშმოჭყორდუა.
 „შაშვმა თქვაო: ასი გალობა ვიცოდი, მაგრამ ისეთი შიში
 დამადგა, ყველა დამავიწყდაო.“
 შაშვმა თქვა: თორმეტი გალობა ვიცოდი, მიმინომ სულ და-
 მავიწყაო. (1127)
- 417 ზესკვიქ კურკანტელა დიო უკახალე ქიმთიზიმუა დო
 უკული გეყინტუა.
 „შაშვმა კურკანტელა ჯერ უკან მიიზომა და მერე გადაყლა-
 პაო.“
- 418 ზისხირქ უწუა ტანს: მა სი ქემენახია დო მა სი ქემე-
 გინახუქია.
 „სისხლმა უთხრა ტანს: შენ მე შემინახე და მე შენ შეგინა-
 ხავო.“
- 419 ზღვა ბირგულმა მანჭუნია.
 „ზღვა მუხლამდე სწვდებოა.“

- 420 ზღვა დო გვალას მი ასწორენს, კინე ლორონთი-და ვა-
რა.
„ზღვასა და მთას ვინ გაასწორებს — ისევ ღმერთი თუ
არა?“
ზღვა დო გვალა მითინც ვაგუსწორებუნია.
„ზღვა და მთა არავის გაუსწორებიაო.“
მთა და ბარი არავის გაუსწორებიაო. (1466)
- 421 ზღვა დო გვალა გასწორუა.
„ზღვა და მთა გაასწორაო.“
- 422 ზღვა კიზით გეიწირუნია.
„ზღვა კოვზით დაიწრიტებაო (დაილევავო).“
ზღვაც დაილევავო კოვზითაო. (934)
- 423 ზღვაქ ფაფირო გინირთუა დო ორგულს კითიში იაწუა-
ფალქ ვახვადუა.
„ზღვა ფაფად იქცა და ორგულს თითის ამოსაწებიც არა
ხვდაო.“
- 424 ზღვას გეგნასქიდუა დო ცუნჯიქ დაშქვიდუა.
ზღვაში გინოსქილადირი ცუნდიქ დააშქვიდუა.
„ზღვას გადარჩენილი ნამმა დაახრჩოო.“
ზღვაში ნაშქურინეფი კოჩი ცუნდიქ დააშქვიდუა.
„ზღვისგან შეშინებული კაცი ცვარმა დაახრჩოო.“
- 425 ზღვას ჭირი ეკოლენი, ჩანგელიაში კარც გიანთხუნია.
„ზღვიდან რომ ჭირი ამოვარდება, ჩანგელიას კარზე დავარ-
დებაო.“
- 426 ზღვას ხოლო ბოლო ულუნია.
„ზღვასაც ბოლო აქვსო.“
- 427 ზღვაშა ხინჯი ვევიდგენია.
„ზღვაზე ხიდი არ გაიდებაო.“
- 428 ზღვაში ნაშქურინეფი ცუნდიქ ხოლო დაშქურინუა.
„ზღვის დაშინებული ცვარმაც დააშინაო.“
ზღვაში ნაშქურინეფი კოჩის ცუნდიშა ხოლო ოშქურუდუა.
„ზღვის დაშინებულ კაცს ცვარისაც ეშინოდაო.“

- 429 თაკარი რდასია, ჩხანა რდასია, — ნაბადი კალუთ
მეილუდასია.
„თაკარა იყოს, მზიანი დღე იყოს, — ნაბადი კავით უნდა
მიგქონდესო.“
დარში ნაბადს ნუ დააგდებ, ავდარში — ქალამანსაო. (545)
- 430 თანაფაში კვერცხიკალო ოხიოლუნია.
აღდგომის კვერცხივით უხარია. (4270)
- 431 თასუას მოჯგირეს დო ექოფუას ტერს მეხვარია.
„თესვაში მოკეთეს და აღებაში მტერს მოეხმარეო.“
- 432 თასუას მუთი თქვისენი, ტახუას თიქ იყუა.
თასუას მუქუთ ირაგადუნ, მოწიას თიქ იყუა.
„რაც თესვის დროს ითქვა, (ჭირნახულის) მოწვევისას ის იქ-
ნაო.“
- 433 თაქი ცოცხალს ორკეკ დო თექი ღურეღეფსია.
აქ ცოცხლებს აკლიხარ და იქ მკვდრებს. (4266)
- 434 თე კოჩიზა ურემი ვარე გენაულა, ვარა მუთა დარკებუ.
„ამ კაცზე ურემს არ გადაუვლია, თორემ არაფერი დაჰკლებ-
ბია.“
- 435 თე ქიანა თიში რე, მისეთ ჯგირი ოსური აშინია.
„ეს ქვეყანა იმისია, ვინც კარგ ცოლს იშოვისო.“
კარგი ქალის ქმარს საგზალი არ ეჭირვებაო.“ (1160)
- 436 თე ქიანას „დინტირია“ ჯოხონია.
„ამ ქვეყანას „დაეტიე“ ჰქვიაო.“
თე ქიანას „მიიცადი“ ჯოხო.
„ამ ქვეყანას „მოიცადე“ ჰქვია.“
- 437 თელო ღურას მართალო ღურა უჯგუნია.
„ცოცხლად სიკვდილს მართლა (ნამდვილი) სიკვდილი სჯო-
ბიაო.“
თელო ღურას ღურა ოში წილო უჯგუნია.
„ცოცხლად სიკვდილს (ნამდვილი) სიკვდილი ასჯერ სჯობი-
აო.“
ღირსეული სიკვდილი სჯობია უღირს სიცოცხლესო. (5732)

- 438 თელს ოძინუ დო ლურელს ორკუნია.
 „ცოცხლებისთვის (ცოცხალისთვის) ზედმეტია და მკვდრებს (მკვდარს) აკლიაო.“
 მკვდრებს აკლიხარ, ცოცხლებს არ არგხარ. (4470)
- 439 თემიში ნაჰყა ხატიში უნძალაში რენია.
 „თემის ნაწყევლი ხატისაზე უფრო ძლიერი არისო.“
- 440 თი ოჰკუმალი სქანი ქოთომეფს ქუდურღვია.
 ეგ საკენკი თქვენ ქათმებს დაუყარე. (4330)
- 441 თითო გიდელი წვირე არძა მახორობას (ოჯახის, ყუდეს) მიკობუნია.
 „თითო გიდელი ნაკელი ყველა სამოსახლოში (ოჯახში, სახლში) ჰკიდიაო.“
 თითო გიდელი წვირე არძა ოჯახისინია.
 „თითო გიდელი წვირე ყველა ოჯახში არისო.“
 თითო უპატიური კიზი ირ ოჯახის რენია.
 „თითო უპატიური კოვზი ყოველ ოჯახშიაო.“
- 442 თითო კილი ვაულუნი, ფერი მითინი ვეცინია.
 „თითო ნაკლი რომ არა აქვს, ისეთი არავინ იქნებაო.“
- 443 თირობას კოს თირს ვემეჩანსია.
 „თოვლობას კაცს თოვლს არ მისცემსო.“
 ფეტვი არ გაჰვარდება ხელიდან. (4589)
- 444 თირს ქიმეჩუა დო ცინს ქიგიოჰარუა.
 „თოვლს მისცაო და ყინულს დააწერაო.“ (4451)
- 445 თირს ცინი მიაბარესია.
 „თოვლს ყინვა მიაბარესო.“
- 446 თირქ ცინი იმოწმუა.
 „თოვლმა ყინული იმოწმაო.“
- 447 თიში ბედის ჯოლორი ვეგიოლალანსია.
 იმის ბედს ძალლიც არ დაჰყევსო. (4395)
- 448 თიში რინა დიხას ხოლო ამონკანსია.
 მისი ყოფნა მიწას ემძიმება. (4466)
- 449 თიშ ქობალს ჯიმუ ორკენია.
 მის პურს მარილი აკლია. (4465)

- 450 თიში ცოდათ ქუა ხოლო იქუდუა.
იმის საცოდაობით ქუა იწვოდა. (4396)
- 451 თიცალც გოწყინებაფუა, ბოლოს ქეგოხიოლგდასიე.
„ისეთს გაწყენინებ, ბოლოს გიხაროდესო.“
- 452 თიჯგუა ვაკეთე ოკონია, უკული ონჯლორექ დეგაგურასია.
„ისეთი არ უნდა გააკეთო, მერე გრცხვენოდესო.“
თიჯგუა ვაკეთე ოკონია, უკული მიოლურ პიჯი ვაილუდასია.
„ისეთი არ უნდა გააკეთო, მერე მისასვლელი პირი არ გქონდესო.“
კოჩქ თირიგი ვათქუავა, უკული ონჯლორე გიჩქედასიე.
„კაცმა ისეთი („იმ რიგისა“) არა თქვაო, მერე გრცხვენოდესო.“
- 453 თიჯგუა მექვირიე, ხეშე ნაკვაჩხირს ვეფაოთინაფუანქია.
„ისეთი დამწვარია, ხელიდან ნაკვერცხალს ვერ გააგდებინებო.“
- 454 თიჯგურა ნინა ულუნია, მონკათ ოსურს ბაღანას გამასოფანსია.
„ისეთი ენა აქვსო, ორსულ ქალს ბავშვს დააგდებინებსო (მოწყვეტსო).“
თიჯგუა ნინა ულუ, ცვარიას გეითაყათანსია.
„ისეთი ენა აქვს, ყვავს ჩამოაგდებსო.“
ისეთი ენა აქვს, რომ ორსულ დედაკაცს მუცელს წაუხდენს. (4407)
- 455 თიჯგურა სერი რე, თოლიშა კითი ვემილინენია.
„ისეთი ლამეა, თვალთან თითს ვერ მიიტანო.“
თვალთან თითს ვერ მიიტან. (4377)
- 456 თოვხა ცხენი ქვიშორე, მით ირგუნი, თიშ ორე.
„თოხარიკი ცხენი ქვიშის ფერი, ვინც ვარგა იმისთვისაა.“
- 457 თოკი ნასქვიშა მეურცია.
„თოკი ნასკვამდე მიდისო.“
- 458 თოლი დო თოლც ჩხვინდი ვაშაქუნდასენი, ართიანც გელაყოთანანია.
თოლი დო თოლი შქას ჩხვინდი ვაშაქუნდასენი, ართიანც გალაყოთანდესია.
„თვალსა და თვალს შორის ცხვირი რომ არ იყოს („ჩაპყვე-

ბოდეს“), ერთმანეთს ამოაგდებდნენო.“
თვალეზშუა რომ ცხვირი არ იყოს, ერთმანეთს დასჩიქნიდ-
ნენო. (998)

- 459 თოლი დო ხეში შქას ღემალორუა.
„თვალსა და ხელს შუა მომატყუაო.“
თვალსა და ხელს შუა მოგატყუებს. (4380)
- 460 თოლი დუც ხოლო ვეგერჩანცია.
„თვალი თავზე ხომ არა გაქვსო.“
- 461 თოლი თოლიში მტერიენია.
„თვალი თვალის მტერი არისო.“
- 462 თოლი თოლს გეთაჩირთენი, გური გეგნიშხვაფერებუ.
თვალი რომ თვალს მოშორდება, გული გადასხვაფერდებაო.
(1001)
- 463 თოლი მუსეთ ძირგნსენი, ჭკუაქ ოკო დოწონასია.
„თვალი რასაც ნახავს, ჭკუამ უნდა აწონოსო.“
თვალმა უნდა დაინახოს და ჭკუამ განსაჯოსო. (3509)
- 464 თოლი უჩა ელარძენია, დღას ვაუთქუალუნანია ართია-
ნიშა.
„თვალი შავი გაქვსო, არასოდეს უთქვამთო ერთმანეთის-
თვის.“
თოლი უჩა გენორდგენია, — თის ვაუწინსია.
„თვალი შავი გქონიაო, — იმას არ ეტყვისო.“
- 465 თოლი შუნცია დო თოლი ჭკუმუნცია (ჭკუნსია).
თვალი სვამს და თვალი ჭამსო. (1002)
- 466 თოლს წყარი ქალაბესია.
„თვალში წყალი ჩაახსესო (მოატყუეს, სიმართლე დაუკარ-
გეს).“
- 467 თოლს ბირცხას გელუდანსია.
„თვალის ფრჩხილს ამოუღებსო.“
თვალიდან ბეწვს ამოგართმევს. (4378)
- 468 თოლს წყარი ქოფჩია.
თვალს წყალი დააღევინა. (4379)
- 469 თოლმა ქელუოლასია, ხეს ველესვანსია.
თვალში რომ ჩაუვარდეს, ხელს არ ამოისვამსო. (4383)

- 470 თომას ჰკუა ჭულუდასია, ირდიხას გეიშუა.
„თმას რომ ჰკუა ჰქონდესო, ყველგან ამოვიდოდაო.“
- 471 თოფიში წამალცალო ფეთქენსია.
თოფის წამალივით აფეთქდება. (4389)
- 472 თოფური გემუანი რე, მარა ირკოც ვაუცოროსია.
თაფლი ტკბილია, მაგრამ ყველას როდი უყვარსო. (982)
- 473 თოფურიში გემმაჩამალი კითის ირო გისირქუნსია.
„თაფლის გამყიდველი თითს ყოველთვის გაილოკავსო.“
- 474 თუხარიც ცხენსია მართახი ვაკონია.
„თოხარიც ცხენსო მართახი არ უნდაო.“
თოხარიკი მართახის ვევიშქენსია.
კარგი ცხენი მართახს არ დაიკრავსო. (1165)
- 475 თუ ჰყილით დო ბალანა ნგარათ ირდუნია.
„გოჭი ჰყივილით და ბავში ტირილით იზრდებაო.“
გოჭი ჰყივილით გაიზრდება, ყმაწვილი — ტირილითაო. (481)
- 476 თუდონი ქიანაში ღორონთი ღუმუ რენია.
„ქვევითა (ამ ქვეყნის) ღმერთი ღომიაო.“
- 477 თუთარჩელაჯგურა ძლაბი რენია.
„ნათელი მთვარესავით გოგო არისო.“
- 478 თუმას ჰკუა ჭულუდასენი, ირი დიხას ვართი ეურცია.
„თმას რომ ჰკუა ჰქონდეს, ყოველ ადგილას არ ამოვოაო.“
- 479 თუნთის დაპენჯებული თუნთი მეუსერგელუდუა შხვამ
ცვანაშა.
„დათვი დაპატიყებულ დათვს სხვის ყანაში მიათრევდაო.“
დათვი დათვს პატიყობდა, სხვის ვენახში მიჰყავდაო. (501)
- 480 თუნთის ლაყაფი-ლაყაფით კოჩქ ქაჰკუმუთუა.
„დათვს თამაშ-თამაშით კაცი შემოეჰამაო.“
კატა თავს ირთობდა და თავი კვებობდაო. (1187)
- 481 თუნთის ოსქალეს აბარენდესია.
„დათვს სკებს აბარებდნენო.“
თუნთის ცვანა მიაბარესია.
„დათვს ყანა მიაბარესო.“
დათვს ვენახი მიაბარეს, არც არავინ შეუშვა, არც არა შიგ
გაუშვაო. (521)

- 482 თუნთის წყიშა ვეშკალენია.
„დათვი წყავს გვერდს ვერ აუვლისო.“
- 483 თუნთიქ მუგერიასგ-და, ბაბა დოუძახია.
დათვი რომ მოგერიოს, ბაბა დაუძახეო. (503)
- 484 თუნთიქ ჭინჭამ წკინტილი ქოძირუა დო, „სოხ, მუშმამ-
ხვა რენია (ყოფენია)“, მიოღვარუა.
„დათვმა ჭინჭრაქას სკინტილი ნახაო და „ოხ, რამსისხო არი-
სო (ყოფილაო), დაიღრილაო.“
დათვს მელიას კვალი გაუკვირდაო. (526)
- 485 თუქ დიგვანუა დო ნგერიში ორკინებუშა ურქია —
თქუა.
„გოჭი გასუქდაო და მგელთან საჭიდაოდ წავალო —
თქვაო.“
თხა გასუქდა და მგელთან ჭიდაობა მოინდომაო. (1058)
- 486 თუქ თქუა: ჟარნეჩი დო ვითი კერეფი ვორდითია.
„გოჭმა თქვაო: ორმოცდაათი კერატი ვიყავითო.“
მელამ თქვა: მე და მგელმა აქლემი მოვკალითო. (1433)
- 487 თქულა ადვილი რე დო გაკეთება — ძნელია.
„თქმა ადვილია და გაკეთება — ძნელიო.“
- 488 თქულაშე კოს ნორცხვა ვეკოცენსია.
„თქმისაგან კაცს ნაკვერჩხალი არ ამოუტკივდებაო.“
- 489 თხა დო გერი ართო ვედიარანია.
თხა და მგელი ერთად ვერ მოძოვსო. (1059)
- 490 თხა დო გერცალო რენანია.
„თხა და მგელივით არიანო.“
- 491 თხა თხაშე ნაკლები ტურას უჭკომუდასია.
თხა, თხაში უარესი, გერქ ოჭკომუა.
„თხა თხაზე ნაკლები ტურას შეჭამოსო (ტურამ შეჭამოსო).“
თხა თხაზე ნაკლები მგელმა შეჭამაო. (1063)
- 492 თხა ორტინს (ორტვინს) ორწყედუ დო ლობერს-ვარია.
„თხა ბოსტანს ხედავდა და ლობეს — ვერაო.“
თხაქ ხული ძირ დო ლობერი ვაძირუა.
„თხამ მხალი ნახა და ლობე კი ვერაო.“
თხამ კომბოსტო დაინახა და ლობე — ველარაო. (1067)

- 493 თხალეფც ჰყვადლუა ჰქმადირთგნი, ჰალეფც ღუჰყანანია
 ჩხარკაფის.
 „თხებს გაწყდომის დრო რომ მოადგება, რქებს დაუწყებენო
 ჩხაკუნს.“
 თხალეფი ართიანს ჩხანკაფის ჰულუჰყანანი, თიწყგმა დი-
 ნუნანია.
 „თხები ერთმანეთს რქენას რომ დაუწყებენ, მაშინ იღუპები-
 ანო (იკარგებიანო).“
 თხას თიმ დროს მალენია ჰყვადლუა, მუჰამც ართიანც ჰაში
 რაჩხაფის ჰულუჰყანანიე.
 „თხას იმ დროს მოუვაო გაწყვეტა, როცა ერთმანეთს რქის
 ჩხვერას (რქენას) დაუწყებენო.“
 თხას რომ გადაშენება მიადგება, ვაცობას დაიწყებსო. (1071)
- 494 თხას თუმა ვაგოჩანდლუა, შხურს მიკმაჰბუნდლუა.
 „თხას ბალანი არ ჰქონდა და ცხვარს აწებებდაო.“
 თხას ვემკოჩანდლუა (თომა) დო შხურს მითმაჰგიბუნდლუა.
 „თხას არ ესხაო (ბალანი) და ცხვარს აძლევედაო (ჩურთავდა
 ბალნითა).“
 თხას ნალაჰა (მონტყორი) ვოულუდლუა დო შხურს არზენ-
 დლუა.
 „თხას ნაკრეჰი (მატყლი) არა ჰქონდა და ცხვარს აძლევე-
 დაო.“
- 495 თხაჰ კუდელს ვადუხვანცალუას, ეშ ოჩი ვამაბუნუნია.
 „თხამ თუ კუდი არ დაიქნია, ისე ვაცი არ მოაჯდება (სამა-
 კინტლოდ).“
- 496 თხაჰ მის უდინგნი, დლაჰ თის უდინუა.
 „თხა ვისაც დაეკარგა, დლეც იმას დაეკარგაო.“
- 497 თხაჰ ტყორინუას ჰოვალურუა.
 „თხა ბევრმა კუილმა გადაიყოლაო.“
- 498 თხაჰ წყარი ჰოძირუნია, თიწყგმა მაყუმენუა.
 „თხამ წყალი რომ დაინახა, მაშინ მოსწყურდაო.“
- 499 თხაშა მუთაჰ ალოლესია დო შხურს კუჩხი ჰუხვამილე-
 სია.
 „თხას ვერაფერი უყვეს და ცხვარს ფეხებში ხელი წაავლე-
 სო.“

500 თხაში მინჯეს თხაში კუდელ ხოლო ვახვადენიაო?
„თხის პატრონს თხის კუდიც არ ხვდებოა?“
თხის პატრონს აღარც თხის კუდიო! (1074)

501 თხაში ჭირი შხურცია.
„თხის ჭირი ცხვარსო!“

0

502 ი კოჩი გვრგვც ჟირი შაურიშა ტყაბარანდუა (ყვარუნ-
დუა) დო აბაზიში საპონც ხეშა მიბონუანდუა.

„ის კაცი ვირს ორ შაურად ატყავებდაო (კოდავდაო) და
აბაზის საპონს ხელის დასაბანად ხმარობდაო („...აბაზის სა-
პონს ხელზე მიიბანდაო“).“

ვირის დამკოდავს ორი შაურის საპონი მეტი წაუვაო. (827)

503 ი კოჩ იშონანც ატამას მეჭკუმუნდუა დო აშონანც ატა-
მაში ნახოწასია.

„ის კაცი იქითობისას ატამს ჭამდაო და აქეთობისას ატმის
ნათალსო.“

504 ი კოჩი ორტყაფუშა თოკის ქალეცუნუანდუა დო, კოც
ქოძირგდენი, ტყას ქიმშასხაპანდუა, მუორენდო — მა ხო-
ლო მახინჯი ვორღავა.

„ის კაცი სარტყელში თოკს გაირჭობდაო და, კაცს რომ ნა-
ხავდა, ტყეში გადახტებოდაო, რა არის (და) — მეც ქურდი
ვიყოო.“

505 ი კოჩი ოსქეს აკეთენდუა დო ცუდეს ალექეთუანდუა.

„ის კაცი საღორეს აკეთებდაო და სახლს მორჩენილ დროს
აშენებდაო („აკეთებდაო“).“

506 ი კოჩქ ბაკურაცალო ფბსხაპუნქია დო ნოხაშუერც ქი-
ნასხაპუა.

„იმ კაცმა ბაკურასავით გადავხტებო (ვიცეკვებო) და ნა-
ხარში ჩახტაო.“

507 ი კოჩქ ოში წანას ქეგარზუა; დოღურუნი, ოშურეთის
კითხესია: მუზმახანც ქორდიე — წოხგლენი კარიშე მინიბ-
ლი დო უკახალენი კარიშე გემიიბლია.

„იმ კაცმა ას წელს გაძლო; რომ მოკვდა, სასულეთში კი-

თხესო: რამდენ ხანს იყავიო — წინა კარიდან შევედი და უკანა კარიდან გამოვედიო.“

508

ი კოჩქ ტყას უღუ ქაშასოთუა დო უღუს ყურდგელქ ქათა-ღურუა; უკული ირო თექი აშასოთანღუა უღუს.

„იმ კაცმა ტყეში უღელი დაადგოო და უღლის ქვეშ კურ-ღლელი მოკვდაო; მერე ყოველთვის იქ აგდებდაო უღელს.“
დედაბერმა უღელი გადაადგო და კურღლელი მოკლაო.
(1290)

509

ი კოჩქ ჩე ყურდგელი ოჭოფუა დო ყურდგელქ უწუა: გომიტუე, დიდას დოიყვილ, ვაგომიტუე — მუმასია.

„იმ კაცმა თეთრი კურღლელი დაიჭირა და კურღლელმა უთხრაო: რომ გამიშვა, დედას მოგიკლავო, რომ არ გამიშვა — მამასო.“

510

იერუსალიმს ჯორი კინტირი ღირუნია, მარა მოყუნაფა რენია ძვირი.

„იერუსალიმში ჯორი კიტრის ფასი ღირსო, მაგრამ მოყვანა არისო ძვირი.“

ბაღდადს ვირი კიტრადა ღირს,ჯორი საგზლად მოუნდებაო.
(237)

511

იკონია, კიკონია, დუდიში ჭირი მიგონია.

„იკონია, კიკონია, თავს ჭირი მოუგონეო („...თავის ჭირი მოგონეო“).“

512

იკონია მუს ორთენი, კიკონია თის უხერხე.

„იკონია რასაც აკეთებს, კიკონია იმას უხერხებს.“

513

იკოხონა, დიკოხონა — აკა ვარე წალმართი!
აღმართი და დაღმართი, არც ერთია წალმართიო. (165)

514

იმენდი ღორონთქ ვამოილასასია.

„იმედი ღმერთმა ნუ მოგიშალოსო.“

იმედით ცოცხლობს ყოველი კაციო. (3538)

515

ინა ვოუჩქუ ცურუსია, სოდე ღურუ ჩხურუსია.

„ის არ იცის უგუნურმა, სიცივე სად მოკლავსო.“

516

ინდურიში მეტი ჯვეში მუთუნი ვერგუნია.

„ინდაურის მეტი ძველი არაფერი ვარგაო.“

- 517 ინუერთი, მუნუერთი, — კენი თიქი იცუუ.
„გადავაბრუნ-გადმოვაბრუნე, მაინც ის იყო (იქნა).“
- 518 ირ ეკოხონს დიკოხონი მოცუნსია.
„ყველა აღმართს დაღმართი მოჰყვებაო.“
აღმართს დაღმართიც მოსდევსო. (167)
- 519 ირემს თხოზუდესია დო გორდიქ თქუა: ათე ნადირემს
თხოზინი მუშენი დომიჰყესია.
„ირემს მისდევდნენ და გომბეშომ თქვა: ამ ნადირებს დევნა
რატომ დაგვიწყესო.“
ბედაურებს ჭედდნენ და ბაყაყმაც ფეხი აიშვირაო. (261)
- 520 ირი კოჩი მუშ ნაბადის ოცქვანდუა.
„ყველა (კაცი) თავის ნაბადს აქებდაო.“
ყველა მელას თავისი კუდი მოსწონსო. (2411)
- 521 ირი კოჩი შხვაშის ჭკუნს, მახინჯი — მუშის.
ყველამ სხვისა ჭამა, ჭურდმა კი — თავისიო. (2424)
- 522 ირკოს მუში დლა მელუნია.
„ყველას თავისი დღე მოელისო.“
- 523 ირკოს მუში ოქროთ მიოჩქუნია.
„ყველას თავისი ოქროდ მიაჩნიაო.“
ვისაც ვინ უყვარს, მისი ლამაზი ის არისო (871)
- 524 ირკოს მუში თოლი აწორენსია.
„ყველას თავისი თვალი აჯერებსო.“
- 525 ირი კოჩი (ირკოჩი) ართინერო ვეზიმენია.
„ყველა კაცი ერთნაირად არ გაიზომებაო.“
ყველას ერთი საზომით არ გაზომავენო. (4070)
- 526 ირკოჩი დაბალ ლობერს გინურსია.
ყველა დაბალ ლობეზე გადადისო. (2413)
- 527 ირკოჩი მოჰყუდუს იფუქუნდუა დო მოჰყუდექ მუში
დუდი დიფუქუა.
„ყველა(კაცი) პატარძალს იფიცებდაო და პატარძალმა თავი-
სი თავი დაიფიცაო.“
- 528 ირკოჩიში გური ვემიგებენია.
ყველას გულს ვერ მოიგებო. (4069)

- 529 ირკოჩიში ლაგამი მის აჭკადენია.
 „ყველა ადამიანის ლაგამს ვინ გააკეთებსო („გაჭედავსო“).“
- 530 ირკოჩიში მაზიარებელს ზიარებაჟ ვამაჭიშუა.
 „ყველას მაზიარებელს ზიარებამ ვერ მოუსწროო.“
 სხვათა მაზიარებელი მოკვდა უზიარებელიო. (2046)
- 531 ირკოც დუდი ვამოწონდასგნი, შაყარუა ვეყინია.
 „ყველას (კაცს) თავი რომ არ მოსწონდეს, თავშეყარაც („შე-
 კრება“) არ იქნებაო.“
 კოსი დუდი ვამოწონდასინი,ჯარი ვეშაყარუნია.
 „კაცს რომ თავი არ მოსწონდეს, ჯარი არ შეგროვდებო-
 დაო.“
- 532 ირო ართი კოჩიში ცუდეს ვეყინია ნგარა.
 „ყოველთვის ერთი კაცის სახლში არ იქნება ტირილიო.“
 ირო დიაკონიში ცუდეს ვეყინია ნგარა.
 „ყოველთვის დიაკვნის სახლში არ იქნება ტირილი.“
- 533 ირო გურმულირი ჩქიმი მტერი რდასია.
 „ყოველთვის გულმოსული ჩემი მტერი იყოსო.“
- 534 ირო ველანს ჭურა წყარსია.
 კოკა მუდამ წყალს არ მოიტანსო. (1259)
- 535 ირო თანაფა (დიარა) ვარენია.
 „ყოველთვის აღდგომა (პურის ჭამა) არ არისო.“
- 536 ირო სუნელი იძიცანსია.
 „ყოველთვის სულელი იცინისო.“
- 537 ირო ტერს უგარუდასია.
 „ყოველთვის მტერს ეტიროსო.“
- 538 ირო ჯგირი მითინს ვაკეთინენია.
 „ყოველთვის კარგი არავის შეუძლია გააკეთოსო.“
- 539 ირფელი ბედიშა ვედიბრალინენიე.
 „ყველაფერს ბედს ვერ დააბრალებო.“
- 540 ირფელი გურით ხარენს, დაჩხირი — უგურეთია.
 „ყველაფერი გულით ხარობს, ცეცხლი — უგულობითაო.“
 კაცი გულითა ხარობს, ცეცხლი კი — უგულობითაო. (1190)

- 541 ირფელი თქვიაა დო არაბული იყინია.
„ყველაფერი თქვიო და არაბული იქნებაო.“
- 542 ირფელ იშვე დო იქვომე, ირფელ ვერაგადენია.
„ყველაფერი ისმევა და იქმევა, ყველაფერი არ ითქმისო.“
ირფელი იქკუმენია დო ირფელი ვეთქუნია.
„ყველაფერის ჭამა შეიძლებაო და ყველაფერი არ ითქმისო.“
როგორც ყველაფერი არ იქმევა, ისე ყველაფერი არ ითქმე-
ბაო. (3821)
- 543 ირფელ მერჩქვანაშა რენია.
„ყველაფერი მიჩვევაზე არისო.“
- 544 ირფელ ართო მის უშიბუნია.
„ყველაფერი ერთად ვის უშოვიაო.“
- 545 ირფელს ართო მინ განჭუნია.
„ყველაფერს ერთად ვინ გასწედებაო.“
- 546 ირფელს გურიში გოჩამა ოკონია.
„ყველაფერს მიხვედრა უნდაო.“
- 547 ირფელს მუშ ადგილი ულუნია.
„ყველაფერს თავისი ადგილი აქვსო.“
- 548 ირფელს მუშ დრო ულუნია.
„ყველაფერს თავისი დრო აქვსო.“
- 549 იშენ-იშენ ჩქიმწკუმა გიასერუავო?
„მაინცდამაინც ჩემთან დაულამდაო?“
- 550 იში თის ფოლოგოჩილათილი მუთა იპალუნია.
„მის სახლში ჩლიქიანი (ჩლიქგაყოფილი) არარა მოიძებნე-
ბაო.“
- 551 იში კუჩხიმ გინაბიჯებუშა კუჩხი ვარე გიოდგუმალია.
„მის ფეხის დანაბიჯებზე ფეხი არ არის დასადგმელიო.“
- 552 იში მახანა მინდორს ქუა ვემწოდუნია.
„მისი ხნისა მინდორში ქვა არ დევსო.“
ჩემი ხნის ქვაც კი არაა. (4661)
- 553 იში ტანიშ ნაბონა გეიშვენია.
„მისი ტანის ნაბანი დაილევაო.“
- 554 იში ხეშე მაჭული დაჩხირი ვავიშურსია.
„მისი ხელიდან დამწველი ცეცხლი არ გამოვიაო.“

- 555 კაილაში ხარჭალი ხომ ვაგაიგონებუნია.
„კარდლის ჩხარუნი ხომ არ ვაგაიგონიაო.“
- 556 კალიხინტკათ ნუ მომირექია ასე გვალო.
„კალიხინტკით (ლეკუხას (ხეჭრელის) ნაქდევებიანი ნაწილები, ვადასახადის აკრეფისას გამოყენებული) ნუ მომადექი ეხლა მთლადო.“
- 557 კალკალე კოჩი ლიშის ქიგიოციკუანსია, თიშ მანგიორო არგუნს გენწყუნსია.
„ზოგიერთი კაცი ნემსს ჩაასობსო, მის ნაცვლად ნაჯახს ამოიღებსო.“
ეგ ისეთია, სადაც ნემსს შესდებს, სახნისს გამოიღებსო. (4488)
- 558 კამბეში გეგთუნწყესია დო ხოჯი ქუსქვესია.
„კამეჩი გამოხსნეს (უღლიდან) და ხარი შეუბესო.“
- 559 კამბეში ჩე ბატას დღას ვაქიმინუნსია.
„კამეჩი თეთრ ზაქს თავის დღეში არ მოიგებსო.“
- 560 კამბეში ჯიმუშ ოჩამუშა ცხვინდიშა ეშაყუნდუნე, ბორო ინა ვარდუა; თის თინა ელუჩენი, ბორო თინა რდუა.
„კამეჩი მარილის საჭმელად სხვენზე რომ აჰყავდა, ის არ იყოო სულელი; მას რომ ის ურჩია, სულელი ის იყოო.“
- 561 კამბეშის ჭკადუნდესია დო გორდიქ კუჩხი გაბირძლინუა, მა ხოლო დობჭკადითია.
„კამეჩს ჭედავდენო და ბაყაყმა ფეხი გაიშვირაო, — მეც დამჭედეთო.“
ბელაურებს ჭედნენ და ბაყაყმაც ფეხი აიშვირაო. (261)
- 562 კამბეშიქ მუში ნახონა კინი მუქუ დობაკუა.
„კამეჩმა თავისი მოხნული ისევ თვითონ დაბეკნაო (დატკეპნაო).“
კაბექ (კამბეშიქ) ქოთ დოხონუ, ქოთ დობაკუა.
„კაბემ (კამეჩმა) კიდეც მოხნა და კიდეც დატკეპნაო (ნახნავი).“
ხოსიკა თან თოხნიდა და თან ტკეპნიდაო. (2023)

- 563 კამბეშიქ ცვანა ძირუა დო ლობერი ვაძირუა.
 „კამეჩმა ყანა ნახა და ლობე კი — ვერაო.“
 კამბეშიქ ხული ძირუ დო ლანდა ვაძირუ.
 კამეჩმა კეჟერა მხალი ნახა და შემორაგული (კედელი) კი
 ვერაო.“
 კამბეშიქ ორტვინი ძირუა დო ლობერი ვაძირუა.
 „კამეჩმა ბოსტანი ნახაო და ლობე ვერაო.“
 წუწკი კამეჩი მხალს ხედავდა, ლობეს — ველარაო. (1067)
- 564 კამბეჩიმ მორკინე ხოს ქა მეტირხუნია.
 კამბეჩიმ მანიჩზა ხოს ქაქ ქილაარტიხუ.
 „კამეჩის მორკინალ ხარს რქები მოსტყუდებაო.“
 კამეშიმ მარკინე ჩხოუს ქა დღას ვეგესქილადუნია.
 „კამეჩთან მორკინალ ძროხას რქა არასოდეს შერჩენიაო.“
 კამბეშიმ მარკინე ხოს ქალეფი ვეგოსქილდუნია.
 „კამეჩის მორკინალ ხარს რქები არ შერჩებაო.“
 კამეჩის მოჭიდავე ხარს რქები არ შერჩებაო. (1135)
- 565 კამბეშიქ მუში ნაშიბუ მუქ ოჰკომუა.
 „კამეჩმა თავისი ნაშოვნი თვითონ შექამაო.“
 კამბეჩიმ ნაშიბი კამბეჩიქ ოჰკომუა.
 „კამეჩის ნაშოვი კამეჩმა შექამაო.“
 ვირმა ნარი მოიტანა, დაჯდა — თვითონვე დახვრიმაო.
 (837)
- 566 კაპიკის კაპიკის გითმოქაბანსია.
 „კაპიკს კაპიკს აწებებსო.“
- 567 კარაიაცალო ეკოცუუა.
 „(სახელდახელოდ გაკეთებული) კარავივით დაიშალაო.“
- 568 კარიშე გემოცოთამილქ აკოშქაშე გამთოხოხუა.
 „კარიდან გამოგდებული ფანჯრიდან შემოხოხდაო.“
- 569 კარკალე კოჩი დუდით გილურს, კარკალე — კუჩხითია.
 ზოგი თავით დადის, ზოგი — ფეხებითო. (3479)
- 570 კასილი თოფიშა ართის ოშქურუ დო უკასიშა — ჟირ-
 ცია.
 კასილიშა ართის ოშქურუდუა, უკასუშა — ჟირხოლოსია.
 „დატენილი თოფისა ერთს ეშინია და დაუტენავისა — ორ-
 საო (ორივესო).“
 ცარიელი თოფისა ორს ეშინია, გატენილის — ერთსაო.
 (2575)

- 571 კატუ დო ლაკვიცალო გალაქაფუნა ართიანც.
„კატა და ლეკვივით ეთამაშებიან ერთმანეთს.“
- 572 კატუ სოდგა გინაქათენი, იშენ კუჩხით დასხაპანსია.
„კატა სადაც უნდა გადააგდო, მინც ფეხით დახტებაო.“
კატუ ოკიშით ვადანთხუნია.
„კატა ზურგით არ დაეცემაო.“
კატა რომ გადააგდო, ფეხზე დადგებაო. (1175)
- 573 ციანსგნ ფერ კატუს ქუკი ვაქოფენია.
„კატა, რომელიც კნავის, თავეს ვერ დაიჭერსო. (1609)
- 574 კატუს რხინი ულუდუ დო ქუკენს ქყვადლა.
„კატას ლხინი ჰქონდა, თავგებს კი დავსება (ამოწყვეტა).“.
კატისთვის თამაშობაა, თავისთვის სულთა ბრძოლაო.
(1187)
- 575 კატუს ღურა აფუდლა დო ქუკის ლაქაფი.
„კატა კვდებოდაო და თავი თამაშობდაო.“
(„კატას სიკვდილი ჰქონდაო და თავეს — თამაში“).
მგელი კვდებოდა და ცხვარი კუნტრუმის გუნებაზე იყოო.
(1352)
- 576 კალუთ მოჭირინაფილო საქმე ვეკეთინენია.
კაუკით მოწეული საქმე არ ვაკეთდებაო. (3572)
- 577 კაფური ხაჯის კაფური წყარი ხაშუნსია.
კაფურ ცერცეს კაფური წყალი მოხარშავსო.“
კახური ხოჯის კახური წყარი ხაშუნცია.
„კახურ ხარს კახური წყალი მოხარშავსო.“
ლეჩხუმურ ლობიოს ლეჩხუმურივე წყალი მოხარშავსო.
(1295)
- 578 კახმა ოსურც მუთუნიშა ონჯლორე ვადაგურენია.
„კახმა ქალს არაფრის სირცხვილი არ ექნებაო.“
- 579 კახმას ორიკოჩი კახმა უჩქედლა.
„კახმას ყველა კახმა ეგონაო.“
ქურდს სხვაც ქურდი ეგონა და უნამუსოს — უნამუსოო.
(2338)
- 580 კვაკვილიში ელაქოსუას თოლი გალაქოთესია.
„წირპლის მოხოცვისას თვალი გააყოლესო (ამოაგდესო).“

- 581 კვარია ბინძურს ვკუნდლა, კუდელს ვეგმუწაწუანდლა.
 „ყვაფი სიბინძურეს ვამდა, კუდს არ აკარებდაო.“
 ყვაფი ნეხვზე იჯდა, ბოლოს არიდებდაო. (2399)
- 582 კვარია სოდე მეფურინუნსიე, მუში სიბინძურე თეჟი მე-
 ცუნსია.
 „ყვაფი სადაც ვაფრინდება, თავისი სიმყარაღე იქაც მიჰყვე-
 ბაო.“
 კვარია სოდე მეურსგნი, თეჟ მეცუნსია მუში მუნდი (წესი).
 „ყვაფი სადაც მივა, იქ მიჰყვებაო თავისი უკანალი (წესი).“
 კვარიას მუში წიკვილი მუნდი ირდიხაშა მიაყუნუნია.
 „ყვაფს თავისი დასვრილი უკანალი ყველგან წაჰყვებაო.“
- 583 კვარია ჩიქვიში მამიდა რენია.
 ყვაფი ჩხიკვის მამიდა არისო.
 ყვაფი ჩხიკვის მამიდაო. (4622)
- 584 კვარიას ვაულუდლა დო ლუს არზენდლა.
 ყვაფს არ ჰქონდა, ბუს გაჰქონდაო. (2405)
- 585 კვარიას ნეძი კაქალია დაყოთინაფუენ, თით ჯგირირენია.
 „ყვაფს დაკროლილი კაქალიც რომ გააგდებინო, ისიც კარგი-
 აო.“
 ყვაფს რომ კაქალი გააგდებინო, ისიც კარგიაო. (2408)
- 586 კვინორი ჯას გილახედლა დო თუდო ოსურეფი ტყების
 ირთუნდესია.
 „კვერნა ხეზე იჯდაო და ქვევით ქალები ტყავს იყოფდნენო.“
 ზეცას წერო მიფრინავდა, ძირსა თლიდნენ შამფურებსა.
 (913)
- 587 კვინორქ ონადირუშა მიდართუა დო ტყები თეჟ ქიდი-
 ტუა.
 კვერნა სანადიროდ წავიდა, თავისი ტყავი იქ დატოვაო.
 (1244)
- 588 კვინჩა ირო წიწილა ნოყოფუენია.
 „სკვინჩა ყოველთვის წიწილა იქნებაო.“
- 589 კიბირი თიშენი გერდგუნია, ნინას ოკო გეუნჭირევე.
 „კბილი იმისთვის გაქვს (გიდვას), რომ ენას დააჭიროო.“
590. კიბირით ხვალე იძიცანსია.
 „მარტო კბილებით იცინისო.“

- 591 კიბირიშ ელნაღინტკორა კუქის ვარძლანსია (ველაფშან-
სია).
„კბილიდან ამონაფხეკი კუქს ვერ გააძღობსო (ვერ აავსებ-
სო).“
კიბირიშ ეკნახინტკორა ქორას ვაარძლანს.
კბილის ნაჩიქნით მუცელი ვერ გაძღებო. (1241)
- 592 კიბირიშე უფის გეიშაიყუნანქია.
„კბილებიდან ოფლს გამოგიყვანო.“
- 593 კიბოს მუჟამს დოკუნანი, ფერი თიწკება მალენია.
„კიბოს როცა შეწვავენ, ფერიც მაშინ მოუვაო.“
- 594 კიდალას მიკარღვი სიმინდიშ კაკალი.
„კედელს მიაყარე სიმინდის კაკალი.“
შეაყარე ცერცვი კედელს! (4630)
- 595 კიდაჯგუა რენია.
„კლდესავით („კლდისნაირი“) არისო.“
- 596 კიღუშ ნინა ჳკომუ.
„კოდალას ენა ჳამა.“
- 597 კიზი-კიზით ზღვაქ გეშელუა.
„ზღვა კოვზით დაილია.“
ზღვაც დაილევა კოვზითაო. (934)
- 598 კიზიქ ტუტაშა ქეშუოლუა.
კოვზი ნაცარში ჩაუვარდა. (4427)
- 599 კიზიში ზიარებაცალი რენია.
„კოვზის ზიარებასავით არისო.“
კოვზით ზიარებაა. (4428)
- 600 კითხირი ონჯლორე ვარენია, ვაჩქენდა ვეკითხე, ონჯლო-
რე თინა რენია.
„კითხვა სირცხვილი არ არისო, თუ არ იცი და არ იკითხავ,
სირცხვილი ის არისო.“
კითხვა აუგი არააო. (3653)
- 601 კინოცვენჯიში გიმო ნოღვე.
„მომყოლის გემო ჳგონია.“
- 602 კინტირიში ნახოწაშა ვალირუნია.
„კიტრის ნაფცქვენად არ ღირსო.“

- 603 კირჭულა სერი გიშურსია უჭირსინი თი კოჩიშო.
„გაჭირვებული კაცისთვის კირსაწვავის (უთენებელი) ლამე
გამოვავო.“
- 604 კისერქ ქიიშუდა, ულუ ირო გეხერხინენია.
„კისერი თუ იშოვა (კაცმა), უღელი ყოველთვის მოიძებნე-
ბაო (გახერხდება).“
კისერი იყოს, თორემ უღელი მოინახებაო. (1255)
- 605 კიფიში კურთა, ითი კუნტავა.
„კანაფის საცვალი (კვართი), ისიც მოკლეო.“
- 606 კეცი მუჟამი ფურუნი, თიწკმა მიკიჭუნცია ჭკედის.
„კეცი როცა ხურდება, მაშინ მიიწვავსო მქადს.“
სანამ კეცი ხურს, ცომი დააქარიო. (1913)
- 603 კოკას (ორკოლს) მუთ ენოდგენი, თინა გიმოწენსია.
კოკასა შიგან რაცა დგას, იგივე წარმოსდინდებას. (3007)
- 609 კოკაქ წყარი ქედაბუ დო ორკოლს გაკყორესია.
„კოკამ წყალი დააქცია და დოქს გაუბრაზდნენო.“
კოკამ წყალი დაღვარა და პატარა ლიტრა დატუქსესო.
(1261)
- 610 კოპელია (კოპეკია) დუცუ გიმანთხენი, ნარჩა კუჩხიშა
კვლმოცოთ.
„შუაგულ თავზე რომ დამეცა, ფეხის გულამდე დამიარაო.“
- 611 კოპიტიაქ ეკირთუა დო ნისორიაქ მუდირთუა.
„ხის ჯამი წაიქცა და გობი გამოესარჩლაო (ამოუღვავო).“
- 612 კოს დიხაქ დო ოსურქ გუმართლგდა, ბედნიერ იყინია;
ართიქ ვარდა, დღას მიდულანს, ნამთინქ ვარდა — დინა-
ფილ რენია.
„კაცს თუ მიწამ და ცოლმა გაუმართლა, ბედნიერი იქნე-
ბაო; ერთმა თუ არა, დღეს წაართმევს, არცერთმა თუ არა
— დაკარგული არისო.“
- 613 კოს თიზმა ვაცქუა, გორაფაშა ონჯლორე გიჩქუდასია.
„კაცს იმდენი არ აქო, გინებისა შეგრცხვესო.“
- 614 კოსგ თინა გიოსქიდუ, მუთუნ ქიმშაძუდა დუსუ.
„კაცს ის შერჩება, რამე თუ უძევს თავში.“

- 615 ^{სოფელი} კოჩი კოჩი ქორდასია დო გვარი გვამი რენია.
 „კაცი კაცი იყოსო და გვარი გვამი არისო.“
 კოს კოჩანა გილუდას, სახელი მუდგა რჯობოდას.
 „კაცს კაცობა გქონდეს, სახელი რაც გინდა გერქვას.“
 კაცი პირადობაა, გვარი — გვამშია. (408)
- 616 კოს კოჩიში ნარაგადუ ვაკო გეგონასიადა, ყუს ნაბადის გიკეთენსია.
 „თუ კაცს არ უნდა კაცის ნათქვამი გაიგონოს, ყურზე ნაბადს გაიკეთებსო.“
- 617 კოს მუ მოძუ ქუჩქუდასი, ყუდეშე ვეგნურსია.
 „კაცმა, რა მოელის, რომ იცოდეს, სახლიდან არ გავაო.“
 კაცმა რომ თავის თავგადასავალი იცოდეს, შინიდან გარეთ არ გამოვაო. (3626)
- 618 კოს მუთუნ ვარძლანსია დიხაში მეტი.
 „კაცს არაფერი გააძლობსო მიწის მეტი.“
 ხარბის თვალს შავი მიწის მეტი ვერა გააძლობს — რაო. (2884)
- 619 კოს მუში კუჩხი ხენდუნსია.
 „კაცს თავისი ფეხი ხენდისო.“
- 620 კოც მუში ლურა დლაშა მუთა უსხუნუ გურაფაშა.
 „კაცს სიკვდილის დღემდე სწავლას არაფერი ურჩევნია.“
 სწავლა სიბერემდეო. (2040)
- 621 კოს ზღვაში სახელქ გაჰყორდუა.
 „კაცს ზღვის სახელი დაავიწყდაო.“
 კოს მუში ჩილიშ სახელქ ქეშაჰყორდუა.
 „კაცს თავისი ცოლის სახელი დაავიწყდაო.“
 კოც ჰკიდიშ სახელქ ქეშაჰყორდუა.
 იმერელს მჰადის სახელი დაავიწყდაო. (1090)
- 622 კოს ნინათ დაჯერენანია დო ჩხოუს ქათ მიკაკირანანია.
 „ადამიანს ენით დააჯერებენო და ძროხას რქით მიაბამენო.“
 კოს ნინათ დაკირა დო ჩხოუს ქათია.
 „კაცს ენით დაბამ, ძროხას — რქითო.“
 ადამიანს ენით აბამდნენ, საქონელს — რკლითაო. (2893)
- 623 კოს ოსაჰირუქდა, „გამარჯობაშ“ რაგადით ქეშიატყვენქია.
 „კაცს თუ სჰირდები, „გამარჯობის“ თქმითაც შეატყობო.“

- 624 კოსი ოსური სინჯენსია, ოსურს — ოქრო დო ოქროს — დაჩხირი.
 „კაცს ცოლი გამოცდის, ცოლს — ოქრო და ოქროს — ცეცხლიო.“
- 625 კოს სინდისით აფასენა, ცხენს — რულათია.
 „კაცს სინდისით აფასებენ, ცხენს — სირბილითო.“
- 626 კოს ქული ჩხურუმენ ვეგიორთუნია, ნამუსიშენია!
 „კაცს ქული სიცივის გამო არ ახურავსო, ნამუსისთვისო!
 ვაჟკაცი ქულს სიცივისათვის კი არ ატარებს, სირცხვილის-
 თვისაო. (3437)
- 627 კოს ლურლუში მეტი მუთა ზოკულანს.
 „კაცს სიკვდილის მეტი ვერაფერი გაასწორებს (ასწავლის
 ჭკუას).“
- 628 კოს ყვაიჭარაშა ვემდაართე.
 „კაცი თავის ბედს (შუბლზე დაწერილს — ყვამ ჭარას) ვერ
 წაუვა.“
- 629 კოტოს მუთ ინოძენი, კიზის უჩქენია.
 „ქოთანში რაც დევს, კოვზმა იცისო“
 კოტოში ამბე კიზის უჩქენია
 „ქოთნის ამბავი კოვზმა იცისო.“
 ქოთანში რაც არის, კოვზმა იცისო. (2299)
- 630 კოჩი ართშახ დებადებუ დო ართშახ ლურუნია.
 „კაცი ერთხელ დაიბადება და ერთხელ მოკვდებაო.“
- 631 კოჩი გაჭირებას იჩინებენია.
 „კაცი გაჭირვებაში იცნობაო.“
 კოჩიში ჩინება შილებე გაჭირებას დო ღვინიშ შუმასია.
 კაცი იცნობა გასაჭირში და ღვინოშიო. (3575)
- 632 კოჩი გაჭირებას ლიშიში ყუნწის კილეღენსია დო დარხი-
 ნებას კარს ვამინტირენია.
 „კაცი გაჭირვების დროს ნემსის ყუნწში გაძვრება, დაღბინე-
 ბის დროს კარშიც ვერ შემოეტევაო.“
 მუყეამს კოჩის უჭირსენი, ლიშიში ყუნწის (ყურზის) გითურ-
 სია.
 „როცა კაცს უჭირს, ნემსის ყუნწში ძვრებაო.“
 კოჩი, უჭირსენ თიწკმა, ლიშიშ ყურწის კილენტირე დო,

დურხინდგენ თიწკემა, კარს ვაგმინტირენია.

„კაცი, როცა უჭირს, ნემსის ყუნწში გაეტივა და, როცა და-
ულხინდება, მაშინ კარში ვერ ეტევაო.“

როცა კაცს უჭირს, ნემსის ყუნწში გაეტივა, როცა ულხინს
— სახლის კარიც ვიწროდ ეჩვენებო. (3722)

- 633 კოჩი გეგუთის გოლახეს დო ქვალონს გურქ მურთუა.
„კაცი გეგუთში გალახეს და ქვალონში გული მოუვიდაო.“
ჭვარს (საბერიოს) კოჩი გოლახეს დო ზუგის (კოპიტის)
გურქ მურთუა.
„ჭვარში (საბერიოში) კაცი გალახეს და ზუგდიდში (კოპიტ-
ში) გული მოუვიდაო.“
- 634 კოჩი დირჩინუნი, შარას გილეუტუენია დო, ჭოლორი
დირჩინუნი, ყებურც მიშეუტუენია.
„კაცი რომ დაბერდება, გზაზე ჩაიმუხლებსო და, ძაღლი
რომ დაბერდება, შუაეცხლს მიუტუტებო.“
- 635 კოჩი დო გუდა გომბარილი ართი რენია.
„კაცი და გაბერილი გუდა ერთი არისო.“
კოჩიში შური დო გუდა მბარილი ართი რენია.
„კაცის სული და გაბერილი გუდა ერთი არისო.“
- 636 კოჩი დოღურუ დო სიტყვა ვარია.
„კაცი მოკვდება და სიტყვა (ნათქვამი) არაო.“
- 637 კოჩი დოღურუნი, უკული დუქყანა ცქვაფასია.
„კაცი რომ მოკვდება, მერე დაუწყებენ ქებასო.“
- 638 კოჩი დუცუ ლოლანკუნი, ირიგი ტერც ვალოლენია.
„კაცი თავს რომ გაუკეთებს, ისეთს მტერი ვერ უზამსო.“
რასაც კაცი თავის თავს უზამს, იმას მტერი ვერ უზამსო.
(3807)
- 639 კოჩი დღას ვერდა; გირდუდა, დუდი არდებაფევა.
„კაცი არასოდეს არ აიგდო; თუ აგიგდო, თავი ააგდებინეო.“
- 640 კოჩი ეკორთელი მითინც ვაკონია.
„კაცი წაქცეული არავის უნდაო.“
კაცი რომ წაიქცევა, ყველა ზედ შედგებო. (3597)
- 641 კოჩი ეკორთელს ირიკოჩი ჟი გიოსხაპანსია.
„წაქცეულ კაცს ყველა ზედ დაახტებო.“
კაცი რომ წაიქცევა, ყველა ზედ შედგებო. (3597)

- 642 კოჩი ვარ, ქუა გოტვრხე!
„კაცი კი არა, ქვა გატყდება!“
- 643 კოჩი ვარი, ჩხოუ ჩხოუს გეუღირთუნია.
„კაცი კი არა, ძროხა წამოუღდება ძროხასო.“
- 644 კოჩი ვერგულა, მუმა-სქუალობა მუ მოლე რენია.
„კაცი თუ (თვითონ) არ ვარგა, მამა-შვილობა არარას ჰრგებსო.“
- 645 კოჩი თეკ გორი, სოდეთ ვაგეგულეზუნია.
„კაცი იქ ეძებე, სადაც არ გეგულეზაო.“
- 646 კოჩი თი ქიანას მისვანჯუნია.
„კაცი იმ ქვეყანაში მოისვენებსო.“
კაცი საფლავში მოისვენებსო. (3601)
- 647 კოჩი თითირე ბედნიერი, მუჟამს ლურუნ ვაუჩქე.
„კაცი იმითაა ბედნიერი, როდის მოკვდება არ იცის.“
- 648 კოჩი თითო ლუკათ ირძლუნია.
„კაცი თითო ლუკმით ძღებაო.“
- 649 კოჩი კოჩითია, ჯა ფოსვიშითია.
„კაცი კაცითაო, ხე — ფესვებითაო.“
კოჩი კოჩითი ხარენს, ჯა — ფურცელითია.
„კაცი კაცით ხარობს, ხე — ფოთლებით.
კოჩი კოჩითიე დო ჯა ფურცელითიე.
„კაცი კაცითაა და ხე ფოთლებითო.“
კოჩი კოჩით რენია.
„კაცი კაცით არისო.“
კაცი — კაცითაო, ლობე — ქაცვითაო. (1196)
- 650 კოჩი კოჩის ვარი ლულა კეტის ქიგიახვილუნია.
„კაცი კაცს კი არა მოლუნულ ჯოხს დაეკირვებაო.“
კოჩი ლულა კეტის ხოლო (ბიგასით) ქიგიახვილუნია.
„კაცს მოლუნული კეტიც დასკირდებაო.“
- 651 კოჩი კოჩის ქეშეხვადუნია დო გვალა დო გვალა ართი-
ანს ვამოხვადუნია.
„კაცი კაცს შეხვდება, მთა მთას კი — არაო.“
- 652 კოჩი კოჩიში ნტერი რენია.
„კაცი კაცის მტერი არისო.“
კაცი კაცის მტერია, ძალლი კი — ერთგულიაო. (3583)

- 653 კოჩი კოჩიში სარკე რენია.
„კაცი კაცის სარკე არისო.“
კარგი კაცი სარკეაო. (3552)
- 654 კოჩი კოჩიში წამალი რენია.
კაცი კაცის წამალიაო. (3233)
- 655 კოჩი კოჩიმ ხვარცა რენია.
„კაცი კაცის მუნი არისო.“
- 656 კოჩი მუშ დღაშ მულაშა ვალურუნია.
„კაცი თავისი დღის მოსვლამდის არ მოკვდებაო.“
კაცი ღროზე ადრე არ მოკვდებაო. (3577)
- 657 კოჩი მუში დუცუ დღას ვეჩინენსია.
„კაცი თავის თავს ვერასოდეს იცნობსო.“
- 658 კოჩი ონჯლორემენ ვანოლურუე.
„კაცი სირცხვილისგან არ მოკვდება თურმე.“
- 659 კოჩი სიტყვაში მენდული ოკო ორდევია.
„კაცი სიტყვის პატრონი („მოიმედე“) უნდა იყოო.“
მუსით თქუანქინი, თიმ მინჯე ორდავა.
„რასაც იტყვი, იმის პატრონი იყავიო.“
სიტყვას ათავენებ — თავნია, აქარებ — ქარიაო. (1996)
- 660 კოჩი ფარაწკმა იჩინებე, მუ კოჩი რენია.
„კაცი ფულთან იცნობა, რა კაცი არისო.“
კაცი ფულში გამოსცადეო. (3607)
- 661 კოჩი ქუას ხოლოს ეკასქიდუნია.
„კაცი ქვასაც შერჩებაო.“
კაცი თავს ხის წვეროზე ირჩენსო. (3580)
- 662 კოჩი ქეგონდურუნ-და, თიჯგუა ჯგირი ქოლოლია (ველ-
გდასია), სქანი ნალოლეში ჩიჩიქ გაქკორდასია.
„კაცი თუ გემდურისო, ისეთი კარგი გაუკეთე (რომ არ
ელის), შენი (გაკეთებული) ცუდი დაავიწყდესო.“
- 663 კოჩი ღურას ქელგდასენი, ლოგინს ვეგლენჯირუნია.
„კაცი სიკვდილს რომ ელოდეს, ლოგინზე არ დაწვებაო.“
- 664 კოჩი შუმელობას თის რაგადანს, ხერზელობას მუთ
გურს ულუნია.
„კაცი სიმთვრალეში იმას ლაპარაკობს, სიფხიზლეში რაც

გულში აქვსო.“

რაც ფხიზელს ფიქრში აქვს, ის მთვრალს ენაზეო. (3163)

- 665 კოჩი ჭანჭო აძირენია.
„კაცი ბუნად ერვენებაო.“
- 666 კოჩი ჯაშა ომბოხუამი ეშმეშუა დო ეშმაკიქ თქუა: ასე გეგლანთხასინი, მა ქოდმაბრალებსია.
„კაცი ხენე ომბოხებიანი ადიოდა, ეშმაკმა თქვა: ახლა რომ ჩამოვარდეს, მე დამაბრალებსო.“
- 667 კოჩი ჯგირო გეჩინებაფუენი, ართი ფუთი ჯიმუ ოკო გაფუდას თიწკელა ნაჰკომა.
„კაცი კარგად რომ გაიცნო, ერთი ფუთი მარილი უნდა გქონდეს მასთან ერთად შექმულიო.“
კოჩიშ ამბე ქიგეგვეენ, ართი ფუთი ჯიმუ ოკო ოჰკუმევე.
„კაცის ამბავი რომ გაიგო, ერთი ფუთი მარილი უნდა შექამოო.“
კაცმა რომ კაცი გაიცნოს, ცხრა ლიტრა მარილი უნდა შექამონ ერთადო. (3121)
- 668 კოჩი ჯგრო რენი, თინწკემა მუს ფიქრენცენი, ხანგობას თის თქუანცია.
„კაცი კარგად რომ არის, მაშინ რასაც ფიქრობს, გიჟობის დროს იმას იტყვისო.“
- 669 კოჩის კოჩანა ვაულუნდა, ოშმეში კატუს ხოლო ულუნია.
„კაცს კაცობა თუ არა აქვს, ულვაში კატასაც აქვსო.“
კაცს კაცობა უნდა, თორემ ულვაში კატასაც კი აქვსო. (3632)
- 670 კოჩის რჩენაფა დო ლურაშა სოთინი ვანტინენია.
კაცი სიკვდილს და სიბერეს ვერსად წაუვაო. (3604)
- 671 კოჩის სინდისი ვაულუნდა, ნინა უძვალე რე, ირფელს თქუანსია.
„კაცს სინდისი თუ არა აქვს, ენა უძვლოა, ყველაფერს იტყვისო.“
ენა ყველაფერს იტყვის, მაგრამ კაცს სინდისი უნდაო. (3858)
- 672 კოჩის ქუას ხოლო ქიგიოხორუანსია.
„კაცს ქვაზეც დაასახლებსო.“
ცივ ქვაზე დაასახლებს კაცს. (4694)

- 673 კოჩის ცხენიშა ვამარიებუ დო ონაგერს ტახუნდუა.
„კაცი ცხენს ვერ მოერია და უნაგირს ამტვრევდაო.“
ცხენს ვერაფერი დააკლო, უნაგირი დაამტვრიო. (2643)
- 674 კოჩის ჭიკე ახიოლე დო ჭიკე ეწყინებუნია.
კაცს ცოტა ეწყინება, ცოტა გაუხარდებაო. (3645)
- 675 კოჩიქ ქიმინდომასენი, გვალას ეკართინუანსია.
„კაცმა თუ მოინდომა, მთას წააქცევსო.“
კაცმა რომ მოინდომოს, კლდეს გაარღვევსო. (3627)
- 676 კოჩიშ თოლი ხარბი რენია.
კაცის თვალი ხარბიაო. (3620)
- 677 კოჩიშა ძალით მიდელინე, ძალით ვემიჩე.
„კაცს ძალით შეიძლება წაართვა, ძალით ვერ მისცემ.“
ძალად წართმევა გამიგონია, ძალად მიცემა კი — არაო.
(4160)
- 678 კოჩიშა ჭგირი ვაგალოლენ-და, ჩიჩიე ვარა ვალოლავა.
„კაცს კარგს თუ ვერ გაუკეთებ, ცუდი მაინც არ გაუკეთ-
თოო.“
- 679 კოჩიში გური ურძლაფუ რენია.
„კაცის გული გაუმადლარი არისო.“
კაცის გული არ გაძღებაო. (3616)
- 680 კოჩიში გურიშა მის ენუჯინუნია.
კაცის გულში ვის ჩაუხედნიაო. (3618)
- 681 კოჩიში დინაფა ქოგოკოდა, ფარა ქასისხია.
„კაცის დაკარგვა თუ გინდა, ფული ასესხეო.“
კოჩიშ ტერობა გოკონდა, მოჭგირალა გიმუცხადია.
„კაცის მტრობა თუ გინდა, მოყვრობა გამოუცხადეო.“
კაცის დაქცევა თუ გინდოდეს, ნურაფერს ნუ დაუკავებო.
(1205)
- 682 კოჩიში ეშმაკი კოჩი რენია.
„კაცის ეშმაკი კაცი არისო.“
- 683 კოჩიში ვართ ძვალი ირგუ დო ვართ ხორცია.
„კაცისა არც ძვალი ვარგა და არც ხორციაო.“
- 684 კოჩიში მაყვილარი კოჩი კოჩიში ხემე ოკო დოღურასია.
„კაცის მკვლელი კაცი კაცის ხელით უნდა მოკვდესო.“

- 685 კოჩიში უკორნებუ კოჩი ღორონს ხოლო ვაკონია.
„კაცის არ მდომი კაცი ღმერთსაც არ უნდაო.“
- 686 კოჩქ ართი ნალი ქოძირუა დო ასე სუმი ნალი, ცხენი დო ონანგერი მორკუნია, თქუთუა.
„კაცმა ერთი ნალი იპოვნაო და ახლა სამი ნალი, ცხენი და უნაგირი მაკლიაო, თქვაო.“
იმერელმა ნალი იპოვა — ეხლა ერთი ცხენი და სამი ნალის მეტი აღარა მაკლია-რაო. (1087)
- 687 კოჩიქ ზღვაში შქვიდას გინასქიდვ დო ცუნდიქ დაშქვიდუა.
„კაცი ზღვაში დახრჩობას გადაურჩა და ცვარმა დაახრჩოო.“
კაცი ზღვას გადაურჩა და ცვარმა დაახრჩოო. (1193)
- 688 კოჩქ კართემა დუდი ქენგოდვალაფუას დო სი ფრიმულს უსოფუნდე?
„კაცმა კალთაში თავი ჩაგადებინოს და შენ კი წვერსა ჰგლეჯდე?“
კაცმა კაცს ვენახი აჩუქა და იმან ყურძენიც აღარ აჭამაო. (1209)
- 689 კოჩქ კოს გინუჟყვიდუ, ღორონთქი — ვარი.
„კაცმა კაცი გასწირა (გადაუწყვიტა) ღმერთმა კი — არაო.“
კოჩქ მექკირუა მუნდომუ დო ღორონთქ ვაკვათუა.
„კაცმა მოჭრა მრუნდომა, მაგრამ ღმერთმა არ განკვეთაო.“
კოჩიში გოჯოგაფილს ღორონთი ვეგიჯოგუანსია.
კაცის მოძულეებულს ღმერთი არ მოიძულეებსო. (3623)
- 690 კოჩქ ჩიჩიე ვაგაკეთავა — სი ვაწორხვადუნდა, სქან სქუას ქაწოხვადუნია.
„კაცმა ცუდი არ გააკეთაო — შენ თუ წინ არ დაგხვდება, შენს შვილს დახვდებაო.“
მამამ ცოდვა ქნა, შვილმა ზლოო. (30)
- 691 კოჩქ ჯამე ქეითანთხუა დო თულო გვერქ ქაჩუა.
„კაცი ხიდან ჩამოვარდაო და ქვევით გველმა უკბინაო.“
უბედურ კაცს ქვა აღმართში მიეწევაო. (2097)
- 692 კოჩქ ჩილი იმოწმუა.
„კაცმა ცოლი იმოწმაო.“

- 693 კოჩქი შხური ეფას ქიციდუა დო — ჯოლორი ვარდასია.
 „კაცმა ცხვარი იაფად იყიდა და — ძალლი არ იყოსო.“
 ურიას შხურქუ ეფას ქაშუუა დო ჯოლორი ვარდასია, თქუ-
 უა.
 „ურიამ ცხვარი იაფად იშოვა და ძალლი არ იყოსო,
 თქვაო.“
 იმერელმა ცხვარი იყიდა და მალი-მალ ღუმას უსინჯავდა,
 თხა არ გამოდგესო. (1089)
- 694 კოჩქია ბეა ქორჩუა-და, სია ბეაქ ვაგაჩინუა-და, მანგიო-
 რი წაქა ვარა ქოჩია.
 „კაცმა რძე თუ დაგალევინაო, შენ რძე თუ ვერ დაალევი-
 ნეო, სამაგიეროდ შრატი მაინც დაალევინეო.“
- 695 კოც გინაძიცებუ - თოლიში სიჯლარუეში მეტი — ირფე-
 ლი ართუნია.
 „კაცს დანაცინი — თვალის სიჭრელის მეტი — ყველაფერი
 მოუბრუნდებაო.“
- 696 კოც მუში გვარიშა ვეგნართენია.
 „კაცი თავის რჯულს („გვარს“) ვერ გადავაო.“
- 697 კოც ტანი არჩინუნია დო გური ვარია.
 „კაცს ტანი უბერდებაო და გული არაო.“
- 698 კოც ჭგირი თეში ვამეწონებუნია, უფრაში ვაძირასიე.
 „კაცს კარგი ისე არ მოეწონებაო, თუ უარესი არ ნახაო.“
 ვისაც მწარე არ უნახავს, ტკბილის გემოს ვერ აფასებსო.
 (3066)
- 699 კურდგელიში სიმაღე წიარიში სიძაბუნე რენია.
 „კურდღლის სიმაღლე, მწევრის სიძაბუნე არისო.“
 დედლის სიმაგრე მამლის სიდაბლეაო. (585)
- 700 კურდღელ ქი მუსხით იკვანკუ, თისხით ირულუა.
 კურდღელე მუზმა იკვანკუა, თიზმა ირულუა.
 „კურდღელმა რამდენიც იკვანკა, იმდენი ირბინაო.“
 კურდღელე მუზმა დიეუტუნ, თიზმა ირულუა.
 „კურდღელი რამდენჯერაც დაცუცქდა, იმდენი ირბინაო.“
 კურდღელმა რაც იკუკა, ის იხტუნაო. (1277)
- 701 კუსა-კუსათია არძო გეკითუა.
 „კვნესა-კვნესით ყველა მოითავაო.“
 კრუსუნა დედაბერმა ქვეყანა ამოიკამაო. (1268)

702 კუში სქუა კუ იყი, ბუში სქუა ბუ იყი, აბა, მორო მუ იყი.
 „კუს შვილი კუ იქნება, ბუს შვილი ბუ იქნება, აბა, სხვა რა იქნება.“
 კუშ სქუა კუ რენია.
 „კუს შვილი კუ არისო.“
 ეკალზე ეკალი ამოვაო. (632)

703 კუჩხიში კოჩი ცხენამ კოც გაძიციანდუა.
 „ფეხით მავალი კაცი ცხენიან კაცს დასცინოდაო.“
 უცხენე ცხენამს გაძიციანდუა.
 „უცხენო ცხენიანს დასცინოდაო.“
 ქვეითი ცხენოსანს დასცინოდაო. (2271)

ლ

704 ლაგვანიშე ღვინი ლაგვანიში უმოსი ხირკეთი ვეშელავა.
 „ქვევრიდან ღვინოს ქვევრზე უფრო დიდი ხირკით (ორში-მოთი) ნუ ამოიღებო.“
 ლაგვანიშ (პიჯიშ) უმოსი ხირკე ვაკონია.
 „ქვევრის პირზე დიდი ხრიკა არ უნდაო.“

705 ლაგვანს მუსგთ ენაღვარანქენი, თის ენგოღვარანსია.
 „ქვევრს რასაც ჩასძახებ (ჩაჰბლაღლებ), იმას ამოგძახებსო.“
 ლაგვანს მუსგთ ენაძახანქენი, თის ეშგოძახანსია.
 ქვევრს რასაც ჩასძახებ, იმასვე ამოგძახებსო. (2270)

706 ლაგვანც იშო ქინაღვარედა, აშო ქინგოღვარანცია.
 „ქვევრს თუ ჩასძახე, აქეთ ამოგძახებსო.“
 კოკას ქენაღვარუენი, აშო ქენგოღვარანსია.
 „კოკას თუ ჩასძახებ, აქეთ ამოგძახებსო.“

707 ლაგუჯის ხე ვედინაჩანუენი, თეში ვეგიაძიკავა.
 „ხალთა-გულაში სანაღ ხელი არ ჩაყო, ისე არ დასცინოო.“

708 ლაკვატა მონდას ქუოცოთი დო კობუქ გეითოლუა.
 „ჯოხი მწიფეს ვესროლე და მკვახე ჩამოვარდაო.“
 მწიფეს ესროდნენ, მკუხე ცვიოდაო. (1619)

- 709 ლალა კოჩი გვიმარაშ ლობერს ლობუნდუა.
 „ზარმაცი (დონდლო) კაცი გვიმრის ლობეს ლობავდაო.“
 უხერიო კაცმა თქვა: იანვარში ცხრა ურემი ენძელა უნდა
 გაეთიბოო. (2167)
- 710 ლალა კოჩი დამორჩილს ლურუნია.
 „უქნარა (ზარმაცი) კაცი შემოდგომაზე მოყვებდაო.“
 ზარმაცი ჭამის დროს კარგად არის, მუშაობის დროს-ავად.
 (3477)
- 711 ლანდღვირ წყარს ჩხომი ეფი ოკოფალი რენია.
 „ამღვრეულ წყალში თევზი ადვილი დასაჭერი არისო.“
 ლანდღვე წყარც ჩხომი ეფი ოკოფალი რენია.
 მღვრიე წყალში თევზი ადვილად დაიჭირებაო. (1596)
- 712 ლანქა ირო ჩხე დო უჩა იყუაფუნია.
 „ნაქა მუდამ ცხელი და შაეი იქნებაო.“
- 713 ლაშქარიშე მუნალეს ამბეს ოსური ოხვამილუანდუა.
 „ლაშქრიდან მოსულს ამბავს ცოლი ახვედრებდაო.“
 ქმარი ლაშქრიდან დაბრუნდა, ცოლი ამბავს მოუთხრობდაო.
 (2290)
- 714 ლებია ლასირი, ლებია კაკილი, ლებია რკვანილი — არ-
 და ლებია რენია.
 „ამოლესილი (ლობიო), დანაყილი (ლობიო), შეკმაზული
 ლობიო — ყველა ლობიო არისო.“
- 715 ლებიას მეტი ჯიმუ ქოლოლუენ, პიჯის მითინი ვეგედვან-
 ცია.
 „ლობიოს მეტი მარილი რომ უქნა, პირს არავინ დაადებსო.“
- 716 ლეხის კითხენა, ოკკომალი გოკონ დო ვარია.
 „ავადმყოფს კითხავენ, საკმელი გინდა თუ არაო.“
 ავადმყოფს ჰკითხავენ. (4238)
- 717 ლიშის გიობინანს დო არგუნს ენწყუნსია.
 ლიფშის გიობინანცენი, თეჟი არგუნც ეთომონწყუნცია.
 „ნემსს რომ მიაბნევს, იქ ნაჯახს ახსნისო.“
 ლიშიში ადგილს მახათის ენწყუნსია.
 „ნემსის ადგილას მახათს ამოიღებსო.“
 სოდე ლიშის გილადვანსენი, თეჟი კინახონას გეგლელანსია.
 „სადაც ნემსს შემოდებს, იქიდან გუთანს ჩამოიღებსო.“
 ნემსში მახათს გამოიყვანსო. (4488)

- 718 ლიშიში ყურწის გეითურსია.
ნემსის ყუნწში გაძვრებაო. (4487)
- 719 ლომიშა მის გაბედინე — უჩა თოლი ალარძუნია.
„ლომს ვინ გაუბედავს — შავი თვალი გაქვსო (გიდევსო).“
ცალთვალა ლომს ელმობას ვერ შეჰკადრებო. (2561)
- 720 ლუკმაქ გამლაიოლუა პიჯიშე-და, ატარს ვარა ქიგელა-
სია.
ლუკმა თუ გამოგივარდა პირიდან, ჯამში მაინც ჩავარდესო.“
ლუკმა გავარდეს, ჯამში ჩავარდესო. (1301)
- 721 ლური კიკე ლურუ რენია.
„ძილი პატარა სიკვილიაო.
- 722 ლურიშ წოხოლე სიზმარს რაგადანდუა.
„ძილის წინ სიზმარს ამბობდაო.“
ლურიში წოხელე სიზმარია.
„ძილის წინ სიზმარიო.“
ბავშვი არ დაბადებულიყო, აბრამს არქმევდნენო. (190)
- 723 ლურს ორთუმელი ვაკონია.
ლურც ორთუმელი ვაკონია დო შქირენც — მულაქკუმაფუ.
„ძილს სასთუმალი არ უნდაო და შიმშილს — შექამადი.“
შიმშილს საწები არ უნდა და ძილს — სასთუმალიო.
(2487)
- 724 ლებ ოყო რდე გურაფასია, მუქო რკინა ფურაფასია.
„რბილი უნდა იყო სწავლისას, როგორც რკინა წრთობის
დროსო.“

მ

- 725 მა დიარაშა მიდვოჩვაგა დო სი წისქვილშა მიდაზოჯია.
„მე საქეითოდ წავჩანჩალდები და შენ წისქვილში წაბრძან-
დიო.“
მა ლხინიშა მიდევსერგელუქ, სი ტყაშა მიდაზოჯია.
„მე ქორწილში (ლხინში) წავეთრევი და შენ ტყეში წა-
ბრძანდიო.“

სი წისქვილიშა მიდაზოჯია დო მა დიარაშა მიდებსერგელ-
გქია.

შენ წისქვილში წაბრძანდი, მე ქორწილში წავეთრევიო.
(2465)

726 მა დო ჩქიმ ოსურქ (ჩილქ) ლუმა ფსხუნითია დო სი მუ-
თუნქ ვარხვადლუა.

„მე და ჩემმა ცოლმა წუხელ ვითათბირეთ და შენ არაფერი
შეგხვდაო.“

727 მა ვეპიქ-და, ჩქიმი უკული ქუა უთუდასია.

„მე თუ არ ვიქნები, ჩემს შემდეგ ქვა ეთოვოსო.“

მა დობღურუქუნი, უკული ქუა თუასია.

ჩემი სიკვდილის შემდეგ თუნდ ქვა თოვოსო. (1124)

728 მაზაკვალი მუშის უმოსო ზაკუნცია.

„გამთვალავი თავისას უფრო გათვალავსო.“

729 მაზაკვალს თოლი ვაუნჯანს.

„მზაკვარს თვალი არ უხელია.“

ეშმაკს თვალი არ უჩანსო. (745)

730 მაზოლამი კითის ქიგლასხაბესია.

„მაზოლიან“ თითზე დააჭირესო (დაახტუნესო)“

731 მათი დივრძლი დო ჩქიმი სტუმარქითია.

„მეც გავძეხი და ჩემი სტუმარიცაო.“

732 მათხუალი წონებელა მის უძირუნია.

„მათხოვარი წუნია ვის უნახავსო.“

გლახა მაწუნებელა არ გაგონილაო. (1473)

733 მათხუალს ქემეჩია და მასხებელს ვემეჩავა.

„მათხოვარს მიეცი, შენგან მსესხებელს კი არ მისცე.“

734 მაკერკელარი ქუა ფუთქურც ვემკიდვანცია.

მაკერკელე ქუას ფუთქური ვემკადვალუნია.

აგორებულ ქვას ხავსი არ მოეკიდებაო. (4)

735 მაკითხე დო მარბელი, დუდიშ უგუხარებელი.

„მკითხავი და მაქანკალი თვითონ გაუხარებელი (არიანო).“

736 მალაზონი ღორონც ოხვეწუდუა დო ეშმაკი ბერიშა
ოწურუანდუა.

„მონაზონი ღმერთს ეხვეწებოდაო და ეშმაკი ბერისკენ უთი-
თებდაო.“

- 737 მალათირე ჭგირი ქორდასგნი, ღორონთს ხოლო აცვენუ-
დუა.
„შეამხანაგებული (თანამოსაქმე) კარგი რომ იყოს, ღმერ-
თსაც ეყოლებოდაო.“
განაყოფი რომ კარგი იყოს, ღმერთსაც ეყოლებოდაო. (375)
- 738 მალალარი ჯოდორს ყურდგელი ვაჭოფენია.
„მყეფარი ძალი კურდღელს ვერ დაიჭერსო.“
- 739 მამუშებელი — მა დო გვიცი, მაჭკუმალი — ეჩიდოვითი!
„მომუშავე — მე და გვიცი, მჭამელი — ოცდაათი!
გოგაა მთოხნელიო, ოცდახუთი მცოხნელიო. (475)
- 740 მანგარ ზოთონც ჭგირი ზარხული მოყუნცია.
„მანგარ ზამთარს კარგი ზაფხული მოჰყვებაო.“
დიდ ზამთარს კარგი მოსავალი მოსდევსო. (3096)
- 741 მანგიში მანგი რენანია.
„სწორის სწორი არიანო.“
- 742 მარას ხუთი ქაშხა ულუნია.
„კვირაში ხუთი კვირა (დღე) აქვსო.“
დღეში შვიდი პარასკევი აქვს. (4328)
- 743 მარგალი გოხირეს დო ღობერს უკულ გითმუყუნუნდუა.
„გლები (მეგრელი) გაქურდეს და ღობე მერე შემოავლო
ეზო-კარსაო.“
- 744 მარგალი ცხენს გეხედუ დო აბგა პუხუს მახუდუა.
„მეგრელი ცხენზე იჯდა და აბგა მხარზე ეკიდაო.“
- 745 მარგალქ თქუა: ბედნიერს ოსური (ჩილი) უღურუნია დო
უბედურს ცხენია.
„მეგრელმა თქვაო: ბედნიერს ცოლი უყვდება და უბედურს
ცხენიო.“
- 746 მარგალქ პირველო იფიქრასგნი (სხუნასგნი), მუს ქულუ-
დასია დო მაჟიაშა იფიქრასგნი — შავა.
„მეგრელმა პირველად რაც იფიქროს, თვითონ ჰქონდესო და
მეორეჯერ რაც იფიქროს — მეო.“
- 747 მარდი ქიშინი დო ჯიმუ ხოლო ქიმნარღვია.
მადლი ჰქენი, მარილიც მოაყარეო. (1306)
- 748 მარდუუ ჩქეჩქე ნგარათ იჩინებენია.
„მზრდელი ბავშვი ტირილით იცნობაო.“

- 749 მართალი თქვია დო ლურელი გედგორენია.
სიმართლე თქვი და მკვდარი აღგებაო. (3878)
- 750 მართალი ფთქუენი, დიდა დომილურუნია დო, ტყურა
ფთქუენი, — მუმავა.
„მართალი რომ ვთქვა, დედა მომიკვდება, ტყუილი რომ
ვთქვა, — მამაო.“
- 751 მართალი ღორონს ხოლო ახიოლენია.
„მართალი ღმერთსაც გაუხარდებაო.“
ღმერთს სიმართლე უყვარსო. (4047)
- 752 მართალი (კოჩი) შარას გეყუნსია.
„მართალი (კაცი) გზას მიჰყვებაო.“
- 753 მართალიში მათქუალარი მტყუანს ჯოგენია.
„მართლის მთქმელი მტყუანს ეჯავრებაო.“
- 754 მართალიში მათქუალარს ბრელი მტერი ცუნსია.
„მართლის მთქმელს ბევრი მტერი ჰყავსო.“
მართლის მთქმელს ბევრი მოძულე ჰყავსო. (3670)
- 755 მართალიში მორავადეს ნინას კვათუნანია.
„მართლის მთქმელს ენას მოაჭრიანო.“
მართლის მთქმელს მტრედს ნისკარტი მოაჭრესო. (1322)
- 756 მარტენჯი დო მათხოზინე — ჟირიხოლო ღორონს ოხვე-
წულუა.
გამქცევი და მიმწევი ორივე ღმერთს ეხვეწებოდაო. (374)
- 757 მარტიქ საბერტე დოქუა.
„მარტმა საბელტე დაწვაო.“
- 758 მარტვილს ნახარებუთ ქელუშენესია.
„მარტვილის ტაძართან ნახარებავოც ააშენესო.“
- 759 მარღინალი ჯოღორიშა ვაგაშკურინასია.
„ღრენია ძაღლისა არ შეგეშინდესო.“
- 760 მასქუალი ქოთომიცალო მუს გილურქია.
მეკვერცხე დედალივით რას იარებოიო. (4456)
- 761 მა სქანსურე ვორექ დო სი ეშმაკისურევა.
მე შენსკენ და შენ ეშმაკისკენო. (4455)
- 762 მა სხულს გიმვოხექია დო ინა — უშქურსია.
„მე მსხალზე ვზივარ და ის კი — ვაშლის ხეზედაო.“

- 763 მატაროზე (ტაროზი) ოკმარეშე მერჩქინდუნია (მედოხო-
ლუნია).
მატაროზე ორდოშე იჩინებენია.
„სატაროსო ამინდი (დარი) დილიდანვე შეეტყობაო (იცნო-
ბაო).“
- 764 მაულარი პიჯი ვამილუნია.
„მოსასვლელი პირი არა მაქვსო.“
- 765 მაფა გეგუთის ხე, ლიპარტია — მაღლაკის, შუმა-ჭკომუ-
აქ გეთუ დო ეუკინი ტაბაკის.
„მეფე გეგუთში ზის, ლიპარტიანი — მაღლაკსა, სმა-ჰამა
გათავდა და აუწიე ტაბაკსა (აალაგე სუფრაო).“
- 766 მაფაშ ხასობას ჭკადუშ ჩილობა უჯგუნია.
მეფის საყვარლობას მჭედლის ცოლობა სჯობიაო. (1455)
- 767 მა ქიბტყუქ დო, იყინ დო ვარი, ჯარი ვამოკვე.
„მე ვიტყვი და, იქნება თუ არა, ჯავრი არა მაქვს.“
- 768 მაღალო ფურინუნდენი — თულო იჯინედავა.
„როცა მაღლა იფრენ, ქვემოთაც უნდა დაიხედოვო.“
- 769 მაღურუ ჭანჯი მანგარო იჩამინუაფუნია.
„მომაკვდავი ბუზი მაგრად იკბინებაო.“
შემოდგომის ბუზი უფრო მწარედ იკბინებაო. (2455)
- 770 მაწვალებელი კიბირც ეფოცოთანანია.
„მაწვალებელ კბილს ამოიგდებენო.“
კბილი ტკბილია, მაგრამ რომ შეგაწუხებს, მოიგლეჯ და
გადააგდებო. (1240)
- 771 მაწონებელს ნაწონებუქ ხოლო მეუდინუა.
„წუნისა დაწუნებულიც დაეკარგაო.“
წუნისა აკლდებოდესო. (2807)
- 772 მაჰვალი ჩხოუს მეტ ჭას ჩანა.
„მეწველ ძროხას მეტ ჩალას აჰმევენ.“
მებჟალე ჩხოუს მეტ ფურჩას ჩანა.
„მეწველ („მერძევე“) ძროხას მეტ ფურჩის აჰმევენ.“
- 773 მაჰირკინალი ჯა დიდხანს კირკინუნსია.
„კირკინა ხე დიდხანს იკრკინებსო.“
- 774 მაჰირხოლი ღორთიშ ქოთომი რენია.
„მერცხალი ღმერთის ქათამი არისო.“

- 775 მახინ(ჯი)ს — ართ ცოდა დო მინჯეს — ოშია.
 „ქურდს ერთი ცოდვა და პატრონს ასიო.“
 ქურდმა ერთი ცოდვა ქნა, დამკარგავმა — ათასიო. (2327)
- 766 მახინს მუთუნქ ვაშუნ, მუში სქიბუ მიხირუა.
 „ქურდმა რომ ვერაფერი იშოვა, თავისი დოლაბი მოიპარაო.“
 მახინს მუთუნქ ვაშუუ, მუშ ეზოს მასარი გენწყუ დო თინა გამნილუ ცუდეშავა.
 „ქურდმა რომ ვერაფერი იშოვა, თავის ეზოში სარი აილო („ახსნა“) და ის შეიტანა სახლშიო.“
 მახინც\ოხირალქ ვაშუნი, მუში მიხირუა.
 „ქურდმა მოსაპარი რომ ვერ იშოვა, თავისი მოიპარაო.“
 ქურდმა მოსაპარი რომ ვერაფერი ნახა, თავისი ქუდი დადო და ის მოიპარაო. (2329)
- 777 მახინჯის ართი ცოდა ულუნია, მორაგადეს — ჩხორო.
 „ქურდს ერთი ცოდვა აქვსო, მთქმელს — ცხრა.“
- 778 მახინჯის ირკოჩი მახინჯი უჩქულუა.
 მახინს ირი კოჩი მახინჯი უჩქუ, ეშმაკის — ეშმაკი.
 „ქურდს ყველა ქურდი ჰგონია, ეშმაკს — ეშმაკი“
 ქურდს ყველა ქურდი ჰგონიაო. (2338)
- 779 მახინჯის (მახინს) ქურჩქილენი, დლაშე ოშიშა გოტორ-
 ხენია.
 „ქურდს რომ უსმინოდლეში ასჯერ გატყუებაო.“
 ქურდს რომ კაცმა ყური უგდოს, დლეში ათჯერ გამოტყუე-
 ბაო. (2334)
- 780 მახინჯიში მახინჯი ვაწეწყმიდებუნია.
 ქურდის ქურდი არ წაწყმიდებაო. (2325)
 მახინჯიში მახინჯი ხვამილი რენია.
 „ქურდის ქურდი დალოცვილი არისო.“
 ქურდის ქურდი ცხოვებულიაო. (2325)
- 781 მახორობა უქვინჯე ლაგვანი რენია.
 ოჯახი უძირო ქვევრიაო. (3780)
- 782 მდიდარც ვემიანატრავა დო ლარიბის ვეგიაძიკუავა.
 „მდიდარს ნუ შენატრებო და ლარიბს ნუ დასცინებო.“

- 783 მდიდარ კოს მუთხილე დო რეგვენს ვედეამხანაგავა.
„მდიდარ კაცს მოუფრთხილდი და რეგვენს არ დაუამხან-
გდეო.“
- 784 მდინდარიშ ონწეს ეშმაკეფ ხოლო უკვანწუანა, ლარიბის
ძიქე ხოლო ვაშინია.
„მდიდრის საქანელას ეშმაკებიც აქანავებენ, ლარიბი ძიქასაც
ვერ იშოვისო.“
მდიდრის ურემი მთას გადაივლის, ლარიბისა — სწორე
გზასაც შეშლისო. (1396)
- 785 მედაჩხირე მეზობელი ჯიძას უჯგუნია.
„მეცეცხლური მეზობელი ძიძას სჯობიაო.“
კარგი მეზობელი ამომავალ მზეს სჯობიაო. (3556)
- 786 მეზობელი ჯგირო ქორცუნსგდა, სი ხოლო ჯგირო რექია.
მეზობელი თუ კარგად გყავს, შენც კარგად ხარო. (3687)
- 787 მეზობელიში ეშალათა ქგოკონია-და მუთუნიშენი ვაგა-
ცუდავა.
„მეზობლის ამოგდება თუ გინდა, არაფერზე გააცუდოო.“
მეზობელიშ ქყვადუა გოკონიადა, ტკიბირი ვაუარავა.
„თუ მეზობლის დალუპვა გინდა, საცერი არ დაუჭიროო.“
კაცის დაქცევა თუ გინდოდეს, ნურაფერს ნუ დაუკავებო“
(1205)
- 788 მეზობელიში ჯგირობუა ქგოკონდა, მუთუნი ვათხუავა.
„მეზობლისთვის კარგი („მეზობლის სიკეთე“) თუ გინდა,
არაფერი ათხოვოო.“
მეზობელშო ჯგირი ქგოკონდა, ართიში მეტიშა ვათხუავა
ბურჭული.
„მეზობლისთვის კარგი თუ გინდა, ერთის მეტად არ ათხო-
ვოო წალდი.“
კაცის დაქცევა თუ არ გინდოდეს, ყოველდღე ცეცხლს ნუ
მისცემო. (1205)
- 789 მეზობელს ირფელი ქულუდა, სი სქანი ქიგგოსქიდუნია.
„მეზობელს თუ ყველაფერი აქვს, შენ შენი დაგრჩებაო.“
მეზობელს თუ რამე აქვს, შენ შენი შეგრჩებაო. (3691)
- 790 მეზობელს ქორას ქააქუნია-და, სი ხოლო მიფუჩონევა.
„მეზობელს თუ მუცელი სტკივა, შენც ხელი მოისვიო.“
მეზობელს რომ მუცელი სტკიოდეს შენ მუცელზე ხელს უნ-
და ისვამდეო. (1414)

- 791 მეზობელს ქულუნდა, სი ხოლო გილუნია.
„მეზობელს თუ აქვს, შენც გაქვსო.“
მეზობელს თუ რამე აქვს, შენც გაქვსო. (3692)
- 792 მეზობელს ხოჯი უზალი დო სი გაშინია.
„მეზობელს ხარი უსურვე (უნატრე) და შენ იშოვიო.“
მეზობელს ხარი უქადე, ღმერთი შენ მოგცემსო. (1415)
- 793 მეთხალექ უწუუა მეთხალეს: სი უცხონტია დო მა ურ-
შვინუნქია.
„მეთხემ უთხრაო მეთხეს: შენ ტოტები ჩამოუკაფეო და მე
ღავეუსტვენო (თხებს).“
- 794 მეკოტუე კოტოს ეუს (ეუჯის), სოურე ოკონ, თეურე მი-
კოდგენცია.
„მექოთნე ქოთანს, საიდანაც უნდა, იქით მიაღგამს ყურსო.“
მეკოტუე კოტოს სოლე ოკონი, თეურე მიკოდგუნსია ხეს.
მექოთნე ქოთანს, სადაც მას სურს, იქ მიაღგამს სახე-
ლურს.“
მეკოტუე, სოდე ოკონი, თექი მიკოდგენც კოტოს ეუცია.
„მექოთნე, სადაც უნდა, იქ მიაღგამს ქოთანს ყურსო.“
მექურტლეს საითაც უნდა, ქოთანს ყურს იქით გამოაბამსო.
(1462)
- 795 მელა ოკარიეს ქიშთაჭოფესინი — სიზმარი რდასია.
„მელა საქათმეში (რომ) დაიჭირეს — სიზმარი იყოსო.“
მელა მახეშო გაება და თავი მოიმძინარა, — იქნებ სიზმარი
იყოსო. (1422)
- 796 მელია სოდე მეუსგნი, მუში კუდელი ხოლო თექი მეუსუნ-
სია.
მელა სადაც წავა, კუდიც იქ გაჰყვებო. (1426)
- 797 მელაქ (ტურაქ) მუში კუდელი იმოწამუა.
„მელამ თავისი კუდი დაიმოწმაო.“
მელამ თავისი კუდი მოწმედ მოიყვანაო. (1430)
- 798 მელაქ თქუუა: დობლურუქუნი, დუდი ოკარიესურე
(ოქოთომეშე) მილოლითია.
„მელიამ თქვაო: რომ მოვკვდები, თავი საქათმისკენ მიქენი-
თო.“
მელა კვდებოდა და თავი საქათმისკენ მიჰქონდაო. (1421)

- 799 მელენც გიოძახანდუა დო მოლენი მიდუღესია.
„გალმა ეღავებოდა და გამოღმა წაართვესო.“
- 800 მემამულექ უწუუა ყაზაყის: დიხაში სიგირძა დო განც ზიმუნქენი, სიმაღლეს ვაზიმუნქიაო.
„მემამულემ უთხრაო გლეხს: მიწის სიგრძესა და განს რომ ზომავე, სიმაღლეს არ ზომავეო?“
- 801 მენძელი ვაჰანია, დიდი ხარკალია დო კიქე „კამჰანია.“
„მასპინძელი ვაჰანია (გვარია), დიდი ფაცი-ფუცი (ხმაური) და ცოტა „კამჰანია,“
- 802 მენძელიმ უმუშო დიარა ვეყუაფუნია.
„უმასპინძლოდ ქორწილი არ იქნებაო.“
- 803 მენჯარიშე კოჩიში თოლი დღას ვერძღუნია.
„შურიანი კაცის თვალი არასოდეს გაძღებაო.“
ხარბის თვალს შავი მიწის მეტი ვერა გააძღობს-რაო. (2884)
- 804 მერეთმუსლობა მურცია დო ღვენწკეფქ თოლი წემიხო-თესია.
„მეორედ მოსვლა მოდისო და ჭია-ღუებმა თვალი წამოიგდესო.“
არძამ წოხოლე ჭიაქ გემწიხოთუ თოლია.
„ყველაზე წინ ჭიამ წამოიგდო თვალიო.“
ქვეყნის დაქცევის შიშით ჭიამ თვალები დაითხარაო. (2558)
ფულუქ, — ქიჯანა ინწყუნია დო, — არძომ წოხოლე გემწითხორუ თოლია.
ქვეყნიერების დანგრევის მოლოდინში თხუნელამ თვალები დაითხარა — სულერთია აღარ გათენდებო. (2558)
- 805 მერზიებულ ქობალც ჯოდორი ხოლო ვაქკუმუნცია.
მერზიებული ქობალი ჯოდორქ ვაქკომუა.
„შეთავაზებული პური ძალღმაც არ შექამაო.“
მიძალებული ლუკმა ძალღმაც არ შექამაო. (1482)
- 806 მესიმ ჭვიმა ოქრორე, ივანობამ — ვარჩხილი, კვირკვემ ჭვიმა დულარე, არგუსოში — დაჩხირი.
„მაისის წვიმა ოქროა, ივანობისა — ვერცხლი, კვირიკობისთვისა — მდულარე, აგვისტოსი — ცეცხლი.“
მესიმ ჭვემა ოქრო რე, ივანობამ — ვარჩხილი დო კვირკვემი — დაჩხირი.

მაისის წვიმა ოქროა, ივნისისა — ვერცხლი, ივლისისა —
ცეცხლიო. (3132)

- 807 მესოფელე ჯოდორიზუმა პატი გეძუნია.
„მოხეტიალე (მაწანწალა) ძაღლისოდენა პატივი აღევსო.“
- 808 მეტყურანჯე (მეტყურიე) ბრელ დღას ველანსია.
„მატყუარა ბევრ დღეს ვერ წაიღებსო.“
ტყუილს მოკლე ფეხები აბიაო. (2096)
- 809 მეტყურეს მართალსით ვადუეჯერენანია.
„მატყუარას მართალსაც არ დაუჯერებენო.“
ტყუილის მთქმელს მართალსაც არ დაუჯერებენო. (3935)
- 810 მეტყურეს მუში ტყურა ოკო აცალევა.
„მატყუარას თავისი ტყუილი უნდა აცალოო.“
- 811 მეტყურეს შხვა ხოლო მეტყურე უჩქენია.
„მატყუარას სხვაც მატყუარა ჰგონიაო.“
ქურდს სხვაც ქურდი ეგონა და უნამუსოს — უნამუსოო.
(2338)
- 812 მეტყურეში ჩილი ხიოლიში ღურელია (ხიოლით კეთებუ-
ლია).
„მატყუარას ცოლი სიხარულისგან მკვდარიო (სიხარულით
ამენებულიო).“
- 813 მეუ დო ქური (ქურსი) ისირქი (თუნთიშორო).
„წადი და ქუსლი გაილოკეო (დათვივით).“
- 814 მეღეჯეს ირო ღეჯიში ნდღურაფი ელასიმედუა.
„მეღორეს ყოველთვის ღორის ღრუტუნი ჩაესმოდაო.“
- 815 მეღეჯემ ოსური კუჩხის ოჭმარეს იბონდუა.
„მეღორის ცოლი ფეხს დილით იბანდაო.“
მეღეჯემ ჩილი ონჯუას დიჭყანს პიჯიმ ბონუას.
„მეღორის ცოლი საღამოს დაიწყებს პირის ბანას.“
- 816 მეშარე წყარს მითხინსენი, ღვინი მიკულია.
„მგზავრი თუ წყალს მოითხოვს, ღვინო მიაართვიო.“
- 817 მეშხურე ლოგინს ქოდანჯირეს დო იქ ლოგინიმ თუდო
მითილუა დო: „რეი, ცეი, ცეია.“
„მეცხვარე ლოგინში ჩააწვინეს, ის კი ლოგინის ქვეშ შეძვრა

და დაიწყო ძახილი: რეი, ცეი, ცეიო (ცხვრის მოხმობა).“
გომბიოს ბუმბულში აწვენდნენ, „ფუჩეჩ-ფუჩეჩს“ იძახდაო.
(478)

- 818 მეძობელიმ ჯინიშენი მეძობელქ ფუთი ჯიმუ ოჭკომუა.
„მეზობელმა მეზობლის ჯიბრზე ფუთი მარილი შექამაო.“
რძალმა რძლის ჯიბრზე ერთი ქილა მარილი შექამაო. (1866)
- 819 მექვილს მეგიბილი უჯგუნია.
„დამწვარს დადაგული სჯობიაო.“
მექვირს მეგიბილია.
„დამწვარს დადაგულიო.“
მექვილს მეგიბილი მეუძინესია.
„დამწვარს დადაგული მიუმატესო.“
- 820 მეხვამილაფა ბედიმ გვერდი რენია.
„მიხვედრა ბედის ნახევარი არისო.“
- 821 მიდმალალარს ირო მიდალალაშა ოშქურუდუა.
„წამრთმევს ყოველთვის წართმევის ემინოდაო.“
- 822 მით გიოჯინე გეჩასია, ლორონთ თის მეჩანსია.
„ვინც დახედავს ფაცერსაო, ღმერთი იმას აძლევსაო.“
ვინც აიკიდა გოდორი, იმან შექამა კოტორი. (800)
- 823 მით დიშქას კვათენსენი, უდაჩხირეთ ვადოსქიდუნია.
„ვინც შეშას ქრის — უცეცხლოდ არ დარჩებაო.“
- 824 მით მუში ღუს პატის ვაცენსენი, შხვაშათ ვაცინე პატია.
„ვინც თავის თავს არ სცემს პატევს, სხვასაც ვერ სცემს
პატევსო.“
ვინც თავისთვის არ არის, სხვისთვისაც ვერ იქნებაო. (791)
- 825 მით რჩენ კოს გიაძიკენსენი, თინა მუში ღუდიშა გიძი-
ცანსია.
ვინც მოხუცებულს დასცინის, — თავის თავს დასცინისო.
(3453)
- 826 მით ქიგეცუნსი ჯგირო, გურაფა ღურა დლაშა რე ირო.
„ვინც კარგად მიჰყვება, სწავლა სიკვდილამდე არისო.“
სწავლა სიბერემდეო. (2040)
- 827 მით ცხენს გედოხოლუნია, თინა ქედანთხუნია.
„ვინც ცხენზე შეჯდებაო, ის ჩამოვარდებაო.“
ვინც თავლს ხელს ახლებს, ხელს გაითაფლიანებს. (786)

- 828 მით ჭკვერ ვარენ, შხვაშ ჭკუათ იშენ უჭკუე რენია.
„ვინც ჭკვიანი არ არის, სხვისი ჭკუით მაინც უჭკუო არი-
სო.“
- 829 მით ხეს კინიკართანცია, თინა იფშანც ხართასია.
„ვინც ხელს წაიკაპიწებსო, ხალთასაც ის გაივებსო.“
ვინც სავსე ჯამში ხელს ჩაჰყოფს, გემოსაც ის გაივებსო.
(802)
- 830 მითინ ვარაგადანს — ჩქიმი დიდა ბოზი (უწესო) რენია.
„არავინ ამბობს — ჩემი დედა ბოზი (უწესო) არისო.“
ნაბიჭვარი არ იძახის — დედაჩემი ცუდიაო. (1630)
- 831 მიკოსურებულს მიკასურებელი უჯგუნია.
„გასტუმრებულს გასასტუმრებელი სჯობიაო (მოთავებულს
მოსათავებელი სჯობიაო).“
- 832 მიმინოში მანგიერო ძერა ვერგუნია.
„მიმინოს ნაცვლად ძერა არ ვარგაო.“
მიმინოს მაგვირობას ძერა ვერ გასწევსო. (1479)
- 833 მინაბარგს დიხა ქეშინახუნია.
„მინაბარგს მიწაც შეინახავსო.“
მიბარებულ თხას გერი ხოლო ქეშინახუნია.
„მიბარებულ თხას მგელიც შეინახავსო.“
მონაბარგს (მუნაბარც) გერი ქეშინახუნია.
„მიბარებულს მგელიც შეინახავსო.“
მიბარებული მგელმაც შეინახა, დაბარებული მუნჯმაც შეას-
რულაო. (91)
- 834 მინაჩემს ელნაჩემი უჯგუნია.
„მინაცემს ნარჩევი (რჩევის მიცემა) სჯობიაო.“
- 835 მინიბლინი, გურქუ მიმაკუ, გემიბლინი, ქურქუ მიმაკუ.
„რომ შევედი, გული დამეწვა; რომ გამოვედი, ქუსლი მო-
მეწვა.“
- 836 მინ კოჩი დუდშე ირჩინუ, მინ კუჩხინე.
„ზოგი კაცი თავიდან ბერდება, ზოგი ფეხიდან.“
- 837 მინოსინჯალაფირი კოჩის გოტყაბარელი მელია ქუჯგუნია.
„ზედსიძედ მისულ კაცს გატყავებული მელია სჯობიაო.“
სოფელზე გატყავებულმა მელამ ჩამოირბინა და — ზედსიძე
კაცს ხომ ვჯობივარო. (2013)

- 838 მინშა ტყურათ საჭირო რენია.
 „ზოგჯერ ტყუილიც საჭირო არისო.“
 „ზოგჯერ ტყუილი მართალს სჯობია. (3484)
- 839 მინშა ჩილი ოხვეწულუა დო მინშა ქომონჯი.
 „ზოგჯერ ცოლი ეხვეწებოდაო და ზოგჯერ ქმარი.“
 „შქასერიშა ქომონჯი ოხვეწულუა დო ნაშქასერენც — ოსუ-
 რია.
 „შუალამემდე ქმარი ეხვეწებოდაო და ნაშუალამევს — ცო-
 ლიო.“
- 840 მინც პაპა მოწონლუა (უცოორც) დო მინც — პაპაში
 ოსური (ჩილია).
 ზოგს მღვდელი მოსწონს, ზოგს — მღვდლის ცოლიო. (922)
- 841 მის ვაუცორს ზესქვიშ ბირან, ღორონს ვაკო თიშა რინა.
 „ვისაც არ უყვარს შაშვის სიმღერა, ღმერთს არ უნდა იმი-
 სი ყოფნა.“
- 842 მის თხაქ უდინუნი, დლაქ თის უდინუა.
 „ვისაც თხა დაეკარგა, დღეც იმას დაეკარგაო.“
- 843 მის ულუნი, ხოლო თისია.
 „ვისაც აქვს, კიდევ იმასო.“
 მის უშიბუნე,ხოლო თინა იშინსია.
 „ვისაც უშოვია, კიდევ ის იშოვისო.“
- 844 მისით მოზვერი არდუნი, ის ხოს ნუმ უარანქია.
 „ვისაც მოზვერი ეზრდება, ხარს ნუ დაუჭერო.“
 კაცს რომ კვიცი ეზრდებოდეს, ცხენი არ დაეკავებაო. (1225)
- 845 მისით ულუდუნ, იქ ბაბუ დინგარუა; მისით ვაულუდუნ,
 ის მუმაქ ვანგარუა.
 „ვისაც ჰქონდა, იმან ბაბუა დაიტირაო; ვისაც არ ჰქონდა,
 იმან მამა ვერ დაიტირაო.“
 ულუდუნი, იქ მუმაყონერი ინგარუა დო, ვოულუდუნი, ის
 მუმაქ ვანგარუა.
 „რომ ჰქონდა, იმან მამინაცვალი დაიტირაო და, რომ არ
 ჰქონდა, იმან მამა ვერ დაიტირაო.“
 ქონებამ პაპის პაპისთვის გამაკეთებინა საკურთხი, უქონ-
 ლობამ მამისთვისაც არაო. (2304)

- 846 მისით შხვაშოთ გლახა ოკონი, მუს ქეწოხვადუნია.
„ვისაც სხვისთვის ცული უნდა, თვითონ შეხვდებო.“
რასაც სხვისთვის მოინდომებ, შენ თავს გადავხდებო.
(3810)
- 847 მისეთ გური უწყუნენი, ეთიშა გომქურუდასია.
ვისაც გული ატკინე, იმისი გეშინოდესო. (3464)
- 848 მისეთ მეტი უჩქენი, მეტი ოკო მითმინასია.
ვინც მეტი იცის, მეტი უნდა მოითმინოსო. (3384)
- 849 მისეთ ნინა უღუნე, რინა ხოლო თის უღუნია.
„ვისაც ენა აქვს, ცხოვრებაც იმას აქვსო.“
- 850 მისეთ ღუმე უჯორსენი, ბერგი ხოლო უჯორდასია.
„ვისაც ღომი უყვარს, თოხიც უყვარდესო.“
ვისაც სიმინდი უყვარს, თოხიც უყვარდესო. (883)
- 851 მისეთ შხვაში ჯგირობუა ონჯარენი, მუშის დღას ვაძირ-
გნსია.
„ვისაც სხვისი სიკეთე შურს, თავისას ვერასოდეს ნახავსო.“
ვისაც სხვისი ბედნიერება შურს, ვერც თავისას მოესწრე-
ბაო. (3468)
- 852 მისეთ ჭიჭე ობალენი, ქონებიერი კოჩიში უმოსი ბედნიე-
რი რენია.
„ვისაც ცოტა ყოფნის, ქონებიან კაცზე უფრო ბედნიერი
არისო.“
ვისაც ცოტა ჰყოფნის, მდიდარზე ბედნიერიაო. (3470)
- 853 მიქ გევონე — ჩხომს წყარს აფასენდესიე?
„ვინ გაიგონა, თევზს წყალში რომ აფასებდნენო?
ზღვაში თევზი ვის დაუფასებიაო. (986)
- 854 მიქ ინჭუნე, აკა ვარენია.
„ვინც იჩქარა, ერთიც არ არისო.“
მიქ ინჭუნე, (იჩქარუნ), თიქ მიდართუა.
„ვინც იჩქარა, ის წავიდაო.“
ვინც აჩქარებულა, უნანიო. (794)
- 855 მიქ მუ ოკონ თინა თქუას, ჩქიმი წისქვილქ ჭიფე (ირო)
ქუას.
„ვინც რა უნდა ის თქუას, ჩემმა წისქვილმა წვრილი (ყო-
ველთვის) ფქვას.“

მიქ მუ ოკონ თინა თქუასია, წისქვილქ ირო ქუასია.
„ვინც რა უნდა ის თქვასო, წისქვილმა ყოველთვის ფქვა-
სო.“

ვინც რა უნდა თქვასო, წისქვილმა კი ფქვასო. (801)

856 მიქ რცვილ — ჯიმაქია, მიქ გოსქილიდუუ — ჯიმაქია.
„ვინ მოგვლა — ძმამო, ვინ მოგარჩინა — ძმამო.“
თავი ვინ მოგქრა და — ძმამო; კიდევ იმიტომ არის ასე
ძირში მოჭრილიო. (953)

857 მიქეთ ზაფანა ჭკუმუნი, პიჯის (პის) თის ონტუნია.
„ვინც წიწაკა ჭამა, პირიც მას ეწვისო.“
ვისაც წიწაკა უჭამია, პირიც იმას დაეწვისო. (1052)

858 მიქეთ იხონენი, თიქ დიხორუა.
„ვინც შიმშილი მოითმინა, ის დასახლდაო.“
ვინც მოითმენს, ის მოიგებსო. (799)

859 მიქეთი ქომოლობა დიცქუუნ, ქიანა თიქ გიტუუ.
„ვინც ვაჟკაცობა დაიკვება, ქვეყანაც იმან დაიტოვო.“

860 მიმეთ ველუქენი, თიმე ოკო ელუდევა.
„ვისგანაც არ მოელი, იმისგან უნდა ელოდოო.“
ვისგანაც არ გეგონოს, ყველა იმისი გეჭეროსო. (3471)

861 მიში ბული, მიში სხული!
„ვისი ბალი, ვისი მსხალი!...“

862 მიში მიქახე სო მიშახენია.
„ვისი მიქაძის ქალი სად ზისო.“
ავალიანის სუფრაზე ასათიანი ცეკვადაო. (29)

863 მიშმარაგადეს პალური ხვადუნია.
„მაბეზლარს (წამსისინებელს) პანლური ხედებაო.“

864 მიშმაჯინეს ჩხუპი აფთანსია (ლაყაფი უჩქუნია).
„შორიდან მაყურებელს ომი ეიაფება (თამაში ჰგონიაო).“

865 მოგება დო ზარალი (წაგება) ჟირხოლო ჯიმაღეფი რენა-
ნია.
„მოგება და ზარალი (წაგება) ორივე ძმები არიანო.“
მოგება და ზარალი ამხანაგები არიანო. (3713)

866 მოვალეს ვალიშა ნოშქერი ეუჭოფია.
„მევალეს ვალის ნაცვლად ნახშირი აუღეო.“
ავ მოვალეს შავი ნახშირიც აართვიო. (50)

- 867 მოვარება ჯგირირე, ჯგირი ელაჩამა — უჯგუშიე.
„დაშლა (მოვარიება) კარგია, კარგი რჩევა — უკეთესი.“
- 868 მოზვერს კუდელით ქოფუნს, მარა, მოთი გოკო, ბორო
რე.
„მოზვერს კუდით იჭერს, მაგრამ, რად გინდა, სულელიაო.“
- 869 მოთა ბაბუს ოგურუნდლა.
„შვილიშვილი ბაბუს ძველ დროს ასწავლიდაო. (2485)
- 870 მოთხილებას დიდა დო მუმა ვაუღურუნია.
„მოფრთხილებას დედ-მამა არ მოუკვდებაო.“
სიფრთხილეს თავი არა სტკივაო. (2001)
- 871 მოლაქ ცხენიშე ქეთანთხუა დო თქუა: იშენი გიმაულა-
რი მათუდლა.
„მოლა ცხენიდან ჩამოვარდაო და თქვაო: მაინც ჩამოსას-
ვლელი ვიყავიო.“
მოლა ცხენიდან ჩამოვარდა, — მაინც უნდა ჩამოვსულიყა-
ვიო. (1512)
- 872 მოლენი გას გიგოძახასგდა, მელენც გიოძახი დო მოლენი
ვარა გიგოსქდგნია.
„გამოღმა მხარეს თუ დაგაყვედროს („დაგძახოს“), გაღმა და-
აყვედრე და გამოღმა მაინც დაგრჩებაო.“
გაღმა გაედავე, გამოღმა დაგრჩებაო. (391)
- 873 მონჰას ქაყათეს, კობუქ ქეთოლგ.
მონდას ოცოთეს დო კობუქ ქედოლუა.
„მწიფეს ესროლეს და მკვახე ჩამოვარდაო.“
მწიფეს ესროდნენ, მკუხე ცვიოდაო. (1619)
- 874 მორაგადე დოღურუნ დო ნარაგად დღას ვა ლურუ.
„მთქმელი მოკვდება, ნათქვამი კი-არა.“
- 875 მორდებიან კოჩის სამოთხეშა ვემნართენია.
„მორიდებული კაცი სამოთხეში ვერ შევაო.“
ხათრიანი კაცი სამოთხეში ვერ შევაო. (4210)
- 876 მორიალე კუდელით გაჩამუნია.
„მორიელი კუდით გიკბენსო.“
- 877 მოწიკვილი კეტის ხეს ქემეთხუნქინი, მორწიკუნს.
„გასვრილ ჯოხს ხელს რომ მოჰკიდებ, გაგსვრის.“

- 878 მოწონება და სიჯგირე მუშ დუდიშო გილოურსუ.
„მოწონება და სიკარგე თავის ნებაზე („თავად“) დადის.“
- 879 მოკადილი ლეკურც მოქაბილი ღუმუ უჯგუნია.
„მოკედლილ ხანჯალს მოწებილი ღომი სჯობიაო.“
სადაც ცხელი ღომიო, ნახე ჩემი ომიო.
სადაც ხმალი შიშველიო, იქ ველარას გიშველიო. (5646)
- 880 მოჰყუდუს ირკოჩი იჩინენსია, მოჰყუდუ მითინს ვეჩინენ-
სია.
მოჰყუდუ ირკოჩქ ქიჩინუა დო მოჰყუდუქ მითინ ვარია.
„პატარძალი ყველამ იცნოო და პატარძალმა არავენო.“
- 881 მოჰყუდუს მუმენით ოშქურინუანდესენ, იშენ თიშა მი-
შუა.
„პატარძალს რითაც აშინებდენ, მაინც იმისკენ მიდიოდაო.“
- 882 მოჰყუდუქ მუში დუდი დიფუჩუა.
„პატარძალმა თავისი თავი დაიფიცაო.“
მოჰყუდუსუ იფუჩუანდესია დო მოჰყუდუქ — დუდქუ ვა-
დომილურასია.
„პატარძალს იფიცებდენო და პატარძალი (ამბობდა) —
თავი არ მომიკვდესო.“
მოჰყუდუს ირკოჩი ფუჩაფულენდუა დო იქ ხოლო მუშ დუ-
დი დიფუჩუა.
„პატარძალს ყველა იფიცებდაო და იმან კი თავისი თავი
დაიფიცაო.“
- 883 მოხუცებულქ თქუა: ჩქიმი ახალგაზრდობა ვაუძირუნი,
ის ჩქიმი მოხუცებულობა ვაუძირგდასია.
„მოხუცებულმა თქვაო: ჩემი ახალგაზრდობა რომ არ უნა-
ხავს, მას ჩემი მოხუცებულობა არ ენახოსო.“
ვისაც ახალგაზრდობა არ უნახავს, ღმერთმა ნურც ჩემი სი-
ბერე აჩვენოსო. (888)
- 884 მოჯგირე გიჰყორუნი, მადლიორი რდა, ნტერი გოფერუნი
— ფრთხილასი რდა.
„ნათესავი თუ გემდურის, მადლობელი იყავი, მტერი თუ
გეფერება — ფრთხილად იყავი.“
- 885 მოჯგირეს მუძინი, მალაზას გუძინია.
„მოკეთეს (ნათესავს) მიუმატე, ნალიას მოუმატეო.“

- 886 მოჯირეს პიც უწია დო ნტერც ეკარაგადევა.
მოყვარეს პირში უძრახე, მტერს პირს უკანაო. (1535)
- 887 მტყუანქ მუში ჩილი იმოწამუა.
„მტყუანმა თავისი ცოლი დაიმოწმაო.“
მტყუანმა ცოლი იმოწმაო. (1430)
- 888 მუ ბლოლათი, სქანი ჯოლორქ გაჩუა.
„რა ვუყოთ, შენმა ძალმა გიკბინაო.“
- 889 მუ გერს უჭკუმუქ, მუ გერიშ ფერ ჯოლორსია (ტურა-
სია).
გინდ მგელს შევეუქამივარ, გინდ მგლისფერ ძაღლსაო. (423)
- 890 მუ გოხარცქა დო მუ გონჯილაკავა.
მუ გოხარცქუა დო მუ გობულაკავა!
„რა გაფხრეწა და რა გაგლეჯაო!“
გახიე და გაფხრიწე ორივე ერთიაო. (420)
- 891 მუ დანთხი დო მუ დაჟგართი.
„რა დაეცი და რა დაეფერთხე.“
- 892 მუ ჩერჩელაფა დო მუ სერგელაფავა.
„რა გაჩოჩება და რა გათრევაო.“
- 893 მუდგა სხუნენი, წირკეში გამნარყი წირკე რე.
„რაც უნდა არჩიო — წირკეში (ეშმაკის) შთამომავალი
წირკე იქნებაო.“
რაც უნდა ქნას თვალმა, წარბს ზევით ვერ წავაო. (1806)
- 894 მუზმა გიჭირდასია, თიზმა გირხინდასია.
როგორც გიჭირდეს ისე გილხინდესო. (1837)
- 895 მუზმა დიხაში ჟი რენი, ჟირი თიზმა დიხაში თუდო რე-
ნია.
„რაც მიწის ზევით არის, ორი იმდენი მიწის ქვეშ არისო.“
რაც მიწაზეა, ორი იმდენი მიწის ქვეშააო. (4520)
- 896 მუზმას გოვალუნსინი, თიზმა გოტყვაცასენი, ქიანასი კო-
ჩი ვადოსქიდუნია.
„რამდენსაც იელვებს, იმდენი რომ იქუხოს, ქვეყანაზე კაცი
არ დარჩებაო.“
მუზმას გურგინგენსენი, იზმას ვაქვენსია.
როგორც ქუხს, ისე არა წვიმსო. (1842)

- 897 მუთ გერქარუნ, თიშა სოთინ ვაგარტინენია.
 „რაც გაწერია, იმას ვერსად გაექცევით.“
 თავის ბედს კაცი ვერ შემოუვლის. (3488)
- 898 მუთ გილუნი, თის გეჯერდია.
 მუთ გილუდასგნ, თის მიაბაღია.
 „რაც გაქვს, იმას დასჯერდით.“
 რაცა გეყოფა, დასჯერდი, მეტი ნუ გინდა შმოველსა. (5608)
- 899 მუთ ვაგიციდირუნი, (ვაგიციდირგნ), ვაგმოჩავა.
 „რაც არ ვიციდია, არ ვაყიდოვო.“
- 900 მუთ ვაჩქუნი, ვედიჩემავა.
 „რაც არ იცი, არ დაიჩემოო.“
 თუ შენ არ იცოდე, სხვას დაუჯერო. (3529)
- 901 მუთ მა მოხიოლ დო მახარენს, მუზმა ხანს მაცო-
 ცხლენსგნ — თინა რდას ჩქიმი ხანია.
 „რაც მე მიხარია და მახარებს, რამდენ ხანსაც მაცოცხლებს
 — ის იყოს ჩემი ხანით.“
- 902 მუთ მიგერიებუნი, სქანი ლორონთი თინა რენია.
 „რაც (ვინც) მოგერევა, შენი ღმერთიც ის არისო.“
 დათვი რომ მოგერიოს, ბაბა დაუძახეო. (503)
- 903 მუთ რწყინუნსგნ, არდა ოქრო ვარენია.
 „რაც ბრწყინავს, ყველაფერი ოქრო არ არისო.“
- 904 მუთ სქანოთ ვაგოკონი, შხვას ვაუზალავა.
 „რაც შენთვის არ გინდა, სხვას არ უსურვოო.“
 რასაც სხვისგან ვერ აიტან, ნურც შენ უზამ სხვასაო.
 (3809)
- 905 მუთი ვალოლენი, სქან დუს დაბრალებვა.
 „რაც დაგემართება, შენს თავს დააბრალებო.“
 რაც მოგივა დავითაო, ყველა შენი თავითაო. (1804)
- 906 მუთი რჯოგენი, თინა ვეგოჩირთენია.
 „რაც გძავს, ის არ აგცდებოო.“
 რაც გეზარებოდესო, ის გეძალებოდესო. (1798)
- 907 მუთი შხვაშე გეწყინებუნი, სით ვალოლა შხვასია.
 „რაც სხვისგან გეწყინება, შენც ნუ უზამ სხვასო.“
 რასაც სხვისგან ვერ აიტან, ნურც შენ უზამ სხვასაო.
 (3809)

- 908 მუთი შხვაშო გოკონი, თინა გალოლენია.
 „რაც სხვისთვის გინდა, ის დაგემართებაო.“
 რასაც სხვისთვის მოინდომებ, შენ თავს გადაგხდებო.
 (3810)
- 909 მუთუნქ ოგორალქ გაყუდა, სუმარს კითხია.
 „თუ რამე მოსაძებნი გექნა, სტუმარს ჰკითხეო.“
- 910 მუთხილე: მუმა ნალურას, ახალ ოსურამს, ქომოლსქუა
 შინაძინებუს, უცბაშე გურაფა მინალებუს, უცბაშე გამდიდ-
 რებულს.
 „მოუფრთხილდი: მამა გარდაცვილს, ახალ ცოლიანს, ვა-
 ჟიშვილ შეძენილს, უცბად სწავლა-მიღებულს, უცბად გა-
 მდიდრებულს.“
- 911 მულა სუმარიში საქმე რე დო ულა მენძელიშია.
 „მოსვლა სტუმრის საქმეა და წასვლა — მასპინძელისაო.
 (541)
- 912 მუმა დო ვარა ჯიმა ვაყუნსენ, თეურე ოსურ ვამიყონა
 — ვემკანჭავა.
 „მამა ან ძმა რომ არ ჰყავს, იქიდან ცოლი არ მოიყვანო —
 არ მიეკაროო.“
- 913 მუმა დომღურედუნ ქომიჩქედუკონ, ჯიმშა ვარა გოფთი-
 რანდია, — შონიშ ნათქუელირე.
 „რომ მცოდნოდა, მამა მომიკვებოდა, მარილზე მაინც ვა-
 ვცვლიდიო, — სვანის ნათქვამია.“
 მეცხვარემ თქვა: რომ მცოდნოდა, ციდან მგელი ჩამოვარდე-
 ბოდა, ჩემ ძალღს გულალმა დავაწვენდიო. (1458)
- 914 მუმაში შური ქეშაჰყოლად, ბაბუას იფუჩუნას.
 „მამის სული დავიწყებია და ბაბუას იფიცებს.“
 მუმაშ შურქ (სახელქ) ქაშაჰკორდუ დო მუმაცონერიშის
 იფუჩუნადუა.
 „მამის სული (სახელი) დაავიწყდა და მამინაცვლისას ფიცუ-
 ლობდაო.“
 მამის სული გაეშვა, მამინაცვლისას ჰფიცავდაო. (1319)
- 915 მუმულქ თქუა: მა პიონუნქია დო გოთანდუ დო ვარინგ,
 ინა მუ ჩქიმი საქმე რენია.
 მამალმა თქვა: მე ვიყივლებ და გინდ გათენდეს, გინდ არაო.
 (1314)

- 916 მუნაწიი ჰავას უჩქუნია.
„ჭირნახული ჰავამ (ამინდმა) იცისო.“
ნუ დაიკვებებ მამულო, ყანა ამინდის შვილიაო. (1679)
- 917 მუნერი ჯა რენი, თიჯგურა ნახაფული დუცენსია.
„როგორიც ხე არის, ნაფოტიც ისეთი დაუცვივდებაო.“
რაც ხეა, ნაფოტიც იგივეაო. (1810)
- 918 მუნნარინფეი კოც ტურა ტყაბარელქ უწუუა: მუდგა მო-
ჭირგნი, მუნნარინფეი კოც იმენი ქუუჯგუქია.
„ზედსიძედ მყოფ კაცს გატყავებულმა ტურამ უთხრაო: რაც
რომ მჭირს, ზედსიძედ მყოფ კაცს მაინც ვჯობივარო.“
სოფელზე გატყავებულმა მელამ ჩამოირბინა და - ზედსიძე
კაცს ხომ ვჯობივარო. (2013)
- 919 მუნჯი უჯგუნია გლახა მორაგადეს.
„მუნჯი სჯობიაო გლახა მოლაპარაკეს.“
- 920 მუ ოზიმალით ზიმუნქინ, თით მეგიზიმანა.
„რა საზომითაც არწყავ, იმითვე მოგიზომავენ (აგიწყავენ).“
რასაც ხელზე დამისხამო, წვერზეც იმას წავისვამო. (1792)
- 921 მუს დაარშუანქენი, თის მეირშუანა.
რის დათესვასაც დაიწყებ („მოქსოვ“), იმასვე გაგიგრძელებენ
(მოგიქსოვენ).“
რასაც დათეს, იმას მოიმკიო. (1788)
- 922 მუს დომიჰყანქენი, თიში ბანს გიწინქ.
„რასაც დამიწყებ (მიმღერებ), იმის ბანს გეტყვიო.“
- 923 მუსით გიაგუქია, თიშა მიაგუქია.
„რასაც დაეჩვევი, იმას მიაგნებო.“
- 924 მუ ულუ დო მუ უდინუნია.
„რა აქვს და რა დაეკარგებაო.“
ყვავს არ ჰქონდა, ბუს გაჰქონდაო. (2405)
- 925 მურიცხის ულაყაფუნია (ულაყაფუნანსია)
ვარსკვლავებს ეთამაშება. (4348)
- 926 მუს თასგნქენი, თინა ეურცია.
„რასაც დასთეს, ის ამოვაო.“
რასაც დათეს, იმას მოიმკიო. (1788)
- 927 მუსით თქუნანს მარგალია, ბრელი ვარე მართალია.
„მეგრელი რასაც იტყვის, ბევრი მართალი არ არისო.“

- 928 მუსგთ ველანჭუქენი, თის ველაზგამავა.
 „რასაც ვერ შესწვდები, იმას არ დაეტოლოო.“
 მუსით ველანჭუქია, ხე ველუქირინუავა.
 „რასაც ვერ შესწვდებიო, ხელი არ აუწვდინოო.“
 რასაც ვერ შეწვდები, ნუ შეეწვდებიო. (1789)
- 929 მუსგთ შეხვადკენი, თის მეუხვადია.
 „რასაც შეხვდები, იმას მიუხვდიო.“
- 930 მუსხით გიქირდასია, თისხით გიღირდასია.
 როგორც გიქირდეს, ისე გიღირდესო. (1837)
- 931 მუქთა კუბო ორდასია.
 „მუქთა კუბო იყოსო.“
 მუქთას კუბოს ქენინჯირენია.
 „მუქთად კუბოში შეიძლება ჩაწოლაო.“
 მუქთი კუბოც კარგიაო. (1576)
- 932 მუში ღურუ ირკოს ჰუხუს მააბუ.
 „საკუთარი სიკვდილი ყველას ზურგზე ჰკიდია.“
- 933 მუში ლანდიშა ხოლო ოშქურუნია.
 თავისი ჩრდილის ეშინიაო. (4373)
- 934 მუში მაგინძა შქართუნი გიღუნე, კუჩხი თიზმა გოზინ-
 დია.
 „რამსიგრძეც საბანი გაქვს, ფეხი იმდენი გაჭიმეო.“
 ფეხი იქამდის გაჭიმე, სადამდისაც საბანი გაგწვდესო. (2191)
- 935 მუში მანგი ბუტუტიას ხოლო ეუნსია.
 თავისი ტოლი ქიანჭველასაც კი ჰყავსო. (3492)
- 936 მუში ნაფურტინა მუქ გესირქუა.
 თავისი გამოფურთხებული თვითონვე ალოკა. (4371)
- 937 მუში უკახალე ხემწიფეს ხოლო ლანძღუნანია.
 „თავის უკან ხელმწიფესაც ლანძღავენო.“
 ზურგს უკან ხელმწიფესაც გალანძღავენო. (925)
- 938 მუშ ეუდეს არძა ჯოღორი მანგარი რენია.
 „თავის სახლში ყველა ძალღი მაგარიო.“
 თავის კარებზე ძალღსაც დიდი გული აქვსო. (957)

- 939 მუშით მუთუნი ვამურსია.
თავისით არაფერი მოვა. (3493)
- 940 მუნჩქვის მუნდი ქოჩანდუნ, ვადესაქირუნ თეიშა ვოუჩ-
ქულუა.
„მაჩვს რომ უკანალი ჰქონდა, სანამ არ დასქირდა, მანამდე
არ იცოდანო.“
- 941 მუქო ირკოჩიწკმა ოქკომალი ვეკუმენი, ირფელით ვეთ-
ქუნია.
„როგორც ყველასთან საქმელი არ იქმევა, ისე ყველაფერიც
არ ითქმებაო.“
როგორც ყველასთან პური არ იქმება, ისე ყველასთან სი-
ტყვა არ ითქმებაო. (3821)
- 942 მუქო ოსური ვეთხუე კოჩიშანი, თეში — ვართი ნაბა-
დია.
„როგორც ცოლის თხოვება არ შეიძლება კაცისათვის, ისე
— არც ნაბადისაო.“
- 943 მუქოთ ნარაგადუენი, ლანდღერი წყარი წკონდა ტობა-
შე ვეგმურსია.
„როგორც ნათქვამია, მღვრიე წყალი სუფთა ტბიდან არ
გამოვაო.“
- 944 მუქომი ლურელინი, თირივი მაგნაფალია.
„როგორიც მკვდარი, ისეთი შემტყობინებელიო.“
- 945 მუქომი ლურელი მეულუნან, თიჯუა პაპა მეცუნსია.
როგორ მკვდარსაც მიასვენებენ, ისეთივე მღვდელი მიუ-
ძღვისო. (1824)
- 946 მუქომც დომირჩანქენი, თირივის ელაჯიჩანქია.
„როგორსაც დამიგებ, ისეთს ამოგიკეცავო.“
როგორც დამიკრავ ფანდურსა, მეც ისე დაგიროკლებიო.
(1839)

6

- 947 ნაბეტან ცოროფას გოჯოვაფა მოცუნსია.
„მეტისმეტ სიყვარულს შეძლება მოჰყვებაო.“
ნამეტანი ცოროფას ნამეტანი გოჯოვაფა უჩქენია.

„მეტისმეტმა სიყვარულმა მეტისმეტი შეძლება იცისო.“
დიდ სიყვარულს დიდი სიძულვილი მოსდევსო. (3378)

- 948 ნაბადიმ ხეთ ღალაქ დეგეზარუდა, კალუს ქიმკუხოთი
დო თემ ოსარგალევა.
„თუ ნაბდის ხელით წალება დაგეზაროს, კავს მოაბი და
იმით ათრიეო.“
- 949 ნავოლოფუს კარი გუნჯი, ნაჰოროფუს — დუუკილე.
„ნავვალევ (ამინდს) — კარი გაულე, (ნაწვიმარ) ნესტიანს
(კი) — დაუკეტე.“
- 950 ნავს ვარა ვეგედოხოდავა დო, ქიგედოხოდიდა, მენავეს
ქულუჯერია.
„ნავზე ან არ დაჯდეო და, თუ დაჯდები, მენავეს დაუჯე-
რეო.“
ნიშის ქიგედოხოდიდა, მენიშოლც ვენირზავა.
„ნავზე თუ დაჯექი, მენავეს ნუ შეეკამათებო.“
კაცი რომ ნავში იჯდეს, მენავეს არ უნდა ეხუბებოდესო.
(1198)
- 951 ნათქუელს პირველ დღას ცა ფულუნს, მაიერა დღას
დღისა დო მასუმა დღას. ქიანას უჩქუ.
„ნათქვამს პირველ დღეს ცა მალავს, მეორე დღეს მიწა და
მესამე დღეს ქვეყანამ იცისო.“
დილით ერთმა იცის, შუადღისას — ორმა, საღამოს —
ლორმამო. (613)
- 952 ნაკათა თხალენს ქაში ჩხაკაფი უჩქენია.
„ნაყარმა (შერეულმა) თხებმა რქების ჩხაკუნი იციანო.“
- 953 ნამ თოლი სი გალორენცენი, თი თოლი გამწოლაფედა-
სია.
„რომელი თვალიც შენ გატყუებს („გალორებს“), ის თვალი
ამოვარდნილიყოსო.“
რა თვალიც გატყუებს, იგი თვალი დაივსოსო. (3028)
- 954 ნამ ქეჟანაშა მეურქენი, თი ქეჟანაში ქული გირთვია.
რომელ ქვეყანაშიც მიხვალ, იმ ქვეყნის ქული დაიხურეო.
(1885)
- 955 ნამეტანი ბონუათი ღურელქ გაგმეკურცხინუა.
„გადამეტებული დაბანვით მკვდარმა გამოიღვიძაო.“
მეტის-მეტმა სიწმინდემ ტრაპეზი დააქციაო. (1451)

- 956 ნამთინე ღურუღ დაპატიებელი რენია.
„ზოგიერთი სიკვდილი დასაპატიებელიაო.“
- 957 ნანაია ბაბაიას ტყურათ ვაჯუნუნია (ვაჯუნუნია).
„დედიკო მამიკოს ტყუილად არ აკოცებსო.“
- 958 ნარჩქვანუმი (გერჩქვანელიმ) გინორჩქვანაფაში უჯგუშიე უგურჩქვანაფა.
„დაჩვეულის გადაჩვევაზე უკეთესია დაუჩველობა.“
დაუჩვეველს ნუ დამაჩვევ, დაჩვეულს ნუ გადამაჩვევო. (551)
- 959 ნარაგად რე — ყორან ყორანს თოლს დლას ველულან-სია.
„ნათქვამია — ყორანი ყორანს თვალს არ ამოკორტნისო („ამოუღებსო“).“
ძალლი ძალლის ტყავს არ დახევსო. (2701)
- 960 ნარაგადუე: ჯვეშიმ დეჯერია.
„ნათქვამია: ძველისა დაიჯერეო.“
ძველი კაცის ნათქვამიო ხშირად არის მართალიო. (4167)
- 961 ნარმაში კურთავა დო თინა ხოლო კუნტავა.
„ნარმის საცვალიო და ისიც მოკლეო.“
- 962 ნარტია კუჭაშმ საქმეს სეხიტია კორძახია რაგადანსია.
„ნარტია კუჭავას საქმეს სეხიტია კორძახია ლაპარაკობსო.“
სხვის თხა სხვის ბაღჩაში ოდელიას იძახოდაო. (2064)
- 963 ნარჩხიმა ვალირუნია.
„ნარეცხად არ ღირსო.“
- 964 ნაფურცინა არზიანო აძირენია.
„ნაჩურჩულევი აზრიანი ეჩვენებაო.“
- 965 ნაჩუქებ მოზვერს (ცხენს) კიბირს ვაუსინჯენანია.
ნაჩუქარ ცხენს კბილი არ გაესინჯებაო. (1653)
- 966 ნაჩუქებუ ღანჯამი ლიში (ლიფში) ხოლო ჯგირი რენია.
„ნაჩუქარი ჟანგიანი ნემსიც კარგი არისო.“
ნაჩუქარი ტალახიანი ჯოხიც კარგიაო (1655)
- 967 ნაცალას დაჩხირი ვეტყობუნია.
თივაში ცეცხლი არ დაიმაღლებაო. (1007)
- 968 ნაცქვეფ კატუს ჭუკიქ ვაჭოფუა.
ნაქებმა კატამ თავვი ვერ დაიჭირაო. (1651)

- 969 ნაკაბა კოტო უმოს ხანს გარზგ.
„დანაწებარი ქოთანი უფრო მეტხანს ძლებს.“
- 970 ნგარა ვოუჩქედგნი, იქ დუდი გისოფუა.
„ტირილი ვინც არ იცოდა, იმან თავი გაიხეთქაო.“
- 971 ნგერს შინანდესია დო კარს გერდუა.
„მგელს ახსენებდნენ და კართან იღგაო.“
ძალდი ახსენე და ჯოხი ხელში დაიჭირეო. (2678)
- 972 ნთხორილი ოქროს დო ქუას ართი ფასი უღუნია.
„დაფულულ ოქროს დო ქუას ერთი ფასი აქვსო.“
დამარხულ ოქროს დო სიპ ქუას ერთი ფასი აქვსო (3358)
- 973 ნიკოლაში ხოჯიცალო ცუჭა სქანით ოკო მერთე.
„ნიკოლას ხარივით სახლში შენით უნდა მიხვიდე.“
- 974 ნინა გინძე მისგთ უღუნე, შურკუნტა რენია.
„ენა გრძელი ვისაც აქვს, სულმოკლე არისო.“
ენაგრძელი სულმოკლეაო. (3396)
- 975 ნინაგინძეს საქმე კუნტა უჩქენია.
„ენაგრძელმა საქმე მოკლე იცისო.“
როცა სიტყვა ხშირდებაო, მაშინ საქმე მცირდებაო. (1859)
- 976 ნინა დღას ვეშირუნია.
„ენა არასოდეს გაცვდებაო.“
ენა არც გატყდება, არც გაცვდებაო. (3390)
- 977 ნინა უძვალე რენი იშენი, ირფელს ართო ვაკონია რაგადი (თქუალა).
„ენა უძვლო რომ არის იმიტომ, ყველაფერს ერთად არ უნდაო თქმა.“
ნინას ირფელი ოკო ვარაგადაფუევა.
„ენას ყველაფერი არ უნდა ათქმევირო.“
ენას ძვალი არ ედება, სიტყვას ფასი არ ედებაო. (3401)
- 978 ნინა ფუჩით ვაშურდუნია.
„ენა ფიცით არ დაიღდებაო.“
ენას ცხრა საბრუნავი აქვსო. (3400)
- 979 ნინარტკაპალა მიქ შულიდუა დო — მუნჯიქია.
„ენაგატლეკილი ვინ დაღალაო და — მუნჯმაო.“
ყბედი ვინ მოღალა — მუნჯმაო. (2395)

- 980 ნინას კიბირი გეუნჭირია.
„ენას კბილი დააჭირეო.“
- 981 ნინას კიბირი ვაქოფუნდასენი, ქიანას დარცუნდუა.
„ენას კბილი რომ არ იჭერდეს, ქვეყანას დააქცევდო.“
- 982 ნინას ორთაფუ ირო ამინია.
„ენას ასაქცევი ყოველთვის ეშოვებაო.“
ენას ცხრა საბრუნავი აქვსო. (3400)
- 983 ნინას ქარაგადაფე-და, ირფელს თქუანსია.
„ენას თუ ათქმევინე, ყველაფერს იტყვისო.“
ენა ყველაფერს ფქვავსო. (3395)
- 984 ნინას ძვალი ვაულუ, ირფელს თქუანსია.
ენას ძვალი არა აქვს, ყველაფერს ამბობსო.“
ნინას ძვალი ვაულუნია დო სიტყვას-ბაჟია.
ნინა უძვალე რენია.
„ენა უძვლო არისო.“
ენას ძვალი არა აქვსო, სიტყვას — ბაჟიო. (3401)
- 985 ნინაშა ბორქომი ვეგიდვინენია.
ენას კლიტე არ დაედებაო. (3398)
- 986 ნინაშა კარ ვეგეუბუნია.
„ენაზე კარი არ უბიაო.“
- 987 ნიორშე ნაფურჩონაქ ხვადუა.
„ნივრიდან ნაფცქვენი შეხვდაო.“
- 988 ნისორიაქ ქოდანთხუ დო კობიტიაქ გედირთუა.
„თაბახი (გობი) დაეცა და ჯამი წამოდგაო.“
- 989 ნოსა დო დიანთილიშ შქას ჩქიჩქუქ ქეშალურუა.
„რძალსა და დედამთილს შუა ბავშვი მოკვდაო.“
- 990 ნოსა ეულდეს ართვანიშე გოქოსუნს დო მაჟიაგანიშე ოქო-
სალს მაჟია ნოსას ქოდუტენსია.
„რძალი სახლის ერთ მხარეს დაგვის და მეორე მხარეს და-
საგველად ცოცხს მეორე რძალს დაუტოვებსო.“
- 991 ნოსალობათ მიჩქე დო დიანთილობათია.
„რძლობაც ვიცი და დედამთილობაცო.“

- 992 ნორჩალი მუშმადიდა გილუნი, კუჩხი თიზმა გოზინდია.
 „საბანი რამსიდიდეც გაქეს, ფეხი იმდენი გაქიმეო.“
 შქართუნი მუში მაგინდა რენი, კუჩხი თიზმა გოზინდია.
 „საბანი რამსიგრძეც არის, ფეხი იმდენად გაქიმეო.“
 ფეხი იქამდის გაქიმე, სადამდისაც საბანი გაგწვდესო. (2191)
- 993 ნოსაქ ნოსას კურთა ქათხუ დო გიოხვენჯი ვენოდვავა.
 „რძალმა რძალს საცვალი (კვართი) ათხოვა და საჯდომი არ
 ჩადოო.“
 ოსურქუ ოსურკუ კურთა ქათხუა დო კინკის ვეგედოხო-
 დავა, უწუა.
 „ქალმა ქალს კვართი ათხოვაო და განაკერზე არ დაჯდოო,
 უთხრაო.“
- 994 ნოსაქ ნოსაში ჯინიშენი (ინტერესიშე) მოქვაში წკინტილი
 ოქკომუა.
 „რძალმა რძლის ჯინაზე (ინტერესით) კრუხის სკინტილი შე-
 ქამაო.“
 ნოსაქ ნოსაში ჯინით მონქვა ცვილუა.
 „რძალმა რძლის ჯიბრით კრუხი დაკლაო.“
 ნოსაქ ნოსაში ჯინითია ართი ქილა ჯიმუ ქკუმუა.
 რძალმა რძლის ჯიბრზე ერთი ქილა მარილი შექამაო. (1866)
- 995 ნოსაშ ელახუნაფა ვაგოკონ-და, კველა გეითუტოთია (გა-
 გთუტოთია).
 „რძლის გვერდით მოსმა თუ არ გინდა, სკამი გამოაცალეო
 („გამოუგტეო“).“
 ნოსაშ დილახუნაფა ვაგოკონია-და, კველას გინუკინია.
 „... ჯორკო გასწიეო.“
 სტუმრის წასვლა თუ გინდა, სასთუმალი გამოაცალეო.
 (2033)
- 996 ნოხირიში შიმანახებელი მახინჯიშე ვარესი რენია.
 „ნაქურდალის შემნახველი ქურდზე უარესი არისო.“
 ქურდი ისე არ ტყუის, როგორც ნაქურდალის შემნახველიო.
 (2326)
- 997 ნტებული ჩხომი დილო იძირენია.
 „გაქეული თევზი დიდი ჩანსო.“
 გაქეული თევზი დიდი გამოჩნდებაო. (387)

- 998 ნტერი კოც ოკურცხინუნცია.
„მტერი კაცს აფხიზლებსო.“
- 999 ნტერს ნისორით დო მოჯგირეს — ატართია.
„მტერს გობით და ნათესავს — (პატარა) ჯამითო.“
მტერს გობითაო, მოყვარეს კოვზითაო. (1557)
- 1000 ნტერც თიზმა მუთუნი ვალოლე, მუზმას სქანიანი რლო-
ლანცია.
„მტერი იმდენს ვერაფერს ვიზამს, რასაც შენიანი ვაგიკე-
თებსო.“
რასაც კაცი თავის თავს უზამს, იმას მტერი ვერ უზამსო.
(3807)
- 1001 ნუმ გედირთუქ ყინჩის, — მიიტახუნქ კინჩხის.
„ნუ იყინჩებ (თორემ), — კისერს მოიტებსო.“

მ

- 1002 ობიზხას კერი ყვარი, საბატუნც მიხვარი, ვარა მუშენ
ყვარი დო ვარა მუშენ იხვარი.
„პარასკევს კერატი დაკოდე, შაბათს მოიხმარე, ან რატომ
დაკოდე და ან რატომ მოიხმარე.“
- 1003 ოთქუალარი დროშე ქოთქვი, მარა დროშე გაჩენდია.
„სათქმელი დროზე თქვი, მაგრამ დროზე გაჩერდიო.“
ილაპარაკე დროზე, დაჩუმდი დროზე. (3534)
- 1004 ოკო, იკო, ირი კოჩქ იგურუას, დიხა ხვალე ბუტუქ ოკო
ხაჩქასია.
„ოკო, იკო, ყველამ ისწავლოს, მიწა მარტო ბუტუმ უნდა
თოხნოსო.“
- 1005 ომბოლიმ კვერი გვიანიშა ვექუნია (...გვიანო გეთიიქუ-
ნია).
„ობლის კვერი გვიანამდე არ ცხვებაო.“
ობლის კვერი ცხვა, ცხვა, გვიან გამოცხვა, მაგრამ კარგად
გამოცხვაო. (1687)

- 1006 ონდარო რექინი, ორღე ოკო; დოღურუქინი, არძას დიხა
გასწორენსია.
„სანამ ხარ, უნდა იყო; რომ მოკვდები, ყველას მიწა გაას-
წორებსო.“
- 1007 ონდარო შეიღებუნი, გური ვადარკავა.
„სანამ შეგიძლია, გული არ დააკლოო.“
- 1008 ონდღეშა ჭკალუშა და ნაონდღერს ევანაშაეა.
„შუადღემდე მკედელთან და ნაშუადღევს ყანაშიო (ყანისკე-
ნო).“
- 1009 ონჯუას ჩხოუ ხოლო მეხვადღენია ეუღეშა მულას.
„სალამოს ძროხაც მიხვდება სახლში მოსვლასო.“
დაღამებას ძროხაც მიხვდებაო. (3362)
- 1010 ინჯლორეში ევილირი კოჩი სო ძირია.
ონჯლორეში ნაევილა კოჩი მის უძირუნია.
„სირცხვილისგან მკედარი (მოკლული) კაცი სად ნახეო (ვის
უნახავსო).“
- 1011 ონჯლორიან რინას ვარდენ, ქუჯგუნია.
„სირცხვილიან ყოფნას არ იყო, ის სჯობიაო.“
ონჯლორიან რინას ურინობა უჯგუნია.
„სირცხვილიან ყოფნას არყოფნა სჯობსო.“
- 1012 ორაგული მართუეს ინარაგვესია.
„ორაგული მორევეში ჩააგდესო.“
ლოქო დასაჯეს და მორევეში გადააგდესო. (1300)
- 1013 ორკოლი წყარს ირო ვამიღანსია.
კოკა მულამ წყალს არ მოიტანსო. (1259)
- 1014 ორქო მუზმა ჯგირი რენი, თიზმა ძვირი რენია.
„ოქრო რამდენადაც კარგია, იმდენად ძვირი არისო.“
ორქო ჭიკე რე, მარა დიდი ფასი უღუნია.
ოქრო პატარაა, მაგრამ ფასი დიდი აქვსო. (1718)
- 1015 ორქოს ქემშახედასიანი, იშენით ვარე კმაყოფილია.
„ოქროში რომ იჯდესო, მაინც არ არის კმაყოფილიო.“
- 1016 ოსური ბალანას გორუნდუა დო ინა ხუს გილახედუა.
„ქალი ბავშვს ეძებდა და ის მხარზე ეჯდაო.“
კაცი ცხენზე იჯდა და უნაგირს დაეძებდაო. (1509)

- 1017 ოსურ გინულის ცვანა ულირი (ოდიარე მორიებული) უჯგუნია.
 „სახლიდან წასულ ცოლს წასული (წამხდარი, ბალახმორეული) ყანა სჯობიაო.“
 ოსური გინულის წყარ გინულირი ქუჯგუნია. წყარი კალაპოტის ქენოდოხოდუნია დო ოსურს მუთუნი ვახვარუნია.
 „თავნება (გასულ) ქალს ადიდებული წყალი სჯობია, წყალი კალაპოტში ჩადგება, გასული ქალი კი — ვერაო (არაფერი ეშველებაო).“
- 1018 ოსური ინჯირუდუა დო ქომოლი კაქას უჯოთანდუა.
 „ცოლი წვებოდაო და ქმარი კვანტს უდებდაო.“
- 1019 ოსური ირფელს გურზუნია.
 „ქალი ყველაფერს გაუძლებსო.“
- 1020 ოსური ლეხი რდასენი, კოჩიში ღურა ქუუწი დო გემწოდირთუნია.
 „ქალი რომ ავად იყოს, კაცის სიკვდილი უთხარი და წამოდგებაო.“
- 1021 ოსური ოშნერი კეხის მუნგოზიმუანს, მარა მოსართე ოკო ვამანჭირაფუევა.
 „ცოლი ასნაირ კეხს მოგაზომებს, მაგრამ მოსართავი არ უნდა მოაჭირებინოვო.“
 ოსურკუ ქომონჯიშო 75 კეხი მულუნია, არძას მუნუზიმუანცია ქომონც დო, ნამუ მალენი, თის გედგენცია.
 „ცოლს ქმრისთვის 75 კეხი მოაქვსო, ყველას მოაზომებს ქმარს და, რომელიც მოერგებაო, იმას დაადგამსო.“
- 1022 ოსური ქოთი ქიდგოხორუანს დო ქოთი ერჭყვიდუნსია.
 „ცოლი (ქალი) კიდევ დაგასახლებს და კიდევ ამოგწყვეტსო.“
 ქალი აშენებულ ოჯახს დააქცევს და დაქცეულს ააშენებსო. (3988)
- 1023 ოსური ღურუდუა დო კაბა ქომციდითია, იძახუდუა.
 „ქალი კვდებოდაო და კაბა მიყიდეთო, იძახდაო.“
 კაცი ჩამოსახრჩობად მიჰყავდათ და ცოლი ეუბნებოდა: წითელი ქომები მიყიდეო! (1202)
- 1024 ოსური შხვაში კებურიშ ტუტა რენია.
 ქალი სხვისი კერის ნაცარიო. (3993)

- 1025 ოსური ჩე ჯგირი რე, გური უჩა ვაულუნიადა.
„თეთრი ცოლი კარგია, გული შავი თუ არა აქვსო.“
- 1026 ოსურეფი ირკინებულუს დო თურქი გესხაპუნდუა.
„ქალები ჭიდაობდნენ და თურქი ცეკვავდაო (ხტოდაო)
ჟირი ოსური ირკინებულუა დო თურქი კურთალარს ინ-
წყუნდუა.
„ორი ქალი ჭიდაობდა და თურქი ხონჯარს იხსნიდაო.“
- 1027 ოსურიშ გინანჯირა ნაბადის ჭვიმა გიშაყოთანსია.
„ქალის დანაწოლ ნაბადს წვიმა გაატანსო.“
- 1028 ოსურიშ მუმეაონაფალ კოჩის ჯგირი ოსხირი ოკონია.
„ცოლის მომყვან კაცს კარგი დვირე (სახლისა) უნდაო.“
- 1029 ოსურიში ფუჩიციალი რენია.
„ქალის ფიცისნაირიაო.“
- 1030 ოსურკოჩიში იარალი კიეინი (ჩილამური) რენია.
„ქალის (დედაკაცის) იარალი კივილი (ცრემლი) არისო.“
ქალის იარალი კივილიაო. (4000)
- 1031 ოსურკოჩიში პატივცემა ჯოდორს ხოლო უჩქენია.
ქალის პატივი ძალღმაც იცისო. (2244)
ოსურკოც ჯოდორ ხოლო ვამულალუანსია.
ქალს ძალღიც არ დაჰყევსო. (2244)
- 1032 ოსურს ხუალაში სიმწარე ქოშუდასია, ბაღანას ვეირჩქი-
ნანდუა.
„ქალს რომ მშობიარობის სიმწარე ახსოვდეს, ბავშვს არ
გაიჩენდაო.“
- 1033 ოსურსქუა დო თოფი რხინილი ართიანცალი რენია.
„ქალიშვილი და ჩახმაშუმართული თოფი ერთნაირი არისო.“
- 1034 ოსურქ თქუ: ემკინენ, თუთა ვორექ, დომკინენ — ტუტა
ვორექია.
„ქალმა თქვა: რომ ამწიო, მთვარე ვარ, რომ დამწიო —
ნაცარი ვარო.“
- 1035 ოსურქ თქუა: ჩქიმ სიალალექ (ალალობაქ) ჩქიმი დუდი
ჩქიმ ქომონს ვაჭარუა.
„ქალმა თქვაო: ჩემმა სიალალემ ჩემი თავი ჩემს ქმარს არ
აღირსაო.“

- 1036 ოსურქ წოხოლენი დო უკახალენ კარიშქას ქიგელურუა.
„ქალი წინა და უკანა კარს შუა (სიარულით) მოკვდაო.“
- 1037 ოსურც გვერდი გიდელი ჰკუა უღუდუა დო ინა ხოლო
თხაქ უჰკომუა.
„ქალს ნახევარი გიდელი ჰკუა ჰქონდაო და ისიც თხამ შე-
უჰამაო.“
- 1038 ოსურც მუში ლამოსი თხილანსგ-და ვარა, შხვას მუ-
თუნც ვათხილენია.
„ქალს თავისი ნამუსი თუ დაიფარავს, თორემ სხვას არა-
ფერს შეუძლია მისი დაცვაო.“
სქვამი ოსურინში მათხილარი მუში სინდისი რენია.
„ლამაზი ქალის დამცველი თავისი სინდისი არისო.“
ლამაზი ქალის მწყემსი მისი სინდისიაო. (3659)
- 1039 ოსურცუ მუში ხანიში მეტი მუთუნი ვაფულენია.
„ქალი თავისი ხნოვანების მეტს ვერაფერს დამალავსო.“
- 1040 ოღალუამო მისეთ ვადუეუცინგნი, მუ უჩქუნია.
„ტვირთიანად ვისაც არ დაუკუზია, იმან რა იცისო.“
- 1041 ოღურალქ ღურას ოკონია.
„სასიკვდილე უნდა მოკვდესო.“
- 1042 ოში გლახა მაშიბელს ართი ჯგირი მაჩუალარი უჯგუ.
„ას ცულ მშოვნელს ერთი კარგი შემნახველი სჯობს.“
- 1043 ოში კოჩი რდუა დო, ვაი, უკოჩობასია.
„ასი კაცი იყო და, ვაი, უკაცობასო.“
ასი კაცი ცხენს კაზმავდა: — ვაი უკაცობასაო! (130)
- 1044 ოში კოჩქ ოში შხური ოქკუმუა.
„ასმა კაცმა ასი ცხვარი შეჰამაო.“
ასმა კაცმა ასი ცხვარი შეჰამა და ერთმა ერთი ცხვარიც
ვერ შეჰამაო. (137)
- 1045 ოშიქ ქოდიკინუ — ოშიქ ქოლინტირუა.
„ასმა მიიწია, ასი დაეტიაო.“ (138)
- 1046 ოშიმა გოზიმი დო ართიმა გინოქკირია.
„ასჯერ გაზომე და ერთხელ გადასჰკერიო.“
ათჯერ გაზომე და ერთხელ გაჰკერიო. (67)

- 1047 ოცქვაფურ ჯოლორქ ჭკიდი (ქობალი) ვაჭკომუა.
„საქებმა ძალმა მჭადი (პური) არ ჭამაო.“
ოცქვაფური ივანექ ლაგვანს ქენაწიკუა.
„საქებარმა ივანემ ქვეერი წაბილწაო.“
ნაქებმა ძალმა ნიახური დაასველაო. (1935)
- 1048 ოძიცეთ ვაუბალუნია.
„სასაცილოდ არ ჰყოფნისო.“
საცინლად არ ეყოფა. (4552)
- 1049 ოქკადგრეშე ჯოლორც მუ გგმალენია.
„სამქედლოდან ძალს რა შეუძლია გამოიტანოსო.“
ძალი სამქედლოდან ვერას გაიტანსო. (2693)
- 1050 ოქკუმალიში ჭკუმუაში დროს ჯოლორს ხოლო ვალახენა-
ნია.
„საქმლის ჭამის დროს ძალსაც არ ვალახვენო.“
ჭამის დროს ძალიც არ ვაილახებაო. (4190)
- 1051 ოქმარეს ადრე ედირთენი, იქი ცხენს კვიცი ფაშატი
ათახვილუა.
„დილით ადრე რომ ადგა, იმას ცხენთან მოგებული კვიცი
ფაშატი დახვდაო.“
ვინც დილას ადრე ადგება, საშოვარს შეხვდებაო. (17)
- 1052 ოქმარეში გურული — ესუჩა ირული, ონჯუაში გურული
— ნოდინა ირული.
„დილის გურული (ქარი) — სახლში გაიქეც, სალამოს გუ-
რული (ქარი) — ნადს მიაშურე.“
- 1053 ოქუმარეში საკაკალო დო ბოშალაში ჩილია.
„დილის წასახემსებელი და ბიჭობისდროინდელი ცოლიო.“
- 1054 ოხვამეშე ღურელი ვედირთუნია.
„ეკლესიიდან მკვდარი არ დაბრუნდებაო.“
სასაფლაოდან მკვადრი აღარ გამობრუნდებაო. (1929)
- 1055 ოხორს ფულუნდესია დო სამუარხოს იჩიებუდესია.
„სასახლეში მალავდნენ და სამოახლოში კი ლაპარაკობდნე-
ნო.“
- 1056 ოხურიის ღეტამაქ ვეშუუა.
„ხუროს სახელოსნოში ტაბიკი ვერ იშოვესო.“
მქედელს დანა არა ჰქონდა, ფეიქარს — ხელსახოციო.
(1627)

- 1057 ოჯახი ოსურიში რენია.
„ოჯახი ქალისა არისო.“
- 1058 ოჯახიში გამაბახებელ გინორტებულ ოსურს ბურჭული
ქეკადინესია.
„ოჯახის გამაბახებელ გაქცეულ ქალს ცულიც გადააყოლე-
სო.“
- 1059 ოჯუნალი პიჯი გაფურტინალო მუშენი გინიბრთინუავა.
საკოცნელი პირი საფურთხებლად რად გავიხადო? (4542)

3

- 1060 პაპა გოლაქა-და, გოლაქია.
„მღვდელს თუ გაკრეჭ, გაკრიჭეო.“
პაპას გოხოკუნქია-და, ბოლოშა გოხოკია.
„მღვდელს თუ გაპარსავ, ბოლომდე გაპარსეო.“
პაპას ლაქუას ქულუტყანქინი-გოლაქი, ვარდა შურო ვადი-
ქყავა.
„მღვდელს თუ გაკრეჭვას დაუწყებ — გაკრიჭე, ანდა სულ
არ დაიწყოვო.“
მღვდელი თუ გაკრიჭო, კარგად გაკრიჭეო. (1585)
- 1061 პაპა გურს იბირდუა დო, დიაკონი, ბანი მიწია.
„მღვდელი გულში მღეროდა და, დიაკონო, ბანი მითხარიო.“
ამირან გულში მღეროდა — ყმანო, ბანი მითხართო! (86)
- 1062 პაპა დო მუში ჩილიცალო დიბრძლია.
„მღვდელი და მისი ცოლივით გავძეხიო.“
- 1063 პაპა ზოგენდგ დო დიაკონი ხვარენდუა.
„მღვდელი იზოგავდა და დიაკვანი ხმარობდაო.“
- 1064 პაპა, ჟამი ქომიწირი, — ნოწირიი ხოლო ქომუ.
„მღვდელი, ჟამნის წირვა აღასრულე ჩემთვის, — ნაწირე-
ვიც მომეცი.“
- 1065 პაპა ჟირშა ვაწირუნსია.
„მღვდელი ორჯერ არ წირავსო.“
- 1066 პაპა რძელესია დიაკონით რძელი უჩქედუა.
რძელ კოჩის შხვა ხოლო რძელი უჩქედუა.

რძღელს შქირენულით რძღელი უჩქგღუა.
„მადღარს (კაცს) სხეაც (მშიერიც) მადღარი ეგონაო.“
მადღარ ხუცესს დიაკონიც მადღარი ეგონაო. (1346)

1067 პაპა ჩილს ლახუნდუ დო დიაკონქ უწუ, — მა ქომუჩია.
„მღვდელი ცოლსა სცემდა და დიაკვანმა უთხრა, — მე მო-
მეციო.“

1068 პაპას მუში ფრიმულს აბარენდესია.
„მღვდელს თავის წვერ-ულვაშს აბარებდნენო.“
პაპას უწისია, — სქან ფრიმულს ჯგირო მიკულევა.
„მღვდელს უთხრეს, — შენს წვერ-ულვაშს კარგად მოუა-
რეო.“
მღვდელს თავის წვერებს აბარებდნენ, — კარგად მოუა-
რეო. (1591)

1069 პაპას ფიმულცუ ისენდიქ გუშულუა დო ართი მარას
(წანმოწანას) თის გეუჯანდღუა.
„მღვდელს წვერ-ულვაშში ისარმა გაუარა და ერთ კვირას
(ერთ წელიწადს) ამის გამო იწვაო („მას ეწვაო“).“

1070 პაპასკირი ლუკმას მუნდიშა მიზიმუანს დო თემ ცინტუნ-
სია.
„პაპასკირი ლუკმას უკანალთან მოიზომავს და ისე ყლაპავ-
სო.“

1071 პაპაშა მუ ქიქე მეიგამუ დო მუ დიდი, იშენი ლახირი
რნია.
„მღვდლისათვის რა ცოტა გირტყამს, რა დიდი, მაინც ნა-
ცემი არისო.“

1072 პაპაში ჯორი არძა კარს ჩენდენია.
„მღვდლის ჯორი ყველა კართან ჩერდებაო.“

1073 ბატონი ცხენც ირზენდუა დო მეჯინიბე ივარანდუა
(ულასუნდუა).
„ბატონი ცხენს იძლეოდაო და მეჯინიბე უარს ამბობდაო
(უშლიდაო)“
ბატონმა ცხენი გაუბოძა, მეჯინიბე წყრებოდაო. (231)

1074 პირველი ბედი ბედი რე, უკულიანი — გვერდი რე.
„პირველი ბედი ბედია, შემდეგი — მონახევრე.“

- 1075 პირველი ლუკმა ფერი ოკომი, მეტიქ ვარხვადასგნი, დი-
გორძლასიე.
„პირველი ლუკმა ისეთი შექამე, მეტი რომ არ შეგვდეს,
გაგაძლოსო.“
- 1076 პის უფერუანდუ დო უკახელე საფულეს უთხორუნდუა.
„პირში ეფერებოდა და უკან საფლავს უთხრიდაო.“
- 1077 პიჩვანიში ჭკომუა კოც ვაწაწყმიდენცია, უბადოში ქიმი-
ნუვა ვარა.
„სამარხვოს ჭკამა კაცს არ წაწყმედსო, უბადოს (ცუდის) გა-
კეთება თორემო.“
- 1078 პიჯითი ჭუდაშა (ჭუნაშა) გურითი ჭუდა მისხუნუნია.
„პირით კოცნას გულით კოცნა მირჩევნიაო.“
- 1079 პიჯიში გოტახუას დუდიში გოტახუა უჯგუნია.
პირის გატეხას თავის გატეხა სჯობიაო. (1958)
- 1080 პიჯიში მაცქვაფალი ეშმაკიში მოციქული რენია.
პირში მაქებარი ეშმაკის მოციქულიაო. (3796)
- 1081 პურასქიაში მაჰკომალი ჯირჩექ დოცვილუა.
„პრასის მკამელი „ჯირჩემ“ (შხამიანი მცენარე, უცუნა) მო-
კლაო.“
- 1082 პუხას დიხაშ მეტი მუთუნი ვაგასწორენსია.
„კუზიანს მიწის მეტი არაფერი გაასწორებსო.“
პუხუამს საფულე გასწორენსია.
პუხას საფულე თინუნსია.
კუზიანს სამარე გაასწორებსო. (1270)

ჟ

- 1083 ჟანგი რკინას ჭკუმუნცე, დარდი — გურცე.
ჟანგი რკინას ჭამს, დარდი — გულსაო. (1777)
- 1084 ჟვებუ ირო წყარს რე, მარა სუფთა ვარენია.
„გომბემო ყოველთვის წყალშია, მაგრამ სუფთა არ არისო.“
- 1085 ჟი ცა დო თუდო დიხავა.
„ზევით ცა და ქვევით მიწაო.“

- 1086 ეილოეი დირძლუა.
„ზეზეულად გაძლაო.“
- 1087 ეინოსქუა ჰკის ვაჰკომუნსია, ჰომჰირენს-და, ჰირს ოჰკო-
მუნსია.
„თავადიშვილი მჰადს არა ჰამს, თუ შია, ჰირსაც შეჰამსო.“
აზნაური მჰადს არა ჰამს, მოშივდება — ჰირსაც მომჰამსო!
(61)
- 1088 ეინოსქუაჰ ოლაგემ კარს მიკილუდა, ხუთ მანათიმ ზა-
რალ გალოლე, აშო მუნლილუდა — ვითიშია.
„ბატონიშვილმა ჰიშკართან თუ გაიარა, ხუთბ მანეთის ზა-
რალი დაგემართება, აჰეთ თუ შემოვიდა- ათისაო.“
აზნაურის სტუმრობაო ნუ გგონია ხუმრობაო. (64)
- 1089 ეინოსქუაცალო ირჰებუნია.
„თავადიშვილივით იჰევეაო („გაისარჰებაო“).
- 1090 ეირ დლაშ სიცოცხლემ გურიშენი დადიჰ ჰოლორიშ
ხორცი ჰკომუა..
„ორი დლის სიცოცხლის გულისთვის დადიანმა ძაღლის
ხორცი შეჰამა.“
- 1091 ეირი კურდღელიმ მაჰოფალც ართი ხოლო ვაჰოფენია.
ეირიში მაჰოფალც ართიჰეთი ვაჰოფუა.
ეირიში მათხოზინეს ართიჰ ვაჰოფუა.
ორი კურდღლის მადეგარი ვერც ერთს ვერ დაიჰერსო.
(1703)
- 1092 ეირ კუჩხის ჰოთომ ხოლო გერენია.
„ორ ფეხზე ჰათამიც დგასო.“
ჰათამივით ორი ფეხი აბია. (4596)
- 1093 ეირ ჩიჩიეჰ გეგუთიმ (ბანძაშ) მინდორც ვეგინტირუა.
„ორი გლახაკი გეგუთის (ბანძის) მინდორზე ვერ დაეტიოა.“
ეირი ჩიჩიეჰ ხონს ვაშშენტირუა.
„ორი გლახა ხონში არ დაეტიოა.“
სამგორის მინდორზე სამი ბებერი ვერ ეტეოდაო. (618)
- 1094 ეირ მეძუძურ-შჰასია ბალანაჰ (მორდილჰ) შჰირენს ჰემ-
შალურუა.
„ორ ძიძას შორის ბავშვი შიმშილით მოკვდაო.“
ეირი ძიძეში შჰას ბალანაჰ დიშჰვილუა.

ყირი მეძუძურიშ შქას ჩქიჩქექ ქაშალურუა.

„ორ ძიძას შუა ბავშვი დაიხრჩოო.“

ცხრა ძიძის ხელში ყმაწვილი შიმშილით მოკვდაო. (2665)

1095 ყირი შაურიშა ყვარზნდუ დო მანათიში საპონც მიბონუ-
ანდუა.

„ორ შაურად კოდაედა და მანეთის საპონს ხმარობდა დასა-
ბანადო.“

ვირის დამკოდავს საპონი მეტი ეხარჯებოდაო. (827)

1096 ყირშა ღურას ართიშა ღურა უჯგუნია.

„ორჯერ სიკვდილს ერთხელ სიკვდილი სჯობიაო.“

რ

1097 რაგადი საქმეს ვახვარუნია.

„ლაპარაკი საქმეს არ შველისო.“

რაგადის ჭკუა ვაულუნია.

„ლაპარაკს ჭკუა არა აქვსო.“

საუბარ-საუბარაო, ეს დღე კი გაიპარაო. (1933)

1098 რაშის (ცხენს) ჭკადუნდესია დო გორდიქ ხოლო კუჩხი
გაფიცხინუა (გაბიძღინუა) — მა ხოლო დობჭკადითია.

„რაშს ჭედდენო და ბაყაყმაც ფეხი გაიშვირა (გაბზიკა) —
მეც დამქედეთო.“

ბედაურებს ჭედავდნენ და ბაყაყმაც ფეხი აიშვირაო. (261)

1099 რგილით ბჭუნცია დო ჩხეთია.

„ცივიც მწვასო და ცხელიცო.“

1100 რკინა ხოლო დიშირუნია.

„რკინაც გაცვდებო.“

ქვა რომ ქვა არის, დაიჭექებს და გასკდებო. (2261)

1101 რუსიქ „ნიჩევო“, „ნიჩევოთი“, ჩხუბი წაგუა.

„რუსმა „ნიჩევო“, „ნიჩევოთი“ ომი წააგოო.“

1102 რუსიშ ღურელს — საწებელი, ირფელს ჭკომუნს, აწუდ-
გენი.

„რუსის მკდარს — საწებელი, ყველაფერს ჭამს, რაც უნდა
დაუღვა წინ.“

- 1103 რჩინათჟაჟ კოს კარიშ გინულას მაჟიშუა.
„სიბერემ კაცს ჭიშკართან (კარზე გადასვლის დროს) მოუს-
წროო.“
- 1104 რჩინგს პუხუ ამონკანსია.
„მოხუცს ზურგი (კუზი) ამძიმებსო.“
- 1105 რძლელი ცანჭიცილო რენია.
„მაძლარი (აბრეშემის) ჭიასავით არისო.“
- 1106 რჯოგენი ი კოჩიში ულა ჩარხი-ჩარხით ალგასემენია დო
ჭკუმუა - ჭკაპი-ჭკაპით.
„რომ გძულს იმ კაცის სიარული ჩარხუნად ჩაგესმის და ჭა-
მა — ჭკაპი-ჭკაპადო.“
ვინც არ გიყვარს, მისი სიარული ბრავა-ბრუვია და ჭამა
ხრამა-ხრუშიო. (1221)

ს

- 1107 საბატონიში გინატაროზუ (გუნასარკა) ჟაშხა ნასადილ-
გმახ, თუთაშხაში — თუთაშხხია.
„შაბათის გამოდარება კვირა ნასადილევაძდე, ორშაბათისა,
თვეძდეო.“
- 1108 საბატონიში სიზმარი ჟეშხა ნაონდღერიშა (სადილობაშა)
ეურცია.
„შაბათის სიზმარი კვირას ნაშუადღევამდე (სადილობამდე)
ახდებო.“
კვირაძალის სიზმარი ან წუთსაო, ან ცრუსაო. (4755)
- 1109 საბურჯულო საარგუნოთ ვეგნართინუავა.
„საწაღლო სანაჯახოდ არ გადააქციოო.“
ფრჩხილით გასახსნელი კბილით გასახსნელად რად გავიხა-
დო? (4595)
- 1110 სადილობაშა ბერგი პირი, ნასადილს ცვანა ხაჩქია.
„სადილობამდე თოხი პირე, ნასადილევს ყანა თოხნეო.“
- 1111 სათვალე სინთეს ირზენს დო ვართ სნეზასია.
„სათვალე სინათლეს იძლევა და არა ცოდნასო.“

- 1112 სალდათი აფიცრობას ღურაშა ელგნია.
„ჯარისკაცი ოფიცრობას სიკვდილამდე ელისო.“
- 1113 სალი სალით ეშიღინენია.
„სოლი სოლით შეიძლება ამოიღო.“
სოლი სოლს გააქვსო. (2012)
- 1114 სამარეშა ენუდგენია ცალი კუჩხი.
ცალი ფეხი სამარეში უდგასო (4679)
- 1115 სამართალი კუჩხით გილურსია.
„სამართალი ფეხით დადისო.“
ღმერთი არამზადას ურმით დასდევს, მაგრამ მაინც მოეწევა
ხოლმეო. (2353)
- 1116 სამართალი მიშუა დო უსამართლობაქ ნიჩვი ქედნატა-
ხუა.
„სამართალი მიდიოდა და უსამართლობამ ცხვირი ჩაამ-
ტვრიაო.“
- 1117 სამართალქ ქობალი ოკომუა.
სამართალმა პური ჭამოსო. (4545)
- 1118 საპონიში ბუშტიცალო რენია იში ნათქუელი.
„საპონის ბუშტივით არისო მისი ნათქვამი.“
- 1119 სარჩული უჯგუნია საპიჯეს.
სარჩული სჯობს საპირესა. (4548)
- 1120 საქვარი ვაილუნდა, დოხორეშა მეუა.
„საქმე თუ არა გაქვს, სამოსახლოში წადიო.“
საქმე არ ჰქონდეს ხუროსა, დაჯდეს და არახუნოსა. (1936)
- 1121 საქონელქ ინატრუ: მისით მა ვოსქუქინი, თიში ქოპუა-
სია.
„საქონელმა ინატრა: ვისაც მე შევფერი, ნეტავ, იმისი ვი-
ყოო.“
საქონელმა თქვა: ნეტამც ისეთ პატრონს მისცა ჩემი თავი,
რომელსაც მოვლა შეეძლებოდესო. (1940)
- 1122 საშველ-კვარზალი ვაულუ
„გამოსავალი (ხსნა) არა აქვს.“
- 1123 საჯოღორეთ დო საღეჯეთ გინართინუა საქმე.
„საძალედ და საღორედ გადააქციაო საქმე.“
საძალ-ღორედ გახდა საქმე. (4553)

- 1124 სეითომ დუქანი ვარენია.
„სეითოს დუქანი არ არისო.“
განა ნინიას ბაკია! (4296)
- 1125 სელეგინი ვეკვალენია.
„სულუგუნი არ მოიწველებაო.“
- 1126 სენეფს მით რჩხუნსენი, თის უტორხუნია.
სენიში მარჩხულს სენი უტირხუნია
„პურჭელს (თეფშებს) ვინც რეცხავს, მას უტყულებაო.“
- 1127 სერი ტყარიში დო აბრაგიში რენია.
„ლამე ტყურისა და ყაჩაღისა არისო.“
- 1128 სი გიჩქენი, იზმაქ ქაშმოქყორდუა.
„შენ რომ იცი, იმდენი მე უკვე დამავიწყდაო.“
იხ. № 1136
- 1129 სი ვაიჩქენდა, შხვას ქუდუჯერია.
თუ შენ არ იცოდე, სხვას დაუჯერეო. (3529)
- 1130 სი მი რკითხენს, ბული მუშა რე ბაზარსია.
„შენ ვინ გკითხავს, ბალი რამდენად არის ბაზარშიო („... რა ლირს...“)
შენ ვინა გკითხავს, ბალი ათი შაურიო! (4632)
- 1131 სი მის იჩენენქენი, მა ქომიწიია დო, სი მუ კოჩი რექენი,
მა ქოიწიინქია.
„შენ ვის იცნობ, მე მითხარიო და, შენ რა კაცი ხარ, მე გეტყვიო.“
- 1132 სი ოგურაფუშა მიშინი, მა ნაგურაფუ აშო მიბშია.
შენ რომ სასწავლად მიდიოდი, მე ნასწავლი მოვდიოდი.
(4634)
იხ. № 1132
- 1133 სი — პატონი, მა — პატონი, ცხენც მიქ გედგას ონან-
გერი?
„შენ — ბატონი, მე — ბატონი, ცხენს ვინ დაადგას უნაგი-
რი?“
შენც ბატონი, მეც ბატონი, ამ ცხენს ვინდა შეკაზმავსო?
(2474)
- 1134 სი სქანი დუდიშო, მა ჩქიმი დუდიშო.“
შენ — შენთვის, მე — ჩემთვის. (4637)

- 1135 სი ქურცუ გაჩამუნია დო მა გურცია.
„შენ ქუსლი გეფხანებაო და მე გულოო.“
- 1136 სი ქურცუ გაჭუნია დო მა გურცია.
„შენ ქუსლი გტკივაო და მე გულოო.“
- 1137 სიდინდარე დო სილარიბე იზო-აზო გილურსუ, კოს თინა
გიოსქიდგ, მუთი მიშაძენი დუსუ.
„სიმდიდრე და სილარიბე იქით-აქეთ დადის, კაცს ის შერჩე-
ბა, რაც თავში აქვს.“
- 1138 სიზმარს ქოგუნია.
„სიზმარს ჰგავსო.“
სიზმარივით იცქირებაო. (4558)
- 1139 სით ვარეჟია ბჟათ ბონილი.
„შენც არა ხარო რძით დაბანილი“
- 1140 სითი ქულა, მათი ქულა, წორო გაკიბდგათი ხულა.
„შენც კოჭლი, მეც კოჭლი, ერთად დავიდგათ ქოხი.“
მკვდარი მკვდარს ეკიდებოდა, ორივე სამარისკენ იზიდებო-
დაო. (1491)
- 1141 სიმართლე ზღვას ქენახათენი, იშენი ვადინუნია.
სიმართლე ზღვაში რომ გადაავდო, მაინც არ დაიკარგებაო.
(3877)
- 1142 სიმართლე ლურელს გათელენსია.
სიმართლე მკვდარს გააცოცხლებსო. (3878)
- 1143 სიმართლეში წოხოლე მუთუნს ვეწარინენია.
„სიმართლეს წინ ვერაფერი დაუდგებაო.“
სიმართლემ წოხოლე გვალა ხოლო დუც დუკინანსია.
სიმართლის წინ მთებიც კი თავს მოიხრიანო. (3883)
- 1144 სიმდიდრე დო სილარიბე ჯიმაღეფი რენანია.
„სიმდიდრე და სილარიბე ძმები არიანო.“
- 1145 სინდაქ თქულა: მუთუნში მოჯუმალა მოკოდუა, მარა
ცხენქ ვემკიკირუა.
„სიძემ თქვაო: რაიმეს წამოძღვანიება მინდოდაო, მაგრამ
ცხენმა არ მიმაკვრევინა (უნაგირზეო).“

- 1146 სინჯაქ თქუა: მუანთილიმ ლურას მი გორუნსია, ლურას ოკონ, თინა თქვია, ვარა.
სიძემ თქვაო: სიმამრის სიკვდილს ვინ დაეძებს, სიკვდილს რომ უნდა, შენ ისა თქვი, თორემო.“
- 1147 სინჯაქ მუში ბერგი მიგორუა.
„სიძემ თავისი თოხი მოიკითხაო.“
სინდაქ თქუუა: ჩქიმი ბერგი ქომუჩასგნი, ჯგერო ფხაჩქენქია.
„სიძემ თქვაო: ჩემი თოხი რომ მომცა, კარგად ვთოხნიო.“
სიძემ თქვა: ჩემი თოხი მომიტანეთო. (2007)
- 1148 სინდამ მულას კიდალა ხოლო იძიკანსია.
„სიძის მოსვლისას კედელიც იცინისო.“
სიძე რომ სიმამრისას ჩავა, ღობის სარებიც გაიხარებენო.
(2004)
- 1149 სინდისიერი მართული მუშო გოდლოძლოს დიტენცია.
„სინდისიერი გამყოფი თავისთვის „გოდლოძლოს“ (ქათმის მკერდის მიმყოლი წვერილი ნეკნები) დაიტოვებსო.“
პატიოსან კაცს გაცვეთილი ჩოხა აცვიაო. (1752)
- 1150 სინთე მუშოთი გოკო, უთოლე რექედა?
„სინათლე რად გინდა, თუ ბრმა ხარ?“
- 1151 სი რაგადანქ, — ჯოლორი ლალუნს, სქიბ ირთუ დო ცხენ ილიარს.
„შენ ლაპარაკობ, — ძალლი ყეფს, დოლაბი ბრუნავს და ცხენი ბალახობს.“
- 1152 სისქვამას ჭკუა ვაულუნია.
„სილამაზეს ჭკუა არა აქვსო.“
სილამაზეს რა ჭკუა აქვსო. (3874)
- 1153 სილარიბეს თოლქ დუდირთუა.
„სილარიბეს თვალი დაუდგაო.“
- 1154 სკამი ქულდუგევე, კუჩხის სტოლიშა ქიგლაიდვანსია.
„სკამი რომ დაუდგაო, ფეხს მაგიდაზე შემოგიდებსო.“
- 1155 სკაქ ოკო ტუტინას, ოსურქ ოკო რაგადუას.
„ფუტკარმა უნდა იტუტინოს, ქალმა უნდა ილაპარაკოს.“
- 1156 სოდე დიდი ირაგადენი, თექი ჭიკეთი ითქუენია.
„სადაც დიდი ითქმება, იქ პატარას თქმაც შეიძლებაო.“
სადაც დიდი ამოეტევა, იქ პატარაც ამოეტევაო. (1881)

- 1157 სოდე დუდი ინტირენი, ექ ტანი ხოლო გითინტირენია.
„სადაც თავი გაეტევა, იქ ტანიც გაეტევაო.“
სადაც ყოჩის თავი გაეტევა, ყოჩის ტანიც გაეტევაო. (1888)
- 1158 სოდე კუჩხის გიობიჯგუანსენ, ოდიარე ვეურსია.
„სადაც ფეხს დააბიჯებს, ბალახი არ ამოვაო.“
- 1159 სოდე მეურქენი, თექიანი ქული გირთვია.
სადაც მიხვიდე, იქაური ქული დაიხურეო. (1885)
- 1160 სოდე მიჩამინუაფუნი, თექი მიხვატუაფუნია.
„სადაც მოიქავლება, იქ მოიფხანება კიდეცო.“
- 1161 სოდე სქანი დიცქუენი, ჩქიმი ხოლო ქოთქვია.
სადაც შენი დაიკვებო, იქ ჩემიცა თქვიო. (3831)
- 1162 სოდეთ შუმა რენ, თექ ბუმა რე.
„სადაც ისმება, იქ იღვრება.“
- 1163 სოდეთ ლობერი სუსტი რენ, საქონელი თექ მინურსია
(მინმურსია).
„სადაც ლობე სუსტია, საქონელიც იქ შედისო.“
ძალს ლობე სადაც ედაბლება, იქ გადახტებაო. (2413)
- 1164 სოვრე მიკივრთი, თევრე იკივრთი.
საითაც გავიქეცი, იქით წავიქეციო. (1899)
- 1165 სოიშა ლუმუს მიკოტახუნქენ, თეიშა ქიფიქრი, ლუმუმ
ფასი ქეგაფუნო კეთებული.
„სანამ ღომს მოატეხავ, მანამდე იფიქრე, ღომის ფასი (თუ)
გაქვს გაკეთებული.“
- 1166 სოლე-სოშა სოშა მეხორხოშა.
საიდან სადაო, წმინდაო საბაო! (4539)
- 1167 სონი ჩიქახე, სო მიშახე.
„სადაური ჩიქავას ასული სად ჩამჯდარაო.
სად ერეკლე, სად თოროზაანთ თეკლეო. (1876)
- 1168 სოურე მორთინი, თეურე მეუა.
საიდანაც მოსულხარ, ისევ იქით წადიო. (4540)
- 1169 სოფელიშ ტყურაქ სოფელიშ ხოჯ დო ურემს ვალინუა.
„სოფლის ტყუილი სოფლის ხარმა და ურემშა ვერა ზიდაო.“
- 1170 სუმარი სუმარია დო მენძელი გერძღელია.

- „სტუმარი სტუმარიო და მასპინძელი გამძღარიო.“
- 1171 სუმარი სუმარს აპატიჯენდღ დო მენძელს ყირხოლო ჯოგუდუა.
სტუმარი სტუმარს ეპატიეზოდა, მასპინძელს ორივე სძულდაო. (2028)
- 1172 სტუმარი ღორონთიშიენია.
სტუმარი ღეთისაა. (3908)
- 1173 სუმარიში მულა ოჯახიშა მოგება რენია.
„სტუმარის მოსვლა ოჯახში მოგება არისო.“
სტუმარი მოვა და წავა, სახლსა ბარაქა დარჩება. (3907)
- 1174 სუმარიში ულა გოკონიადა, ორთუმელი გეგთუყოთია.
„სტუმარის წასვლა თუ გინდა, სასთუმალი გამოაცალეო.“
- 1175 სუმარქ ქობალი მილუა დო სუმარს ვაჩესია.
„სტუმარმა პური მოიტანა და (თვითონ) სტუმარს არ აქამესო.“
- 1176 სუმენეჩლოვითი ცოდაქიმინილს ართი მარდი გინოწონუნსია.
„სამოცდაათ ცოდვაჩადენილს ერთი მადლი გადაწონისო.“
- 1177 სუმ კურთა დო ინა ხოლო კუნტა?!
„სელის ნიფხავი და ისიც მოკლე?!“
- 1178 სუჯუნა მის უტიბუნი, ლუმუ თის აყინია.
„სუჯუნა ვისაც შეეწევა („გაუთბება“), ღომიც მას ექნებაო („ლომსაც ის მოიწეესო“).“
ჯეგე მისით უტიბუნი, ლუმუ თის აყინია.
ჯეგე მიტიბუდას, ვარა ლუმუ ბრელი მაყინია.
ხვამლი ვისაც სწყალობს, ღომიც იმას მოუვაო. (2914)
- 1179 სქანი ანკესის ვამკვაბუნუქია.
„შენს ანკესზე არ წამოვეგებო (ჩამოვეკიდებო).“
- 1180 სქანი ბორო შხვაში ჯგირიშა გისხუნუ.
„შენი სულელი სხვის კარგს გირჩევნია.“
- 1181 სქანი გაძიცილი კიბირი ბრელი ხანი რე გეგმიბთირენია.
„შენი დასაციანი კბილი დიდი ხანია გამოვიცვალეო.“
შენი სახუმარო კბილი რა ხანია მოვიცვალე. (4645)

- 1182 სქანი გაჭირებაშა შხვა ინაწილუე, ენა ეარე კოჩანავა.
„შენს გაჭირებაში სხვას მიაღებინო მონაწილეობა, ეს არ არის კაცობა.“
- 1183 სქანი გეჩას დღას ვეგებლჳქ!
„შენს გეჩაზე არასოდეს დავვარდები!
(გეჩა — თევზის საქერი, მოწნული წყნელისაგან, ჩაღრმავებული ფორმით; თევზი ზედ ვარდება და ვერ გადადის)
- 1184 სქან გურიშენ წყარს დინოდირთუნია.
„შენი გულისთვის წყალში ჩაღვებაო.“
- 1185 სქანი კილეს ქაჩამუქინი, გაწყუნენია.
„შენს მკლავს რომ უკებენ, გეტკინებაო.“
- 1186 სქანი მინჯე (ქონება) სქანი დუდი რენია.
„შენი პატრონი (ქონება) შენი თავი არისო.“
- 1187 სქანი ოროშა ვეგინგასხაპენია.
„შენს ჩრდილს ვერ გადაახტებიო.“
- 1188 სქანი ოღორებელი კიბირქ დიდი ხანიე, გემიოლუა.
„შენი მოსატყუებელი კბილი დიდი ხანია ამომივარდაო.“
- 1189 სქანი ოღორებელქ სო იდასია.
„შენი მოსატყუებელი საღ წავიდესო.“
შენი გამზრდელი ეშმაკი ჩემი გამოზრდილიაო. (4639)
- 1190 სქანი საქონელს ვამუწყინდა, ფასი, ვაგაყვენუნი, თიწყკმა ამინია.
„შენს საქონელს არ მოუწყინდე, ფასი, როცა არ გეყოლება, მაშინ მიეცემაო.“
- 1191 სქანი უჯგუში მოჯგირე სი ნუმ გოკონია.
„შენზე უკეთესი მოკეთე ნუ გინდაო.“
- 1192 სქანი ღურელი სი ოკო თხორე.
„შენი მკვდარი შენ უნდა დამარხო.
- 1193 სქანი ცუდეს ფერი ოკო ვაქკომე, შხვაშ ცუდეს ქიმიოჭი-
შუე დო თექ ვემლეკაკალუე.
„შენს სახლში ისე არ უნდა ჭამო, სხვის სახლში მიუსწრო და იქ არ წაიხემსო.“
- 1194 სქანი „ცუჳუ“ აკა მათი ქიგემიბია.
„შენი „ცუჳუ“ (კენესა) ერთი მეც დამისხიო.“

- 1195 სქანი შვი, სქანი ჳკომი, ჩქიმიშა ჳვარი დამიწერი.
შენი სვი, შენი ჳამე, ჩემსას ჳვარი დამიწერეო. (4092)
- 1196 სქანი ჩხოუ თი ფერი რე, ნამუსუ ჳატენი თქუანსენი.
„შენი ძროხა იმ ფერისაა, რასაც ბატონი იტყვის.“
ბატონმა რომ თქვას, მუხას ვაშლი აბიაო, შენ დაიწერეო.
(229)
- 1197 სქანი ხამუ დო ჩქიმი კისერია.
შენი ხმალი, ჩემი კისერი. (4747)
- 1198 სქანი ჳოლორქ სი გაჩასიე, მის მუს უწოლენქია.
„შენმა ძალმა რომ გიკბინოს, ვის რას ეტყვიო.“
- 1199 სქანიშე გეწყინებუ, ვარა შხვა იშენით შხვა რენია
„შენიანისგან გეწყინება, თორემ სხვა მაინც სხვა არისო.“
- 1200 სქანიწკემა თუ ჳვილი ვერგენია.
„შენთან შემწვარი გოჭი არ ვარგაო.“
- 1201 სქანწკემა დღას ვეგმასერუნია.
„შენთან არასოდეს დამიღამდებაო.“
- 1202 სქაში მაწონალი კითის გისირქენცია.
„თაფლის („სკის“) მწონავი თითს გაილოკავსო.“
ვისაც ხელი თაფლში აქვს, თითსაც ის გაილოკავსო. (890)
- 1203 სქვერიშა კუჩხიქ ვაგაჳოფასგდა, თხას უჳოფია.
„შველს ფეხი თუ ვერ დაუჭირე, თხას დაუჭირეო.“
- 1204 სქვერც კუდელი ეკორჩე ვადაკორდენია.
„შველს ბოლოში მოთეთრო კუდი არ დააკლდებაო.“
- 1205 სქიბუ დო ტკიბირიშ სიმონკა ართიანიშა ველეზგმე.
„დოლაბ-საცერის სიმძიმეს ერთმანეთს ვერ გაუტოლებ.“
- 1206 სქიბუში დო ტკიბირიში მალალარეფი ჳირ(ი)ხოლო
ართ(ი)ნერო კუსანდესია.
„წისქვილის ჳვის და საცერის წამლებნი ორივე ერთნაირად
კვენესოდნენო.“
ხარგელი დო ტკიბირამი ართო მეკუსანდესია.
„ტვირთიანი და საცრიანი ერთნაირად მიკრუსუნებდნენო.“
სქიბუ მეულუნი, თით დირსანსია დო, ტკიბირი მეულუნი,
თითთა.
„წისქვილის. ჳვა რომ მიაქვს, ისიც კვენესისო (ხმამაღლა) და,

საცერი რომ მიაქვსო — ისიცო.“
გობის და საცრის მზიდავი ორივე ერთნაირად კვნესოდაო.
(474)

- 1207 სქუა მოცუნს დო ვარა ცუნსგნ ევერ ოსურ ვამიღონა,
ვემიდინუა დუდია.
„შვილი რომ მოყვება ან ჰყავს ისეთი ცოლი არ მოიყვანო,
არ წააგო („დაკარგო“) თავიო.“
- 1208 სქუა ნალურა ვაფუნი, ის სქუაში ღურა მუ რენი, ვო-
უჩქენია.
„შვილი ვისაც არ მოჰკვდომია, მან შვილის სიკვდილი რა
არის, არ იცისო.“
ვისაც შვილი არ მოჰკვდომია, შვილის სიკვდილს ნუ შე-
სჩივლებო. (887)
- 1209 სქუა ნახა ვაფუნი, ის სქუაში ხალა მუ რენი, ვოუჩ-
ქენია.
„შვილი ვისაც არ გაუჩენია, იმან მშობიარობა რა არის, არ
იცისო.“
- 1210 სქუაში გლახას მშობელშენ თქუანა.
„შვილის გლახას მშობლისთვის ამბობენ (იტყვიან).“
ავი შვილი დედ-მამის მაგინებელიაო. (3245)
- 1211 სქუაში ლახალას დიდა ძუძუთ იგენანცია.
„შვილის ავადმყოფობას დედა ძუძუთი იგრძნობსო.“
- 1212 სქუაში მანგიორი სქუა ვარენია.
„შვილის მაგიერი შვილი არ არისო.“
- 1213 სქუაში ღურა მითინს ვამოჭიშაფუდასია.
„შვილის სიკვდილი არავის არ მოსწრებოდესო.“
- 1214 სქუაში ჭუა დიდასია.
„შვილის ტკივილი დედასო.“

ტ

- 1215 ტაბაჩა კასილიშა ოშქურუ ართის, უკასუშა - ოშის.
„დატენილი დამბაჩისა ერთს ეშინია, დაუტენავისა — ასს.“
ცარიელი თოფისა ორს ეშინია, გატენილის — ერთსაო.
(2575)

- 1216 ტარკალე ოში კოს ვაარჩვე.
 „ტიტველს ასი კაციც ვერ გაძარცვავს.“
 ტიტველა კაცი ცხრათ ვერ გაძარცვესო. (2081)
- 1217 ტაროზის ფარფალია ხოლო გაგთოფურინგნსია.
 „ღარში პეპელაც კი გამოფრინდებო.“
- 1218 ტაშტიქ ქუდანთხ, ხმაქ გოლუა.
 „ტაშტი დავარდა, ხმა გავარდაო.“
 ტაშტიქ ქუდოლუ, დოტირხუ დო ვატირხუნი, ხონარი იშენი გუტუა.
 „ტაშტი დავარდა, გატყდა თუ არ გატყდა, ხმა მაინც გავარდაო („გაუშვაო“).
 ტაშტი გატყდაო და — კი არ გატყდა, ხმა გავარდაო. (2073)
- 1219 ტურა ზღვას მიშმაფსუანდუა.
 „ტურა ზღვაში შარდავდაო.“
- 1220 ტურა ტყაბარელქ მინორინაფილ კოს უწუა: იშენ ქო-
 გიჯგუქია.
 „გატყავებულმა ტურამ ჩასიძებულ კაცს უთხრაო: მაინც გჯობივარო.“
- 1221 ტურა ლურულუ დო ოქოთომეშა მეულულუ დუდია.
 „ტურა კვდებოდა და საქათმისაკენ მიჰქონდა თავიო.“
 ტურაქ ლურა დაჰყუა დო — დუდი ოქოთომეშე ქომილო-
 ლითია.
 „ტურა კვდებოდაო და — თავი საქათმისკენ მიყავითო.“
 მელა კვდებოდა და თავი საქათმისკენ მიჰქონდაო. (1421)
- 1222 ტურაქ შხურიშ ქვათილას ქეკადინუა.
 „ტურა ცხერის ღუმას გადაჰყვაო.“
- 1223 ტყა ცუჯამი რენია.
 „ტყე ყურიანი არისო.“
 მინდორი თოლამი დო ტყა ცუჯამია.
 „მინდორი თვალიანია და ტყე — ყურიანი.“
 ტყას ხოლო ცუჯი ჩანსია.
 „ტყეს ყური აბიაო.“
 ტყე ყურიანია, მინდორი — თვალიანია. (1480)

- 1224 ტყასგ რდი დო ტყა ვაძირიაო?!
 „ტყეში იყავი და ხე (ტყე) ვერ ნახეო?!
 დათვსა ხედავდნენ და კვალს ეძებდნენო. (529)
- 1225 ტყაში ნარდის ქოგუნია.
 „ტყეში გაზრდილს ჰგავსო.“
- 1226 ტყვიას კიბირით ქოფუნსია.
 „ტყვიას კბილით იჭერსო.“
- 1227 ტყურა დოხუნას ტყურა ულა უჯგუნია.
 „ტყუილა ჯდომას ტყუილა სიარული სჯობიაო.“
 ტყურხ ჯინას ტყურა რულა უჯგუნია.
 „ტყუილად ცდას ტყუილად რბენა სჯობიაო.“
 ცუდად ჯდომას ცუდად შრომა სჯობიაო. (2627)
- 1228 ტყურა დუს ვეფულუნსია..
 „ტყუილი თავს არ დამალავსო.“
 სიცრუე დილამდეო და სიმართლე შვილიშვილამდეო. (1983)
- 1229 ტყურა წყარიში კაკუა რენია.
 „ტყუილი წყლის ნაცვა არისო.“
- 1230 ტყურათ გერენია ჟირ კუჩხის.
 „ტყუილად დგას ორ ფეხზეო.“
- 1231 ტყურაშ მარაგადეს მართალს ხოლო ვადუჯერენანია.
 ტყუილის მთქმელს მართალს აღარ დაუჯერებენო. (3935)
- 1232 ტყურეფითი ვიშო მიდურქი, აშო ვადგართინე ვარა.
 „ტყუილებით იქით წახვალ, აქეთ ვერ დაბრუნდები თორემ.“
 ტყუილით ქვეყანას მოივლი, მაგრამ უკან ველარ დაბრუნ-
 დებიო. (3934)

უ

- 1233 უბადო ზოთონჯიში მაგინძა რექია.
 „ავი ზამთარივით გრძელი ხარო.“
- 1234 უბადო თანაფას ხოლო უბადო იცინია.
 „უბადო აღდგომასაც უბადო იქნებიო.“

- 1235 უწესო თანაფას ხოლო უწესო რენია.
 „უწესო აღდგომასაც უწესო არისო.“
 ავი კაცი აღდგომასაც ავიაო. (35)
- 1236 უბადო კოჩი უბადო ოჭოფალ ცხენს გორუნსია.
 „ავი კაცი ავ დასაჭერ ცხენს ეძებსო.“
- 1237 უბადო ოსურც უოსურობა უჯგუნია.
 „უბადო ცოლს უცოლობა სჯობიაო.“
 ავი ცოლის ყოლას ავი ძაღლის ყოლა სჯობიაო. (3246)
- 1238 უბადო ოჭოფალი ცხენი უბადო მაჭოფალს გორუნსია.
 ავი დასაჭერი ცხენი ავ დამჭერს მოძებნისო. (32)
- 1239 უბადო ოჭოფალი ცხენი უბადოს აკათუუ.
 „ავი დასაჭერი ცხენი ავ ცხენებში გაერევაო.“
 უბადო ოჭოფალი ცხენი უბადო ოჭოფალ ცხენს გორუნსია.
 „ავი დასაჭერი ცხენი ავ დასაჭერ ცხენს ეძებსო.“
- 1240 უბადო შხვას ვაუსურავა.
 „ცუდი სხვას არ უსურვოო.“
- 1241 უბადო ჯოღორი ვართი მუ ჭკუმუნს დო ვართი შხვას
 ჩანსია.
 ავი ძაღლი არც თვითონ ჭამს, არც სხვას აჭმევსო. (45)
- 1242 უბედოთ მუთუნი ვეცინია.
 უბედოდ არაფერი იქნებაო. (3939)
- 1243 უბედურ კოც ქუა ეკოხონას მაჭიშუანცია.
 უბედურ კაცს ქვა აღმართში მიეწევაო. (2097)
- 1244 უბედურ სქუას უბედურ ჯოღორი ქუჯგუნია.
 „ავ შვილს ავი ძაღლი სჯობსო.“
 ავი შვილი დედ-მამის მაგინებელიაო. (3245)
- 1245 უბედურიშ ნახანდიქ ბედნიერს გიოსქიდუა.
 „უბედურის მონაგარი ბედნიერს დარჩაო.“
 უბედურის ნაზოგავი ბედნიერმა მოიხმარაო. (2098)
- 1246 უბედურქ თანაფა ხოლო ოღეჯეს დაასერუა.
 „უბედურმა აღდგომაც სალორეში დააღამაო.“
- 1247 უბედურც ეუდეს დინახალე ოგურუანდესია დო ბედნიე-
 რი ეუდეში ოლაფარეშე იგურუანდუა (გურაფლენდუა).
 „უბედურს სახლში, შიგნით ასწავლიდნენო და ბედნიერი

სახლის ლაფაროდან სწავლობდაო.“

ბრიყვს ასმენდნენ, გონიერი სწავლობდაო. (3304)

1248 უგაჯო საგაჯოთ მუშენ გინომიშქვია (გინომრთინევა).

„უჭირვებელი საჭირვებლად რად გამიხადეო.“

უხრიკავი საქმე სახრიკავად რად გავიხადო. (4586)

1249 უგუნურ დიდა დო მუმას ჩქეჩქე ჭიაქ დუშქვიდუა.

უგუნურ დედ-მამას შვილ რ ჭიამ მოუკლაო. (2102)

1250 უგურაფუ კოჩი დო ცვერე ართიანცალი რენია.

„უსწავლელი კაცი და ბრმა ერთნაირი არისო.“

უგურაფუ ცვერეჯგურა რენია.

„უსწავლელი ბრმასავით („ბრმისნაირი“) არისო.“

უგურაფუ კოჩი უტარო ბურჭული რენია.

„უსწავლელი კაცი უტარო წალდი არისო.“

უსწავლელი კაცი უტარო ცულიაო. (3960)

1251 უდუდე კოს დუდიში მანგიორო ოსური გეხე დუცია.

„უთავო კაცს თავის ნაცვლად ცოლი აზის თავზეო.“

1252 უდუპატიეებელი სუმარი თის ოქკუნს, მუთი მუქი მიი-
ლუნი.

„დაუპატიეებელი სტუმარი იმას შექამს, რაც მან მოიტანა.“

უდროოდ მოსული სტუმარი იმას მიირთმევს, რასაც თვი-
თონ მოიტანსო. (2104)

1253 უდუპატიეებუ სტუმარი ჯოლორზე ვარესიენია.

„დაუპატიეებელი სტუმარი ძაღლზე უარესი არისო.“

დაუპატიეებელ სტუმარს აბუჩი ჰქვიაო. (550)

1254 უთუხელას თანაფას მალენია თუხუა.

„რთვა-ქსოვის („ძახვის“) უცოდინარს აღდგომას მოუნდება
(„მოუვლისო“) ძახვაო.“

უთუხელას თანაფას თუხუაქ მუშუურთუა.

„ზარმაც მრთველს აღდგომას მოუნდა რთვაო.“

უმუშერას თანაფას მურთუა ხაჩქუაქ.

„უმუშევარს (ზარმაცს) აღდგომას მოუნდა თოხვაო.“

ზარმაც მკედელს კვირას მოუნდება მკედლობაო. (901)

1255 უთქუალც ნათქუელი უჯგუნია.

„უთქმელს ნათქვამი სჯობიაო.“

უთქმელის მთქმელი თქმულმა შექამაო. (2107)

- 1256 უიაშ გინახორას კოიაქ გიხორუა.
ოიაშ ნოხორიის კოიაქ ქიგიხორუა.
„უიას ნასახლარზე კოია დასახლდაო.“
- 1257 უიმენდო ტერი ცოფედასია.
„უიმედო მტერი ყოფილიყოსო.“
- 1258 უკანასკნელი ლუკა არძაშ უმოსი გემუან ოკო რდასია.
„უკანასკნელი ლუკმა ყველაზე უფრო ტკბილი უნდა იყო-
სო.“
ჯერ მწარე ჭამე, მერე ტკბილიო. (3066)
- 1259 უკვათირე ხამი-ჯგუა კოჩი რენია.
„ბლავგ დანასავით კაცი არისო.“
- 1260 უკოჩობაში კოჩი რენია.
„უკაცობის კაცი არისო.“
- 1261 უკუდელე ქოთომცალო რენია.
„უკუდო ქათამსავით არისო.“
- 1262 უკუდელე ხოჯი კუდელამს ჭანდის გარაცანდუა.
„უკუდო ხარი კუდიანს ბუზს უგერიებდაო.“
კუდა ხარი თავისთვის არ იყო, სხვას ბუზებს უგერებდაო.
(1269)
- 1263 უკმელა მისგთ ვაუძირგნი, მუ უჩქე სინთე მუ ღირგნია.
„სიბნელე ვისაც არ უნახავს, მან რა იცის, სინათლე რად
ღირსო.“
ვისაც მწარე არ უნახავს, ტკბილის გემოს ვერ აფასებსო.
(3066)
- 1264 უღირ დროს დღას ვამაჭიშუანქია.
„წასულ დროს ვერასოდეს დაეწევიო.“
წარსულს ველარ მოეწევიო. (4179)
- 1265 უმარდული წაქა ქკიდიში მაჰამებელია.
„უმადური შრავტი მქადის მაგემრიელებელიო.“
- 1266 უნდებელ კოჩიმა ვართ წოხოლე აწიყუნინე დო ვართ
უკახალე ეკიყუნინენია.
„უნდობ კაცს ვერც წინ გაუძღვები და ვერც უკან გაჰყვე-
ბიო.“

- 1267 უნჩაშ-უკლაშალა კითენს მიოხენია (მერჩქუნია).
 „უფროს-უმცროსობა თითებს ამჩნევიაო.“
 უმცროს-უფროსობა ღვთის გაჩენილიაო. (3952)
- 1268 უონჯლორეს უონჯლორე მოყუნსია.
 „უსირცხვილოს უსირცხვილო მოჰყავსო.“
- 1269 ურსერშე ჯოლორიცალო უძვიძვანს კიბირი.
 უვახშმო ძალღვივით დაუხრქენია კბილები. (4580)
- 1270 უპაპე ქიანას მელია პაპალანდუა.
 „უმღვდლო ქვეყანაში მელია მღვდელობდაო.“
 ნოხორის მელა გილაპარპალანდუა.
 „ნასახლარზე მელია პარპაშობდაო.“
 უპაპური ქეყანას მელა გილაპარპალანც.
 „უმღვდლო ქვეყანაში მელა დაპარპაშებდაო.“
 უძალლო ქვეყანაში კატებს აჩხავლებდნენო. (2158)
- 1271 ურა ცხენი მართახის ვეგიშქვანსია.
 „ურა ცხენი მათრახს არ დაიკრავსო. (1165)
- 1272 ურგებელი კოჩი ჭკომუას ხოლო ურგებელი რენია.
 „უსარგებლო კაცი ჭამის დროსაც უსარგებლო არისო.“
- 1273 ურგებელი მოჰვა წიწილეფსგ ადრე დარღვანსია.
 „ურგებელი კრუხი წიწილებს ადრე დაყრისო.“
- 1274 ურგებელი ღურაშა ღურელი რენია.
 „უსარგებლო (კაცი) სიკვდილამდე მკვდარი არისო.“
- 1275 ურგებელი ჯოლორი შხვამ ცუდეს დინოლალუნსია.
 „ურგებელი ძალღვივის სხვის სახლში ყეფსო.“
 ძალღვივი შინ არ ვარგოდა, სანადიროდ გარბოდაო. (2699)
- 1276 ურგენჯი ღუდი ვამოკონია.
 „უვარგისი (გამოუსადეგარი) თავი არ მინდაო.“
 ჩემი უსიამოვნო მარჯვენა ხელიც არ მინდაო. (2520)
- 1277 ურემ გემნირთუნ, შარა უკულ იძირენია.
 ურემქ გამნირთგ დო ნაურემქ უკული იძირუა.
 „ურემი გადაბრუნდა და ნაურემალი მერე გამოჩნდაო („ინახაო“).“
 ურემი რომ გადაბრუნდება, გზა მერე გამოჩნდებაო. (2133)

- 1278 ურემ ღირწკინს ქიდიქყანსგნი, საპონი ოკო ქუსვევე.
ურემი რომ ჭრიალს დაიწყებს, საპნის წასმა უნდაო. (2135)
- 1279 ურემს გოსაპონანქენი - ვალირწკინუნსია.
„ურემს რომ საპონს წაუსვამ — არ იჭრიალებსო.“
- 1280 ურემს ოღალი გეუნჭირანსგნი, თიწკმა დიქყანს ღირ-
წკინსია.
„ურემს ტვირთი რომ დააწვება, მაშინ დაიწყებს ჭრიკინსო.“
ურემს მუჭოთ გეუნჭირანანი, თეში მიოღირწკინნანს.
„ურემს როგორც დააწვებიან, ისე დაიჭრიალებს.“
„ურემს რომ მეტს დაუდებენ, ისიც ჭრიალს დაიწყებსო.
(2137)
- 1281 ურემქ დიშქა ვამიილუდა, თვითონ დიშქა რე.
„ურემმა შეშა თუ არ მოიტანა, თვითონაა შეშა.“
ურემქ დიშქა ქიმილუ-და, ჯგირი დო ვარდა თვითონ დიშქა
რენია.
„ურემმა შეშა თუ მოიტანა, კარგი, და თუ არა, თვითონ
შეშა არისო...“
ურემი შეშას თუ ვერ მოიტანს, თვითონ ხომ შეშა არისო.
(2129)
- 1282 ურთას ოსოგეთე ურთენ, (იშენ, ირო) ურთა იყინია.
„ურთა (მთის სახელია) რაც უნდა ატრიალო, (მაინც, ყო-
ველთვის) ურთა იქნებაო.“
- 1283 ურიას ართი დლაქ აშუუა დო თიქ ხოლო საბატენქ
აყუუა.
„ურიას ერთი დლე შეხვდა და ისიც შაბათი გამოდგაო.“
ურიას ერთი დლე შეხვდა, ისიც შაბათიო. (2142)
- 1284 ურიას ქრისტიანობას არზენდესია დო კიკე კითით ივა-
რანდუა.
„ურიას ქრისტიანობას აძლევდნენ და ნეკა თითით უარობ-
დაო.“
- 1285 ურიას ხოში ულუდუნი, თიწკმა მანათიანი საქონელი
აბაზიშა გემოჩუა.
„ურიას როცა „ხოში“ ჰქონდა, მანეთიანი საქონელი აბაზად
გაყიდაო.“

- 1286 ურიაქ გელარიბუ დო ჯვემ დავთარს აშაჩინა დუქყუა.
„ურია გელარიბდა და ძველ დავთარს ჩახედვა დაუწყოო (...
ძველი დავთრის ჩხრეკა დაიწყოო).“
- 1287 ურიაქ თქუუა: ჩქიმი სქუას პირველო წაუგებდასია
(უზარალუდასია).
ურიაქ თქვა: ღმერთო, ჩემი შვილი პირველად აზარალეო.
(2141)
- 1288 ურიაქ ცხენიშე ქეითანთხუა დო, გუთუოსხაპია, თქუა.
„ურია ცხენიდან ჩამოვარდაო და, ჩამოვხტოო, თქვაო.“
მოლა ცხენიდან ჩამოვარდა, — მაინც უნდა ჩამოვსულიყა-
ვიო. (1512)
- 1289 ურიაქ წყარს დიშქვიდასინი, ეკი გორია.
„ურია წყალში რომ დაიხრჩოს, აღმა ეძებეო.“
- 1290 ურჩქენჯობაქ გეონჯლორას, კითხირქ ვარია.
„უცოდინარობისა შეგრცხვეს, კითხვისა — არაო“
კითხვა აუგი არააო. (3653)
- 1291 ურჩქინდი შხვაში გაქირებას ჭკუას გიმირჩქინანსია.
„უცოდინარი სხვისი გაქირებვისას ჭკუას გამოიჩენსო.“
- 1292 ურჩქინჯი დო უგუგებელი კოჩი ნტერიშ უმწარაში რე-
ნია.
„უცოდინარი და გაუგებელი კაცი მტერზე უმწარესი არი-
სო.“
სულელი მეგობარი მტერზე უარესიაო. (3916)
- 1293 ურძღაფელაქ რძღაფა ვეჩინუა.
„უძღომელამ ძღომა ვერ გაიგოო.“
- 1294 ურჯულე ირო ურჯულე იცინია.
„ურჯულო მუდამ ურჯულო იქნებაო.“
ურჯულოს მუთუნი ვამარჯულებსიაო.
„ურჯულოს ვერაფერი მოაჩულებსო.“
- 1295 უსურე სუმარი კატა-პურასქიათ მუკისურესია.
უსურო სუმარი კოლო პურასქიათ ისურუა ოსურქ.
უწევევი სტუმარი ქალმა მწარე პრასით გაისტუმრაო.
(2160)

- 1296 უსქე კოჩის ქუმპვილი ვეიწუოლუნია ხეშე.
 „უშვილო კაცს შემწვარი ქუმელი არ (გაუვარდება) წაუვა
 ხელიდანო.“
 უსქე კოჩი ღიმისქი რენია.
 „უშვილო კაცი ძუნწიაო.“
 უშვილო კაცი პურადძვირი რომ არ იყოს, არ შეიძლებაო.
 (2153)
- 1297 უტუში ნინა მუში ნაჰკადაში უჯგუშო ჰკირუნცია.
 „უტუშ ენა მის ნაჰედზე უფრო კარგად სკრისო.“
- 1298 უფრამ (უარესი) ვაძირენი, თეში უჯგუში ვემგეწონებუ-
 ნია.
 „უარესი რომ არ ნახო, ისე უკეთესი არ მოგეწონებაო.“
 ვისაც მწარე არ უნახავს, ტკბილის გემოს ვერ აფასებსო.
 (3066)
- 1299 უქვინჯე ტომარეს მუღვა ვენარღვენი, დღას ვეიფშაფუ.
 „უძირო ტომარას რაც გინდა ჩააყარო, მაინც არ გაივსება.“
 უქვინჯე ხართა (ბუჯუნი) დღას ვეიფშინენია.
 „უძირო ხალთა ვერასდროს გაივსებაო.“
- 1300 უქიმინენი, ინა ირო იქვს.
 „ვისაც გაუკეთებია, ყოველთვის გააკეთებსო.“
- 1301 უშრომებუო ხვალე ლურუუ მურსია კოჩიშა.
 „გარჯის გარეშე მხოლოდ სიკვდილი მოვა კაცთანო.“
- 1302 უშქურიში ნახოწაშა ვალირუნია.
 „ვამლის ნაფცქვენად არ ღირსო.“
- 1303 უჩა ფერიშ ოსური გვარს გინაგვარენსია.
 „შავი ფერის ქალი გვარს გადაავარებსო.“
- 1304 უჩა ქოთომი ხოლო ჩე კვერცხის სქუნსია.
 „შავი ქათამიც თეთრ კვერცხს დებსო.“
- 1305 უჩუნაფუ ლუმუ ბჩინი, ვებჩინინი ვაიჩქედასია.
 „მოუშუშავი ღომი რომ მაჭამე, არ გეგონოს, რომ ვერ მი-
 ვხვდიო (ვიცანიო).“
- 1306 უჩქიმეთ ჩქიმი სქუაქ ვეესა.
 „უჩემოდ ჩემი შვილი არ გაჩნდაო (არ იქნაო).“

- 1307 უწესო ოჯახის საქონელი ხოლო უწესო რენია.
„უწესო ოჯახში საქონელიც უწესო არისო.“
- 1308 უწესო სქუაში ცვენასია უწესო ჯოლორიში ცვენა უჯგუნია.
„უწესო შვილის ყოლას უწესო ძაღლის ყოლა სჯობიაო.“
ავი ცოლის ყოლას ავი ძაღლის ყოლა სჯობიაო. (3246)
- 1309 უჭკებუ ღუდი მუშენ იბჭუავა.
აუტკივარი თავი რად ავიტკიო. (4263)
- 1310 უჭირო გეჭირუა.
„უჭირო გაიჭირვაო“
გაუჭირვებლად ვინ გაიჭირვა. (3324)
- 1311 უჭირო საჭირო ჩანგელიამ კარსია.
„უჭირო გაჭირვება ჩანგელიას კარზეო.“
(გლებმა ჩანგელიამ ენგურის ნაპირას ორაგული იპოვა და დადიანს მიართვა. დადიანი გაუჯავრდა, — აქამდე რატომ არ მოგქონდა ასეთი საჩუქარიო და ბევრად დაადო ყოველ წელს ორაგულის მოტანა).
- 1312 უჭკუე დიმიდარს ჭკვერი ღარიბი უჯგუნია.
„უჭკუო მდიდარს ჭკვიანი ღარიბი სჯობიაო.“
- 1313 უჭკუე დო უგუნური კებურს (ყებურს) ეკიბურგონუნია.
„უჭკუო და უგუნური კერასთან დიდგულობსო („დაბრაგუნობსო“).“
- 1314 უჭკუე ღუდი კუჩხის მოსვენჯას ვემეჩანსია (ვარძენსია).
„უჭკუო თავი ფეხს მოსვენებას არ მისცემსო.“
უჭკუო ღუდი კუჩხიში მაშულადაარი რე.
„უჭკო თავი ფეხის დამლლელია.“
- 1315 უჭკუე ღუს ეშე ხოკუნანია.
„უჭკუო თავს აღმა პარსავენო.“
- 1316 უჭკუო კოჩი საქმეს წაყონენსენი, ბედ ვანობლენენია, თქუანს.
„უჭკუო კაცი საქმეს რომ წაახდენს, ბედი არ მქონიაო, იტყვის.“
რეგვენი საქმეს წაახდენს, ფათერაკს დააბრალებსო. (1814)

- 1317 უჭკუე კოჩის ჭირი (გაჭირება) ვედეთხიებუნია.
„უჭკუო კაცს ჭირი (გაჭირება) არ მოშორდებაო.“
- 1318 უჭკუე კოჩის ჭიჭე გაკვირენსია.
„უჭკუო კაცს ცოტა გააკვირვესო.“
უჭკუო კაცს ცოტაც გაუკვირდებაო. (3968)
- 1319 უჭკუეს ჭკვერული სიტყვა ვათქუნია.
„უჭკუო ჭკვიან სიტყვას ვერ იტყვისო.“
- 1320 უხორცობაშე ჯოლორიშ ხორცი ვექკომენია.
უხორცობის გამო ძაღლის ხორცი არავის შეუტამიაო. (2173)
- 1321 უჯგუშიში უჯგუშის ირო ძირუნქია.
„უკეთესის უკეთესს ყოველთვის ნახავო.“
- 1322 უჯოლორე ქიანას კატუს ოლალაფენსია.
„უძაღლო ქვეყანაში კატა აყეფესო.“
უძაღლო ქვეყანაში კატებს აჩხაველებდნენო. (2158)

ფ

- 1323 ფარა ეშმაკიში რენია.
„ფული ეშმაკისა არისო.“
- 1324 ფარა თიშა მეურს, მისით უღუნია.
„ფული იმასთან მიდის, ვისაც აქვსო.“
- 1325 ფარა თუდონი ღორონთი რენია.
„ფული მიწიერი („ქვემოთა“) ღმერთი არისო.“
ფული პატარა ღმერთიაო. (3982)
- 1326 ფარა კირდეს დოფაჩენსია.
„ფული კლდეს დაარღვევსო.“
ფული კლდეს გაანგრევსო. (1468)
- 1327 ფარა ლეკურცალო ჭკირგენსია.
„ფული ხანჯალივით ჭრისო.“
ფული ამოღებული ხმალიაო. (3977)
- 1328 ფარა მუქო მურსი, თემ მეურსია.
„ფული როგორც მოდის, ისე მიდისო.“

- 1329 ფარა ფარას იზინცია (აკეთენსია).
„ფული ფულს იზოვისო (აკეთებსო).“
- 1330 ფარა ფურჩა რენია.
„ფული ფურჩი არისო.“
- 1331 ფარა ჯიბეს ვაილუნდა, ბაზარშა ვეღავა.
„ჯიბეში ფული თუ არა გაქვს, ბაზარში არ წახვიდეო.“
- 1332 ფარა ჯოჯოხეთიში კარც გოტახენცია.
„ფული ჯოჯოხეთის კარს გატეხავსო.“
ქრთამი ჯოჯოხეთს ანათებსო. (2312)
- 1333 ფარათი ირფელი ვეციდირენია.
„ფულით ყველაფრის ყიდვა არ შეიძლებაო.“
- 1334 ფარამ კოჩიშა კირდეს ოშქურუნია.
„ფულიანი კაცისა კლდეს ეშინიაო.“
მთამ თქვა: ფულის მეშინია, ის დამანგრევესო. (1468)
- 1335 ფარას კოროცხუა უცორსია.
ფულს დათვლა უყვარსო. (3979)
- 1336 ფარას შური ვაუნთხანსია.
„ფულს სუნი არ უღისო.“
- 1337 ფარაშა ჭკუა ვეციდირენია.
ფულით ჭკუას ვერ იყიდო. (3984)
- 1338 ფაფუქ მაშუენი, წიწიქ ვამაშუუ, წიწიქ მაშუენი, ფა-
ფუქ ვამაშუა.
„ლომი რომ ვიშოვე, ხორცი ვერ ვიშოვე, ხორცი რომ ვიშო-
ვე, ლომი ვერ ვიშოვეო.“
მენახირემ თქვა: პური მაქ — გუდა არა მაქ, გუდა მაქ —
პური არა მაქო. (1443)
- 1339 ფაცხას ლობუნდეს დო გუდეს ალეკეთუანდესია.
„ფაცხას ლობავდნენ და (ამ საქმესთან ერთად) სახლსაც
აკეთებდნენო.“
- 1340 ფერი დაჩხირს ხე ვემეთხა, რკუნდასგნი.
„ისეთ ცეცხლს ნუ მოკიდებ ხელს, რომ დაგწვასო.“
- 1341 ფერწოს მუში ხორუა-მახორობა პუხუს მააბუნია.
„ლოკოკინას თავისი სახლ-კარი ზურგზე ჰკიდიაო.“

ლოკოკინას თავისი ხოკერა ემძიმებოდა, ისიც თავზე დაამტვრიესო. (1298)

1342 ფითქი ოზეში კარიშავა დო ლატი-ფაშქინია ცუდში კარიშავა.

„ფაფა ეზოს კარამდეო და ბატიბუტი სახლის კარამდეო.“
მჰადი ჭამამდინაო, ფაფა კარამდინაო, ქერი მთამდინაო, პური გადავლამდინაო. (3147)

1343 ფითქი ჩხეთ ვეკომენია.

„ფაფა ცხლად არ იკმებაო.“

1344 ფრინველც ფსულეფი ამშვენენც, კოჩის — გონება (სქულეფი).

„ფრინველს ფრთები ამშვენებს, კაცს — გონება (შვილები).“
ფრინველი ბუმბულით იცნობა, კაცი — საქმითაო. (3976)

1345 ფსკა ბრელ კოჩის მუშობას ოგურუანსია.

„ფუტკარი ბევრ კაცს მუშაობას ასწავლისო.“
ფუტკარის და ჭიანჭველის შრომა კაცსაც კკუას ასწავლისო. (3986)

1346 ფსუში კურთა — ინა ხოლო კუნტავა.

„ქეშაფსიას საცვალი (კვართი) — ისიც მოკლეო.“

1347 ფულანდი თეში ვეკუ, რკინაში ნატახა ვარა ვაღოსქელასიე.

„ფოლადი ისე არ დაიწვება, რკინის ნატეხი მაინც არ დარჩესო.“

არ დაიღვევა სახნისი, არ გამოვიდეს სადგისიო. (98)

1348 ფულირი ჭირქ კოჩი დოჯვილუა.

ფულირ ჭირქ კოჩი დოჯვილუა დო გიმორჩქინელქ - ვარია.

„დაფარულმა ჭირმა კაცი მოკლა და გამოჩენილმა — არაო.“

დამალულმა ჭირმა მოკლა კაციო. (535)

1349 ფუნდუკიას გახურუა დო ედუკიას უფი ქემეჩუა.

„ფუნდუკიას ხურვება შეეყარა და ედუკიას ოფლმა დაასხაო.“

1350 ფურინი — დიხაქ ვეშგოქყორდას.

„იფრინე, (მაგრამ) მიწა არ დაგავიწყდეს.“

1351 ფულუცალო ირო ღიხას მითოხენია.
„თხუნელასავით მუდამ მიწაში ზისო.“

ქ

1352 ქა ფერწოს ხოლო გეჩანს, მარა ხოჯი ვარენია.
„რქა ლოკოკინასაც აქეს, მაგრამ ხარი არ არისო.“

1353 ქვარა დუს გგოკყოლიდუნსია.
„მუცელი თავს დაგავიწყდებსო.“

1354 ქვარაშა ვეგიჟე დო ტანისამოსიშა ქოვა.
„მუცელს არ დაეკერება და ტანსაცმელს კიო.“

1355 ქიანა იჭულუა დო დაჩხირქ ვეეშუა.
„ქვეყანა იწვოდა და ცეცხლი ვერ იშოვესო.“

1356 ქიანა კოჩიშ სარკე რენია.
„ქვეყანა კაცის სარკე არისო.“
თუ სარკე არა გაქვს რომ ჩაიხედო, ქვეყანა ხომ შენი სარ-
კეაო. (3526)

1357 ქიანა მითინს ვეგესქილადუნია.
ქვეყანა არავის შერჩენიაო. (4010)

1358 ქიანა ქათ ვარე გინორთვილია (გინოფორილი).
ქვეყანა ჩალით არ არის დახურულიო. (4013)

1359 ქიანა ჭერჟე რენია.
ქვეყანა ჭრელიაო. (4016)

1360 ქიგერეჟ-და, ვალოზოჯა; ქიხეჟ-და, გედირთია.
„თუ დგახარ, არ დაბრძანდე; თუ ზიხარ, ადექიო.“

1361 ქიგოსხაპანქენი, ჭკიჭკიტიათ ქეგაჩამუნია.
„თუ დაახტები, ქიანქველაც გიკბენსო.“

1362 ქილორქ დუდი დიტყობუა დო კუდელი კილურჩქედუა.
„ხოხობმა თავი დაიმალა და კუდი მოუჩანდაო.“
ხოხობმა თავი დამალა და ბოლო ზევით აიშვირაო. (2924)

1363 ქიშმერიხეს კოპეშიაში ბედი ულუდუა.
„ქიშმერიას ასულს კვახის ბედი ჰქონდაო.“

- 1364 ქიჯანა ინწყუდუა დო ტურას დიარა უღუდუა.
ქვეყანა იქცეოდა და ტურა ქორწილს ექცეოდაო. (2273)
- 1365 ქობალი მექობალეს დაჰვაფე დო ქირა მეტი ქიმეჩია.
„პური მეპურეს გამოაცხოზინე და ქირა მეტი მიეციო.“
პური მეპურეს დააკვრევინე და ერთი პური მეტი მიეციო.
(1768)
- 1366 ქობალიში ნოტეხიქ ქუდოლასგნი, გეჭოფი დო ქაჭუნია.
„პურის ნატეხი რომ დავარდეს, აიღე და აკოცეო.“
- 1367 ქოთომი სქანიწყგმა კარკალანს დო შხვას გეუღვანც
კვერცხისია.
„ქათამი შენთან კაკანებს და სხვასთან დებს კვერცხსო.“
ეს ქათამი ჩვენთან კაკანებს და კვერცხს სხვაგან დებსო.
(732)
- 1368 ქოთომი ხუშილს ქოძირუნსგნი, გური ერიებუნია.
„ქათამი დაგვილს რომ ნახავს, გული აერგვაო.“
ქოთომს ქოსილი ვამაძირე, მუს გეუჩხირკუაეა დო.
„ქათამს დაგვილი თვალის დასანახად არ უნდა, რა გა-
ვჩხრიკოვო.“
ქათამი რომ დაგვილს ნახავს, გულზე შემოეყრებაო. (2216)
- 1369 ქოთომიში ხორციშორო ირდიხას ოკათუნია.
„ქათმის ხორცივით ყველგან ურევიო.“
- 1370 ქოთომს შეუღებუნი, კვერცხი რენია.
„ქათამს რომ შეუძლია, კვერცხი არისო.“
ქათმის შესაძლო კვერცხიაო. (2225)
- 1371 ქოთომქ თქუა: ხოჯი დოცვილესგნ, მა ქიგმოცვილესია,
შხური დოცვილესგნ, მა ქიგმოცვილესია, ლეჯი დოცვილესგნ,
მა ქიგმოცვილესია, მუთუნ ვაცვილესგნ, იშენ მა ქიგმოცვი-
ლესია.
„ქათამმა თქვაო: ხარი დაკლეს, მე დამაკლეს, ცხვარი და-
კლეს, მე დამაკლეს, ღორი დაკლეს, მე დამაკლეს, არაფერი
დაკლეს, მაინც მე დამაკლესო.“
ქათამმა თქვა: ხარი დაკლეს — ზედ წამაკლეს, ცხვარი და-
კლეს — ზედ წამაკლესო, არა დაკლეს მაინც წამაკლესო.
(2218)

- 1372 ქოთომქ ჩხირკუ, ჩხირკუ დო მუში ოცვილარი (დანა) ხა-
მუ გეითოჩხირკუა.
ქათამმა ჩხრიკა, ჩხრიკა და თავისი დასაკლავი დანა გამო-
ჩხრიკაო. (2222)
- 1373 ქოიციდენს დო ქოთი გეგმორჩანსია.
„გიყიდის და კიდევ გაგყიდისო.“
გიყიდის და გაგყიდის. (4305)
- 1374 „ქოიჩქედა“ სიტყვაში კინაკასალი რენია.
„თუ იცი“ სიტყვის შესამქიდროვებელი არისო.“
„ხოლომე“ და „მეთქი“ კახის სიტყვის საგრძელებელიაო.
(4220)
- 1375 ქომოლკოს დუდიშ ცქვაფა ვაუჯორსია.
„ვაჟკაცს თავის ქება არ უყვარსო.“
თავის ქება კიტრად ღირსო (960)
- 1376 ქომოლკოჩი კოს ვაყვილუნსია.
„ვაჟკაცი კაცს არ მოკლავსო.“
- 1377 ქომილკოჩი ცუდეს ვარენ, კიდალფეი ინგარანია.
„მამაკაცი როცა სახლში არ არის, კედლები ტირიანო.“
- 1378 ქომოლკოჩო გინორთელ ოსურმა გვერს ხოლო ომქურუ-
ნია.
„მამაკაცად გადაქცეული ქალისა გველსაც ეშინიაო.“
- 1379 ქომოლს ოსურიშ სახელქ ქაშაქყორდუა.
„ქმარს ცოლის სახელი დაავიწყდაო.“
კაცს თავისი სახელი დავიწყებიაო. (1030)
- 1380 ქომონს ცვალი ონარლუდუა დო ოსურს — დერგი.
„ქმარს ყველი ედარდებოდა და ცოლს — დერგი (ყველის
შესანახი თიხის ქილა).“
- 1381 ქომონჯი ლაშქარს ორდუ დო ჩილი ლაშქარიშ ანბეს
ოხვამილუნდუა.
ქმარი ლაშქარს იყო და ცოლი ამბავს უყვებოდაო. (2290)
- 1382 ქომონჯქ თქუა: ოსურიშ ლახალაშა ჩქიმ ლახალა მისხუ-
ნუნია, ჩქიმ ლურაშა — ოსურიშია.
„ქმარმა თქვაო: ცოლის ავადმყოფობას ჩემი ავადმყოფობა
მირჩევნია და ჩემ სიკვდილს — ცოლის სიკვდილიო. (3110)

- 1383 ქომუჩიას ქემეჩია ოკონია.
მომციას მიმცია უნდაო. (1518)
- 1384 ქონება ღუც ვეტყობინუანცია.
ქონება თავს არ დამალავსო. (4023)
- 1385 ქონება ეიკინანსი დო დიეკინანსია, პატოსნება დო
რჩქინა ირო იძინანსია.
„ქონება ხან მატულობს და ხან კლებულობს, პატოსნება
და ცოდნა მუდამ მატულობსო.“
- 1386 ქორთუქ გეაფხაზდა, მუთუნი აფხაზა ვემალენია.
„ქართველი თუ გააფხაზდა, ვერავითარი აფხაზი ვერ შეედ-
რებაო („... ვერ მივა მასთანაო“).
- 1387 ქორთუქ თქუთა: ჭკედიში ჭულა ვამიჩქ, მარა ჭვილი
ჭკიდის ქიფჩინენქია.
„ქართველმა თქვაო: მჭადის გამოცხოვა არ ვიცი, მაგრამ
გამომცხვარ მჭადს ვიცნობო.“
- 1388 ქოსაში არიკის გუნია.
„ქოსას ზღაპარს ჰგავსო.“
- 1389 ქოფთქუე — მუმა დომილურუ, ვაფთქუე — დიდავა.
„რომ ვთქვა — მამა მომიკვდება, არა ვთქვა და — დე-
დაო.“
ვთქვი — ვაია, არა და ვალალაო. (3424)
- 1390 ქოჩანქენი — ქორჩანსია.
„(ძროხას) თუ აკმევ — გაკმევსო.“
ლორმა თქვა: თუ შემინახავ, მეც შევინახავო. (2381)
- 1391 „ქოჩ-ქოჩით“ გინქ დირჩინუა.
„ქოჩ-ქოჩით“ ხბო დაბერდაო.“
- 1392 ქრთამი ღორონს ხოლო უცოროსია.
„ქრთამი ღმერთთანაც ჭრისო. (2312)
- 1393 ქუას ქუა ქაყათია; ქემოხვად-და, ჯგირი, ვარდა ქუა ქუ-
ას მიადინუნია.
„ქვა ქვას ესროლეო; თუ მოხვდა, კარგი, თუ არა და, ქვა
ქვას მიემატებაო.“
- 1394 ქუაქ ქუას ვეგესქიდგ.
„ქვა ქვაზე არ დარჩა.“

- 1395 ქუაშ მარხული რენია.
„ქვის მხვრეტელი არისო.“
- 1396 ქუაშე წყარს გეითიფონანსია.
„ქვას წყალს გამოადენსო.“
რწყილს დააწვენს და აქლემს აზობინებს. (4528)
- 1397 ქულა ორულშავა დო ცვერე ოჯინუშავა.
„კოკლი სარბენადაო და ბრმა სამზერადაო.“
ქულა — ოსხაპუშა, ცვერე — ორულუშა.
„კოკლი — საცეკვაოდ, ბრმა — სარბენადო.“
ბრმა ქორწილში გაუშვეს, კოკლი — სანადიროდაო. (333)
- 1398 ქულას ქუაქ ეკობონც მაქიშულა.
„კოკლს ქვა აღმართზე მიეწიაო.“
უბედურ კაცს ქვა აღმართში მიწევაო. (2097)
- 1399 ქუმუქვილს ვამასქიდუნია.
„შემწვარ ქუმელს არ გაიმეტებსო.“
- 1400 ქუც ონჯლორეშენი გირთვანანია.
„ქულს სირცხვილის გამო იხურავენო.“
ვაჟაკი ქულს სიცივისათვის კი არ ატარებს, სირცხვილი-
სათვისო. (3437)
- 1401 „ქგოკონოს“ ლეხის კითხვანანია.
„თუ გინდას“ ავადმყოფს კითხავენო.“
ავადმყოფს ჰკითხავენ. (4238)

ლ

- 1402 ღალა და უღალუობა ჯიმაღეფი რენია.
„წაღება და წაუღებლობა ძმები არიანო.“
- 1403 ღანდალას მუში შური ვაწუხენსია.
ბაღლინჯოს თვისი სუნი არ აწუხებსო. (238)
- 1404 ღარიბ კოს ვართ გიაცადინე დო ვართ არტინენია.
„ღარიბი კაცი ვერც დაიცდის და ვერც გაიქცევაო.“
- 1405 ღარიბ კოს მუთ ქულუნ, ირფელ ჩხვინს გიოციცუნია.
„ღარიბ კაცს რაც აქვს, ყველაფერი ცხვირზე აქვს შემოდებულო.“

- 1406 ლარიბი კოჩიში ღონე უღვენობა რენია.
„ლარიბი კაცის ძალა უქონლობააო.“
- 1407 ლარიბი კოჩიში ხოცე ქა ვეძალენია.
„ლარიბი კაცის ხარს რქა არ ამოუვაო.“
ლარიბმა თქვა: მე რომ დალაქი ვყოფილიყავი, კაცები უთავოდ დაიბადებოდნენო. (2345)
- 1408 ლარიბ კოჩქე თქუა: ფაფუ რენი, ყვალი ვარენია, ყვალი რენი — ფაფუ ვარენია.
„ლარიბმა კაცმა თქვაო: ღომი როცა არის, ყველი არ არის, ყველი როცა არის, ღომი არ არისო.“
- 1409 ლარიბ კოჩქ ღეს ქორას ქელაქკომუ თულეფი.
„ლარიბმა კაცმა ღორს მუცელშივე შეუქამა გოჭები.“
- 1410 ლარიბი ნატრით ღურუნია დო მდიდარი — ჯაბით.
„ლარიბი ნატვრით კვდება და მდიდარი — ჯავრითა.“
- 1411 ლარიბი რექენი — ვენარლა, დიდაარი რექენ — ვეფუ-
ბა.
„ლარიბი (თუ) ხარ — არ ინაღვლო, მდიდარი (თუ) ხარ — არ იზეავო.“
- 1412 ლარიბ ყახახიქ თქუა: ე ზოთონჯი კუჩხუჩაფლეთ გობ-
გერგია.
გლენხმა დაიკვეხა: ზამთარი უქალამნოდ გავლიტეო! (470)
- 1413 ღეჯი კოპეშიას სოთინი ვედანცია.
„ღორი კვახს არსად წაიღებსო.“
- 1414 ღეს ქამენია (პიტინე) ჯოგუღუა დო ჩხვინც ეძალეღუა
(გეურჩქინდუა).
„ღორს ანაგვირილა სძულდა და ცხვირწინ ხვდებოდაო
(ამოუვიდაო).“
რაც გეზარებოდესო, ის გეძალებოდესო. (1798)
- 1415 ღესია, ხომა სოიმახე დელიებუღუნნი, ვოუჩქუღუა, მუ
ხილიღუანი.
„ღორმა, სანამ ხურმა არ დაელია, არ იცოდა, რა ხილი
იყოო.“
- 1416 ღეც ჯოდორი მეთხოზუ, მარა ღეჯი მუს მეთხოზუნია.
„ღორს ძალღი მისდევს, მაგრამ ღორი რას მისდევსო.“

მწევარი კურდღელს მისდევს, კურდღელი რაღას მისდევსო.
(1614)

- 1417 ლეჯი მუზმა გოკონ თიზმა ბონი, იშენ ონტყოლაშეს ქე-
ნიჩირუნია.
„ლორი რამდენიც გინდა იმდენი დაბანე, მაინც ტალახში ჩა-
წვებაო.“
ლორი რამდენიც უნდა ბანო, ისევ ლაფში ჩაწვებაო. (2372)
- 1418 ლეჯი ონტყოლაშეში ნტყოლუას ვემოტენსია.
ლორი ლაფში გორვას არ მოიშლისო. (2372)
- 1419 ლეჯი პატი ქოცე, ნიჩვის (ქურს) ქვგაჩამუნია.
„ლორს პატივი რომ სცე, ცხვირ-პირზე (ქუსლზე) გიკბენსო.“
ლეჯის მუდგა ჯგირი ლოლენი, იშენი ლეჯი რენია.
„ლორს რაც უნდა კარგი გაუკეთო, მაინც ლორი არისო.“
ლეს ჟააჯუდე, ქოგაჩამუ.
ლორს რომ აკოცო, გიკბენსო. (2385)
- 1420 ლეჯის ქალეფი ქოულუდუკონი, ქიანას გემნართინუანდუა.
ლორს რომ რქებიც მისცა, მთელ ქვეყანას გადააბრუნებსო.
(2386)
- 1421 ლეჯიქ დიგვანუა დო, — აკა გერი ქეშმოხვამილუასია
(ქომირკინუასია) — თქუა.
„ლორი გასუქდაო და, — ერთი მგელს შემახვედრაო (დამა-
ქიდაო) — თქვაო.“
ლორი რომ გასუქდება, მგელს გაექედურებაო. (1058)
- 1422 ლეჯიქ დირძღუა დო ბეცე (როფე) ნიჩვით დუდგიმე გა-
მნართინუა.
„ლორი გაძღაო და გობი დინგით თავდაღმა გადაატრია-
ლაო.“
ლეჯი დირძღუნი, ოქკომალს ეკართინუანსია.
„ლორი რომ გაძღება, საკმელს წააქცევსო.“
- 1423 ლეჯი თქუა: სქუალეფქ დემებადგნი, უკული წკონდა
წყარი ვამიშუმუნია.
„ლორმა თქვაო: შვილები რაც დამებადა, წმინდა წყალი არ
დამიღვევიაო.“
ლეჯი თქუა: მუთი თულეფქ ქგმაშუნი, უკული სუფთა წყა-
რი ვამიშუმუნია.
„ლორმა თქვაო: რაც გოქები გამიჩნდა, მერე სუფთა წყალი

არ დამიღვევიაო.“

ლორმა თქვა: რაც გოჭები დავყარე, წმინდა წყალი აღარ დამიღვევიაო. (2382)

1424 ლეჩიმ ღუდი სტოლს ქიგლადვესია, იკერკელ-იკერკელ დო იშენ ლეტას ქენოლუა.

„ლორის თავი მაგიდაზე დადეს, იგორა-იგორა და მანც ტაალხში ჩავარდაო. (2375)

1425 ლეჩიმ მაგორალ კოჩისია ლეჩიმ ნდღურაფი ელასიმედუა.
„ლორის მძებნელ კაცს ღორის ღრუტუნი მოესმოდაო.“

1426 ლეჩიმ ტის კუჩხიშა ქიგიხუნუნქენი, ღუდიშა გემახო-ხუნცია.
ლორის ტილი ფეხზე რომ დაისვა, თავზე აგაღოღებო.
(2377)

1427 ლეჩიმ ქვარაშე თულეფ გიმულა დო ვართ კოჩია.
„ლორის მუცლიდან გოჭები გამოდიან და არა კაციო.“
ვირი თავის გვარ ჩოჩორს მოიგებსო. (813)

1428 ღვამჩაში ხატის ქოგუნია.
„ღვამჩივას ხატს ჰვავსო.“
ენუქას ანდერძს ჰვავსო. (4334)

1429 ღვეზელი დო ყვარილი ყურუს ოხიოლუდუა დო ჰკვერს ოწყინუდუა.
„ღვეზელი და ყვერული სულელს უხაროდა და ჰკვიანს სწყინდაო.“

1430 ღვინქ ბოქკა გოსოფუა დო კოჩი ვარია.
ღვინომ კასრი გახეთქა, კაცი — ვერაო. (2351)

1431 ღვინი ლავგანს ხოლო სოფუნსია.
ღვინო ქვევრსაც ხეთქავსო. (2351)

1432 ღვინიმ მახინჯი თხოლოს ქიგიოჭოფესია.
ღვინის ქურდი თხლეზე დაიჭირესო. (2348)

1433 ღობერძვას ირო ყურდგელი ვალახენია.
„ღობის ძირას კურდღელი ყოველთვის არ ზისო.“

1434 ღორონთი მუშენი ვეგიძიკანსია.
ღმერთი რატო არ გაიცინებს. (4609)

- 1435 ლორონთი მუში გენარჩქინას ლუკმას დღას ვემუხოთან-
ცია.
„ღმერთი თავის გაჩენილს არასოდეს ლუკმას არ დაუკარ-
გავსო.“
ღმერთი როგორც გააჩენს კაცს, ისე დაარჩენსო. (4039)
- 1436 ლორონთი სამართიანი რენია.
„ღმერთი სამართლიანი არისო.“
ღმერთი კაცს არ მოატყუებს, არც მოტყუვდებაო. (4037)
- 1437 ლორონთი ონდღეშა თაურე იჯინენია დო ნაონდღერს —
თეურეშე.
„ღმერთი შუადღემღე აქეთ იყურებაო და ნაშუადღევს —
იქით.“
- 1438 ლორონთი ლუმუ რენია, უღორონთეთ ქიბრგუთ დო
ულუმუეთ ვებრგუთია.
„ღმერთი ღომია, უღმერთოდ ვვარგივართ და უღომოდ კი
— არაო.“
- 1439 ლორონთისით გაქყორდვ დო კოჩისითია.
ღმერთსაც დაავიწყდა, კაცსაცაო. (4612).
- 1440 ლორონთიშა ტოტი ვემისვინენია.
„ღმერთს ხელს ვერ მოუსვამო.“
- 1441 ლორონთიში მოშქურანჯე კოჩიშა ვავომქურუდასია.
„ღმერთის მოშიში კაცისა არ გეშინოდესო.“
- 1442 ლორონთქ ართიშ მეტიშა ვარცვილასია.
„ღმერთმა ერთზე მეტად არ მოგკლასო.“
ღმერთმა ცხოვრებაში ერთის მეტად ნუ მოგკლასო. (4044)
- 1443 ლორონთქ თქუა: დიდა დო მუმას სქუა ჩავაბარია დო
სქუაშა დიდა დო მუმაში ჩაბარებაქ გემოქყორდუა.
„ღმერთმა თქვაო: დედ-მამას შვილი ჩავაბარე და შვილის-
თვის დედ-მამის ჩაბარება დამავიწყდაო.“
- 1444 ლორონთქ თქუა: ირფელ საქმე ჰქვერ კოჩიწკმა რშიბუ-
დასია.
ღმერთმა ყველაფერი საქმე ჰქვიანთან მოგცესო. (4042)
- 1445 ლორონთქ მუთ მერჩუნი, თის გეჯერდია.
„ღმერთმა რაც მოგცა, იმას დასჯერდიო.“

- 1446 ღორონთქ ყიშე გიმეჯინუ დო თქუა: ვო, მუსხი კოჩი ქორე ჩქიმ უნელო (უნებურო) ღურელია.
ღმერთმა ქვეყანაზე გადმოიხედა და — ბევრი ჩემი უნებური მკვდარი არისო. (2359)
- 1447 ღორონთქ უსას თე საქმეში გიშულავა.
„ღმერთმა ქნას ამ საქმის გამოსვლაო.“
- 1448 ღორონთქ თიში ხანი გირსხუასია.
„ღმერთმა მისი ხანი გიმატოსო.“
- 1449 ღორონს სხაპუას ქედაგურუანანია.
„ღმერთსაც კი ცეკვას ასწავლიანო.“
- 1450 ღუ ინაჩინალო ვერგ, ვარა გური ჯგირი უღუნია.
„ბუ შესახედავად არ ვარგა, თორემ გული კეთილი აქვსო.“
- 1451 ღუბაძგარც მეტი ეხარჯებუნია.
„ძუნწს მეტი ეხარჯებაო.“
პურადძვირ კაცს ერთი პური მეტი მისდიოდაო. (1765)
- 1452 ღურა დღამახ ირფელს მეღუდავა.
„სიკვდილს დღემდე ყველაფერს მოელოდეო.“
- 1453 ღურა ირკოჩიშო ართიანჯგუა რენია.
„სიკვდილი ყველასათვის ერთნაირიაო.“
- 1454 ღურა უჯგუ გარზებას, მუჟამს რექ ნარღებას.
„სიკვდილი სჯობს გაძლებას, როცა მუდამ დარღით ხარ.“
- 1455 ღურა ღურას გაჩქუნია.
„სიკვდილი სიკვდილს გააჩნიაო.“
- 1456 ღურაშა ირო ჭკუაში გურაფა რენია.
„სიკვდილამდე ყოველთვის ჭკუის სწავლა არისო.“
ღურაშა გურაფა ირო რენია.
„სიკვდილამდე სწავლა ყოველთვის არისო.“
სწავლა სიბერემდეო. (2040)
- 1457 ღურაშახ მუთუნქ ვაგაიკვირდასია.
„სიკვდილამდე არაფერი ვაგაიკვირდესო.“
- 1458 ღურაში მეტი ადრე ირფელი ჯგირიენია.
ყველაფერი ადრეული სჯობია სიკვდილის მეტიო. (4072)

- 1459 ღურელი არძა მართალი რენია.
„მკვდარი ყველა მართალიო.“
- 1460 ღურელი სუდეშა დართინესენი, მის უძირუნია.
„მკვდარი რომ სახლში დააბრუნეს, ვის უნახავსო.“
ღურელს სასაფლაოშე ვადართინუნანია.
„მკვდარს სასაფლაოდან არ დააბრუნებენო.“
სასაფლაოდან მკვდარი აღარ გამობრუნდებაო. (1929)
- 1461 ღურელ ცხენიში დუს ხოლო ქაჭირხინაფუნსია.
„მკვდარი ცხენის თავსაც ააჭიხვინებსო.“
- 1462 ღურელიში ელაპონუა-დღა რენია.
„მკვდრის აყენება-დღე არისო.“
- 1463 ღურელს ოკო ვეკარაგადუევე.
„მკვდარს არ უნდა დააყვედროო.“
- 1464 ღურელს შხვაქ ოკო ვამნაღურასია.
„მკვდარს სხვაც არ უნდა დააკედესო.“
- 1465 ღურელს ჭკომუათ უჯგუთია.
„მკვდარს ჭკომით ვჯობივართო.“
- 1466 ღურელს ორკ დო თელცე ოძინენია.
„მკვდარს აკლია და ცოცხალს ჰმატიოო.“
მკვდრებს აკლიხარ, ცოცხლებს არ არგიხარ. (4470)
- 1467 ღურუ ირკოს ასწორენსია.
„სიკვდილი ყველას ასწორებსო.“
- 1468 ღურუ ჯგირი დო ფურს ვეშაგორუნსია.
„სიკვდილი კარგსა და ცუდს არ არჩევსო.“
- 1469 ღურუს თოლს სინთე ვაუღუნია.
„სიკვდილს თვალში სინათლე არა აქვსო.“
- 1470 ღურუს კითხეს: მუჟამს დებადია, — მუჟამს ოღურალქ
დებადუნი, თიწკმა დეებადია.
„სიკვდილს ჰკითხეს: როდის დაიბადეო, — როცა მოკვდავი
დაიბადა, მაშინაო.“
- 1471 ღურუს სამართალი ვაუღუნია.
„სიკვდილს სამართალი არა აქვსო.“

- 1472 ღურუქუ თქუუა: ართი სახელი ვეგმოდვესგნი, ეში კოჩქ ვამაცვილუა.
„სიკვდილმა თქვაო: ერთი სახელი რომ არ დამარქვეს, ისე კაცი ვერ მოვკალიო.“
სიკვდილმა თქვა: ისე ვერაინ მოვკალი, რომ არას დააბრა-
ლონო. (1977)
- 1473 ღურუში მეტი მუთუნი ვარკუნია.
„სიკვდილის მეტი არაფერი აკლიაო.“
- 1474 ღურუშ წამალი ლაფარას ალაჩანს, მარა კოს ვოუჩქუ-
ნია.
„სიკვდილის წამალი ლაფაროშია, მაგრამ კაცმა არ იცისო.“
- 1475 ღურუშა ხე ვეწიფორენია.
„სიკვდილს ხელს ვერ წააფარებო.“
სიკვდილს ვერ გაექცევიო. (3871)
- 1476 ღუს თოლი ქაჩანესია დო წარი ხოლო მიგორუა.
„ბუს თვალი აუხილეს და წარბიც მოითხოვაო.“
ბუმ თვალეზი მიილო და — წარბეზიც მომეცითო! (354)

ყ

- 1477 ყაზაყიში ნდობა დო თხომუში ლაკვაჩხირია.
„ყაზახის ნდობა და თხმელის ნაკვერცხალიო.“
- 1478 ყაზახიქ ხატის ქემიარჩქვანუა დო ფიციშ (ნახაფულიშ)
ცოთამა დუქყუა.
გლეხი ხატს შეეჩვია და ნაფოტის სროლა დაუწყუო. (468)
- 1479 ყვარიას ხოლო მუში მართვე მოწონსია.
ყვავსაც თავისი ბახალა მოსწონსო. (2411)
- 1480 ყვარიაშ ბედი უღუნია.
„ყვავის ბედი აქვსო.“
- 1481 ყურდგელიში მათხოზინექ სქვერი კოფუა.
„ყურდღლის მადევარმა შველი დაიჭირაო.“
- 1482 ყურდგელც გიოცუცინალქ ვაშუუა.
„ყურდღელმა ჩასაცუქი ვერ იშოვაო.“

- 1483 ევალიში ვაქარიცალო იძიცანქია.
„ყველის ვაქარივით იცინიო.“
- 1484 ევანას ბერგი თეში გეშასარგალუენი, იმენი მაალენია.
„ყანაში თოხი ისე რომ გაათრიო, მაინც მოუხდებაო.“
- 1485 ევარილი ვართი დადული რე დო ვართი მუმულია.
„ყვერული არც დედალია და არც მამალიო.“
- 1486 ევაშა ვეეტოხედა, ჭკიდი ვაგაქკომენია.
„შუბლზე თუ არ ირტყი, მქადს ვერ შექამო.“
- 1487 ევაშა ქემატოხედას, ვარა ქობალც ირო ოპქუმენქია.
„შუბლზე ხელის მირტყმა შემეძლოს, თორემ პურს ყოველ-
თვის შევქამო.“
- 1488 ევაში გოხარცქუას დუდიში გოხარცქუა უჯგუნია.
„შუბლის გატეხვას თავის გატეხვა სჯობიაო.“
სახელის გატეხას თავის გატეხა სჯობიაო. (1958)
- 1489 ევერე ოჯინუშა მეყუნდესია დო ქულა ოსხაპუშავა.
„ბრმა საცქერლად მიჰყავდათო და კოქლი საცეკვაოდო.“
- 1490 ევერე ქანდიცალო ქიმკოდინუა.
„ბრმა ბუზივით გადაიკარგაო.“
- 1491 ევერეს ოსურიში ღურა მუთ შეუწამუნანია, დო — ვა-
ძირგნცგნი, ვეჩინენციაო?
„ბრმას ცოლის სიკვდილი როგორც აცნობონო („შეუწამო-
ნო“), და — რომ ვერ ნახავს, ვერ გაიგებსო?
ბრმას ცოლი მოუკვდა, როგორ გავაგებინოთო და —
გვერდს რომ აღარ მოუწვება, ხომ გაიგებსო. (341)
- 1492 ევერეს სინთეს მითმეუნათენდესია.
„ბრმას სინათლეს უნათებდნენო.“
- 1493 ენის თირი მეჩესია თანდებო.
„ყინულს თავდებად თოვლი მისცესო.“
- 1494 ენის ქიმკაქარია იში ნათქუელი.
„ყინულზე მიაწერეო მისი ნათქვამი.“
- 1495 ენქ კუჩხი მერკუ-და, დუდი ქიმიგორე.
„ყინვამ თუ ფეხი დაგაზრო, თავი მოიკითხეო.“
- 1496 ეოროფა დო ჰამო რინა გემოს მეჩანს უგემურს.
„სიყვარული და ტბილი ყოფა უგემურსაც გემოს აძლევს.“

- 1497 სუროფა რე ანდა ფა, თოლიშ აწოლანდაფა.
„სიყვარული მრავალკეცია, მაგრამ წუთიერია („თვალის
წამოლანდება“).“
- 1498 სუროფას თოლს სინთე ვაულუნია.
„სიყვარულს თვალში სინათლე არა აქვსო.“
სუროფა ცვერე რენია.
სიყვარული ბრმააო. (3896)
- 1499 სუროფილი ჩილი დო ქომონჯი ბერგიშ ტარს ხოლო გინ-
ტირენანია (გინჯირუნანია).
„მოყვარული ცოლ-ქმარი თოხის ტარზეც დაეტევიანო (და-
წვებიანო).“
მოსიყვარულე ცოლ-ქმარი ცულის ტარზე დაიძინებსო.
(1529)
- 1500 სუდეს აკეთენცენი, ის მეხვარია დო, გემოჩანცენი, ის
ფიცარი მიოხირია.
„სახლს რომ აკეთებს იმას, მოეხმარეო და, რომ ყიდის, იმას
ფიცარი მოპარეო.“
- 1501 სუდეს კარი ოკო დო კარც — კოჩია.
„სახლს კარი უნდა და კარს — კაციო.“
ციხეს კარი უნდა, კარს უკან — კაციო. (2606)
- 1502 სუდეს მუთუნი ვაძირა-და, სუმარც ქოკითხია.
„სახლში თუ ვერაფერი ნახო, სტუმარს ჰკითხეო.“
- 1503 სუდეს ორთვალშიე ფარცხენანია.
„სახლს სახურავიდან ხვეტავენო.“
- 1504 სუდემე გინულირ კოჩიშ დორთა ალაღბედმა რენია.
„სახლიდან გასული კაცის დაბრუნება ალაღბედზე არისო.“
- 1505 სუდემი ურგებელი ჯოლორი კარემა იყუნესია (მეყუნდე-
სია).
„სახლის ურგებელი ძაღლი კარავში წაიყვანესო (მიჰყავდა-
თო).“
ძაღლი შინ არ ვარგოდა, სანადიროდ გარბოდაო. (2699)
- 1506 სულეს (ყულევი) კოჩი ლახეს დო ჯვარს გურქ მუურ-
თუა.
„ყულევში კაცი გალახეს და ჯვარში გული მოუვიდაო.“

- 1507 სუნგაშო ირო სიწყნარე დო ცვერეშო უკმელა რენია.
„ყრუსთვის მუდამ სიჩუმე და ბრმისთვის უკუნი არისო.“
- 1508 სუნგაშო ყირშა ვარეკუნანია.
ყრუსთვის ზარს ორჯერ არ რეკენო. (2435)
- 1509 სურუ ხოლო ქოთქუანს ნამთინეშახ მართალსია.
„სულელიც იტყვის ზოგჯერ მართალსო.“
ერთ ჭკვიანურს გიეიც იტყვისო. (432)
- 1510 სურუს ძღვინი ოხიოლუდუა დო ჭკვერც ოწყინდუა.
„სულელს ძღვინი უხაროდაო და ჭკვიანს სწყინდაო.“
- 1511 სურუში ორზოლი შქაშარაშავა.
„სულელის საგზალი შუაგზამდეო.“
ბრიყვის საგზალი უმალ დაილევაო. (322)
- 1512 სურძენიში ცოროფათ ხერხალც აგუნუდესია.
„ყურძენის სიყვარულით სარს კოცნიდნენო.“
ყურძნის სიყვარულით ღობეს კოცნიდნენო. (2438)
- 1513 სუჩა ჩხოუ ხოლო ქავუნია.
„სახლში ძროხაც მოაგნებსო.“
დაღამდება და ჩიტიც თავის ბუდეს მოძებნისო. (3362)
- 1514 სუჯი ირფელს ირჩქილენი, თიშენი რენია ჭიკე.
„ყური რომ ყველაფერს ისმენს, იმიტომ არის პატარაო.““
- 1515 სუჯი საარიკოს (უბადოს) ვაგეგონენდასენი, ნისორიში
(ქიანაშ) მაფართა ქიყინია.
„ყური საარიკოს (სიავეს) რომ არ ისმენდეს, გობის (ქვეყ-
ნის) სიფართე იქნებაო.“
ყური იმიტომ არ იზრდება, რომ ბევრის გამგონეაო. (2437)
- 1516 სუჯით გირჩქილექ, ჯოლორი ხოლო ვავორექია, კუდეღც
უქვათალუევე.
„ყურით ვისმენ, ძალლი ხომ არა ვარ, კუდი ვაქიციწოო.“
ყურით ვისმენ და ძალლი არა ვარ, რომ კუდი გავიქნიოო.
(4082)

- 1517 შარა ნაშარუსია დო წყარი ნაწყარუსია.
გზა ნაგზაურს, წყალი ნაწყლურსო. (415)
- 1518 შარა ორთუეს გილარენი თი კოჩიში ბიძგი მუთუნც
ნიშნენცია.
„გზაჯვარედინზე რომ დგას, იმ კაცის ბიძგი რაიმეს (რალა-
ცას) ნიშნავსო.“
- 1519 შარას გილაიხვილუაფუდას, თიჯგუა რენია.
„გზაზე გეპოვნოს (წასწყდომოდე), ისეთი არისო.“
- 1520 შარვალს ეშე გემგონწყუნქია.
„შარვალს ზევით აგხლიო.“
- 1521 შერი ინა ვარენია, მიქით ცვანა ორთვალს გილეღუა; შე-
რი თინა რენია, მიქით თის ეამხანაგუანი.
„შტერი ის არ არისო, ვინც ყანა სახურავზე დაიდოო
(„შემოიდოო“), შტერი ის არისო, ვინც მას შეუამხანაგდაო.“
- 1522 შიში სი ქუმოძირი დო რულას (რტინას) მა გოძირანქია.
„შიში შენ მაჩვენე და გაქცევას მე გიჩვენებო.“
შიში მიჩვენე, მუხლს გიჩვენებო. (398)
- 1523 შონე მაძირაფუქ ექოფუა.
„სვანეთი მნახავმა აილოო.“
- 1524 შონს სუჯი სო გილუნია, კითხესია დო მაქია სუჯიშა
გინმიქირინღუა ხე.
„სვანს ყური სადა გაქვსო, კითხესო და მეორე ყურისკენ
გადაიწვდინაო ხელი.“
- 1525 შონს შქირენღუა დო მაძალეშა ქომიჩითია, თქუა.
„სვანს შიოდაო და ამხანაგს მიჭმიეთო, თქვაო.“
შონქ თქუა: ჩქიმი ჯიმას შქერენი აფუნია.
„სვანმა თქვაო: ჩემს ძმას შიაო.“
მღვდელმა თქვა: ღიაკვანს პური შიაო. (1594)
- 1526 შონქ თქუა: არძაქ შქას (ირკოჩქ ოშქაბანეთ) დიმჯირა-
თია.
„სვანმა თქვაო: ყველა შუაში დავწვეთო.“

- 1527 შონქ თქუუა: დინახალე ვენაჯინენ, ეში ჩქიმი ლაგუჯის ვაგორავა.
„სვანმა თქვაო: შიგნით რომ არ ჩაიხედო, ისე ჩემს ხურჯინში არ ეძებოვო.“
- 1528 შორიში მოჯირეს ხოლოში ნტერი უჯგუნია.
შორეულ მოყვარეს ახლობელი მტერი გერჩიოსო. (2498)
- 1529 შპიონ კოსია მახინჯი უჯგუნია.
„დაძმენ კაცს ქურდი სჯობიაო.“
- 1530 შუმილობას კოჩი მართალს თქუანსია.
„სიმთვრალეში კაცი მართალს (იტყვისო) ამბობსო.“
ღინო კაცს სწორეს ათქმევენებსო. (3163)
- 1531 შუმილს ეკოჯიკაფა ვაკონია.
მთვრალს წაბიძგება არ სჭირდებაო. (1471)
- 1532 შუმილს ზღვა ბირგულიშა მანქუნია.
„მთვრალს ზღვა მუხლამდე სწვდებაო.“
- 1533 შური კიბირით უკებუნია.
სული კბილით უჭირავსო. (4571)
- 1534 შური მაზაკვალს ქიმეციღუა.
ემმაკს მიჰყიდა სული (4347)
- 1535 შური მეუბარენ, ეკირთუნია.
„სული რომ შეუბერო, წაიქცევაო.“
- 1536 შური ტიბუ რენია.
სული ტკბილია. (3914)
- 1537 შურიშია რენია.
„სულსწრაფი (სულმოკლე) არისო.“
სული გვამში არ უდგება. (4570)
- 1538 შქირენა იყინდა, ქობალი ვარა ბკკუმათია.
„შიმშილი თუ იქნება, პური მაინც ვკამოთო.“
შქირენაქ იყუადა, ელარჯი ბკკუმათია.
„შიმშილობა თუ იქნა, ელარჯი ვკამოთო.“
შქირენა წანას ჩხვერიშ ღუმუ ღო ცვალი ხოლო იკკომენია.
„შიმშილობის წელს ჩხვერის (ღომის) ღომი და ყველიც იქმევაო.“

- 1539 შქირენას გიშავორუა ვაუჩქუნია.
„შიშმილმა გამორჩევა არ იცისო.“
- 1540 შქირენს ელაკუმაფუ ვაკონია დო ლურს — ორთუმე-
ლია.
შიშმილს საწები არ უნდა და ძილს — სასთუმალიო.
(2487)
- 1541 შხვაში გაჭირება შხვას მუ უჩქუნია.
„სხვისი გაჭირება სხვამ რა იცისო.“
შხვაში ჭუა შხვას ვააქუნია.
„სხვისი ტკივილი სხვას არ სტკივაო.“
- 1542 შხვაში იმედით შქირენული ქოდოსქიდუქია.
„სხვისი იმედით შშიერი დარჩებო.“
- 1543 შხვაში ლაკვატა (ტახანა) ეფი (ლექინ) ოყოთამალი რე-
ნია.
„სხვისი ჯოხი ადვილი სასროლი არისო.“
შხვაში ღურელი ადვილი ონგარალი რენია.
„სხვისი მკვდარი ადვილი სატირელიაო.“
სხვისი ჭირიო — ღობეს ჩხირიო. (2060)
- 1544 შხვაში მაზირებელქ თითონ ქედოსქიდუა უზიარებუო.
„სხვისი მაზიარებელი თვითონ დარჩაო უზიარებელი.“
შხვაში მაზიარებელს ზიარებაქ ვაშუა.
„სხვისმა მაზიარებელმა ზიარება ვერ იშოვაო.“
სხვათა მაზიარებელი მოკვდა უზიარებელი. (2046)
- 1545 შხვაში მაჯინეს მუში უდინუნია.
„სხვის შემყურეს თავისი ეკარგებაო.“
- 1546 შხვაში ნანძილა კუბურს კკომუნს.
„სხვისი ხელით დარჩეულ წაბლსა ჭამს.“
- 1547 შხვაში ოსური მეტ სქვამი რენია.
„სხვისი ცოლი უფრო ლამაზი არისო.“
- 1548 შხვაში ოსურიში მენდოვა ლოგინი ვემეკეთავა (ვემკიდ-
გავა).
„სხვისი ცოლის იმედად ლოგინი არ გაიკეთოვო.“
სხვისი ცოლის მოიმედე ლოგინს ნუ იფართოვებო. (2053)
- 1549 ხვაში ოღალე ეფი ემოჭოფალი რენია.
„სხვისი ტვირთი ადვილი ასაწევი არისო.“

- 1550 შხვაში სქუაშ მარდუალი წყარიშ მაჩხვარალი (მაკაკალი) რენია.
„სხვისი შვილის გამზრდელი წყლის მცეხვაფი (მნაყველი) არისო.“
- 1551 შხვაში ფითქის ნემ მიშურქე კითისია.
„სხვის ფაფაში თითს ნუ ურევო.“
- 1552 შხვაში ლალატით დუსგ ლალატენქია.
„სხვისი ლალატით თავს ლალატობსო.“
- 1553 შხვაში ღვინი დო ქობალით (სანთელი დო საკმელით) ჩქიმი ღურელი ვოჩხონევა.
„სხვისი პურ-მარილით (სანთელ-საკმეველით) ჩემი მკვდარი ვაცხონეო.“
სხვისი პურ-მარილით, ღმერთო, ჩემი მკვდარი აცხონეო!
(2058)
- 1554 შხვაში ღურელი მეზობელს ღურენჯო მიორჩქედუა (აძირედუა).
„სხვისი მკვდარი მეზობელს მძინარედ მიაჩნდაო (ეჩვენებოდაო).“
მეზობელს მეზობლის მკვდარი მძინარე ეგონაო. (1412)
- 1555 შხვაში წიწილენს ყვარილს მეუხუნუანა დო ვართი მუმულსია.
„სხვის წიწილებს ყვერულს მიუჩენენ (მიუსვამენ) და არა მამალსო.“
- 1556 შხვაში ჭყვიტეს ქარწყე, მუშ კილაბურგონილს ვარია.
„სხვის ჭუჭრუტანას ხედავს, თავის გამონგრეულს (კი) არაო.“
თავის თვალში ძელს ვერ ამჩნევს, სხვისაში ბეწვსა ხედავსო. (2997)
- 1557 შხვაში ჭუა შხვას ვაჭუნია.
„სხვისი ტკივილი სხვას არ ტკივაო.“
- 1558 შხვაში ხეთი ძიგირი ეფი ოსოფალი რენია.
„სხვისი ხელით ეკალი ადვილი მოსაგლეჯი არისო.“
სხვისი ხელით ჭინჭარი ადვილი მოსათხრელიაო. (2066)
- 1559 შხვაში ჯგირიშა სქანი გლახა ქოისხუნუდასია.
„სხვის კარგს შენი ცუდი გერჩივნოსო.“

შხვაში ორქოსი სქანი ლინჯი უჯგუ.
„სხვის ოქროს საკუთარი სპილენძი სჯობია.“
შხვაში ხაჭაპურს ჩქიმი ქკიდი მისხუნუნია.
„სხვის ხაჭაპურს ჩემი მქადი მირჩევნია.“
სხვის კარებზე ნაზუქის ქამას მირჩევნია ჩემ სახლში ნაცა-
რი ვშუშოო. (3926)

1560 შხვაშის ქექეთ ნემ რაგადა, სქანი გაყუაფუ მონკა.
„სხვისას ადვილად (მსუბუქად) ნუ ამბობ, შენი შეგექნება
მძიმე.“

1561 შხური ეფას ქიყიდეს დო, ჯოლორი ვარდასია, — ათმა-
ჯინედესს.
„ცხვარი იაფად იყიდეს და, ძალლი არ იყოსო, — ქვევიდან
შეკყურებდნენ.“
იმერელმა ცხვარი იყიდა და მალი-მალ ღუმას უსინჯავდა,
თხა არ გამოდგესო. (1089)

1562 შხური შხური რენია, გეფოლ-და, ფური რენია.
„ცხვარი ცხვარია, თუ გაცხარდა — ცხარეაო. (2655)

1563 შხური ჯოლორს ძალით ითხოზინუნსია.
„ცხვარი ძალს ძალით იღვენებსო.“

1564 შხურიში სქუა ჯოლორი დღას ვაყოფე.
„ცხვარის შვილი ძალლი არასდროს ყოფილაო.“

1565 შხურიში ქვათილას ქიქე ტურაქ ეკადინუა.
„ცხვრის ღუმას პატარა ტურა გადაპყვაო.“

1566 შხურქ არძაშ წოხოლე მიოპეტელუა დო არძაშ ბოლოს
გუტესია.
„ცხვარმა ყველაზე ადრე დაიკიკინა და ყველაზე ბოლოს
გამოუშვესო.“

ჩ

1567 ჩე ვიოხვენჯი დო უჩა ვიოხვენჯი ზაქარიაში ფონც ქორ-
ჩქინდენია.
„თეთრი და შავი საჯდომი ზაქარიას ფონში გამოჩნდებაო.“
ჩე მუნდი დო უჩა მუნდი ფონც იძირენია.

„თეთრი და შავი უკანალი ფონზე გამოჩნდება.“
თეთრი კბილი, შავი კბილი სიცილის დროს გამოჩნდება.
(993)

- 1568 ჩე კიბირს ჩე გური უგუნია.
„თეთრ კბილს თეთრი გული სჯობიაო.“
- 1569 ჩე ჯორს სქუა ვეუჩქინდუნია.
„თეთრ ჯორს შვილი არ გაუჩნდებაო.“
- 1570 ჩე ჯოდორი, უჩა ჯოდორი — ჟირხოლო ჯოდორი რენია.
თეთრი ძაღლი და შავი ძაღლი ორივე ძაღლიაო. (995)
- 1571 ჩემხემ მუნაღელი ჩემხეჟ ოკკომუა.
„ჩემიას ქალის მოტანილი ჩემიას ქალმავე შეჴამაო.“
მოსულა, მოუტანია, დამჯდარა, შეუჴამია. (837)
- 1572 ჩეჴმა დო მუში ქურია.
„ჩეჴმა და მისი ქუსლიო.“
- 1573 ჩეჯა სქეამი რე, მარა მუთა მოღე რენია.
„ალვის ხე ლამაზია, მაგრამ არაფრის მაქნისიაო.“
ბულბულმა კარგი გალობა იცის, მაგრამ ხორცი არ უვარ-
გაო. (353)
- 1574 ჩილი დო სქუა მორიებულსე ყვანა მორიებული უგუნია.
„ცოლ-შვილ მორეულს ყანა მორეული სჯობიაო.“
- 1575 ჩილი დო ქომონჯი ართიანს ვაგუნანდა, ნათხირი რენია.
„ცოლ-ქმარი ერთმანეთს თუ არ გვანან, ნათხოვარი არისო.“
ჩილი ქომონს ვაგუდასენი, მუში ვეჯენია.
„ცოლი თუ ქმარს არა ჰვავს, მისი არ იქნებაო.“
- 1576 ჩილი დო ქომონჯი ეშმაკიში რენია.
„ცოლი და ქმარი ეშმაკისა არისო.“
- 1577 ჩილი მარცხებულც ბურჭული ეკაცოთესია.
„ცოლდაშავებულს წალდი მიაციოლესო („მიავდესო“).
- 1578 ჩიტი პუტორუაშა ვალირუნია.
ჩიტი ბდღვნად არა ღირსო. (2539)
- 1579 ჩიტის ვევიხუნუანს კარშა.
„ჩიტს არ დაისვამს კარზე.“
მამალ ყვავს თავზედ არ ისვამს. (4443)

- 1580 ჩიტიშ ყვალს ვარკენსია.
„ჩიტის ყველს არ აკლებსო.“
- 1581 ჩიჩიე ოსური კოს ადრე ორჩინუანს, ჯგირი — აახალენ-
სია.
„ცუდი ქალი კაცს ადრე აბერებს, კარგი აახალგაზრდავებ-
სო.“
- 1582 ჩიჩიე ღურუს ხოლო ვაკონია.
„ცუდი სიკვდილსაც არ უნდაო.“
- 1583 ჩიჩიეშე ჩიჩიეს (ჩიჩურს) მელუდავა.
„გლახისაგან სიგლახეს მოელოდუო.“
გლახა ქალი გლახა საქმეს იქმსო. (3341)
- 1584 ჩიჩიობას ჭირი ვაკონია.
„ცუდობას ჭირი არ უნდაო.“
- 1585 ჩოგანი კირზას გითმდაძიციანდუა.
„ჩოგანი კირზას (ხის სპეციალური კოვზი) დასცინოდაო.“
- 1586 ჩოლამირი დიხას მითოდ დო ჯვარი წგმუეშქუ.
„მოცლილი მიწაში დევს და თავთან ჯვარი აქვს დასობი-
ლი.“
მოსვენება საფლავშიაც გვეყოფაო. (3720)
- 1587 ჩუთუს რქემი აცილანდუა.
„ცვედანს ბალანი უშლიდაო.“
- 1588 ჩქიმდა ქუმურქენი, ღვინს ყურჭუნქ, სქანდა ქიმურქენი,
თოლეფს წკურუნქ.
ჩვენს მოხვალ-ღვინოს ყლურქავ, თქვენსას მოვალ-თვა-
ლებს ხუქავო. (2534)
- 1589 „ჩქიმი“ დო „სკანი“ ჯიმაწკუმა ხოლო რენია.
„ჩემი“ და „შენი“ ძმებთანაც არისო.“
ძმამ ძმას ანგარიში უყო, ისევ ძმები იყვენენო. (2744)
- 1590 ჩქიმი დუცუ ურემიშ ბარბალიშ მეტი ირფელს გინულუ-
აფუნია.
„ჩემს თავზე ურმის თვის მეტს ყველაფერს გადაუვლიაო.“
წისქვილის ქვალა არ დატრიალებულა ჩემ თავზე. (4717)
- 1591 ჩქიმი თოლით ქუგოძირასია.
ჩემი თვალით შევახედაო. (4659)

- 1592 ჩქიმი მახანა ქუა ვემწოდენია სოთინი.
„ჩემი ხნისა ქვა არ დევსო არსად.“
ჩემი ხნის ქვაც კი არაა. (4661)
- 1593 ჩქიმი ნასხუნა ლეზიას კაჟი ვაყუნუნია.
„ჩემს დარჩეულ ლობიოს კაჟი არ გაჰყვებო.“
- 1594 ჩქიმი ნაჰკადა ხატისი ამბე მა მიჩქენია.
„ჩემი მოჰედელი ხიტის ამბავი ვიცო.“
ჩქიმი ნაჰკადა ხატის მუჰომი ნება უჩქენი, მა მიჩქენია.
„ჩემს მიერ, მოჰედელმა ხატმა როგორი ვნება იცის, მე ვი-
ციო.“
ჩემი გაჰედელი ხატის ძალა მე ვიცო. (2522)
- 1595 ჩქიმი ნინა ჩქიმი მტერი რენია.
„ჩემი ენა ჩემი მტერი არისო.“
ჩქიმი ნინაჰ დუდი გომისოფუა.
„ჩემმა ენამ თავი გამიხეთქაო.“
ჩქიმი ნინაჰ მიმოყოთუა.
„ჩემმა ენამ დამკარგაო.“
ჩემმა ენამ ჩემი დასალუპავი მათქმევინაო. (2524)
- 1596 ჩქიმი ოსურიშ უბედურება (ღალატი) პირველო მა გამა-
გონას ლორონთქია.
„ჩემი ცოლის უბედურება (ღალატი) პირველად მე გამაგო-
ნოს ღმერთმაო.“
- 1597 „ჩქიმი პატონირეჰენი“ სიტყვაში ოხვეიანებელი რენია.
„ჩემი ბატონი რომ ხარ“ სიტყვის გამბარაქიანებელი არისო.“
„არალე-თარალე“ სიტყვის გასამრავლებელიაო. (4220)
- 1598 ჩქიმი ქონება ჯაშა გეშმასუნუნია.
„ჩემი ავლაღიდება ხეზე ამყვებო.“
- 1599 ჩქიმი ძალ-ლონეს დიხას ვეშუნახუქია.
„ჩემს ძალ-ლონეს მიწას არ შევეუნახავო.“
- 1600 ჩქიმი ხე დო ბირგულს სახანდიჰ მეუღინუნ, რინა მუშო
მოკონია.
„ჩემს ხელსა და მუხლს საშრომი რომ დაეკარგა, სიცოცხლე
რად მინდაო.“

- 1601 ჩქიმი ხირუა ცოდაში ბიგა, — ართის იფხირქ, ჩხოროს
იბგა.
„ჩემი ქურდობა ცოდვის ხელჯოხი, — ერთს ვიპარავ, ცხრას
ვიხნდი.“
- 1602 ჩქინი თხალეფი ართო ვედიარსია.
„ჩვენი თხები ერთად ვერ ძოვენო.“
ჩვენი თხები თქვენ თხებთან ვერა ძოვენ. (4668)
- 1603 ჩხე ბჟათ შქურინაფილქ მარწვენც ხოლო შური მეუბა-
რუა.
„ცხელი რძით შეშინებულმა მაწონსაც სული შეუბერაო.“
ცხელი რძით გაფუფქული დოს უბერავდაო. (2180)
- 1604 ჩხე გურს კოჩი მუს ვაკეთენსია.
„ცხელ გულზე კაცი რას არ გააკეთებსო.“
- 1605 ჩხვინდი ვეშადგუდასიენ, თოლეფი ართიანს გემწაყათან-
დესია.
„ცხვირი რომ არ იდგეს შუაში, თვალეფი ერთმანეთს წამო-
ადგებდნენო.“
ჩხვინდი ვარდასგნი, თოლეფი ართიანს ოკკუნდესია.
„ცხვირი რომ არ იყოს, თვალეფი ერთმანეთს დაკამდნენო.“
თვალეფსშუა რომ ცხვირი არ იყოს, ერთმანეთს დასჩიჩ-
ქნიდნენო. (998)
- 1606 ჩხვინდით დიხას ნთხორუნსია.
„ცხვირით მიწას თხრისო.“
- 1607 ჩხვინდიშ იშო მუთუნს ვარწყენია.
„ცხვირის იქით ვერაფერს ხედავსო.“
- 1608 ჩხირკი ღულას ვემნართინუნსია.
„ცხეკს მოღუნულს არ გადაატრიალებსო.“
- 1609 ჩხომი ღუდიშე ცორღუნია.
თევზი თავიდან აყროლდებაო. (985)
- 1610 ჩხომი კუდელით ვეკოფენია.
„თევზი კუდით არ დაიჭირებაო.“
თევზს ბოლოთი ვერ დაიჭერო. (990)
- 1611 ჩხომი ლანდღვე წყარს იკოფუნია.
„თევზი მღვრიე წყალში დაიჭირებაო.“
ჩხომს ღუდიშე (ლაყუჩით) კოფუნანია.

- „თევზს თავით (ლაყუჩით) იჭერენო.“
მღვრიე წყალში თევზი ადვილად დაიჭირებაო. (1596)
- 1612 ჩხომი კოფილი ვარდუ ღო ჯიმუს კაკუნდესია.
„თევზი დაჭერილი არ იყო და მარილს ნაყავდნენო.“
ზეცას წერო მიფრინავდა, ძირსა თლიდნენ შამფურებსა.
(913)
- 1613 ჩხომს მუდგა ღოლუენი, იშენ ვერგე უწყარეთე.
„თევზს რაც უნდა უყო, უწყლოდ მაინც არ ვარგა.“
ჩიტი ოქროს გალიაში რომ ჩასვა, მაინც ტყვეაო. (2543)
- 1614 ჩხომქ თქუა: ნჷურუა ძალამი მიჩქულუა, მარა ანკეციქ
სუა მეფსოფუა.
„თევზმა თქვაო: „ცურვა კარგი ვიცოდი, მაგრამ ანკესმა
ფრთები წამაცალაო.“
- 1615 ჩხომქ თქუა: — ორაგადალი (ორაგადე) ბრელი მილუ,
მარა პიჯი წყარით მაფუნია ეფშა.
თევზმა თქვა: სათქმელი ბევრი მაქვს, მაგრამ პირი წყლითა
მაქვს საესეო. (989)
- 1616 ჩხომს წყარს აფასენდესია.
„თევზს წყალში აფასებდნენო.“
ზღვაში თევზი ვის დაუფასებიაო. (986)
- 1617 ჩხოროშა დონათენი, ხოლო (იშენ) მუთუნი ვახვარუნია.
„ცხრაჯერ რომ მონათლო, მაინც არაფერი შველისო.“
ცხრაჯერ მონათლულია. (4704)
- 1618 ჩხოუ (ხოჯი) ჯიმუში ოჩამუშა ცხვენშა ეშმაყუნდესია.
„ძროხა (ხარი) მარილის საქმელად სხვენზე აჰყავდათო.“
ხარი დასაკლავად დანასთან მიჰყავდათო. (2887)
- 1619 ჩხოუს ნგა ქიმულესგნი — ხოჯი ვორექია, ულუ ქიმუ-
ლესგნი — ჩხოუ ვორექია, თქუა.
„ძროხას ნიგა რომ მიუტანეს — ხარი ვარო, უღელი რომ
მიუტანეს — ძროხა ვარო, თქვაო.“
ძროხას საწველი მიუტანეს — ხარი ვარო, უღელი მიუტა-
ნეს — ძროხა ვარო. (2752)
- 1620 ჩხოუს ქათ ოკირანანია ღო კოჩის ნინათია.
„ძროხას რქით აბამენო და კაცს ენითაო.“
ხარს რქით დაბამენო, დედაკაცს — ენითაო. (2893)

- 1621 ჩხოლექ (ხოჯქ) თქუა: ოკირუ ქომიშია დო ონჯირუს მა ქიფშინქია.
ძროხამ თქვაო: დასაბმელი მიშოვე, დასაწოლს მე ვიშოვიო.
(2751)
- 1622 ჩხოლექ ვახუნ — ვახუა; გეხუნ, გინქ ვაწუა.
„ძროხამ რომ არ გააჩინა — არ გააჩინა, რომ გააჩინა, ხბომ არ მოწოვაო.“
- 1623 ჩხოლექ იკვალ, იკვალ დო უკული კუჩხი მიოგ ნეგას დო, ნამუ გეკვალესგნი, არძა ქედაბუ.
„ძროხამ მოიწველა, მოიწველა, მერე ფეხი მიარტყა ნიგას და, რაც მოწველეს, ყველა დააქცია.“
ფურმა იწველა, იწველა, ბოლოს ჰკრა წიხლი და დააქციაო. (2209)
- 1624 ჩხუმ ციღირი მოკოდუ დო ხოს ქიმვაბია.
„ძროხის ყიდვა მინდოდა და ხარს მივებოო.“

3

- 1625 ცა ქუდი აფუნ დო ღიხა — ჩაფულა.
ცა ქულად არ მიაჩნია, დედამიწა — ქალამნად. (4676)
- 1626 ცა ჰყვენდუა დო ღიხა ვოუმარდედუა.
„ცა წვიმდაო და მიწა არ უმადლოდაო.“
- 1627 ცადა ბედიში გვერდი რენია.
ცადა ბედის მონახევრეაო. (2583)
- 1628 ცალი კუჩხი საფულეს უღუნია.
ცალი ფეხი სამარეში უღვას. (4679)
- 1629 ცას ვანკ დო ღიხას ომონკენია.
„ცას ვერ სწვდება და მიწას ამძიმებსო.“
არც ღვთისაა, არც კაცისაო. (4258)
- 1630 ცას ჩიტი მეფურინუნდუ დო თუდო წკირს თოლუნდესია.
ზეკას წერო მიფრინავდა, ძირსა თლიდნენ შამფურებსა.
(913)
- 1631 ცაქ რყინტუ დო ვარ ღიხაქ, ვეგებგია.
ცამ ჩაყლაპა თუ მიწამ, ვერა გაიგო-რა. (4683)

- 1632 ცაშა კიბე ვემიდგენია, ზღვაშა ხინჯი ვაგიდვენია დო შალვარი ეშე ვამინწყენია.
 „ცაზე კიბე არ მიიდგმებო, ზღვაზე ხიდი არ გაიდებო დო შარვალი ზევით არ აიხდებო.“
 ცაშა ტკვა ვემიდგე, ეშე კურთა ვემინწყენია.
 „ცას კიბეს ვერ მიადგამ, ზევით კვართს ვერ აიხლიო.“
- 1633 ცაშა მართალი რენია.
 ცამდე მართალია. (4682)
- 1634 ცაშა ტოტი ვამგასვინენია.
 „ცას ხელს ვერ მოუსვამო.“
- 1635 ცაშე მურიცხი გეგმიჭანუა.
 „ციდან ვარსკვლავი მოიხმოო.“
- 1636 ცაცი-ცაცით დედებიქ დეუხენუა.
 „ცაცი-ცაცით დედაბერი დაორსულდაო.“
 პწყენა-პწყენაში დედაბერი დაორსულდაო. (1776)
- 1637 ციხე დინახალეშე გოტორხუნია.
 ციხე შიგნიდან გატყდებო. (2605)
- 1638 ციხეში კარი იშო ფართო რენია დო აშო-ინწრო.
 „ციხის კარი იქით ფართო არისო დო აქეთ — ვიწრო.“
- 1639 ცოდა დო მარდი კუჩხელო გილუურსია.
 „ცოდვა დო მადლი დალოცვილები დადიანო.“
- 1640 ცოდა დო მარდი კუჩხით (ურემით) გილუურსია, კუნტა კუჩხეფი ჩანა დო თიშენი იგვიანუნანანია.
 „ცოდვა დო მადლი ფეხით (ურმით) დადიან, მოკლე ფეხები აქეთ დო იმიტომ იგვიანებენო.“
- 1641 ცოდა კოჩის ვადარინუნანია (ვამასვანჯუნანია).
 ცოდვა კაცს არ დააყენებსო. (4134)
- 1642 ცოდა მინს წოხოლე ქეწაყუნუ, მინს უკახალე ქეკაყუნუნია დო მინს ხოლო — მოთაშახია.
 „ცოდვა ზოგს წინ წაუძღვება, ზოგს უკან მიჰყვება დო ზოგს კიდევ — შვილიშვილამდეო.“
 ცოდვა ზოგს წინ მიეწევა, ზოგს უკანაო, ზოგს შვილიშვილამდეო. (4134)
- 1643 ცოდა უნებელი, მარდი ურგებელი ვარენია.
 „ცოდვა უენებელი, მადლი ურგებელი არ არისო.“

- 1644 ცოლამ კითხირი — კვერცხიმ ციდირი, გოგტირხასგნ — გვალო გიდინგ.
 „ცოდვის კითხვა-კვერცხის ყიდვა, რომ გაგიტყდეს — მთლად გეკარგვის.“
- 1645 ცქვაფა ნოლიმუერც ოკონია.
 „ქება (ტრაბახი) ბრძოლის შემდეგ უნდაო.“
- 1646 ცხენი გვარზე ირულენია.
 კვიცი გვარზე ხტისო. (1247)
- 1647 ცხენი დოლურუნ, უკულ ვაკო ჭკადუა.
 „ცხენი რომ მოკვდება, მერე არ უნდა დაქვდება.“
- 1648 ცხენით მალუ კოს კუჩხით მალუ ალამარქაფუდუა.
 „ცხენით მიმავალ კაცს ფეხით მიმავალი ეტოლებოდაო (მისდევაო).“
 ცხენამ კოჩისი უცხენე კოჩი ეკაძიცანდუა.
 „ცხენიან კაცს უცხენო კაცი ზურგს უკან დასცინოდაო.“
 ქვეითი ცხენოსანს დასცინოდაო. (2271)
- 1649 ცხენიმა მის ვეგუხუნუნი, ვართი გიმანთხაფენია.
 „ცხენზე ვინც არ შემჯდარა, არ ჩამოვარდნილაო.“
 ცხენზე ვინც შეჯდება, ის გადმოვარდებაო. (2637)
- 1650 ცხენიმა მუთუნქ ვალოლუა (ვამარიებუა) დო ონანგერს ტახუნდუა.
 ცხენს ვერაფერი დააკლო, უნაგირი დაამტვრიაო. (2643)
- 1651 ცხენიში მახინჯი დო ლიშიში მახინჯი — ჟირიხოლო მახინჯი რენია.
 „ცხენის ქურდი და ნემსის ქურდი — ორივე ქურდი არისო.“
 აქლემის ქურდი და ნემსის ქურდი ორივე ქურდიაო. (154)
- 1652 ცხენს მუში კუჩხი ოდინუანსია.
 „ცხენს თავისივე ფეხები ლუპავსო.“
 ცხენს თავისი ფეხები იპარავსო. (2445)
- 1653 ცხენქ სიმიנד ჭკომ ცვანასგნ, ინა ვაბწყინებ, კინმოსაქვარუნ თინა ვარავა.
 „ცხენმა სიმიინდი რომ ჭამა ყანაში, ის არ მწყენია, უკან რომ მომასაქმა ის თორემო.“

- 1654 ძალა ეკობონს ხონენსია.
ძალა აღმართს ხნავსო. (2669)
- 1655 ძალამი წადილო ვართხუასგ-და, ეში კოს მუთუნს ნემ
ოთხინქია.
„თუ ძალიან მოწადინებულად არ გთხოვოს, ისე კაცს ნუ-
რაფერს ათხოვებო.“
- 1656 ძალით გეხუნაფილ მოქვას წიწილა ვეიშაყუნინენია.
ძალად დასმული კრუხი წიწილას ვერ გამოჩეკსო. (2673)
- 1657 ძალო აშო მიდელინე დო მიოჩამალო ვემიჩე.
„ძალით აქეთ შეიძლება წაართვა და მისაცემად (კი) ვერ
მისცემ.“
ძალად წართმევა გამიგონია, ძალად მიცემა კი — არაო.
(4160)
- 1658 ძაფიჯგუა გური მილუნია.
„ძაფივით გული მაქესო.“
- 1659 ძვალიმ მახვატალი ჯოლორი დუს ილორენსია.
„ძელის მხვრელი ძაღლი თავს იტყუებსო.“
კაუის მკამელი ქათამი თავს ილორებსო. (1141)
- 1660 ძვალც ძელქ ვადელიასენი, ეში ვაგუხტონუნანცია კოჩი.
„ძვალს რბილი რომ არ დაელიოს, ისე კაცი არ დაუწყებსო
ხვრას.“
- 1661 ძიგირიში წიმნარდიქ ძიგირს ქემწოლურუა.
„ეკალზე გაზრდილი ეკალზე მოკვდაო.“
წკირის წვერზე დაბადებულს წკირის წვერზე სიკვდილი
ურჩევნიაო. (2799)
- 1662 ძიგირს ტურა ვემკიხართუნია.
„ეკალში ტურა არ გაიხლართებაო.“
- 1663 ძიქვაში მათხუალს ოჩინეს — კინკის ვეგემიდოხოდავა.
„მარვლის მთხოვნელს დააბარეს — უკანა ნაკერზე (კონკ-
ზე) ნუ დააჯდებო.“

- 1664 დიკა გურიში წამალი (მალამა) რენია.
„სიცილი გულის წამალი (მალამო) არისო.“
- 1665 ძმარი ძმარი რღუა და წყარქ ქიმიადინგნი, შურო მე
იყიდუა.
„ძმარი ძმარი იყო და წყალიც რომ მიემატა, სულაც რა
იქნებოდაო.“
- 1666 ძღაბი მილარენი თი ყუდეს ოთხოლო კუთნთხუს ონტუ-
ნია.
„ქალიშვილი რომ ცხოვრობს იმ სახლში ოთხივე კუთხეს
ცეცხლი უკიდიაო.“
გაუთხოვარი ქალებით სავსე ოჯახს მგლებით სავსე ოჯახი
სჯობიაო. (3084)
- 1667 ძღაბი შხვაში ტუტა რენია.
„ქალიშვილი სხვისი ნაცარი არისო.“
ქალი სხვისი კერის ნაცარიაო. (3993)
- 1668 ძღაბი ძღაბიში მტერი რენია.
ქალიშვილი ქალიშვილის მტერიაო. (4002)
- 1669 ძღაბის გათხულაშა გური აფუნი, კარც მანგარო ორავ-
ვინუანცია.
„გოგოს გათხოვებაზე გული რომ შეექნება, კარს მაგრად
აჯახუნებსო.“
ქალს რომ მოუნდება, კერიას წაეკიდებაო. (3191)
- 1670 ძღაბიში ერჩქინას ღორონთი ვანოკათუენია.
ქალის გაჩენაში ღმერთი არ ურევიანო.. (3999)
- 1671 ძღარფუცხანქ (ძღარბიქურცამქ) თქუა: ართო (ხვალე)
ძვეირი ვაიჩქულათია.
„ზღარბმა თქვაო: სულ ეკალი არ გეგონოთო.“
- 1672 ძღუკას სამარე ძღოთ თინგნცია.
„კუზიანს სამარე ძღოთ ვასწორებსო.“
კუზიანს სამარე გაასწორებსო. (1270)

- 1673 წამიანშოთი (საწმოხონოთ) ოკო ფიქრენდას კოჩია.
„მომავლისათვის უნდა ფიქრობდეს კაციო.“

- 1674 წანეფი ვამორჩინუნა, მორჩინუნა ცხოვრება.
„წლები არ გვაბერებს, გვაბერებს ცხოვრება.“
- 1675 წარს კამბეშიში ტყეები მიკოჭაბუნია.
„წარბზე კამეჩის ტყავი აკრავსო.“
- 1676 წვირეს უჩხირკედა, ირო ახაშო ანთხუნია შური.
„ნაგავი თუ ქექე (ნაგავს თუ უჩხიკინე), სუნს ყოველთვის ხელახლა გაუშვებსო.“
- 1677 წიარიშ ნაშულიდა ყურდგელი მეძებარქ ოქოფუა.
„მწვერისაგან დალილი კურდღელი მეძებარმა დაიჭირაო.“
- 1678 წისქვილიში სქიბუცალო ირთუნია.
წისქვილის ქვასავით ტრიალებსო.“
ციბრუტივით ტრიალებს. (4693)
- 1679 წისქვილიში ღორეს წყარს მეუშქვანქენი, სქიბუს ოკო-
ეხვეწე, ვაგაჩენდასგნი.
„წისქვილის ღარში წყალს რომ მიუშვებ, დოლაბს უნდა ეხ-
ვეწო, არ გაჩერდეს.“
წისქვილს წყარი მეუშქვიდა, ბარბალი ხვეწებათ ვაგაჩემი-
ნენია.
„წისქვილს წყალი თუ მიუგდე, ბორბალს ხვეწნით ვერ გაა-
ჩერებო.“
- 1680 წიფური ვართი ბარო ირგუ დო ვართი ტაროვა.
„წიფელი არც ბარად ვარგა და არც ტარადო.“
- 1681 წიწილენს დამორჩილს ედარკენანია.
„წიწილებს შემოდგომაზე დათვლიანო.“
ბოლო გამოაჩენს საქმესაო. (307)
- 1682 წკირიშ წიმნაბაღუქ წკირს ოკო ქიმწოლურასია.
წკირიში წმნაბადის წკირიში წგმოლურა უსხუნუნია.
წკირის წვერზე დაბადებულს წკირის წვერზე სიკვდილი
ურჩევნიაო. (2799)
- 1683 წკონდა წყარი სახეს გოძირანსია.
„ანკარა (წმინდა) წყალი სახეს გაჩვენებსო.“
- 1684 წკუნწკი კოჩი დღას ვეგვანუნია.
„ძუნწი კაცი არასოდეს გასუქდებაო.“

- 1685 წმინდა გიორგიმ ოხვამერს (საქონელს; შხურს) ნგერი ფარჩა-ფარჩათ არიგენდუა (ირზენდუა).
„წმინდა გიორგის სალოცავს (საქონელს; ცხვარს) მგელი გულუხვად არიგებდაო (იძლეოდაო).“
- 1686 წონა ვაილუნდა, სასწორს მუშენ გედირთქია.
„წონა თუ არა გაქვს, სასწორზე რალად დგებიო.“
- 1687 წონებელა კოჩი წონება-წონებათი დირჩინუნია.
„წუნია კაცი წუნება-წუნებით დაბერდებაო.“
წუნია კაცი და ქალი წუნობაში გამოლამდებაანო. (4187)
წონებელას — ვართი გვერდია.
„წონებელას — არც ნახევარიო.“
წონებელაშ თიას ოკორდენია.
წუნიას წილს (ლუკმას) აკლდებაო.“
წონებელას მურკესია.
წუნიას აკლდებოდესო (2807)
- 1688 წოხოლე მიოღვარუნი თი ჩხოუ ბოლოს ჭვალესია.
„პირველად („უწინ“) რომ დაიბღავლა, ის ძროხა ბოლოს მოწველესო.“
- 1689 წოხლეიანი ბედი დო უკულიანი — გვერდი.
„წინანდელი ბედი და მერმინდელი — ნახევარი.“
- 1690 წურბელა ცალო ვამგაშორინენია.
„წურბელასავით ვერ მოიშორებო.“
- 1691 წყარიშა გელაიხუნანს, წყარს ვარჩანსენი თეში აშო გე-
კოიხუნანსია.
„წყალზე ჩაგიყვანს, წყალს არ დაგალევინებს ისე აქეთ ამოგიყვანსო.“
კაცს ყურზე ხელს წააღლებს, წყალზე წაიყვანს, არ დააღე-
ვინებს და ამოიყვანს. (4418)
- 1692 წყარიში კაკუაჯგურა რენია.
„წყლის ნაყვის მსგავსი არისო.“
წყალი ნაყე, ნაყე, ისევ წყალი იქნებაო. (2810)
- 1693 წყარიში მამქვიდუუ ჩხვერკის ოპოტინუდუა.
„წყალში მახრჩვალე ხმელ ტოტს ეპოტინებოდაო.“
წყალწაღებული ხავსს ეჭიდებოდაო. (2826)

- 1694 წყარიში მელე გეედე დო წყარიშ სოღე გეგოსქიდგნია.
„წყალგალმა შეედავე და გამოლმა შევრჩებაო.“
გალმა გეედავე, გამოლმა დავრჩებაო. (391)
- 1695 წყარიშ მოლაღირს (მენალელს) წყარი მიდეღანსია.
„წყლის მოტანილს წყალი წაიღებსო.“
ქარის მოტანილს ქარი წაიღებსო. (2247)
- 1696 წყარიშ ნაშქვიდასია წყარს გინუმოლუანდესია (დიკმა-
ბუნდესია, არზენდესია).
„წყალში დამხრჩვალს წყალს აკურებდნენო. (ასხამდნენო,
აძლევენენო).“
- 1697 წყარიში შქვიდელს ეკი გორუნდესია.
„წყალში დამხრჩვალს აღმა ეძებდნენო.“
- 1698 წყარს გეძუდას, ქოღირუნია.
„წყალს მიჰქონდეს (იღოს) ღირსი არისო.“
- 1699 წყარს გიშელ დო დაჩხირს ქიმშანთხუა.
„წყალს გადაურჩა (გამოვიდა) და ცეცხლში ჩავარდაო.“
ვაის გავეყარე, უის შევეყარე. (756)
- 1700 წყარს ვაუთამამა, ჟა ვაუღუ, ხე მეთხე.
„წყალს ნუ ვაუთამამდები, ტოტი არა აქვს, ხელი რომ მო-
ჰკიდო.“
წყალში მოსიარულეს ცალი ფეხი სამარეში უდგასო. (2824)
- 1701 წყარსინდის ქუა ქაჟათია; ქუმოხვადგ-და, ჯგირია დო
ვარდა, ქუა ქუას მიადინუნია.
„წყლის ჩიტს (იხვს) ქვა ესროლეო; თუ მოხვდა, კარგი და
თუ არა, ქვა ქუას მიემატებაო.“
- 1702 წყირს აქლემს გეიოხაფუანსია.
„რწყილს აქლემს მოაგებინებსო.“
რწყილს დააწვენს და აქლემს აშობინებს. (4528)
- 1703 წყირს კამბემო მგგოძირუნსია.
რწყილს კამეჩად მოგაჩვენებს. (4529)
- 1704 წყირს კუჩხის ვევედგენსია.
რწყილს ფეხს არ ადგამს. (4531)
- 1705 წყირს ტყაბარანსია.
„რწყილს ატყავებსო.“
რწყილს ტყავს გახდის, რუმბად იხმარს. (4530)

- 1706 ქაბუს ქაბუ გიოჭაბესია.
 „წებოს წებო დააწებესო.“
- 1707 ქაკიში კვარტი კვიცის ვაწყუნენია.
 „ქაკის წიხლი კვიცს არ ეტკინებაო.“
 ძროხის ფეხი ხბოს არ მოკლავსო. (2755)
- 1708 ქვალა ვაულუნი, ის სამგარიო ვაუტიბუნია.
 „წველა ვისაც არა აქვს, სალოცავი არ წყალობსო (არ
 უთბებაო).“
- 1709 ქვილი დო უქუ ვეიშგაგორენია (ვეჩინენქია).
 „შემწვარსა და შეუმწვარს ვერ გამოარჩევო.“
- 1710 ქვილს დულა ქიგიობუა.
 დამწვარს მდულარე დაასხაო. (4320)
- 1711 ქვიმაშა ხე ვაგაფორენია.
 „წვიმას ხელს ვერ მიაფარებო.“
- 1712 ქვიტე კვლარჩქენი ეფერი ვეჩიავა.
 „ქუტრუტანა რომ ჩანს, ისეთი არა თქვაო.“
- 1713 ქიაქ გვერს ქალაზიმუა დო გოხორცქუა.
 „ქია გველს დაეტოლა და გასკდაო.“
 ქიაქ, — გიბზინდუქ დო გვერი იპიქია, გიზინდგ დო გო-
 ხორცქუა.
 „ქიამ, — გავიწელები და გველი გავხდებო, გაიწელა და გა-
 სკდაო.“
 ქიაქ იზინდგ, იზინდგ დო შქას გოხორცქუა.
 „ქია გაიწელა, გაიწელა და შუაზე გაწყდაო.“
 ქიაყელა გველს წაეზმანა, გაიწია და გაწყდაო. (2844)
- 1714 ქითა კვერცხი ხოლო ვარექია.
 „წითელი კვერცხი ხომ არა ხარო.“
 წითელი კოჭი ხომ არა ხარ? (4714)
- 1715 ქილაიაშ ხოჯი ეკოხონს ხონუნსია.
 „ქილაიას ხარი აღმართში ხნავსო.“
- 1716 ქინჭა ირო წიწილა ნოყოფუნენია.
 „ქინჭრაქა თურმე ყოველთვის წიწილა იქნებაო.“

- 1717 კინკას მუში ნაწკინტილა უკვენდუა.
 „კინკრაქას თავისი მოსკინტლული უკვირდაო.“
 კინკას მუში წკინტილი დიდო აძირედუა.
 „კინკრაქას თავისი სკინტილი დიდად ეჩვენებოდაო.“
- 1718 კინკაქ თქუთუა: ასა-გასა მომიკითხი დო ქვაბი (ჩქიმი
 ოხაშალი კარდილა) თეში მუკომიბუნევა.
 კინკრაქამ თქვაო: ტანი გამისინჯეთ და ჩემი მოსახარში
 კარდალი ისე დაჰკიდეთო. (2851)
- 1719 კინკაქ ლორლონჯიმ კვერცხი ქოძირუა დო, — თეს
 ფსქუნქია, დო გონორცქუა.
 „კინკრაქამ ბატის კვერცხი ნახა და, — ეს უნდა დავდოო,
 და გასკდა.“
 ხარის ზმანებაში ბაყაყი გახეთქილაო. (2844)
- 1720 ჭირი დო ლხინი ართო ცხოვრენა.
 „ჭირი და ლხინი ერთად ცხოვრობენო.“
 ჭირი ლხინის მოზიარეაო. (2854)
- 1721 ჭირი უმართოსია.
 ჭირი უსამართლოსო.“
- 1722 ჭირი ქრთამით ოკო ჩერცხინუე.
 „ჭირი ქრთამით უნდა მოიშორო.“
- 1723 ჭირიმ შუმილქ დო ღვინიმ შუმილქ ართიან გაკოცვილეს.
 „ჭირით დამთვრალმა და ღვინით დამთვრალმა ერთმანეთი
 დახოცეს.“
- 1724 ჭირს გარზება ოკონია.
 ჭირს გაძლება უნდაო. (4196)
- 1725 ჭიფე შარას კუჩხით იდი, ფართო შარას — ურემით.
 „ვიწრო გზაზე ფეხით იარე, ფართო გზაზე (კი) — ურემით.“
- 1726 ჭიქე ვორდინი — დიდგმა მოშქურუდუ, დიდო გინი
 რთინი — ჭიქეშავა.
 „პატარა ვიყავი, — დიდისა მეშინოდა, დიდი გავხდი, —
 პატარისაო.“
 პატარა ვიყავ — დიდისა მეშინოდაო, დიდი გავხდი და პა-
 ტარასი მეშინიაო. (1736)
- 1727 ჭიქე თქვი დო ბრელ გეგონე.
 „ცოტა ილაპარაკე და ბევრი მოისმინე.“

- 1728 ჭიჭე ძღვენი, სო მეურქია დო დიდიში ეშალალუშავა.
 „პატარა ძღვენო, სად მიდიხარო და დიდის ამოსაღებადო.“
 პაწა ძღვენო, სად მიხვალო? — საიდანაც დიდს მოველიო.
 (1755)
- 1729 ჭიჭექ ვერდუდა, დიდიქ სოურე (სოვრე) მორთასია.
 „პატარა თუ არ გაიზარდა, დიდი საიდან მოვიდესო.“
 ჭიჭექ ვედებადასენი, დიდი სოლე იყინია.
 „პატარა რომ არ დაიბადოს, დიდი საიდან იქნებაო.“
 თუ პატარა არ გაიზარდა, დიდი საიდან იქნებაო. (3524)
- 1730 ჭკადუს ხამუ ვეგლაბულუა.
 „მჭედელს დანა არ ეკიდაო.“
 ჭკადუს არგუნი ვაულუდუ, მეწულეს — ჩაფლავა.
 „მჭედელს ნაჯახი არ ჰქონდა, მეწულეს — ქალამანიო.“
 ხუროს ცუდეშა კარი ვეგლუბულუა.
 „ხუროს (თავის) სახლში კარი არ ეკიდაო.“
 მჭედელს დანა არა ჰქონდა, ხარაზს — ჩუსტებიო. (1627)
- 1731 ჭკვერ კოს ტაროზის ხოლო ნაბადი ეკაფინენია.
 „ჭკვიან კაცს დარშიაც ნაბადი მოგდებული (თან) აქვსო.“
 ჭკვერი კოჩიში ნარაგადგ რენია: შარაშა გინილე, ნაბადი
 კუჩხით ოსარგალევა.
 „ჭკვიანი კაცის ნათქვამი არისო: გზას რომ დაადგე, ნაბადი
 ფეხით ათრიეო.“
 დარში ნაბადს ნუ დაადგებ, ავდარში — ქალამანსაო. (545)
- 1732 ჭკვერი კოჩი ბრელს ითმინენსია.
 „ჭკვიანი კაცი ბევრს ითმენსო.“
 დიდი მოთმენა დიდმა მცოდნემ იცისო. (3384)
- 1733 ჭკვერი კოჩიში ნარაგადგ პინტიშა (პლატოკიშა) მიოკი-
 რალი რენია.
 „ჭკვიანი კაცის ნათქვამი ჩვარში (ცხვირსახოცში) გასახვევი
 არისო.“
- 1734 ჭკვერ ოსურქ ქოთ ქოქიმინგ, ვართ მითინს ორჩქინგ;
 ხანგაქ ვართ ქიმინგ დო ქიანას ქიშღოტყვინუ.
 „ჭკვიანმა ქალმა კიდევ გააკეთა, არც არავის გააგებინა;
 უჭკუომ არც გააკეთა და ჭვეყანას კი შეატყობინა.“
 კარგმა ქალმა არცა ქნა და არც თქვაო. (1172)

- 1735 ჭკვერი ღვინს შუნდასგნი, ცურუქ ესა უჯინასია.
 „ჭკვიანი ღვინოს (რომ) სვამდეს, უჭკუომ (ვაზის) ტოტს უყუროსო.“
- 1736 ჭკვერი ჩიტიქ ჟირხოლო კუჩხით მიაბუ ძუსია.
 „ჭკვიანი ჩიტი ორივე ფეხით გაება მახეშიო (ძუსიო).“
 ჭკვერი ჩიტი ჟირხოლო კუჩხით მიკიბუნუნია.
 „ჭკვიანი ჩიტი ორივე ფეხით ჩამოეკიდებაო („დაებმებაო“).“
 ჭკვიანი ჩიტი ორივე ფეხით გაებმებაო. (2203)
- 1737 ჭკიდი ართიშა გორტიხუნი, უკული ართიანს ვემკაჭაბუ.
 „მქადი,“ რაკი ერთხელ გატყდება, აღარ გამთელდება (ერ-
 თმანეთს არ მიეწებება).“
 გატეხილი მქადი აღარ გამთელდებაო. (3883)
- 1738 ჭკიჭკიტიაში ღონე, ვირიში ჭკუა დო ჯოღორიში ცოროფა
 მერჩამულდასია.
 „ჭიანჭველას ღონე, ვირის ჭკუა და ძაღლის სიყვარული
 მოგცემოდესო.“
- 1739 ჭკოლა ოსური დო ჭკოლა ჯოღორი ოჯახიშ მაძრახებელი
 რენია.
 „გაძვალტყავებული ქალი და ძაღლი ოჯახის მაძრახებელი
 არისო.“
- 1740 ჭკომუას ოჯვილარ კოცთი ქაცალენანია.
 „ჭამას მოსაკლავ კაცსაც აცლიანო.“
 ჭამის დროს ძაღლიც არ გაილახებაო. (4190)
- 1741 ჭკუა, ბრელ კოჩის, მუჭო მიხვარასგნი, ვაუჩქენია.
 „ჭკუა, ბევრმა კაცმა, როგორ მოიხმაროს, არ იცისო.“
 ჭკუა ბევრს აქვს, მაგრამ მოხმარება ცოტამ იცისო. (4199)
- 1742 ჭკუას არიგენდესგნი, ის ვემუჭიშუაფუნია.
 „ჭკუას რომ არიგებდნენ, იმას ვერ მიუსწრიანო.“
 ჭკუას რომ არიგებდნენ, არ დასწრებიაო. (4206)
- 1743 ჭოროფას გულია, გოლოფას — გახვევა.
 „წვიმიან ამინდებში მცენარეს მიწა გამოუთხელე, გვალვის
 დროს — შემოახვიე.“
- 1744 ჭოფილი კურდგელი მა ჭოპუნდასია დო მირულენი —
 სია.
 „დაქერილი კურდგელი მე მყავდეს, გაქცეული — შენო.“

- 1745 ქუბურქ მუში ქაცუ ქობირუანი, დიდუ, სო მიშნოფხეკია, თქუა.
 „წაბლმა თავისი ქაცი რომ დაინახა, დიდუ, სად („რაში“) ვიჯექი თურმეო, თქვაო.“
 ქუბურქ ბუზუმე (ქუქუს) გიშელუა დო, — ფუ, სო (მუს) მიშნოფხეკია?!
 ქუბურქ ქუსის გაიშალუა დო თქუა: ფუჰ, თეს მიშუოხედი-
 აო.
 „წაბლი ქაციდან გამოვარდა და თქვაო: ფუი, ამაში ვიჯე-
 ქიო!.“
 ნუთუ ასეთ ცუდ ბუდეში ვიყავ ასეთი კარგიო — უთქვამს
 წაბლს. (3155)
- 1746 ქუკეფი ირო წისქვილც რენა, მარა სქებიმ კაკუაქ ვადა-
 გურესგ.
 „თაგვები ყოველთვის წისქვილში არიან, მაგრამ წისქვილის
 ქვის გამოკვეთა ვერ ისწავლეს.“
 თაგვი სულ წისქვილშია, მაგრამ ქვის მოკოდვა არ იცისო.
 (939)
- 1747 ქუკი წისქვილს (ხულას; მალაზას, ბალუს) შქირენით ვა-
 ლურუნია.
 თაგვი ბუჯერში შიმშილით არ მოკვდებაო. (936)
- 1748 ქუკი ხვამურას ვენტირედუა დო კუდელშა კოტუნს მი-
 კმიკირანდუა.
 „თაგვი ხვიმირაში ვერ ეტეოდაო და კუდზე ქოთნებს იბამ-
 დაო.“
 ქუკი ხვიმირას ვენტირედუა დო ტუტლა (ჭურა) ქეკიბუნუა.
 „თაგვი ხვიმირაში ვერ ეტეოდაო და ჭურა (აყირო) მოიკი-
 დაო.“
 თაგვი ხვრელში თვითონ ვერ ეტეოდა და გოგრის ჩატანა
 მოინდომაო. (938)
- 1749 ქუკის ღურა აფუდუა კატუში ლაყაფი.
 „თაგვისთვის სიკვდილი იყოო კატის თამაში.“
 ქუკის ღურა აფუდუა დო კატუს — ლაყაფი.
 „თაგვისთვის სიკვდილი იყოო და კატისთვის — თამაში.“
 კატა თავს ირთობდა და თაგვი კვდებოდაო. (1187)
- 1750 ქუკიქ ნთხორგ, ნთხორგ დო კატუ გეითონთხორუა.
 თაგვმა თხარა, თხარა და კატა გამოთხარაო. (944)

- 1751 ქუმენერ ქოთომიშა ამდლარ კვერცხი მისხუნუნია.
დღევანდელი კვერცხი მიჩვენია ხვალინდელ ქათამსო.
(627)
- 1752 ქურა ირო წყარს ვეელანსია.
კოკა მუდამ წყალს არ მოიტანსო. (1259)
- 1753 ქუჭელეს ქუჭელე ელაფალუნს დო კაკილარს — კაკი-
ლარია.
„ქინჭრის ძირზე ქინჭარი აღმოცენდება და ეკლის ძირზე —
ეკალიო.“
ქინჭრის ძირზე ქანჭარი ამოვაო. (632)
- 1754 ქყალაქ თქუა: მართალი შარა მოძირი, ვარა სი დგარ-
თუქია.
წყევლამ თქვა: სწორი გზა მიჩვენე, თორემ უკანვე დაგიბ-
რუნდებიო. (2829)
- 1755 ქყალაქ თქუა: სქანით ვარჩქინუდასია დო შხვაშა ვადა-
ჯერებუდასია.
„წყევლამ თქვაო: შენით არ გცოდნოდესო და სხვისა არ
დაგეჯერებინოსო.“
- 1756 ქყონქ თქუა: ოში წანას ცხვენს ქგმვოძუდია დო დახე
დოფხუმაფექია.
„მუხამ თქვა: ასი წელი სხვენზე ვიყავ დადებული და კინა-
ლამ გავხმარვარო.“
- 1757 ქყორქ ართიშა გილადოხოდუა ჯაში ნოყელას (ყას) დო
თიქ ხოლო გეგლუტორხუა.
ერთხელ შეჯდა მწყერი ხეზე და მაშინაც ტოტი მოუტყდაო.
(723)
- 1758 ქყორცალო გუტუ შურია.
„მწყერივით განუტევა სულიო.“

ბ

- 1759 ხათეცის მუში წესიქ მიახუნუა.
„პატარძალს თავისი წესი თან მიჰყვაო.“
მელა სადაც წავა, კუდიც იქ გაჰყვებაო. (1426)

- 1760 ხალა ქეშეგილებუდა, რდულათ შეგილებუდას.
„შობა (დაბადება) თუ შეგიძლია, გაზრდაც უნდა შესძლო-
ვო.“
- 1761 ხალხიქ მითი ოგვანუნი, ბოლოს არძა ონგარუა.
„ხალმა ვინც გაასუქა, ბოლოს ყველა აატირაო.“
- 1762 ხამი კოჩი წყუშათ ვემიაგუნია.
„ხამი კაცი ქასაც ვერ მიაგნებსო.“
- 1763 ხამის მიკაცუნუანცენი, თეჟი არგუნც მუკონწყუნცია.
„დანას სადაც მიარჭობს იქ ნაჯახს ჩამოხსნისო.“
ეგ ისეთია, სადაც ნემსს შესდებს, სახნისს გამოიღებსო.
(4488)
- 1764 ხამუ პიც ვაუნჯანსია.
დანა პირს არ უხსნის. (4321)
- 1765 ხანგა ჯოლორც ევალამ ქობალიშა მენდი ულუნია.
„გიე ძალღს ყველიანი პურის იმედი აქვსო.“
- 1766 ხანგას მიაცუნი, ჭკვერც დააცუნია.
გიეს აპყე და ჭკვიანს დაპყეო. (446)
- 1767 ხანგას ოგურუანდესია დო ჭკვერქ ქედიგურუა.
ბრიყვს (გიეს) ასწავლიდნენ და ჭკვიანმა ისწავლაო.“
ბრიყვის პურს ჭკვიანი ჭამსო. (321)
- 1768 ხანდახან (კარკალეშა) ოსურს ხოლო ქულუჯერე ოკონია.
„ხანდახან ქალსაც უნდა დაუჯერო.“
- 1769 ხანდახან (კარკალეშა) წყარი ხოლო ისვანჯუნია.
„ხანდახან წყალიც ისვენებსო.“
ერთი პირი ძილი წყალსაც მოუვაო. (683)
- 1770 ხანდახან ჭკუას ბალანას ხოლო ქელაკითხანანია.
„ხანდახან ჭკუას ბავშვს დაეკითხებიანო.“
- 1771 ხანი გულირი ძღაბი ქულაჯგურა რენია.
„ხანგადასული გოგო კოჭლის მსგავსიაო.“
- 1772 ხანჭკოლაშე ხოლო გიშურსია მუთუნი.
„ხანჭკოლიდანაც გამოვა რამეო.“
- 1773 ხარაზი ხაბაზობას დიჟყანცენი, თიწყკმა დინგნია.
„ხარაზი ხაბაზობას რომ დაიწყებს, მაშინ დაიღუპებაო.“

- 1774 ხარბი კოც მუთუნი ვარძლანცია.
 „ხარბ კაცს არაფერი გააძლობსო.“
 ხარბი კოჩიში თოლი ვერძლუნია.
 „ხარბი კაცის თვალი არ გაძღებო.“
 ხარბის თვალს შავი მიწის მეტი ვერა გააძლობს-რაო.
 (2884)
- 1775 ხარგელი დო ტკიბირამი ართო მეკუსანდესია.
 „დატვირთული და საცრიანი ერთად მიკრუსუნებდნენო.“
 გობის და საცრის მზიდავი ორივე ერთნაირად კვნესოდაო.
 (474)
- 1776 ხართას ვეუმონკუენი ეში, მუ ინოძუნი, მუ გიჩქუნია.
 „ხალთა თუ არ ასწიე, შიგ რა ძევს, რას გაიგებო.“
- 1777 ხატის ქიმიარჩქვანესია (ქიმიეთამამესია) დო ფიციში ცო-
 თამა ქულუჭყესია.
 „ხატს შეეჩვივნენ და ნაფოტის სროლა დაუწყესო.“
 გლეხი ხატს შეეჩვია და ნაფოტის სროლა დაუწყოო. (468)
- 1778 ხატიქ თქუა: დიდი კოჩიწკუმა ქაწმაფორითია დო ლა-
 რიბწკუმა გომწყითია.
 „ხატმა თქვა: მდიდარ კაცთან ჩამომეფარეთ და ლარიბთან
 — გამხსენითო.“
- 1779 ხატიში ღვინი ჯგირი ოშუმალი რენია, მოსანელელებლო
 — გლახავა.
 „ხატის ღვინო კარგი დასალევია, მოსანელეებლად კი —
 ცუდიო.“
 ხატიში ფარა გიმუანი ოქკომალი რენია, მარა კოლო მანე-
 ლებერი რენია.
 „ხატის ფული ტკბილი საკმელი არისო, მაგრამ მწარე მო-
 სანელეებელიაო.“
- 1780 ხაჯიქ თქუა: თირით ღუმორძლია დო ხაჯით ღუგორძლან-
 ქია.
 ცერცემა თქვაო: თოვლით გამაძღეო და ცერცვით გაგაძლო-
 ბო.“
 ქერმა თქვა: ლაფში ჩამფალ, ხვავში ჩავფლავო. (3194)
- 1781 ხე დო კუჩხიქ ეკმაკირუა.
 „ხელ-ფეხი შემეკრაო.“

- 1782 ხე დო ხე შქას ქეშმოდინუა.
„ხელსა და ხელს შუა გამიქრაო.“
- 1783 ხე დო ხეში ვილაყონაფილი რენია.
„ხელი-ხელ ნატარები არისო.“
- 1784 ხე რგილი მიღუ, მარა გური-ტიბუა.
„ხელი გრილი მაქვს, მაგრამ გული-თბილიო.“
- 1785 ხე ხეს ბონენსია დო ჟირხოლო პიჯისია.
ხელი ხელს ჰბანს, ორივე — პირსაო. (2904)
- 1786 ხეთური გორდი ხორგასე დო ხორგული გორდი ქალა-
დიდცე.
„ხეთური ბაყაყი ხორგაში და ხორგული ბაყაყი ქალადიდში.“
- 1787 ხემოჰკადილი რენია.
„ხელმოჰკედილი არისო.“
- 1788 ხელმწიფექ თქუ: ყურდელს ხოჯი დო ურემით ჰყოფუნ-
ქია.
„ხელმწიფემ თქვა: კურდელს ხარ-ურმით დავიქერო.“
მოცლილი კაცი კურდელს ურმითა სდევსო. (1538)
- 1789 ხელულა რენია.
„ხელმრუდე არისო.“
- 1790 ხეშე ნახაფულს ვეაწყოთინებაფუნქია.
„ხელიდან ნაფოტს ვერ გააგდებინებო.“
ფეტვი არ გაჰვარდება ხელიდან. (4589)
- 1791 ხეში კითეფსეთი ქიმიოხე უნჩაშ-უკულაშია.
„ხელის თითებსაც ემჩნევა უფროს-უმცროსობაო.“
უმცროს-უფროსობა ღვთის გაჩენილიაო. (3952)
- 1792 ხეშქაგურმა ქეშამიდოხოდუა.
„(შუა) ხელის გულში ჩამიჯდაო.“
- 1793 ხვალახე კოჩი ცოდა რენია.
„მარტოხელა კაცი ცოდა არისო.“
მარტოხელა კაცი ჭამაშიაც ბრალიაო. (1331)
- 1794 ხვალე მუშ დუღიმ მენდული ტერი ორდასია.
„მარტო თავის თავის მოიმედე მტერი იყოსო.“

- 1795 ხვამა ხვამარდით გილურცია.
„ლოცვა ხომალდით დადისო.“
- 1796 ხვამაში კეთებული დო ქყალაში ქყვადილი კოჩი დიო
მითინს ვაუძირუნია.
„ლოცვით აშენებული (გაკეთებული) და წყევლით დაქცეუ-
ლი კაცი ჭერ არავის უნახავსო.“
- 1797 ხვარა ქოპუას ვარა ქანდი ბალდათიშე (ელახშე) ქუმურ-
ცია.
„ქაჩალი ვიყო, თორემ ბუზი ბალდადიდან მოვაო.“
თავზე მუნი მჭირდეს, თორემ მწერი ბალდადიდგან მონახავ-
სო. (980)
- 1798 ხვარას ირკოჩი ხვარა უჩქულუა.
„ქაჩალს ყველა ქაჩალი ეგონაო.“
- 1799 ხვარას „ხვარა“ ვაუწია-და (ვადუძახი-და), აშო გიწორუ-
ანსია (ქედოგიძახენია).
„ქაჩალს „ქაჩალი“ თუ არ უთხარი (დაუძახე), აქეთ დაგას-
წრებსო (დაგიძახებსო).“
- 1800 ხვარაწკვმა „ტუტლა“ ვერაგადენია.
„ქაჩალთან კვახს ვერ ახსენებო.“
- 1801 ხვილირი წყარს შური ანთხუე.
„დაგუბებულ წყალს სუნი მიეცემაო.“
- 1802 ხვიმრას ხომ ვემთოხეჟია.
„ხვიმირაში ხომ არ ზიხარო.“
- 1803 ხოლოში პაპას შენდობა ვაულუნია.
შინაურ მღვდელს შენდობა არა აქვსო. (2492)
- 1804 ხოლოში ცვანა საზარალო რენია.
„ახლოს ყანა საზარალო არისო.“
- 1805 ხომლა ტარანშა ვალირუნია.
„ხმელ ტარანად არ ღირსო.“
- 1806 ხომლა ეს ქიგლადოხოდგქენი, გეგლატგრხ.
„ხმელ ტოტზე (რომ) ჩამოჯდები, ჩამოტყდებაო.“
- 1807 ხომლა ჯა ორდასენი ვარდო ვაფალაფუანს.
„ხმელი ხე რომ იყოს, ვარდად ააყვავებს.“

- 1808 ხონჩას ხორცი მუჟამს გეჟუნი, ხე თიწკემა ოკო გეუჭი-
რინუნენია.
„როცა ხონჩაზე ხორცი დევს, ხელიც მაშინ უნდა წაატანო-
ვო.“
ცარიელ ჯამში ხელს არავინ ჩაყოფსო. (2573)
- 1809 ხორა წუხენდუ: — ორცხონჯქ გეეძვირუა.
„ქაჩალი წუხდა: — სავარცხელი გაძვირდაო.“
ქაჩალი სავარცხლის გაძვირებას ჩიოდაო. (2253)
- 1810 ხორაქ დიო შურო ვერცხონ, უკულ გვალო გილეტყაბა-
რუა.
„ქაჩალმა ჯერ სულ არ დაივარცხნა, შემდეგ მთლად ჩამოი-
ტყავაო.“
ქაჩალმა თავი ჯერ არ მოიფხანა, მერე სულ მოიტყავაო.
(2251)
- 1811 ხორაქ ხორას ხორა დუძახუა.
ქაჩალმა სხვას დაუძახა: ჰაი, შე ქაჩალოო! (343)
- 1812 ხორგალქ უწუა სუმარს: მუჟამს მუმულ მილუდუნ, თიმ-
წკემა მუშენ ვამორთია.
„ხორგელმა უთხრა სტუმარს: მამალი რომ მქონდა (სადი-
ლად), რატომ მაშინ არ მოხვედიო.“
- 1813 ხორგას კოჩი გოლახეს დო ხეთას გურქ მურთუა.
„ხორგაში კაცი გოლახეს და ხეთაში გული მოუვიდაო.“
ერთი კაცი გორში გოლახეს და ცხინვალში გული მოუვი-
დაო. (404)
- 1814 ხორგულ კოჩქ პირველ ბალანა ოსურს დანათაფუა, —
მეტის მიცორდას იყინია.
„ხორგელმა კაცმა პირველი ბავშვი ქალს მონათველინა, —
მეტად მეყვარებაო.“
- 1815 ხორცი ძვალამო გემიჩამუნია.
„ხორცი ძელიანად იყიდებაო.“
- 1816 ხორციქ ხორც ჭკომ დო ხორხოტაქ ვაყინტუა.
„ხორცმა ხორცი ჭამა და ხახამ არ გადაყლაპაო.“
ძმამ ძმის ხორცი ლოღნა და ყიამ არ გადაიტანაო. (2746)
- 1817 ხორხოტა ინწრო დო ქვარა ფართო რენია.
„ყელი ვიწრო და მუცელი ფართო არისო.“

- 1818 ხოც მუზმა შეულებუნი, თიზმას აწუკუნანცია.
„ხარს რამდენიც შეუძლია, იმდენს გასწევსო.“
- 1819 ხოხუქ (უხსენებელქ) ტყები გეგმითირუა, მარა გურქ
თემ ქედოსქილუა.
„უხსენებელმა ტყავი გამოიცივალაო, მაგრამ გული ისევ ისე-
თი დარჩაო.“
გველმა კანი გაიძრო, მაგრამ გული გველისა შერჩაო. (411)
- 1820 ხოჯი ულუსუ ათადიარსენი, გემაყვენჯიში ბრალი რენია.
„ულელქვემ ხარი რომ ბალახობს, მიმყოლის (პატრონის)
ბრალიაო.“
- 1821 ხოჯის ოდიარე ვაცვილუნცია.
„ხარს ბალახი არ მოკლავსო.“
მოკლას ხარი თივამო! (1506)
- 1822 ხოჯქ ხოც ელუკირტუა დო ოთიფურეს ქიმშარაგუა.
„ხარმა ხარს მხარი ვაპკრა („წაუკირკიტა“) და სათივეში შე-
აგლოო.“
ხარმა ხარს ურქინა და საძოვარზე მიაგლოო. (2891)
- 1823 ხუთი ნარაგადუ დო ართი ნაძირეფია.
„ხუთი ნათქვამი და ერთი ნანახიო.“
- 1824 ხული სვართილი, ხული წვართილი — არძა ხული რე-
ნია.
„მხალი დაჭრილი (სიგრძეზე), მხალი მომუშულ-გაწურული
— ყველა მხალი არისო.“
- 1825 ხუმრობა (ციგანობა) ხუმრობა რენია, მარა ოსურპატონ-
წკემა დონჯირა ხუმრობას (ციგანობას) ვაგუნია.
„ხუმრობა ხუმრობაა, მაგრამ ქალბატონთან დაწოლა ხუმ-
რობას არა ჰგავსო.“

ჰ

- 1826 ჯა ეკირთუნ, ჰკიჰკიტია ქუცენსია.
„ხე რომ წაიქცევა, ჰიანჰველა დაესევაო.“
ჯა აკაშა ეკირთუნი, თიშა ირფელი მითურსია უკული.

„ხე ერთხელ რომ წაიქცევა, მერე ყველაფერი შიგ შევაო (დაბუღდებაო).“
ხე რომ წაიქცევა, ცულიანი და უცულო ყველა ზედ შეადგებაო. (2897)

- 1827 ჯა ფურცელით ხარენს, კოჩი — ჩილი დო სქუათი.
„ხე ფოთლებით ხარობს, კაცი — ცოლ-შვილით.
- 1828 ჯა ჯას მუნაპონუნია დო კოჩი — კოჩის.
„ხე ხეს ეყრდნობა, კაცი — კაცსო.“
კაცი — კაცითაო, ლობე — ქაცვითაო. (1196)
- 1829 ჯაბუას გირინიმ ბედი ვოულუდუა.
„ჯაბუას ვირის ბედი არა ჰქონდაო.“
- 1830 ჯაკელა გინს ხანდუა დო მოზვერა ალაკუსანდუა.
„ფური ხბოს ბადებდა და მოზვერი გვერდით კრუსუნებდაო (კრუსუნით თანაუგრძნობდაო).“
ჯაკელი გინც ხანდუა დო მოზვერც მუნდი ალუხორცქედუა.
„ფური ხბოს აჩენდაო და მოზვერს უკანალი ეხეოდაო.“
- 1831 ჯას ირო „მოხუმი“, „მოხუმი“ ქუწიდა, მოხუმუნია.
„ხეს ყოველთვის „გახმი“, „გახმი“ თუ უთხარი, გახმებაო.“
ყოველდღე რომ ხეს შეძახო — გახმიო, გახმებაო. (139)
- 1832 ჯაქ თქუა: ჩქიმი ჯიმა ვახოლუდუკოვა, რკინას ჩქიმდა მუთა ალოლედუა.
„ხემ თქვაო: ჩემი ძმა რომ არ ახლდეს, რკინა ვერაფერს მიზამდაო.“
ხემ თქვა: ცული ვერას დამაკლებდა, შიგ ჩემი გვარისა არ ეჩაროსო. (2907)
- 1833 ჯაშა მიდგა ეშურსუნ, თინა ვითანთხუნია.
„ხეზე ვინც ავა, ის ჩამოვარდებაო.
ვინც გაიქცა, ის წაიქცაო. (785)
- 1834 ჯგირ დო გლახას არძას მუშ დლა მელუნია.
„კარგს და ცუდს ყველას თავისი დღე მოელისო.“
- 1835 ჯგირ გემორჩხილ პის ჯგირი ოქკომალი ოკონია.
„კარგ გამორეცხილ პირს კარგი საქმელი უნდაო.“
- 1836 ჯგირ ოქკომალქ გესქიდასუნ, თის უჯგუ, ურძლაფელაქ ქვარას გოხორცქასია.

- „კარგი საკმელი რომ დარჩეს, იმას სჯობია უძლომელა მუ-
ცელზე გასკდესო.“
- 1837 ჯგირ ყაზახის ოსური ვეგებოზებუნია.
„კარგ კაცს ცოლი არ გაუბოზდებაო.“
- 1838 ჯგირი გურით ვითოჟირი ჯიმაქ ართი ჩიტი ირთუა.
„კარგი გულით თორმეტმა ძმამ ერთი ჩიტი გაიყოფო.“
ერთი თხილის გული ცხრა ძმამ გაიყო. (673)
- 1839 ჯგირი გურით ტუტამი ჭკიდი იკომენია.
„კარგი გულით ნაცრიანი მქადიც იკმევაო.“
- 1840 ჯგირი გურით ხოჯი ირემი ქვალესია დო გლახა (უბადლო)
გურით ფუჯი ირემქ (თხაქ) ვეჭვალუა.
„კარგი გულით ხარირემი მოწველესო და ცუდი გულით
ფურირემიც ვერ მოიწველაო.“
ჯგირ ნინათ ირემ გეჭვალესია დო გლახა ნინათ ჩხოუქ ხო-
ლო ვეჭვალუა.
„კარგი ენით ირემი მოწველესო და ცუდი ენით ძროხაც
ვერ მოიწველაო.“
ტბილი სიტყვითა მთას ირემი მოიწველაო. (2085)
- 1841 ჯგირი იჩიი, ვარა უბადლო აკაწუნს იყინია.
„კარგი თქვი, თორემ ცუდი ერთ წუთს იქნებაო.“
- 1842 ჯგირი კოჩანა-სოთინ ვეფულუნია.
კარგი კაცობა არსად დაიძალეზაო. (3553)
- 1843 ჯგირი კოჩი ქუას ხოლო ქიგიხორუნია.
„კარგი კაცი ქვაზეც დასახლდებაო.“
ჯგირი კოჩი ჯაში ჯინს ხოლო დოდირთენია.
„კარგი კაცი ხის ძირასაც დადგებაო (იცხოვრებსო).“
- 1844 ჯგირი კოჩის მტერი ხოლო პატის ცენსია.
„კარგ კაცს მტერიც პატივს სცემსო.“
კარგი ვაჟკაცი მტრისაგან პატივსაცემია. (3550)
- 1845 ჯგირი კოჩიში ნაცვანუ დო ჯგირი კოჩიში ნაოსურუვა.
„კარგი კაცის ნაცანევი, კაი ქალის ნაკაბევიო. (1154)
- 1846 ჯგირი კოც ქობალი დო ჯიმუ კართემა ეწუსორგუნია.
კარგ კაცს პურ-მარილი კალთაზე უყრიაო. (3547)

- 1847 ჯგირი მაშობელც ჯგირი შემანახებელი ოკონია (უჯგუნია).
 „კარგ მშოვნელს კრგი შემნახველი უნდაო (სჯობსო).“
 კარგ მშოვნელს კაი შემნახველმა აჯობაო. (1126)
- 1848 ჯგირი მეზობელი ვაჭირებას ადვილო გემორჩქინდუნია.
 „კარგი მეზობელი ვაჭირებისას ადვილად გამოჩნდებაო.“
 კარგი მეზობელი მზეზე კარგი დასანახავია ვაჭირებებაშიო.
 (3557)
- 1849 ჯგირი მეზობელი თოლიში სინათლე რენია.
 „კარგი მეზობელი თვალის სინათლე არისო.“
 მეზობელო კარისაო, სინათლე ხარ თვალისაო. (3890)
- 1850 ჯგირი მეზობელი ჯიმაშე უჯგუშიე დო გლახა მეზობელი
 ტერიშე უარესიენია.
 „კარგი მეზობელი ძმაზე უკეთესია და გლახა მეზობელი
 მტერზე უარესი არისო.“
- 1851 ჯგირი მეჩამუს (მიმაჩამალს) ჯგირი ელმაჩამუ (ელმაჩამა-
 ლი) უჯგუნია.
 „კარგ მიმცემს (ფულის, ნიეთის) კარგი მრჩეველი სჯობიაო.“
- 1852 ჯგირი მეძობელი თინა რე, ნამუთ ადრე გუგოკურცხინუ-
 ანსია.
 „კარგი მეზობელი ის არის, რომელიც ადრე გაგაღვიძებსო.“
- 1853 ჯგირი მის ოკონი ფურით ოკო მიინჭირას.
 „ვისაც კარგი უნდა, ცუდიც უნდა მოითმინოს.“
- 1854 ჯგირი მორაგადეს ჯგირი მარჩქილე ოკონია.
 „კარგ მთქმელს კარგი (მსმენელი) გამგონი უნდაო.“
 ჯგირიში მათქუალარს ჯგირი გიწმალალარი ოკონია.
 „კარგის მთქმელს კარგი გამგონი („გამომრთმევი“) უნდაო.“
 კარგ მთქმელს კარგი გამგონე უნდაო. (1142)
- 1855 ჯგირი ოსური აკოსერუას მიახიოლანს, ჯგირი ცხენი —
 გოთანასია.
 „კარგი ცოლი დაღამებას შეჰხარის, კარგი ცხენი — გათე-
 ნებასო.“
- 1856 ჯგირი ოსური ეკოცემილ ოჯახის აშენენსია დო გლახა —
 აშენებულს გეკარღვანსია.
 „კარგი ქალი დარღვეულ ოჯახს ააშენებსო და ცუდი —
 აშენებულს დაარღვევსო.“

ჯგირი ოსური, ჯას ვითორენ, თის ქედახორუანს, გლახა — დოხოორელს ეყვიდუნსია.

„კარგი ცოლი, ხის ქვეშ რომ დგას, იმას დაასახლებს, გლახა — დასახლებულს დააქცევსო.“

ქალი აშენებულ ოჯახს დააქცევს და დაქცეულს ააშენებსო. (3988)

1857 ჯგირი ოსურიში ბზითი ვაგორავა, თითონ ოქრო რენია.
„კარგი ქალის მზითევს ნუ კითხულობ („ეძებ“), თვითონ ოქრო არისო.“

1858 ჯგირი ოსურიში მენდულს შარას ორზოლი ვაკონია.
„კარგი ცოლის მოიმედეს გზაში საგზალი არ უნდაო.“
კარგი ქალის ქმარს საგზალი არ ეკირვებაო. (1160)

1859 ჯგირი ოქოფალი ცხენი მეტის იხენდუნია.
„კარგი დასაჭერი ცხენი მეტად გაიხენდებაო.“

1860 ჯგირი რე დო ფური რე, ჩქიმი მოხუჯური რე.
„კარგია თუ ავია, ჩემი გუნებისაა (ჩემთვის კარგია).“

1861 ჯგირი რე, ჩხოლე პირდაპირ სელეგინს იქვალუდასენ.
„კარგია, ძროხა პირდაპირ სულუგუნს იწველიდესო.“

1862 ჯგირი სუმარი გლახა მენძელც გაიშანწყენცია (გამხიარულენცია).

„კარგი სტუმარი გლახა მასპინძელს გამოასწორებსო (გამხიარულებსო).“

1863 ჯგირი სუმარი ჯგირი მუკასურებელი რენია.
„კარგი სტუმარი კარგი გასასტუმრებელი არისო.“

1864 ჯგირ სუმარც უბადო მენძელი გილასქიდუნია.
„კარგ სტუმარს ავი მასპინძელი გამოაჩებაო.“
სტუმრის საბაბით მასპინძელი გამოძღაო. (2032)

1865 ჯგირი სქუა ბაბუს უკეთენდუ საკურთხის, გლახაქ მუმა-სით ვოუკეთუა.

„კარგი შვილი პაპას უკეთებდა საკურთხს, უხეირომ მამასაც ვერ გაუკეთაო.“

1866 ჯგირი სქუაშ მენდულს საკურთხი ვაკონია.
„კარგი შვილის პატრონს საკურთხი არ სკირდებაო.“

- 1867 ჯგირი ტერი ხოლო ჯგირი რენია.
„კარგი მტერიც კარგიაო.“
- 1868 ჯგირი ქიმინი დო ქუას (ჯიკის) ქიგედვია.
„კარგი გააკეთე და ქვაზე (ჯირკზე) დადეო.“
„კარგი ქენი — ქვას დადევი, გაიარე — წინ დაგხვდებაო.
(1161)
- 1869 ჯგირი ქომოლკოჩი სოფელიში იმენდი რენია.
„კარგი კაცი სოფლის იმედი არისო.“
კარგი ვაჟკაცი და კარგი ძალლი სოფლის იმედიო. (3551)
- 1870 ჯგირი ცხენი მართახის ვემიგანსია.
კარგი ცხენი მართახს არ დაიკრავსო. (1165)
- 1871 ჯგირი ხოჯქ გლახა ხოჯი ასალუა.
„კარგმა ხარმა გლახა ხარი გაასალაო.“
- 1872 ჯგირი ჯოლორი ირო ვალალუნს.
„კარგი ძალლი ყოველთვის არ ყუფსო.“
- 1873 ჯგირი ჯოლორი ოზეში მასქვამებელო ხვალე ჯგირი რენია.
„კარგი ძალლი მარტო ეზოს დამამშენებლადაც კარგიაო.“
- 1874 ჯგირიშენი ჯგირი იცი, უბადოშენი — მანგიორი.
„კარგისთვის კარგი იქნება, ცუდისთვის — სამაგიერო.“
- 1875 ჯგირიშენი ჯგირი მის ულოლაამუ.
„კარგისთვის კარგი ვის უქნია.“
- 1876 ჯგირიში მაქიმიწალს ჯგირი ვალოლესი.
„კარგის მქნელს კარგი არ მიაგეს (უქნეს).“
- 1877 ჯგირო მუთ ვაიჩქენი, შურო ვაიჩქედას, უჯგუშ რენია.
„კარგად რაც არ იცი, სულ არ იცოდე, ის სჯობიაო.“
- 1878 ჯგირობუას ჯგირობუა მოცუნსია.
„სიკეთეს სიკეთე მოჰყვებაო.“
- 1879 ჯგირს მი ვეჩინენსია, ქიმიწუა ოკონია ვარა.
კარგს ვინ არ მიხვდება (იცნობს), გაკეთება უნდა თორემ.“
- 1880 ჯგირს ჯგირს გილასქიდუქია.
„კარგს კარგს გამორჩებიო.“

- 1881 ჯვარული კოჩქ თქუუა: ზარაზანქ მობხვადასენ, იმა დო-
ბლურე ქომისხუნუნია.
„ჯვარელმა კაცმა თქვაო: ზარბაზანი რომ მომხვდეს, იმას
მოვკვდე მირჩევნიაო.“
- 1882 ჯვეშიკოჩქ თქუა: კოს ფსუა გეიალენი, თიწკმა დინუნია.
„ძველ კაცს უთქვამს: კაცს რომ ფრთები გამოუვა, მაშინ
ილუპებაო (იკარგებაო).“
ქიანჭველას რომ ფრთები გამოუვა, ღმერთი მაშინ გაუ-
წყრებაო. (2841)
- 1883 ჯვეში კოჩქ მუში ოსური იმოწამულა.
„ძველმა კაცმა თავისი ცოლი დაიმოწმაო.“
- 1884 ჯვეშიშ ნარაგადუ ირფელ მართალი რენია.
„ძველის ნათქვამი ყველაფერი მართალი არისო.
ძველი კაცის ნათქვამიო ხშირად არის მართალიო. (4167)
- 1885 ჯიმა ჯიმაშო — უჩა დლაშო.
ძმა ძმისთვისაო, შავი დღისთვისაო. (2743)
- 1886 ჯიმაში მიდნალელი ჯიმას ვეგდოსქიდუნია.
„ძმისგან წართმეული ძმას არ შერჩებაო.“
- 1887 ჯიმუ დო ქობალც კუჩხის ვევიობიჯგუანანია.
„პურ-მარილს ფეხს არ დააბიჯებენო.“
პურ-მარილს ნურც ფეხს ამოჰკრავ, ნურც გაექცევიო.
(1775)
- 1888 ჯიმუში მათასალი მუს გაბარგანსია?
„მარილის მთესველი რას გამარგლავსო?!
- 1889 ჯიმუში მათხირიშა ჯიმუქ ვემგაჩღდა, ჯიმუამი ნინა ვარა
ქუწიია.
„მარილის მთხოვნელს მარილი თუ ვერ მიეცი, მარილიანი
სიტყვა („ენა“) მაინც უთხარიო.“
ჯიმუში მათხუალიშა ჯიმუქ ვემგაჩასგ-და, ჯიმუამი სიტყვათ
გესურია.
„მარილის მთხოვნელისთვის მარილის მიცემა თუ ვერ შე-
სძელი, მარილიანი სიტყვით გაისტუმრეო.“
მარილის მთხოვნელს თუ მარილს არ მისცემ, მარილიანი
სიტყვა მაინც უთხარიო. (1410)

- 1890 ჯინა ოკო ვარა, არძას მუში ქემოხვადენია.
„დაცდა (ყურება) უნდა, თორემ ყველას თავისი მიეზღვებაო
(შეხვდებაო).“
- 1891 ჯინიანი კოცუ მუში ჯინიანობა საფულეშა გენაცუნუნია.
„ჯინიან კაცს თავისი ჯინიანობა საფლავეში ჩაჰყვებაო.“
- 1892 ჯიქის ტყვია მიოგდელა დო მარგალც ჯიკის მიოგდენი
უჩქედლა.
„ჯიქს ტყვია ჰქონდა მოხვედრილი და მეგრელს ეგონა,
ჯირკს მოხვდაო.“
ჩემს იქით თოფი რომ კაცს მოხვდეს, ვითომ კუნძს მოხვედ-
რიაო. (2528)
- 1893 ჯოლას ვაჩერჩელუნ, თინა ნინაქ მოლაჩერჩელუა.
„მსხვილმა ჯაჰვმა რომ ვერ გაათრია, ენამ წამოათრიაო.“
- 1894 ჯორც დო კამბემის ულუს ართო ვაუსქუანა.
„ჯორსა და კამეჩს უღელში ერთად არ შეაბამენ.“
- 1895 ჯოლორ ლალუნდუა დო ცხენი იდიარდუა.
„ძალდი ყეფდაო და ცხენი ბალახობდაო.“
ძალდი ყეფს, ქარავენი მიდისო. (2697)
- 1896 ჯოლორი ქოშინე დო კეტი ხეს ქიდეკინია.
ძალდი ახსენე და ჯოხი ხელში დაიჭირეო. (2678)
- 1897 ჯოლორი ჯოლორიში ხორცის ვაჰკუმუნსია.
„ძალდი ძალლის ხორცს არ შეჰამსო.“
ჯოლორი ჯოლორიში ტყეების ვასოფუნსია.
ძალდი ძალლის ტყავს არ დახევსო. (2701)
- 1898 ჯოლორეჟქ გოჰყორდესია დო კატუეფც ოლალაფუნანდე-
სია.
„ძალღები გაწყდნენ და კატებს აყეფებდნენო.“
უძალლო ქვეყანაში კატებს აჩხავლებდნენო. (2158)
- 1899 ჯოლორი გიდელიშა ვენირაყენია.
„ძალს გიდელში ვერ ჩადენიო.“
- 1900 ჯოლორი თეში ვერჩინუნია, ორჩინეს (ორჩინელს) ართი
ყურდგელი ვაჰოფასიე.
„ძალდი ისე არ დაბერდებაო, სიბერეში ერთი კურდღელი
არ დაიჭიროსო.“

- 1901 ჯოლორი ლალგნს, ლალგნს, დო, დოშურდუნი, გაჩენ-
დენია.
ძალლი იყეფებს, იყეფებს, დაილლება და დადგებაო. (2685)
- 1902 ჯოლორი მიქეთ ცვილუნი, თის დანთხორაფესია.
„ძალლი ვინც მოკლა, იმას დაამარხვინესო.“
ძალლი ვინც მოკლა, მანვე გადაათრიოსო. (2682)
- 1903 ჯოლორი მიში გვამც გეჯანგნი თიშო ლალგნცია.
„ძალლი ვის გვამზეც წევს, იმისთვის ყეფსო.“
-ძალლო, ვისთვის ყეფხარო? — ვის კარზედაც ვწევარო.
(2692)
- 1904 ჯოლორი ოხვილუშა ართიშა ნახაფულათ გემნგატყურე-
ნია დო მაჟირაშა ფუჩხათ ხოლო ვარია.
„ძალლი დასამწყვდევად ერთხელ ნაფოტით შეიძლება შეი-
ტყუო, და მეორეჯერ კი პურიტაც („პურის ნამცეცებიტაც“) ვერაო.“
- 1905 ჯოლორი ქილიბისე ლოტკენდგ დო ნინაშე ზესხირი მიშუ
(მანტედგ), მარა იშენ ვათხუდგ.
„ძალლი ქილიბს ლოკავდა და ენიდან სისხლი მოსდიოდა,
მაგრამ მაინც არ ეშვებოდა.“
ძალლი ძვალს ვერ ხრავდა, არც თავს ანებებდაო. (2727)
- 1906 ჯოლორი ლეც მეთხოზენია, მარა ლეჯი მუს მეთხოზენია.
„ძალლი ლორს მისდევსო, მაგრამ ლორი რას მისდევსო.“
მწევარი რომ კურდღელს მისდევს, კურდღელი რალას მი-
სდევსო. (1614)
- 1907 ჯოლორი ცუდეს ვერგდლუა დო კარეშა (ონადირუშა) მე-
ცუნდესია.
„ძალლი სახლში არ ვარგოდა და კარავში (სანადიროდ) მი-
ჰყავდათო.“
ოდიშური ურგებელი ჯოლორი ლეხუმაშა მეცუნდესია.
„ოდიშური უსარგებლო ძალლი ლეხუმაში მიჰყავდათო.“
ძალლი არ ვარგოდა, სანადიროდ გარბოდაო. (2699)
- 1908 ჯოლორი შაურიშა ტყაბარუუ დო ამშვი შაურიში საპონი
მიინდომუა.
„ძალლი შაურად გაატყავა და ექესი შაურის საპონი მოინ-
დომაო.“

- 1909 ჯოლორიშ სქუა კირიბი მის უძირუ.
 ძალლისა ბატკანი ვის უნახავსო. (2703)
- 1910 ჯოლორიში კუდელი ვეგესწორებუნია.
 ძალლის კუდი არ გასწორდებო. (2704)
- 1911 ჯოლოს კეტის მუზმას მუქილინუანქინ (მურქენქენი),
 მეტის მუგათხოზუნია.
 „ძალლს რაც მეტს მოუქნევ ჯოხს, მეტად გამოგვიკიდებო.“
 ძალლს რომ გააძალღებ, გიკბენსო. (2722)
- 1912 ჯოლორქ კუდელიშა ვამანქასიე წყარქინი, თეში ვანჩუ-
 რუნსია.
 „ძალლს თუ კუდამდე არ მისწვდა წყალი, არ გაცურავსო.“
- 1913 ჯოლოს ქიმთვოხედა, დუდი ქეფთომრჩქულას (კილამ-
 რჩქულას) დო ჩქიმ ქიანას ქუვორწყედავე.
 „ძალლში ვიჯდე, თავი მიჩანდეს და ჩემს ქვეყანას ვხედავ-
 დეო.“
- 1914 ჯოლოს შხური ითხოზინუნას.
 „ძალლს ცხვარი არბენინებსო (გამოიკიდებს).“
- 1915 ჯოლოს ძვალი თიწკემა გილულუნია, მუყამს ხორცი
 ძენია.
 „ძალლს ძვალი მაშინ დააქვს, როცა ხორცი იშოვებო.“
- 1916 ჯოლოს ძვალქ ვართი მუს აქკომუა დო ვართი შხვას
 დანებუა.
 „ძალლმა ძვალი არც თვითონ შექამა და არც სხვას დაანე-
 ბო.“
 ძალლს ძვალი არც ეხვროდა, არც ეთმოდაო. (2727)
- 1917 ჯოლოს ჯგირ დლას ქიმირჩქევანუანქენ, გლახა დლას
 დორწიკუნსია.
 „ძალლს დარში რომ შეიჩვევ, ავდარში დაგსვრისო.“
- 1918 ჯოლორქ თხაშ ნახაშას ქედნიშქვიდუა.
 „ძალლი თხის ნახარში ჩაიხრჩოო.“
- 1919 ჯოლორც ოქკადგრეშე მუ აღინენია.
 „ძალლს სამქედლოდან რა წაედებო.“
 ძალლი სამქედლოდან ვერას გაიტანსო. (2693)

- 1920 ჯოლორც სოდე ლახენანი, თეჟი მეურცია.
„ძალს სადაც გალახავენ, იქ მიდისო.“
- 1921 ჯუნა-ჯუნათი ჩხვინდი ქაშეჟკომესია.
„კოცნა-კოცნით ცხვირი გადაიყოლესო. (შეჟამესო).“

ჰ

ჟ

- 1922 ჰარამი ნაშიბი ჰარამო მიდურსია.
„არმად ნაშოვნი არმად წავაო.“

ლავური ანდაზები

- 1 ავლის ჯოდორი ვარ ტუში, ლეჯის ოლაღაფეს.
„ეზოში ძალი არ იყო და ღორს აყეფებდნენ.“
უძალო ქვეყანაში კატებს აჩხავლებდნენო. (2158)
- 2 აღჩალი ლობერის კოლაი მუეციხონტინენ
„დაბალ ღობეზე ადვილად გადახტები.“
ყველა დაბალ ღობეზე გადადისო. (2413)
- 3 ამ ღუნდას მითი ვარ გესქიდერენ
„ამ ქვეყანას არავინ (ვინმე არ) შერჩენია.“
ამ წუთისოფელს არავინ შებერებია. (3252)
- 4 ანდლანერი დულდა ჭუმენშა ვარ ნაშქვა.
„დღევანდელი საქმე ხვალამდე არ დატოვო (არ გაუშვა).“
ანდლანერი დულდა ჭუმენშა მო ოტკომერ.
„დღევანდელ საქმეს ხვალამდე ნუ გადადებ (ნუ გადააგ-
დებ).“
გადადებული საქმე ეშმაკისააო. (3310)
- 5 ანდლა-ჭუმენთენ დულდა ვარ იჩოდენ.
„დღეს და ხვალეთი საქმე არ მოთავდება.“
დღე-მეხვალე კაცსაო თოვლი მოუვა კარსაო. (628)
- 6 ანკეციშენ ნა მესთვას ჩხომი მჩხუ იყენენ.
„ანკესიდან მოძვრალი (რომ მოძვრება) თევზი მსხვილი იქ-
ნება.“
გაქცეული თევზი დიდი გამოჩნდებაო. (387)
- 7 ადა ღუნდა მის დოსქიდერენ.
„ეს ქვეყანა ვის შერჩენია.“
ადა ღუნდა სულთან სულეიმანის ვარ დოსქიდერენ დო სი
დოგოსქიდუნია?
„ეს ქვეყანა სულთან სულეიმანს არ შერჩენია და შენ შე-
გრჩებაო?“
ერთი დრო არავის შერჩებაო. (3406)
- 8 არ გზას კაითი გულუნ დო პატითი.
„ერთ გზაზე კარგიც დადის და ცუდიც.“
- 9 არ დლას დოვიბადი დო არ დლას ბღურუ.
„ერთ დღეს დავიბადე და ერთ დღეს მოვკვდები.“

- 10 არ ელახცაფერი უშქირიქ ვით უშქირი ოხცინაფს.
„ერთი დამპალი ვაშლი ათ ვაშლს დააღპობს.“
ერთი დამპალი ვაშლი ცხრა ვაშლს აღპობსო. (668)
- 11 არ ზენგინიმ ოძლუს ომ ქუკარაში ოძლუ უჯგინ.
„ერთი მდიდარის გაძლომას ასი ლარიბის გაძლომა აჯობებს.“
- 12 არ თის ქურ ქუდი ვა გეფთვენ.
„ერთ თავზე ორ ქუდს ვერ დაიხურავ.“
- 13 არ ნენაქ — „ვარ მიჩქინ“ — თიშენ შქვით ბელა მუიწ-
კიფს.
„ერთი სიტყვა — „არ ვიცი“ — თავიდან შვიდ ხიფათს აგ-
აცილებს.“
- 14 არაბა გეფთაშკულე გზა ნა დოგუამს კოჩი დიდო ენ.
„ურმის გადაბრუნების შემდეგ გზის მასწავლებელი (გზას
რომ ასწავლის კაცი) ბევრია.“
ურემი რომ გადაბრუნდება, გზა მერე გამოჩნდებაო (2133)
- 15 ართიკართიშა მუმქაუობა ნა იქიფს ბერეში ბერეთი
მუმქაუი ივენ.
„ერთმანეთის უმაღურობის მქმნელი (უმაღურობას რომ
იქმს) შვილის შვილიც უმაღური იქნება.“
უმაღურის შვილი უმაღური იქნება.
- 16 ართიკართიში ოწკომილუთენ მტვეის ქომამქვეს.
„ერთმანეთისა ცქერიტა სახლი აივსო მტვერითა.“
ერთმანეთისა ბაძითა სახლი აივსო ბრანძითა.(716)
- 17 არი ნა ნუხონდუნ ემუს, მაქვარანეფეთი ქონუხონდუნან.
„ერთი რასაც აიტანს, გაუძლებს, სხვებიც, მეორეებიც აი-
ტანენ, გაუძლებენ.“
- 18 არის თოლის გოწალუ მშქორინითენ, მაჟურას — ძლა-
ლათენ.
„ერთს უკმელობით თვალი დაებინდა, მეორეს — ძლომით.“
- 19 არის ნა ახვენას, ია დულდა, სუმიქ ყვას ნა, ბირდემ
კოლაი იყვენ.
„ერთი რომ აკეთებს (ერთს რომ გაეკეთება), ის საქმე, სამ-
მა რომ გააკეთოს, ერთად ადვილი იქნება.“
ძალა ერთობაშიო. (4155)

- 20 არიქ იბირს, მაყვარაქ იმგარს.
„ერთი მღერის, მეორე ტირის.“
ზოვის ბამბა ჩხრიალებს, ზოვის კაკალიც — არაო. (920)
- 21 არ კაზულითენ ლობერი ვარ იხვენენ.
„ერთი ბოძით ლობე არ გაკეთდება.“
- 22 არ კაჭიშ დერდინე ნალი ვარ იყვენე! არ ნალიშ დერ-
დინე ცხენი ვარ „იყვენე! არ ცხენიშ დერდინე კოჩი ვარ იყ-
ვენე! არ კოჩიშ დერდინე არ კაბლა დიყვენე! არ კაბლამ
დერდინე ქაოი ვარ იყვენე!“
ერთი ლურსმანის გამო ნალი არ იქნება! ერთი ნალის გამო
ცხენი არ იქნება! ერთი ცხენის გამო კაცი არ იქნება! ერთი
კაცის გამო ერთი ჩხუბი იქნება! ერთი ჩხუბის გამო სოფე-
ლი არ იქნება.
- 23 არ კოჩის ნა ალოდენ შეი, მთელი მილეთისთი ალოდენ.
„რაც ერთ კაცს მოუვა, ის მთელ ხალხსაც გადახდებაო.“
- 24 არ მთხირი ნჩხოვრო ჯუმაქ უკუირთერენ.
„ერთი თხილი ცხრა ძმას გაუყვია.“
ერთი თხილის გული ცხრა ძმამ გაიყო. (673)
- 25 არ მონქინუთენ ნჯა ვარ მუიკვათენ.
„ერთი მოქნევით ხე არ მოიჭრებაო.“
ერთი შემოკვრით ხე არ წაიქცევაო. (694)
- 26 არ მკუდელაში ნენათენ ჟურენეჩი კოჩი დიყვილერენ.
„ერთი მატყუარას ენით ორმოცი კაცი მოკლულა.“
- 27 არ მწკირიშენი დოლანი ვარ იქვენ.
„ერთი რწყილის გამო საბანი არ დაიწვება.“
- 28 არ ნენა გოწაკიდერი კოჩისთი დოთქვაფაფან.
„ერთ სიტყვას ჩამოკიდებულ კაცსაც ათქმევიებენ.“
ერთ სიტყვას დასახვრეტ კაცსაც ათქმევიებენო.
- 29 არ ნოთმა მუთუ ვარ, ამა ვით ვარ ნიქკვიდენ.
„ერთი თმა არაფერი, მაგრამ ათი არ გაიწყვიტება, არ გა-
წყდება.“
- 30 არ ნოსთონი დო არ ფეფთი ჯუმაღეფეს ვარ ულუნან.
„ერთი გემო და ერთი ფერი ძმებსაც არა აქვთ.“

- 31 არ ოხორის ჟურ ჯუმა ნა სქილუტას, ენთეფეში დულიდა
წოხლე ვარ ულუნ.
„ერთ სახლში ორი ძმა თუ ცხოვრობს, მათი საქმე წინ არ
წავა.“
- 32 არ პიჯიშენ კაითი იშულუნ დო პატიითი.
„ერთი პირიდან კარგიც ამოდის და ცუდიც.“
ერთი პირიდან სითბოც ამოდის და სიცივეცაო. (684)
- 33 არ სერი დოდგინერთი დითანენ.
„ერთი ლამე მდგომარეც გაითენება.“
- 34 არ ტას დო კაი ტას.
„ერთი იყოს და კარგი იყოს.“
- 35 არ ფუქურიქ ფუქრინორა ვა იქმს.
„ერთი ყვაილი ყვაილობას ვერ იქმს.“
ერთი ყვაილი გაზაფხულს ვერ მოიყვანსო.
- 36 არქადაში სქანი მო მეტკომერ, მეშველუ უნტა-ში.
„მეგობარი არ მიატოვო, შველა რომ უნდოდეს, შველა რომ
სჭირდებოდეს.“
გაჭირვების დროს მეგობარი არ მიატოვო.
- 37 არ შეი ორა მუშის ვა ვი-ნა, ხოლო სი ეგოტრუხუნ-და.
„თუ ერთი რამ თავის დროზე არ გააკეთე, ისევ შენ დაგა-
ტყდებო.“
- 38 არ ხეთენ ჟურ კარპუზი ვარ დიქაჩენ.
„ერთი ხელით ორი საზამთრო არ დაიჭირება.“
ერთი ხელით ორ საზამთროს ვერ დაიჭერო. (704)
- 39 აქ ჯუმორი დოგაბუ-და დო ჩხალას ხარჯი მოთ მაკვანთ-
და?
„აქ ძმარი დაგეჟცაო და ჩხალაში ხარჯს რატომ გვთხოვ-
თო?“
- 40 ალა-ალა რენ ზენგინ ტაშაქის.
„ბატონი ბატონია სანამ (ვიდრე) მდიდარია.“
- 41 აღან დერდიქ მჯვეში გოგოჟკენდინაფამს.
„ახალი დარდი ძველს დაგავიწყებს.“
- 42 აღანი არქადაში ნა ძირა, მჯვეში ვარ გუიჟკენდინა.
„ახალი მეგობარი რომ ნახო, ძველი არ დაივიწყო.“

ახალი მეგობარი რომ გაიჩინო, ძველს ნუ დაკარგავო.
(3271)

- 43 აღანი ოქოსალექ კაი ქოსუფს.
„ახალი ცოცხი კარგად გვის.“
ახალი ცოცხი კარგად ჰგვის, ძველი მოატანს ქვიშასაო.
(178)
- 44 აღანი ძირომელის ფარა მო გუწუმეთ.
„ახლის მნახველს ფულს ნუ გამოართმევთ.“
- 45 აჯარალიქ დალიკელე იწკენ, ლაზიქ მზოლაკელე.
„აქარელი ტყისკენ იყურება, ლაზი ზღვისკენ.“
- 46 აჯელე ნა ყვა ია დულია შქვით წარა იქიფ.
„ნაჩქარევად გაკეთებულ ერთ საქმეს შვიდჯერ გააკეთებ.“

ბ

- 47 ბაბა საღი ტუ-ში, გერი მევიტით, ნა ლურუ, წოხლე მე-
ვულუთ.
„მამა ცოცხალი რომ იყო, უკან მივდიოდით, (ვიხვედით)
რომ მოკვდა, წინ მივდივართ.“
მამის სიცოცხლეში კერიაზე ცეცხლი გიზგიზებდა და შვი-
ლები უკან იხევდნენ; მამა რომ მოუკვდათ, შემის მომტანი
არავინ იყო და კერიასაკენ მიიწევდნენ, რათა მკუტავი ცე-
ცხლით გამთბარიყვნენ.
- 48 ბაბაში ბედუა ბერეს აკნეფს-და.
„მამის წყევლა შვილს მიეწევაო.“
მამა რომ წყევლის, წვერიც ცანცარით ამინს ეუბნებაო.
- 49 ბაბაში ნენა ნანაქ ვა გოგუაფს.
„მამის დარიგებას (ენას, სიტყვას) დედა არ გასწავლის.“
- 50 ბაბაში ნენაფეში ჟინ ოხთიმუ უნონ.
„მამის სიტყვებით (სიტყვებზე) უნდა იარო.“
- 51 ბადი დო ბერეს არ ნოსი ულუნან.
„მოხუცსა და ბავშვს ერთი ჭკუა აქვთ.“
- 52 ბადი კოჩის დელიკანფეკალა დოხუნუ ვარ ნომსქუნს.
„მოხუც კაცს ახალგაზრდებთან დაჯდომა არ შეშვენის.“

- 53 ბაზის კიშის მთვირი აკვანდანა, ვარ მეგჩაფს.
„ზოგს ზამთარში თოვლი რომ სთხოვო, არ მოგცემს.“
- 54 ბაზი ჯუმუთი ხაჩქარე.
„ზოგჯერ მარილიც უნდა დათესო.“
- 55 ბალუქჩი ონჯირეს ვარ ლურუნ.
„მეთევზე საწოლში არ კვდება.“
- 56 ბაშქას კუი ვარ უნთხორა, სი ქოდლოლოლაფ.
„სხვას ორმო არ გაუთხარო, შენ ჩავარდები.“
ნუ უთხრი სხვას ორმოს, თორემ თვითონვე ჩავარდები.
- 57 ბაშქაში ბერგითენ ყონა ვარ იხაჩქენ.
„სხვისი თოხით ყანა არ მოიხვენება, არ დაითესება.“
- 58 ბაშქაში გურის მითი ვარ დოლოხენ.
„სხვის გულში არავინ ზის.“
სხვის გულში არავინ იხედებაო.
- 59 ბაშქაში დულდას მო აკათერ!
„სხვის საქმეში ნუ ერევი!“
- 60 ბაშქაში თოკითენ კუიშა ვარ გილენ.
„სხვისი თოკით ორმოში არ ჩაისვლება.“
- 61 ბაშქაში ნეკნას ნა ნოკანკა, სქანი ნეკნასთი ნოკანკეფან.
„სხვის კარზე რომ დააკაკუნებ, შენს კარზეც დააკაკუნებენ.“
- 62 ბაშქაში ომუდითენ ვარ ისქედინენ.
„სხვისი იმედით არ იცხოვრება.“
სხვის იმედზე ფართო ლოგინს ნუ დააგებო. (2053)
ბაშქაში ომუდითენ უგდარელი ქოდოსქიდუ.
„სხვისი იმედით მშიერი დარჩები.“
- 63 ბაშქაში ცხენის ნა გეხედა, ორდო გფულუ.
„სხვის ცხენზე რომ შეჯდები, მალე ჩამოხვალ.“
სხვის ცხენზე შემჯდომი მალე ჩამოხტებაო. (2057)
- 64 ბაშქაში ხეს ვარ იწკომილენ.
„სხვისი ხელის მაცქერალი, შემყურე არ უნდა იყო.“
- 65 ბედიავა კატუქ კატუს ვარ მეჩაფს.
„მუქთად კატა კატას არ მისცემს.“
- 65ა ბედიმ ოსთერუ დო იხიმ ობარუ არ რენ.
ბედის თამაში და ქარის დაბერვა ერთია.

- 66 ბელუა, ნა იქიფს, ემუს გვაკირენ.
„წყევლა, ვინც იწყევლება, იმას დაეხვევა.“
წყევლა მაწყევარსაო. (2827)
- 67 ბერე დიდო ელომცქვინუქ ოკოხუფს.
„ბავშვს მეტი მოფერება აფუქებს.“
- 68 ბერე დო ჯოლორი არ რენ (იტყვიან ცულ ბავშვზე).
„ბავშვი და ძალლი ერთია, ერთნაირები არიან.“
- 69 ბერე ვარ დიბადერეტუ დო ჯოხო გოდუმეტეს.
„ბავშვი არ დაბადებულიყო და სახელს არქმევდნენ.“
ბავშვი არ დაბადებულიყო, აბრამს არქმევდნენო. (190)
- 70 ბერე — ნანა-ბაბაში დერდი.
„შვილი — დედ-მამის სადარდებელი (დარდი).“
- 71 ბერე ომგარუშენი ონ, ლაქი — ოლალუშენ.
„ბავშვი ტირილისთვისაა, ლეკვი საყეფად.“
- 72 ბერე ორდაგინონ მუქო დუმშანი დო ნა ირდას, სქანიშენ-
ნი არგურონი იყვენენ.
„ბავშვი უნდა გაზარდო როგორც მტერი და რომ გაიზრდე-
ბა, შენი ერთგული იქნება.“
შვილი მტრულად გაზარდე, მოყვრულად გამოგადგებაო.
(2483)
- 73 ბერეს ართეიშენ აშქურინასინონ.
„ბავშვს ერთის უნდა ეშინოდეს.“
- 74 ბერეს ნა უძიცა, თის გეგხედუნ.
„ბავშვს რომ გაუცინებ, თავზე დაგაჯდება.“
ბავშვს რომ გაუცინებ, მუშტს გიჩვენებსო. (202)
ბერეს პიჯი ნა მეჩა, თიხ გეგხედუნ.
„ბავშვს პირი რომ მისცე, თავზე დაგაჯდება.“
ბერეს პიჯი ნა მეჩა, მუნდი გოწიაფს-და.
„ბავშვს პირი რომ მისცე, საჯლომს გიჩვენებსო.“
ბავშვს პირი მიეცი, თავზე წაგაჯდება. (202)
- 75 ბერექ დერდი ოკოგირთაფს.
„შვილი დარდს გაგინახევრებსო.“
- 76 ბერექ ვარ იმგარაშა, ბუძი ვარ მეჩაფან.
„სანამ ბავშვი არ იტირებს, მანამ ძუძუს არ მისცემენ.“

- 77 ბერეკ ნა ჭკომას, ნანათი იძღენ.
„შვილი რომ შეჭამს, დედაც გაძღება.“
- 78 ბერეშკალა გზას მო ამულურ, ბერეშკალა მო იწონერ.
„ბავშვთან ერთად გზას ნუ დაადგები, ბავშვთან ერთად ნუ იწონები.“
- 79 ბერეშ ოყოფუმუ ირი ოხორჯას უჩქინ, ორდუ ირის ვარ აჩქინენ.
„შვილის ყოლა ყველა ქალმა იცის, აღზრდა კი — მხოლოდ ზოგმაო (აღზრდა ყველას არ ეცოდინება).“
- 80 ბელის საათ ქულუნ-ნა, მკუასთი ვა მენდოწკერს.
„ბატონს საათი თუ აქვს, მზესაც არ შეხედავს.“
- 81 ბინა მუჭო ნა დოდგა, ქაოშე ეშო ძულუნ.
„საძირკველს როგორც ჩაყრი, კუთხეც ისე ამოვა.“
- 82 ბიჭი ბერე ოჯალიში მალი რენ.
„ვაჟიშვილი ოჯახის სიმდიდრეა.“
- 83 ბორჯი კაი ნდლაშა ვარ დოსქიდუნ.
„ვალი კარგ დღემდე არ დარჩება.“
- 84 ბორჯი მეჩამუთე იჩოდენ, გზა ოგზალუთე იჩოდენ.
„ვალი გასტუმრებით (მიცემით) თავდება, გზა სიარულით თავდება.“
- 85 ბორჯის მეჩამუ უნონ.
„ვალს მიცემა უნდა.“
ვალს გადახდა უნდაო. (3432)
- 86 ბორჯიმენ მენდრა იყვავინონ.
„ვალისაგან შორს უნდა იყო.“
- 87 ბუფული კატუსთი ულუნ.
„ულვაში კატასაც (კი) აქვს.“
- 88 ბუტკუჯიქ თქვერენ: მა-ნა მებუჭკომარე კოჩი დოღურა-ტუკონ-ნა, არ კოჩიშენი არ ფუთი თოფური დობიქომტია.
„ფუტკარს უთქვამს: ჩემგან დაკბენილი კაცი რომ მომკვდარიყო, ერთი კაცისთვის ერთ ფუთ თაფლს გავაკეთებდიო.“

- 89 გამახთიმონი დიციხირი გამახთასინონ.
 „გამოსაშვები სისხლი უნდა გამოვიდეს.“
 გამოსაშვები სისხლი დროზე უნდა გამოუშვაო. (370)
- 90 გელახთი ღარღალაშა, ელახთი მაძღალაშა.
 „ჩადი სალაპარაკოში, ადი ფარღალაშაში.“
- 91 გენჯირელი ვარ ლურუნ, კუჩხეს დოდგინერი დოდღურუნ.
 „ჩაწოლილი არ კვდება, ფეხზე მდგომი მოკვდება.“
- 92 გელაღალერის ნოსთონი ვარ ულუნ-და.
 „დაყვედრებულს გემო არა აქვსო.“
- 93 გეჭკაფულე კაი ულუნ, ოკულე მუ იყვას!?
 „დასაწყისი კარგი აქვს, მერე რა იქნება!?“
- 94 გზა ოღაღალუთენ იჩოდენ-და.
 „გზა ლაპარაკით თავდებაო, იღევაო.“
 გზა სიარულში დაიღევაო. (417)
- 95 გზათენ ნა ულუნს ვა დაჭკინდენ.
 „გზით მიმავალი არ დაიღლება.“
- 96 „გინონია“ ძაბუნის კითხუფან.
 „„გინდაო“ ავადმყოფს ეკითხებიან.“
- 97 გინძე ნენას კაბლა მოყუფს.
 „გრძელ ენას ჩხუბი მოჰყვება.“
- 98 გინძე ხჩე ნჯათი რენ, ჰამა დიშქა ვარ იყვენ.
 „გრძელი ალვის ხეცაა, მაგრამ შეშად არ გამოდგება (არ იქნება).“
 ალვის ხე მალალია, მაგრამ პატარა ცული ჭრისო.(75)
- 99 გიჩქიტას, საპრის სელამეთი ულუნ.
 „იცოდე, მოთმინებას სამშვიდობო აქვს.“
- 100 გდაე გინტაში, მაკაინა დო ლუ არ მოგიხთამს.
 „როცა გშია, მაკარონსა და მხალსაც ერთნაირად შექამ.“
- 101 გდარი ნა იფხორ დერის, კუჩხე მო გედუმერ.
 „იმ ადგილას, სადაც საქმელს ჰამ, ფეხს ნუ დადებ.“

- 102 გმარი ოძლაფაშა.
„ჭამა ძლომამდეო.“ (2835)
- 103 გმარი უნონ, დულდა — ვარ.
„ჭამა უნდა, საქმე — არა.“
ჭამა მწადიან, გარჯა — არაო. (2834)
- 104 გოლა მალალა რენ, თუთათი მალალა რენ, ღორმოთითი.
მალალი რენ, მარა დობადონა ირი ხოლო რენ.
„მთა მალალია, მთვარეც მალალია, ღმერთიც. მალალია, მაგ-
რამ სამშობლო ყველაფერია.“
- 105 გორი დო ქოძიროფ/მ!
„ეძებე და იპოვი!“
ეძებდე და ჰპოვებდეო. (2989)
- 106 გოხვეის ნთომა ვა გახვენ.
„გაცვენის თმა არ გაცვივა.“
- 107 გოთხიმუთენ გზა ვა იშიენ.
„სიარულით გზა არ ცვდება, არ დაილევა.“
- 108 გური ინი გილუტაში, მყორაქ ვა გოტუბინამს.
„თუ გული ცივი გაქვს, მზე არ გაგათბობს.“
- 109 გური ირის ულუნ, ჰამა არკაელი ვა რენ.
„გული ყველას აქვს, მაგრამ ერთნაირი არ არის, განსხვავე-
ბულია.“
- 110 გური მოგიხთუ-ნა, ქვას გადაკიბინია.
„გული თუ მოგივიდა, ქვას უკბინეო.“
- 111 გურის ნა გილუნ-სთერი, ჰემო ვი!
„როგორც გულში გაქვს, ისე მოიქეცი.“
- 112 გურონის ღორმოთიქ ნუშველს.
„გულიანს ღმერთმა უშველის.“
- 113 გურუნი დო მსქვერი ნა ვარ იჩინამს კოჩი მუქ რენ გუ-
რუნი.
„კაცი ვირსა და შველს, რომ ვერ გამოიცნობს, თვითონაა
ვირი.“
- 114 გურუნის ალთუნი მოკიდეს-ში, „ჰამა მუ მონკა რენდა!“
— თქუ.
„ვირს ოქრო რომ აკიდეს, ეს რა მძიმეაო!“ — თქვა.“

- 115 გურუნის ალთუნიში უზენგევე ღუხენეს, ჯოხო მჯვეში
ქოდოსქიდუ.
„ვირს ოქროს უზანგი გაუკეთეს, სახელი მაინც ძველი და-
რჩა.“
- 116 გურუნ სქანის გეხე-ნა, ხარკიმ ნცხენის მო კიშუ.
„შენს ვირზე თუ ზიხარ, სხვის ცხენს ნუ გაეკიდები.“

ღ

- 117 დაა მან დო ოკულე სინ.
„ჯერ მე და მერე შენ.“
ჯერ თავო და თავო, მერე ცოლო და შვილოო. (2943)
- 118 დამთერეფექ ნუსამ დერდი ვა ზდიმან.
„დედამთილები რძლის დარდს არ დარდობენ, არ განიცდი-
ან.“
- 119 დალი უმკაფელი ვა იყვენ.
„ტყე ტურების გარეშე არ იქნება.“
- 120 დალიშენ გამახთიმერი მთუთი დალიშა ამულუნ.
„ტყიდან გამოსული დათვი ტყეში შევა.“
- 121 დაჩხური დო ოროფა ვა იმფულენ.
„ცეცხლი და სიყვარული არ დაიმალება.“
- 122 დაჩხური ვა რენ-ნა, კომა სოლენ აულუნ?
„ცეცხლი თუ არ არის, ცეცხლი საიდან ამოდის?“
- 123 დაჩხური თიფის ვა იშინახენ.
„ცეცხლი თივაში არ შეინახება.“
თივაში ცეცხლი არ დაიმალება (1007)
- 124 დაჩხურის თეშქე გეშუბლი, იახოლ დოჭუმს.
„ცეცხლს ოლონდ შეუკეთე (დააყარე), ყველაფერს წვავს.“
- 125 დაჩხური-ჩქიმიქ გოტუბინამსში, გარი-ჩქიმიქ მოთ ვარ
გოდლამს?
„თუ ჩემი ცეცხლი გათბობს, ჩემი საკმელი რატომ არ გა-
ძლებს?“

- 126 და ჭუმაშენი, ჭუმა თი-მუშიშენი.
„და ძმისთვის, ძმა თავისთვის.“
და ძმისთვისაო, ძმა სხვისთვისაო. (3089)
- 127 დელიკანიში ხე-ფორჩასთი შქირონს.
„ახალგაზრდის ხელ-მკლავსაც შია.“
ყმაწვილისა საყელოცა ჭამს. (3204)
- 128 დემირი ფასიქ იმხორს დო კოჩიში გური — დერდიქ.
„რკინას ქანგი ჭამს და კაცის გულს — დარდი.“
დერდიქ კოჩი ონდლულინაფს.
დარდი კაცს ადნობს.
ქანგი რკინას ჭამს, დარდი — გულსაო. (1777)
- 129 დელის მთელი დელი უჩქინ.
„გიჟს ყველა გიჟი ჰგონია.“
ქურდს ყველა ქურდი ჰგონიაო. (2338)
- 130 დელის ნოსი ვარ მოკითხუფან.
„გიჟს ჭკუას არ მოკითხავენ.“
- 131 დერდიქ დერდი გოჭკონდინაფამს.
„დარდი დარდს დაავიწყებინებს.“
დარდს დარდი დაგავიწყებსო. (542)
- 132 დიდი გზაშენ იდი, ოხორიშა სალი მეხთი.
„გრძელი (დიდი) გზით წადი, სახლში ცოცხალი მიდი.“
შორი გზა მოიარე, შინ მშვიდლობით მიდიო. (2500)
- 133 დიდი დულუფას მკიფე გამოწკერან.
„დიდ საქმეს დაწვრილებით, წვრილად უყურებენ.“
- 134 დიდი თის დიდი წკუნი აყვენა.
„დიდ თავს დიდი ტკივილი ექნებაო.“
დიდ ხეს დიდი ჩრდილი აქვსო. (604)
- 135 დიდილუფემ ღნოს დაჰა დიდი რენ.
„უფროსების ჭკუა უფრო დიდია.“
- 136 დიდი მუშიში ნენას-ნა ვა ნუსიმინს კოჩიქ, დიდი ზიანი ძიროფს.
„თავისი უფროსის სიტყვას რომ არ შეისმენს. კაცი, დიდად დაზარალდება (დიდ ზიანს ნახავს).“

- 137 დიდი ნჯაშენ დიდი ნოხაპულე ეგლათს-და.
„დიდი ხიდან დიდი წაფოტი ავარდებაო (ცვივაო).“
დიდ ხეს დიდი ნაფოტი ავარდებაო. (602)
- 138 დიდი ქორტაში, ჭიტა ვარ დოხედასენ.
„როცა უფროსი არის, უმცროსი არ უნდა დაჯდეს.“
- 139 დიდი ჩხინდი გილუნ-ნა-თი, კათა შურას მო აშურ!
„დიდი ცხვირი რომც გქონდეს, ყველაფერს (ყველას სუნს) ნუ სუნავ!“
- 140 დიდი ჩხომიქ ჭიტა ჩხომი იმხორს.
„დიდი თევზი პატარა თევზს ჭამს.“
- 141 დიდიქ მუ მულუ-ქი, ჭიტაქ მულატუ!
„უფროსმა რა მოიტანა, რომ უმცროსს მოეტანა!“
- 142 დილო ბერე დილო დერდი რენ.
„ბევრი შვილი ბევრი დარდია.“
- 143 დილო გჷარის დიდი ქორბა ულუნ-და.
„ბევრ საჭმელს დიდი მუცელი აქვსო.“
- 144 დილო დიდუშუნა-ნა, ლაპათი ვა იქკომენ.
„ძალიან ბევრს თუ იფიქრებ, ფაფაც არ იქმევა.“
- 145 დილო მო გოინზდერ, მექკოდარე.
„ბევრს ნუ გაიწელები, გაიჭიმები, გაწყლები.“
- 146 დილო მოთ ისინაფამ, ნენაქ ნენა მოილამს.
„ბევრს ნუ ილაპარაკებ, სიტყვა სიტყვას მოიტანს.“
- 147 დილო მო ილუშუნ — ორდო დიბადერ.
„ბევრს ნუ ფიქრობ — მალე დაბერდები.“
- 148 დილო ნა უკუწკინაფს, ემუს მატენ.
„ბევრი, ვინც აშველებს, იმას ხედება.“
- 149 დილო ნა უნტუ ემუს, ჭიტათი ქაგუნდუნუ.
„ბევრი რომ უნდოდა იმას, ცოტაც დაეკარგა.“
ბევრის მდომმა ცოტაც დაკარგაო. (285)
- 150 დილო ნა ქხვამუფს კოჩიშენ გაშქუინას.
„ვინც ბევრს გაქებს, იმის გემინოდეს.“

- 151 დიდო ნა ლალალა, ნენაქ ნენა მუმერს.
„ბევრი რომ ილაპარაკო, სიტყვა სიტყვას მოიტანს.“
- 152 დიდო ოგაქკომუ-ნა, თოფურითი ნკოლო მოგიტხამს.
„თუ ბევრი ჭამე, თაფლიც გემწარება.“
- 153 დიდო ომგარინუთენ ღურელი ვარ ისაღენ.
„ბევრი ტირილით მკვდარი არ გაცოცხლდება.“
ბევრი ტირილი მკვდარს ვერ გააცოცხლებსო. (279)
- 154 დიდო ოსინაფუ ნოშქერი რენ.
„ბევრი ლაპარაკი ნახშირია.“
- 155 დიდო საბრი ყვი, დულდაში ქაოქი ვარ ნაგნაშა, მუთუ ვა ყვა!
„მოითმინე, სანამ საქმის ძირს არ გაიგებ, ნურაფერს იზამ!“
- 156 დინის ნა გუქეთენ კოჩიკალა მანებრობა ვარ ივენ.
„რჯულმოქცეულ კაცთან მეგობრობა არ შეიძლება.“
- 157 დიდლაში, მშქორინი მუფერი რენ, გოგოქკონდუნ.
„რომ გაძლები, შიმშილი როგორია, დაგავიწყდება.“
- 158 დობადონა გონდინი-ნა, თითი გონდინერი გიღუნ.
„სამშობლო თუ დაკარგე, თავიც დაკარგული გაქვს.“
- 159 დოდგინერი ტიბაშენ გაშქურინას.
„დამდგარი ტბისა გეშინოდეს.“
- 160 დონოქკინდემენი ნჯირი ჭამი რენ.
„დაღლილისათვის ძილი წამალია.“
- 161 დოდურუ დო ქამუჩითუ.
„მოკვდა და გადარჩა.“
ვინც მოკვდა-მორჩაო. (3454)
- 162 დოხუნუთენ დულდა ვარ იჩოდენ, ვარ იყვენ.
„ჯლომით საქმე არ გათავდება, არ გაკეთდება.“
- 163 დუგუნშია ნა იღუთი დიფიშმანუ დო ნა ვარ იღუ-თი.
„ქორწილში წასულმაც ინანა და წაუსვლელობაც.“
- 164 დულდა თქვანი კაი დოქაჩით დო მუთუ ვარ გალოდენან.
„თქვენი საქმე კარგად გეჭიროთ და არაფერი მოგივათ.“

- 165 დულა მო უწუმერ დო თის პალო გეჩი.
„საქმეს ნუ ეტყვი და თავზე პალო დაარტყი.“
- 166 დულა-მუმ ბაშქას ნა ოხვენაფასენ, კოჩის ფუჯიმენ
ჭარკი ვარ უღუნ.
„ვინც თავის საქმეს სხვას გააკეთებინებს, ისეთი კაცი სა-
ქონელისაგან არ განსხვავდება.“
- 167 დუმჭკუქ მსვა მოილა-ში, და დაჩხურის გელულამს, და
წკარის.
„ჭიანჭველა ფრთას რომ გამოისხამს, ან ცეცხლში ჩავარდე-
ბა, ან წყალში.“
დუმჭკუს ეჯელ მუხთაშკულ მსვა ნაჩანენდა.
ჭიანჭველას აღსასრული რომ მოუვა, ფრთები გამოვბმებაო.
ჭიანჭველას რომ ფრთები გამოუვა, ღმერთი მაშინ გაუ-
წყრებაო. (2841)
- 168 დუნდა მაქვალისთერი რენ; ამა ვა გეიტალანენ.
„ღედამიწა კვერცხივითაა, მაგრამ არ მოიტაფება.“
- 169 დუნდა ნიტას, ქორბას გიტას.
„ქვეყანა იქცეოდეს, მუცელში ჩადიოდეს.“
ქვეყანა იქცეოდა და ტურა ქორწილს შეექცეოდაო. (2273)
- 170 დუნდა ნიტუ დო ონჯლორექ ოქაჩუ.
„ქვეყანა იქცეოდა და სირცხვილმა შეაკავაო.“
- 171 დუნდას ენ კად ნა კვათუმს კამა კალემი ენ.
„ქვეყანაზე ყველაზე მჭრელი ხმალი ფანქარია.“
- 172 დუნდას იდ იქთუნენ, იდ იხოდენ.
„ქვეყანაზე ყველაფერი იცვლება, ყველაფერი იღვევა.“
- 173 დუნდას იდ კაობა დო იდ პატობა ნენაქ იქომს.
„ქვეყანაზე ყოველგვარ სიკეთეს და ყოველგვარ სიავეს ენა
იქმს.“
- 174 დუნდას ღნოს ნა უღუნ კოჩიქ, დულა — მუმ ხე —
მუშითე ყვას.
„ქვეყანაზე ჭკუა რომ აქვს კაცს, თავისი საქმე თავისივე
ხელით უნდა აკეთოს.“
ჭკვიანმა კაცმა თავისი ხელით უნდა აკეთოს თავისი საქმე.

- 175 დუშმანი დოსტი ვარ იყვენ.
„მტერი მოყვარე არ იქნება.“
მტერი მოყვარე არ გახდება.
- 176 დუშმანი დულდათენ იჯინენ.
„მტერი საქმით „იჯობება.“
მტერს საქმით მოერევი.
- 177 დუშმანის დუშმანობა უნონ დო დოსტის — დოსტობა.
„მტერს მტრობა უნდა და მოყვარეს — მოყვრობა.“
- 178 დუშმანი ქორბა სქანი რენ-და.
„მტერი შენი მუცელიაო.“

ე

- 179 ეთვალუს ოწყედი დო კუჩხე ეშო გონთხი!
„საბანს შეხედე და ფეხი ისე გაშალე!“
საბანი ისე დაიხურე, როგორც ფეხი გაგიწვედესო. (1869)
- 180 ეილული ბურგილის გილუძინ, დისელა-ში ნულაფს-და.
„სიკეთე მუხლზე უდევს, რომ აღგება, ჩამოვარდებაო.“
- 181 ეილული დოყვი დო გზაშ წალე ისთოლია.
„მადლი, სიკეთე ქენი და გზის ქვემოთ გადააგდეო.“
მადლი ქენი ქვას დადევი, გამოივლი, წინ დაგვხდება. (1161)
- 182 ეილული ვარ გონდუნუნ.
„სიკეთე არ დაიკარგება.“
- 183 ეილული თოლიშენ ვარ გიტკოჩენ.
„სიკეთე თვალიდან არ გაიგდება.“
- 184 ეილული ყვი დო ქვაშ თუდე ეწადვი.
„სიკეთე ქენი და ქვის ქვეშ შემოდევი.“
- 185 ემ დუნდაშენ მითი ვარ გუიქთერენ.
„იმ ქვეყნიდან არავინ დაბრუნებულაო.“
- 186 ენა მეხთა დეის, ოხორი კიდაგინონ-და.მ
„სადაც წვახვალ, იმ ადგილზე სახლი უნდა ააშენოო.“

- 187 ეშელი დო მსქვერი ნა ვარ იჩინოფს კოჩი მუქ რენ ეშე-
ლი.
„კაცი ვირსა და შველს რომ ვერ იცნობს, ვერ გაარჩევს,
თვითონაა ვირი.“
- 188 ეშელის ფალანი მუში მონკა ვარ აყვენ.
„ვირს თავისი უნაგირი არ დაამძიმებს.“
- 189 ეშელიქ ცხენიშენი იჩალიშეფს-და.
„ვირი ცხენისთვის მუშაობსო.“
- 190 ეშელი ჩქიმი! აქ გელადგატი-ნა, ვარ მეყოლაფტია.
„ჩემო ვირო! აქ რომ (ფეხი) დაგედგა, არ გადაიჩეხებოდითო.“
- 191 ეშო ძუშქვი, ვარ გელაგისქიდას.
„ისეთი ლუკმა გადაყლაპე, ყელზე არ დაგადგეს.“
კაცმა ისეთი ლუკმა არ უნდა გადაყლაპოს, რომ ვერ მოი-
ნელოსო. (1207)
- 192 ეშო ფუჯიქ დიმლორატუ-ქი, არ კარდალა ინჰკალტუკონ-
და.
„ისეთ ძროხას დაებღავლა, რომ ერთ ქვაბს იწველიდესო.“
ისეთმა ფურმა დამწიხლოს, ჩემზე მეტს იწველიდესო. (1116)

3

- 193 ვათანიგონდინერი კოჩი გონდინერი რენ.
„სამშობლოდაკარგული კაცი დაკარგულია.“
- 194 ვარ გიჩქინ-ნა, კითხი — ოკითხუ ონჯლორე ვა რენ.
„თუ არ იცი, კითხე — კითხვა სირცხვილი არ არის.“
- 195 ვართი მომცქვა, ვართი მემოძიცა.
„არც მაქო, არცა დამცინო (ზურგს უკან).“
- 196 ვარ იშოლა-შა, ჩხომი ვარ იჭოფენ.
„სანამ არ დასველდები, თევზი არ დაიჭირება.“
წყალში დაუსველებლად თევზი არ დაიჭირებაო.
- 197 ვარ მიჩქინ-შო დო მეკოლაფი.
„არ ვიცი-თქო“ და გაატარე.“
„არ ვიცი“ უთხარ და გაეცალეო, მოიშორეო.

- 198 ვაქითიმეკალაფერი მთელიშეი პატი რენ.
„დროს გადაცილებული ყველაფერი ცუდია.“
- 199 ვაქითი მუშის მთელიშეი კაი რენ.
„თავის დროზე ყველაფერი კარგია.“
- 200 ვაქითი მუშის ლურათი კაი რენ.
„თავის დროზე სიკვდილიც კარგია.“
- 201 ვაქითიქ მითი ვარ ჩუმერს.
„დრო არავის მოუცდის.“
- 202 ვით კითის ართი ვა აქთურენ დო ვითოშ მუცხიქ არ მქუაშ თე ვა მექჩამს.
„ათ თითს ერთიც ვერ შეცვლის და ათასი ვარსკვლავი ერთი მზის სინათლეს არ მოგცემს.“

ზ

- 203 ზაბუნობა ნცხენითენ მულუნ, მეფოხე იგზალს.
„ავადმყოფობა ცხენით მოდის, ხოხვით მიდის.“
სნეულება ქენებით მოიჭრება და ჩანჩალით წავაო. (2857)
- 204 ზღეი წკარითენ ქარმატექ ვა მქუმს.
„მოზიდული წყლით წისქვილი არ ფქევას.“
- 205 ზენგინი ქორენა, პაქ რახატი დოხედუ ჰინდოს.
„თუ მდიდარი ხარ, მაშინ აქ შშვიდად იჯლები.“
- 206 ზენგინიში მამულიქთი სქუმს, ხოჯიქთი ინჭვალს.
„მდიდარის მამალიც დებს, ხარიც იწველება.“
მდიდარი კაცისა მამალიც კი კვერცხს დადებსო. (1391)
- 207 ზენგინიში ონჯირეს ინჯირი დო. ქუკარაში გდარი კკომი.
„მდიდარის საწოლში დაიძინე და ღარიბის საკმელი ჭამე.“
- 208 ზენგინიმ ქესე გუინწკეტა-შა, ქუკარას შური ქაუხ-თეფს-და.
„სანამ მდიდარის ხაზინა (ქისა) გაიხსნებოდეს, გაიღებოდეს, ღარიბს სული ამოხდებაო.“
- 209 ზოითენ მსქევანობა ვარ იყვენ.
„ძალით სილამაზე არ იქნება.“

- 210 ზულაკალა ნა სქიდუნს ომჩვირუთი აჩქინენ.
„ზღვასთან მცხოვრებს ცურვაც ეცოდინება.“
- 211 ზულა მელიუ, ტობას დოლიშქილუ.
„ზღვას გავიდა, ზღვა გადალახა, ტბაში დაიხრჩო.“
- 212 ზულა-პიჯის სქიდუ-ნა, დაღის ფაცხა გილუტას!
„ზღვისპირზე თუ ცხოვრობ, ტყეში ფაცხა გქონდეს!“
- 213 ზულას ნა იშუევუს მქიმაშენ ვა აშქურინენ.
„ზღვაზე დასველებულს წვიმის არ ეშინია.“

თ

- 214 თათალა დოფხედათ დო მალალა ბიპაამითათ.
„დაბალზე დავსხდეთ და მალალზე ვილაპარაკოთ.“
- 215 თათალას ვა მანჭუშინუ, მალალა ვა გმანჭუ.
„დაბალი ვერ შეწვდა, მალალიც არ ჩამოიწია.“
- 216 თემბელი ბერეფეს მუთუ ვარ აგურენან.
„ზარმაცი ბავშვები ვერაფერს ისწავლიან.“
- 217 თემბელი ოქკომუშ ვაქითის კაი რენ, ოჩალიშუს ვაქითის იძაბუნენ.
„ზარმაცი ჭამის დროს კარგად არის, მუშაობის დროს ავად ხდება.“
- 218 თერმონიში შქურინერიქ დოღურთისთი შუი უბარს.
„თერმონით (ერთგვარი საკმელი) შეშინებული მაწონს სულს უბერავს.“
- 219 თეფე თეფეს ვარ ნაგენ, კოჩი კოჩის ქონაგენ.
„მთა მთას არ შეხვდება, კაცი კაცს შეხვდება.“
მთას მთას არ შეხვდება, თორემ კაცი კაცს შეეყრებაო.
(1467)
- 220 თეფეშუი მქვა ვა რენ, მეყილა-ში, ჩქვა ვა რენ.
„ცარცი ქვა არაა, წაიშლება და, არ არის.“
- 221 თი გენქინერი კოჩიშენ გაშქურინას.
„თავჩალუნული კაცისა გეშინოდეს.“

- 222 თი სქანი სი მო ომცქვავ, ბაშქაქ გომცქვას.
„შენს თავს ნუ აქებ, სხვამ გაქოს.“
- 223 თი სქანი სი ოქაჩაგინონ.
„შენი თავი შენ უნდა შეიკავო.“
- 224 თითო კუსუი მთელის ულუნ.
„თითო ნაკლი ყველას აქეს.“
- 225 თი ჩქიმიში სელამეთი ნენა-ჩქიმიში უჯის რენდა.
„ჩემი თავის სამშვიდობო ჩემი ენის წვერზეაო.“
- 226 თილქი გულუნ, გულუნ, ენ გეიდე ქაურქჩი დუქანის
ქოველიციდენ.
„მელია ივლის, ივლის და ბოლოს მექურქის დუქანში ჩამო-
ეკიდება.“
- 227 თიქ გიქკოუმს-ნა, წანა-სქანის ვა ბოწკე.
„თუ თავი გიქრის, შენს ასაკს არ ვუყურებ.“
- 228 თიშ დიდინობას ღნოსიშ გუნძანობა იდდა ვა ავენ.
„თავის სიდიდე და ჭკუის სიგრძე ერთნაირი არ არის.“
- 229 თიში თომა მითის ვარ უკოროცხუნ.
„თავზე თმა არავის დაუთვლია.“
- 230 თი ჩქიმიში დოხთორი მან ვორე.
„ჩემი თავის ექიმი მე ვარ.“
- 231 თოკი მუქო გინონ, ნენა, ხამანწა გეკორარე.
„თოკი როგორც გინდა, ენა უნდა განასკვო, ენას ყველაფე-
რი არ უნდა ათქმეინო.“
- 232 თოლეფ მილუტას დო პატი ფერის ტან!
„თვალეზი მქონდეს და ცუდი ფერისა იყოს!“
- 233 თოლიგონწკიმერი კოჩი ვარ გონდუნუნ.
„თვალახელილი კაცი არ დაიკარგება.“
- 234 თოლი დო უჯი სქანითე ვარ ოგნა, ვარ ძირა-შაქი,
დულდა მოთ იქომ ხარკიში ნენათე!
„სანამ შენი თვალითა და ყურით არ გაიგონო, არ ნახო,
სხვისი სიტყვით საქმეს ნუ გააკეთებ!“
- 235 თოლი ვარ იძღენ.
„თვალი არ ძღება.“
თვალი ცქერით არ გაძღება, გული — ნდომითაო. (3508)

- 236 თოლითენ ვარ ძირა-შა, ნე კაი თქვა დო ნე-თი პატი.
„სანამ თვალით არ დაინახავ, არც კარგი თქვა და არცა ცუდი.“
- 237 თოლი სქანითენ ვარ ძირა-შა, მო იჯერ.
„სანამ შენი თვალით არ დაინახავ, ნუ დაიჯერებ.“
- 238 თოლიქ მენდრა ძირომს, ღნისიქ დაჰა მენდრა-და.
„თვალი შორს ხედავს, ჰკუა უფრო შორსაო.“ (3507)
- 239 თოლი-უძღლუში მუთუ მო იკვან.
„თვალ-უძღღებისაგან ნურაფერს ნუ მოითხოვ.“
თვალ-უძღღებს ნურაფერს ნუ თხოვ.
- 240 თომა გინძე - ნოსი მკულე.
„თმა გრძელი - ჰკუა მოკლე.“
- 241 თომას ნოსი უღუტუკონ-ნა, კათა ძერის ვარ ძიტუ.
„თმას ჰკუა რომ ჰქონდეს, ყველგან არ ამოვიდოდა.“
- 242 თოფურიში ლოცანობას ბუტკუჯიში ნძი უღუნ.
„თაფლის სიტკბოს ფუტკრის ნესტარი აქვს.“
- 243 თოლიქ თოლის ემიეთი ვარ ოლოდაფს.
„თვალი თვალს არ ენდობა.“
- 244 თრანგის უნტას-ნა კოჩიში მოშლეთინუ, მთუთისთი კა-
ვალი გელოჩაფაფს-და.
„ღმერთს კაცის გადარჩენა რომ უნდოდეს, დათვსაც სალა-
მურს დააკვრევენებსო.“
- 245 თრანგიქ წოხლე სი მეგჩას, ოკულე მან-და.
„ღმერთმა ჯერ შენ მოგცეს მერე მეო.“
- 246 თუთუნი შუმ-ნა, ებზა მოთ ვა გილუნ?
„თუ თამბაქოს ეწევი, ასანთი რატომ არა გაქვს?“
- 247 თუნა დიდი ტერენ, ჰამა სარფითი ჰიტა თუნა ტერენ-
და.
„დუნაი დიდი ყოფილა, მაგრამ სარფიც პატარა დუნაი ყო-
ფილაო.“
- 248 თურქი ცხენის გეხედუი, ბელი ვორედა უჩქინ.
„თურქი ცხენზე თუ შეჯდა, ბატონი ვარო ჰგონია.“
- 249 თურქის ინი ავუში, გეკუ ოხორი-მუში.
„თურქს რომ შეცივდა, დაწვა თავისი სახლი.“

- 250 თურქიქ მკკული ვა იფხორს, ქოვალთი ვა ულუნ.
„თურქი მჭადს არ ჭამს, პურიც არა აქვს.“
- 251 თურჩა ქოდიგუი-ნა, თურქ ბორე-და, მო ზოპონ.
„თურქული თუ ვისწავლია, თურქი ვარო, ნუ იტყვი.“

0

- 252 იგბალი მომჩი დო გზაში წალე მისთოლია.
„იღბალი მომეცი და გზიდან გადამაგდეო.“
- 253 იზმოჯეს გამათხვერი უხვენუ ვა ივენ.
„სინმარში გათხოვილი არ დაორსულდება.“
- 254 იგბალი გილუნ-ნა, ვარ გონდუნუ.
„იღბალი, ბედი თუ გაქვს, არ დაიკარგები.“
- 255 ინნადი კოჩიში მუთუ მო ვინტას.
„ჩიუტი კაცისა არაფერი გინდოდეს.“
- 256 ირი კოჩიში თის ქურენეჩ ბელა იყვენ.
„ყოველი კაცის თავზე ორმოცი ხიფათი იქნება.“
- 257 ირის ქორენ მციქა ირიში.
„ყველაში არის ცოტა ყოვლისა.“
- 258 ისა მედახთიმონი ვარ გიჩქინ-ნა, ლალის მო მეფულუ.
„გადასასვლელი თუ არ იცი, მდინარეს ნუ გადახვალ.“
- 259 იხი დო მკიმა ვარ ტაში, ლიბადი მონკა მოგიტხამს.
„ქარი და წვიმა თუ არ არის, პალტო დაგამძიმებს.“
- 260 იხიქ მეჩხომეს ნა უნონსთერი ვა ბარს.
„ქარი, როგორც მეთევზეს უნდა, ისე არ დაუბერავს.“

კ

- 261 კავე უჩა რენ, ამა ალა დო ბეგიქ შუფან.
„ყავა შავია, მაგრამ ალა და ბეგიც სვამენ.“
- 262 კათა კვინჩი დოვა მუშიმა მულუნ.
„ყველა ჩიტი თავის ბუდეში დაბრუნდება.“

- 263 კათა კოჩი არ ნოსიშა ვა რენ.
„ყველა კაცი ერთი ჭკუისა არ არის.“
- 264 კათა კოჩიკალა არკაელი ნენათენ ვარ ილაღალენ.
„ყველა ადამიანთან ერთნაირი ენით არ ილაპარაკება.“
- 265 კათა მჩხური მუში კუჩხეთენ გუწიკიდენ.
„ყველა ცხვარი თავისი ფეხით ჩამოეკიდება.“
- 266 კათა ნენას ყუჯი ვარ ნიჩენ.
„ყველა სიტყვას ყური არ უნდა ათხოვო.“
- 267 კათა ძერის ქომოლობა ვარ ივენ.
„გაქკაცობა ყველგან არ გავა, არ იქნება.“
- 268 კათა ჭუმანი მზოლა-პიჯის გოლვაყონი, სქანი კისმეტი
ქოძიროფ.
„ყოველ დილით ზღვის ნაპირს გაუყევი, შენს ბედს ნახავ.“
- 269 კათა ნჯაშ თუდე მო ფინთუფ-ქი, დოხუნუმ ძერი ვარ
გაყვენ.
„ყოველ ხის ძირში ნუ მოსვრი, თორემ დასაჯდომი ადგილი
არ გექნება.“
- 270 კაი ავჯიქ მზესქუს ვარ ასთომერს.
„კარგი მონადირე შაშვს არ ესვრის.“
კარგი მონადირე დაწოლილ კურდღელს არ ესვრისო. (1159)
- 271 კაი ბერეში ნანა-ბაბაქ ვარ იმგარეღერენ.
„კარგი შვილის დედ-მას არ უტირია.“
კარგი შვილის დედ-მამას საკურთხი არ უნდაო. (1163)
- 272 კაი დოლომოქუნს-და დო ალა მო გიჩქიტას თი სქანი.
„კარგად მაცვიაო და ბატონი არ გეგონოს შენი თავი.“
- 273 კაი დო პატი არ ნენაშენ ითქვენ.
„კარგი და ცუდი ერთი ენიდან ითქმის, თქმულა.“
- 274 კაი დო პატი მთელის უხუქთუნ.
„კარგი და ცუდი ყველას ურევია.“
- 275 კაი დო პატიში არას დიდი მენძილი ვა რენ.
„კარგსა და ცუდს შუა დიდი მანძილი არ არის.“
- 276 კაი დუშმანითი კაი რენ.
„კარგი მტერიც კარგია.“

- 277 კაი თრანგიშენ, პატი კოჩიშენ.
„კარგი — ღმერთისგან, ცული — აღამიანისგან.“
- 278 კაი ისიმინი დო პატის ყუჯი მო მეჩაფ.
„კარგი მოისმინე და ცუდს ყური აარიდე, ყური არ ათხო-
ვო.“
- 279 კაიკელე ყუჯი გილუტას, პატიკელე ყუჯის ნითვი.
„კარგისაკენ ყური გეჭიროს, ცუდისკენ დაიყრუე.“
- 280 კაი კოჩის მთელი ძერის ოხორი უდგინ.
„კარგ კაცს ყველგან სახლი უდგას.“
- 281 კაიკოჩობა ფარათენ ვარ დიჰოფენ.
„კაიკაცობა ფულით არ იყიდება.“
პატიოსნება ფულით არ შეიძინება.
- 282 კაი კოჩიში ნენა გმართი რენ წკართია.
„კარგი კაცის სიტყვა საქმელიც არის და სასმელიც.“
- 283 კაი კოჩობა ბერობაშენდონი ბელლი რენ.
„კაი კაცობა ბავშვობიდანვე ჩანს.“
- 284 კაი ნებრაფე ვარ გამაჩა!
„კარგი მეგობრები არ გასცე, არ გაყიდო!“
- 285 კაი ოხორმანჯე შეჭაკალა დისელს.
„კარგი მეოჯახე სისხამ დილით ადგება.“
- 286 კაი რენ — მუშიშენი რენ, პატი რენ — მუშიშენი რენ.
„კარგია — თავისთვისაა, ცულია — თავისთვისაა.“
- 287 კაი ტაონის მზოლა ჭიტა რენ, ჰამა ნა გომბარას, ირ-
დენ.
„კარგ ამინდში ზღვა პატარაა, მაგრამ რომ დაუბერავს,
დიდდება.“
- 288 კაი ტაონის პატი მოყუფს, კითლულის — თოქლული.
„კარგ ამინდს ცული ამინდი მოჰყვება, სიღარიბეს — დოვ-
ლათი.“
- 289 კაიშენი კაი მის უხვენუნ.
„კარგისათვის კარგი ვის უქნია.“
- 290 კაიშენ კაი ვარ იჩოდენ.
„კარგზე კარგი არ დაილევა.“
მჯობნის მჯობნი არ დაილევაო. (3741)

- 291 კაი ცხენის კამჭი ვარ უნონ.
„კარგ ცხენს მათრახი არ უნდა.“
კარგი ცხენი მათრახს არ დაიკრავსო. (1165)
- 292 კაი ჯოლორიქ მცუდიში ვარ ლალუფს.
„კარგი ძალლი ტყუილად არ ყფეს.“
- 293 კაიში (ოტკაფუ) ქორბას ოფზდარე დო შუდი მბოლი მო-
ფზდარე.
„ქემარი (სარტყელი) წელზე (მუცელზე) მოიქირე და თავი-
სუფლად ამოისუნთქე.“
- 294 კად გექკალას კად ჩოლინი მოომს.
„კარგ დასაწყისს კარგი დაბოლოება მოსდევსო.“
- 295 კალათი ჭერის გეძინ, გედგინ.
„გოდორი ჭერში დევს.“
როგორ გოდორსაც დაწნავ, ისეთ გოდორში ჩაჯდებიო.
(1823)
ისეთი გოდორი დაწანით, რომ თქვენ შვილებსაც გამოადგე-
სო. (1112)
- 296 კაობა ნა ოლოდიშენ გაშქურინას.
„ვისაც სიკეთე გაუკეთე, იმის გეშინოდეს.“
- 297 კარაბათალის მარტინიქ გენტომილუ ოგურუ, ოკულე
მუს ქოგოჭკონდუ.
„ჩვიმას თოლიამ ყვინთვა ასწავლა, მერე თვითონ დაავი-
წყდა.“
- 298 კარავი მუკო ტუხას, ძელუკაკონაი, ხოლო ქოდოსქიდუნ.
„გემი რამდენიც დაიმსხვრეს, ნავისხელა მაინც დარჩება.“
- 299 კართა მთხა მუში კუჩხეთენ გუწიკიდენ.
„ყველა თხა თავისი ფეხით ჩამოეკიდება.“
- 300 კართა ქვა დერი მუშის მონკა რენ.
„ყველა ქვა თავის ადგილზე მძიმეა.“
- 301 კარკალაქ ბითთუმ წკარი ვარ ზდიმს.
„აყირო მუდამ წყალს არ მოზიდავს.“
კოკა მუდამ წყალს არ მოიტანსო. (1259)
- 302 კატა ბიგას ჟურ დუდი ულუნ, მუჭო ემთი დო გემთი.
„ყველა ჯოხს ორი წვერი (გვირგვინი) აქვს, როგორც აღმა

და დაღმა.“

ჯოხს ორი წვერი აქესო. (2953)

303 კატუ დო ჯოლოითი არ ოხოიში რენან, ამა ართიკათი ვარ იჩინომან.

„კატაც და ძაღლიც ერთ სახლში არიან, მაგრამ ერთმანეთს არ ცნობენ.“

304 კატუ ვა ნანქუ-ში ნან, ხორცის ვა ცადუმს.

„კატა თუ ვერ წვდება, ხორცს არ მოსინჯავს.“

305 კატუ კაპულათენ ვარ დვატენ.

„კატა ზურგით არ დაეცემა.“

კატუქ კაპულა ვარ დონწაფს.

კატა ზურგს არ დაკრავს.

კატა ზურგზე არ დაეცემაო. (1175)

306 კატუს მთუგი ალანდეტუ.

„კატას თავვი ელანდებოდა.“

307 კატუქ კუდელის გეჩინაღუფტერენ,მა

„კატა კუდს ავალეზდაო.“

კატა კუდს ასაქმებდაო.

308 კატუქ კუდელი ვა გჟონწას.

„კატა კუდს არ დაკრავს.“

309 კატუ ჯოლორიქ ვარ იჩინოფს.

„კატას ძაღლი არა ცნობს.“

310 კეზა არ დეკიკეს იყვენ-მა.

„მარცხი ერთ წუთში ხდებაო.“

311 კეზათენ კოჩოთი იყვილენ.

„შემთხვევით კაციც მოიკვლება.“

312 კვალი მხირუს კვალი შუნს.

„ყველიპარიას ყველი ახსოვს.“

313 კიბირი ემუშენი გილუნ-ქი, ნენას გგობაძვა.

„კიბილი იმისათვის გაქვს, რომ ენას დააჭირო.“

314 კიბირი ნენაში კილა რენ.

„კიბილი ენის კლიტეაო.“

- 315 კიბირი ხჩე — გური უჩა.
„კბილი თეთრი — გული შავი.“
თეთრი კბილი და შავი გულიო.
- 316 კითლულის თოქლული მოყუფს, თოქლულს — კითლუ-
ლი.
„სიღარიბეს დოვლათი მოყვება, დოვლათს — სიღარიბე.“
- 317 კითხი დო გაჩქინას (გაჩქინასენ).
„კითხე და გეცოდინება.“
- 318 კილიჯიქ კაი მიქკირუფსდა დო დიდო მო ინქინაფ, ბელას
ქოდოლოქტკომერს.
„ხმალი კარგად მიჭრისო და ბევრს ნუ იქნევ, ხიფათში ჩა-
გაგდებს, შარში გაგხვევს.“
- 319 კამეთი იყვასინონ-და დო დობაწიწიქ თოლი ქაოი დიხ-
ვენერენ.
„წარღვნა იქნებაო და ქიაყელას თვალეზი დაუთხრია.“
ქვეყნის დაქცევის შიშით ქიამ თვალეზი დაითხარაო.
- 320 კიშის — ღორღანი, მაზის — ადანი.
„ზამთარში — საბანი, ზაფხულში — დო.“
- 321 კომა ნა აულუნ სვას, დაჩხური მენ.
„კვამლი რომ ამოდის (ადგილზე), ცეცხლია.“
სადაც კვამლი ამოდის, იქ ცეცხლი იქნება.
- 322 კომანთოუს იმდა კომა ვა ივენ.
„საკვამურში ყოველთვის კვამლი არ იქნება.“
- 323 კონკშის ულუნ-ნა, სინთი გილუნ-და.
„მეზობელს თუ (რამე) აქვს, შენც გაქვსო.“
- 324 კონქშიშ მაქვალი მჩხუ იყვენ.
„მეზობლის კვერცხი მსხვილი იქნება.“
მეზობელს მეზობლის ქათამი აქლემი ეგონაო. (1413)
- 325 კოჩი არ დღას გოწაკიდერი ქონუხონდუნ.
„კაცი ერთი დღე ჩამოკიდებული გაძლებს.“
- 326 კოჩი დიდიკალა დიდი ტასინონ, ქიტაკალა — ქიტა.
„კაცი დიდთან დიდი უნდა იყოს, პატარასთან — პატარა.“
- 327 კოჩი დოლოხე ქეელი ენ, ფუჯი — გალენდო.
„კაცი, ადამიანი შიგნითაა ჭრელი, ძროხა — გარედან.“

- 328 კოჩი ვარ ცხუნა — გინონ.
„კაცი არ უნდა გაარჩიო.“
- 329 კოჩი კოჩითენ, ლობედი მძგუჯითენ.
„კაცი კაცითა, ლობე ბოძითა.“
კაცი — კაცითაო, ლობე — ქაცვითაო. (1196)
- 330 კოჩი კოჩიქ ოქაჩეფს, ლობერი — კაზულიქ.
„კაცს კაცი აკავებს, ლობეს — ბოძი, სარი.“
- 331 კოჩი კოჩიშენი ჭამი რენ.
„კაცი კაცის წამალია.“
ადამიანი ადამიანის მალამოა.
- 332 კოჩი მავეარაქარა ვარ ღიბადენ.
„ადამიანი მეორედ არ ღიბადება.“
- 333 კოჩი მენდრანი გზას იცადენ, იჩინობენ.
„კაცი შორი გზაზე გამოიცილება, იცნობა.“
- 334 კოჩი მთელიშეის ნუხონდუნ.
„კაცი ყველაფერს გაუძლებს.“
- 335 კოჩი ნა იზენგინას, ჭუქარობა გოქკონდუნ-და.
„კაცი რომ გამდიდრდება, სიღარიბე ავიწყდებაო.“
- 336 კოჩი ნენათენ ნოკირაფან დო ფუჯი-ქრათენ.
„კაცს ენით დააბამენ, ძროხას — რქით.“
- 337 კოჩი ნენა მუშიში საები ტასინონ.
„კაცი თავისი სიტყვის პატრონი უნდა იყოს.“
- 338 კოჩი ომუღითენ სქიდუნ.
„კაცი იმედით ცხოვრობს.“
- 339 კოჩი ოხოროში მუსაფირი რენ.
„კაცი (ქმარი) ოჯახის სტუმარია.“
- 340 კოჩის გარითენ შური გედგინ.
„კაცს საკმლით სული უდგას.“
- 341 კოჩის იგბალი მუში ყვას ნოქარუნ.
„კაცს თავისი ბედი შუბლზე აწერია.“
- 342 კოჩის ისთერაქი ვარ ულუტაში, ღნოსითე მუთუ ვარ ივენ.
„კაცს თუ ბედი არა აქვს, ჰკუთით არაფერი გამოვა.“

- 343 კოჩის კოჩობა გილუტას, ჯოხი მუთხან გინონ გჯოხონტას.
„კაცს კაცობა გქონდეს, სახელი რაც გინდა გერქვას.“
- 344 კოჩის მგერიშენ ვარ აშქურინეტუკონ-ნა, ჯოლორი ვარ შინახუფტუ.
კაცს შგლის რომ არ ეშინოდეს, ძალს არ შეინახავდა.
- 345 კოჩის მთელიშენ დიდი ომული მუში თიშენ ულუტასი-ნონ.
კაცს ყველაზე დიდი იმედი საკუთარი თავისა უნდა ჰქონდესო.
- 346 კოჩის მუ ალოდასინონ უჩქიტას-ნა ოხორიშენ გალე ვარ გამულუნ.
„კაცმა რომ იცოდეს რა მოელის, შინიდან გარეთ არ გამოვა.“
კაცმა რომ თავის თავგადასავალი იცოდეს, შინიდან გარეთ არ გამოვა.
- 347 კოჩის, მუკო ულუნ, ეკოჩქვა უნონ-და.
„კაცს, რამდენიც აქვს, იმდენი მეტი უნდაო.“
- 348 კოჩის მციქა შეითანობათი ულუტას-უნონ, უჩქუტასინონ.
„კაცმა ცოტა ეშმაკობაც უნდა იცოდეს.“
- 349 კოჩის ნა გოჯგინაფს, ღუნდას მუთუ ქორენ-ნა, ხოლოთი კოჩი რენ.
„ადამიანის მჯობნი (ადამიანს რომ აჯობებს) ქვეყანაზე თუ რამ არის, მხოლოდ (მაინც) ადამიანია.“
- 350 კოჩის ნა მელასენ დეე ქუჩქიტას-ნა, ბალიშეფე ქოდორჩამს.
„კაცმა რომ იცოდეს სადაც დაეცემა, ბალიშებს დააფენს.“
- 351 კოჩის პატი შუნს, კაი გოქკონდუნ.
„კაცს ცუდი ახსოვს, კარგი ავიწყდება.“
- 352 კოჩის ნღლა ვარ აჩოდაშა, შური ვარ გამურთხეფს.
„კაცს ღლე თუ არ დაელია, სული არ ამოუვა.“
- 353 კოჩის ნოხვენე მუში ვარ გუნდუნუნ.
„კაცს თავისი ნაშრომი, ნახელავი არ დაეკარგება.“
- 354 კოჩის ქორბა დვაძლენ, თოლი ვარ.
„კაცს მუცელი გაუძლება, თვალი არა.“
კაცს მუცელი სულ მალე გაუძლება, თვალი კი არასოდესო.

- 355 კოჩის ღურა ქომანჭუდი, ლეტამუშიკელე გზა გორუმს.
„კაცს სიკვდილი რომ მოუახლოვდება, თავის მიწისაკენ
გზას ეძებს.“
- 356 კოჩის შავკა ნომსქუნს, ოხორის ოქუდე, ურთი.
„კაცს ქული შვენის, სახლს სახურავი.“
- 357 კოჩის შური გედგიტაშა, ხოლო მუთუში ომუდი უღუნ.
„ადამიანს, სანამ სული უდგას, კიდევ რალაცის იმედი აქვს.“
- 358 კოჩის ხუთ კითი უღუნ — ჩქართი არკაელი ვარ რენ.
„ადამიანს ხუთი თითი აქვს — ყველა უთანასწორო.“
- 359 კოჩიქ ოკაჩხე მუთუ ძირა-ში, დიღო ელამცქვერი ივენ.
„კაცი ბოლოს რამეს რომ იშოვის, ნახავს, ძალიან განებივ-
რებული იქნება.“
- 360 კოჩიქ პატინობა ვარ ყვა, ვანა სი ვარ დოგხვადუნა,
სქანი ბერეს ქოდოხვადუნ წოხლე.
„კაცმა ცული არ გააკეთო, თორემ შენ თუ არ დაგხვდება,
შენს შვილს დახვდება წინ.“
მამამ ცოდვა ქნა, შვილმა ზლოო.
- 361 კოჩიშა კაი ვარ გახვენენ-ნა, პატითი ვარ ოღოდა.
„კაცს კარგს თუ ვერ გაუკეთებ, ცუდიც არ გაუკეთო.“
- 362 კოჩიში თოლი მუთუთენ ვარ იძღენ.
„კაცის თვალი არაფრით ძღება.“
კაცის თვალს ვერა გააძღებს — რაო.
- 363 კოჩიში კაინობა — პატინობა ნენათენ რენ.
„ადამიანის ავ-კარგი ენით არის (ენაზეა დამოკიდებული).“
- 364 კოჩიში ნენაქ ქვათი ოკოტკომერს.
„ადამიანის ენა ქვასაც გახეთქს.“
- 365 კოჩიში დარღუმჯი ხოლო კოჩი რენ.
„ადამიანის მშველელი ისევ ადამიანია.“
- 366 კოჩიში ქორბას მთელიშიეი ინტრენ.
„ადამიანის მუცელში ყველაფერი ეტევა.“
- 367 კოჩიში წანას დო დიღო წანას ღნოსი ვარ ივენ, ღნოსი-
თი თის ივენ.
„კაცის ასაკსა და წლოვანებაში ჭკუა არ იქნება, ჭკუაც
თავში იქნება.“

- 368 კოჩობა ვარ დიქოფენ.
„კაცობა არ იყიდება.“
- 369 კუი ნა უნთხორუფს კოჩი, კუის მუქ დოლოლოაფს.
„კაცი რომელიც სხვას ორმოს უთხრის, თვითონ ჩავარდება ორმოში.“
სხვას ორმოს ნუ უთხრი, თვითონვე ჩავარდები.
- 370 კულანი ბაშქაში რენ, ბიჭი ოჯალიში მალი რენ.
„გოგო სხვისია, ბიჭი ოჯახის სიმდიდრეა.“
- 371 კულანიში ხე-ფორჩათი ბელა რენ.
„გოგოს ხელ-მკლავიც შარია.“
- 372 კურაკიდი ნა გეანკოლუკელუმენ გოანწკენ.
„რაზა საითაც დაიკეტება, იმ მხრიდან გაიღება.“
- 373 კუჩხე გედგაში, წიწილაქთი გეგაკიბინს.
„ფეხს თუ დააბიჯებ, დაადგამ, გველი გიკბენს.“
- 374 კუჩხეს გედგითაში, კაი გოწკედი, სოთი ხეფეს კარ გედ-
გირი.
„ფეხზე რომ დადგები, კარგად შეხედე, ხელებზე ხომ არ
დგახარ.“
- 375 კუჩხე სქანი დოლანიში ოლაგაურა გონთხი.
„ფეხი შენი საბნის მიხედვით გაშალე.“
- 376 კუჭი იძღენ, თოლი ვარ.
„კუჭი ძღება, თვალი არა.“

ლ

- 377 ლეტაქ დიდო კოჩი ჭკომერენ.
„მიწას ბევრი ადამიანი მოუნელებია, უჭამია.“
- 378 ლეტაქ ნა მექჩასენ, ლორმოთიქ ეზდასენ.
„მიწა რასაც მოგცემს, ღმერთი აიღებს.“
- 379 ლომხანაფუნას სქიდუნა, მუნდესთი რენ, იჭვარე.
„ეწროვანში თუ ცხოვრობ, როცა იქნება, დაიწვეები.“

- 380 ლომჯი ფუჯიქითი ქონაგნეთს ოხორიშა მოხთიმუ.
„სალამოს ძროხაც მიხედება სახლში მოსვლას.“
დაღამებას ძროხაც მიხედებაო.
- 381 ლოყა ნეთათენ ხოჯითი ინჰვალენ.
„ტკბილი სიტყვით ხარიც მოიწველება.“
ტკბილი სიტყვითა მთას ირემი მოიწველაო. (2085)
- 382 ლოყა ნენა ჭამი რენ.
„ტკბილი სიტყვა (ენა) წამალია.“
- 383 ლოცა ნენათენ წიწილა ღორმაშენ ქავამოონამს.
„ტკბილი სიტყვით გველს ხერელიდან გამოიყვანს.“
- 384 ლუყუ ძიროფს დო ღობერი ვარ ძიროფს-და.
„მხალსა ხედავს და ღობეს ვერა ხედავსო.“

მ

- 385 მადულდექ თურჯაის ქაურქი ქამოწკუა.
„მესაქმემ ვაჭარს ქურქი გახადაო.“
- 386 მალი საების ნანგენ.
„საქონელი პატრონს ემსგავსება.“
რაც პატრონი, ის საქონელი.
- 387 მალის ნა ელვაწკას მჩხური მგერიქ იმხორს.
„ფარას აცდენილ ცხვარს მგელი შექამს.“
- 388 მა ნა მპილასენ კოჩი, დაჰა ვარ დინუ-და.
„მე ვინც უნდა მომკლას, ის კაცი ჯერ არ დაბადებულაო.“
ჩემი მკვლელი ჯერ არ დაბადებულაო.
- 389 მან ბლალუფ, მან შევიგნეფ-და.
„მე ვყეფ, მე ვისმენო.“
- 390 მანგუითე ნა იყონა, ჯოდორიქ ვა ლალუფს.
„საბელით წაყვანილი ძალი არ იყევება.“
ძალად მიტევებული მწევარი კურდღელს ვერ დაიქერსო.
(2674)
- 391 მანდაბოლიშ ფორჩაქ კოჩი ოღერდინაფსდა.
„მიტკალის კაბა კაცს ატყუებსო.“

- 392 მაგესიში ნდლას მქიმა გოლანცა-ში, მეორაქ პატი გამი-
კიბინს.
„მაისის დღეს წვიმა რომ გაცრის, მზე ძალიან იკბინება.“
- 393 მაპატკალეგი ოხორჯაში დო ტახეი კვანცაში სერსი არ
რენ.
„ტლიკინა ქალისა და გატეხილი დოქის ხმა ერთნაირია
(ერთია).“
- 394 მარტიშ ტაონისთერი ნდლას შილდაჭარა იქთირენ.
„მარტის ამინდივით დღეში ათასჯერ იცვლება.“
- 395 მაქვალი სქანი სი გეტახი.
„შენი კვერცხი შენ მოტაფე.“
- 396 მაქვალიშენ გამახთიმერიქ მაქვალი სქუმს.
„კვერცხიდან გამოჩეკილი (გამოსული) კვერცხს დადებს.“
- 397 მახენეტუში, ვა მიჩქიტუ, მიჩქინში, ვა მახენენ.
„როცა შემეძლო, არ ვიცოდი, როცა ვისწავლე, არ შემეძ-
ლია.“
- 398 მახვა პორჯას დოლიბენი, კალათის წკაა დოლიბენი,
ვამსქევა მითის ალიბენი?
„ნაკვერჩხალი კალთაში ჩაიყრება, გოდორში წყალი ჩაისხმე-
ბა, უშნო ვინმეს შეუყვარდება?“
- 399 მგეის მჩხური ომჯვინაფეს.
„მგელს ცხვარი აძოვებინებს.“
- 400 მგერი მგერი რენ.
„მგელი მგელია.“
მგელი მგელობას არ მოიშლისო.
- 401 მგერიში მგერი იყვენ, მთუთიში — მთუთი.
„მგელისა მგელი იქნება, დათვისა — დათვი.“
- 402 მეზოღეში ოხორჯა — შირა, ფარა სო ძირას?
„მეზღვაურის ცოლი — ქვრივი, ფული სად ნახოს?“
- 403 მეივეში ქორბა ბაშქა რენ.
„ხილის მუცელი ცალკეა (სხვაა).“
- 404 მემლექეთის თის ნა მოგატუ მქვათი კურბეთის კაობა-
თენ გოიშინენ.
„სამშობლოში თავზე მოხვედრილი ქვაც (თავზე რომ მო-
გვხდა ქვაც), საშოვარზე კეთილი, კარგი მოგონებაა.“

- 405 მენონქკვალე ვარ დელოკაგინონ.
„გადანაფურთხი არ უნდა ალოკო.“
- 406 მენჩხომე ონჯირეს ვა ლურუნ.
„მეთევზე საწოლში არ კვდება.“
- 407 მენჩხომე ჩხომი ვა ივენ, ანკესის ვა ნიკიდენ.
„მეთევზე თევზი არ არის, ანკესზე არ წამოეგება.“
- 408 მენჩხომეს ჩხომიში აჩქინენ.
„მეთევზეს თევზისა გაეგება (ეცოდინება).“
- 409 მენჩხომეში ძიქვა ხომუნი?
„მეთევზის შარვალი გაშრება?“
- 410 მენჯელი ართობას რენ.
„ძალა ერთობაშია.“
- 411 მენჯელონიშენ მენჯელონი იდაა ქუიძირენ.
„ძლიერზე ძლიერი ყოველთვის მოიძებნება.“
- 412 მეჭკიუმე ხამი სქანი ნენას რენ.
„დასაკლავი დანა შენს ენაზეა.“
- 413 მეჭკოდუნ, სოთხანითი მქიფე რენ.
„გაწყდება, სადაც წვრილია.“
- 414 მზოლა დოღურთი დიყვას ნა, არ კიზი ვარ დაზდენ.
„ზღვა მაწენად რომ იქცეს, ერთ კოვზსაც ვერ აიღებს.“
ზღვა ფაფად გადაიქცა, უბედურს კოვზითაც არ ჰხვდაო.
(930)
- 415 მზოლაპიჯის სქილუ-ნა, დალის ფაცხა გილუტას.
„ზღვისპირზე თუ ცხოვრობ, ტყეში ფაცხა გქონდეს.“
- 416 მთელი დულდას უჯი მოთ მეჩამთ, ნა — გიჩქინანსთერი ვით.
„ყველა საქმეს ყურს ნუ აძლევთ, როგორც იცით ისე აკეთეთ.“
- 417 მთელ ვარ გონდუნუნ, მთელ ვარ იჟოლენ.
„ყველაფერი არ იკარგება, ყველაფერი არ იშლება.“
- 418 მთელი თი მუშიში ნოსითენ რენ.
„ყველა თავ-თავისი ჭკუით არის.“

- 419 მთელი თი მუშიში საები რენ.
„ყველა თავისი თავის პატრონია.“
- 420 მთელიკალა ნენა ვარ ითქვენ.
„ყველასთან სიტყვა არ ითქმება.“
- 421 მთელი კოჩი არკაელი ნოსონი ვარ რენ.
„ყველა კაცი ერთნაირი ჭკუისა არ არის.“
- 422 მთელი მუში კუჩხეთენ გუწიკიდენ.
„ყველა თავისი ფეხით ჩამოეკიდება.“
- 423 მთელი მუში ნოსითენ სქიდუნ.
„ყველა თავისი ჭკუით ცხოვრობს.“
- 424 მთელის უხუქთუნ კათი დო პატიოთი.
„ყველას, ყველგან ურევია კარგიცა და ცუდიც.“
- 425 მთელიქ კუი მუში დოფშაფს.
„ყველა თავის ორმოს ავსებს.“
მთელიქ მუში ლეტა დოფშაფს.
„ყველა თავის მიწას ავსებს.“
ყველა თავის სამარეს ამოავსებს.
- 426 მთელიქ მუში მემსქევანუა გორუფს.
„ყველა თავის შესაფერსს (სწორს) ეძებს.“
- 427 მთელიშა ვარ ისიმინენ, მთელიში ვარ იჯერენ.
„ყველასი არ მოისმინება, ყველასი არ დაიჯერება.“
- 428 მთელიში ვარ ითქვენ.
„ყველაფერი არ ითქმის, არ გაიმხილება.“
- 429 მთელიშა ყუჯი ვარ ნიჩენ.
„ყველას ყური არ უნდა ათხოვო.“
- 430 მთელიში ალთუნიში ულუტან-ნა, არ დერი ბაქირიში აყვენან.
„ყველაფერი ოქროსი რომ ჰქონდეთ, ერთი ადგილი სპილენძისა ექნებათ.“
- 431 მთელიში ბირდემ მიქ ძირელერენ.
„ყველაფერი ერთად ვის უშოვია.“
- 432 მთელიში გეგინუთენ რენ.
„ყველაფერი მიჩვევაზე არის.“

- 433 მთელიშეის მუში მაიჭეთი ულუნ.
„ყველაფერს თავისი ხერხი აქვს.“
- 434 მთელი შეი მუში ღერის ტასინონ.
„ყველაფერი თავის ადგილზე უნდა იყოს.“
- 435 მთელიშენ გაუნახი ღურელი რენ.
„ყველაზე საცოდავი მკვდარია.“
- 436 მთელიშეის ჰესაბი ულუნ.
„ყველაფერს ანგარიში აქვს.“
- 437 მთელიში გური ვარ გახვენენ.
„ყველას გულს ვერ გაუკეთებ.“
ყველას გულს ვერ მოიგებო.
- 438 მთვირიშ მსქვანობაქ მითი ვარ ოტიბინუ.
„თოვლის სილამაზეს არავენ გაუთბია.“
- 439 მთვირი ხე რენ, ამა ჯოლორეფექ გოდოგვაფან.
„თოვლი თეთრია, მაგრამ ძალღებიც მოსვრიან.“
- 440 მთვირი ხე რენ, ჰამა მუნტური ნოხედუნ.
„თოვლი თეთრია, მაგრამ მატლი მიაჯდება.“
თოვლი თეთრია, მაგრამ ქვეყანა ზედ დადისო.
- 441 მთინი ნენა მქოხა რენ.
„მართალი სიტყვა მკვახეა.“
- 442 მთუგიშა მუთუ ვარ ახვენერენან დო კატუს ბელა უგო-
რუფტურენან.
„თავეს ვერაფერი უყვეს და კატას ერჩოდნენ.“
- 443 მთუთი ძირომში, ნოკუჩხონეფე მუში მოთ გორუმ?
„თუ დათეს ხედავ, მის ნაფეხურებს რად ექებ?“
- 444 მთუგიშ წკინტილის მშვაი გამომშ.
„თავეს სქინტილიდან შვაი გამოაქვს.“
ჩიტის სკინტლზე ზვაი აიშლება. (2550)
- 445 მთუთიქ გოჯგინაში, ბაბა ღუჯოხია.
„დათვი რომ მოგერევა, ბაბა დაუძახეო.“
- 446 მთუთიქ თქვერენ: ბერეფე ნა მაყუქკულე, პიჯის ნოსტო-
ნი ქემაზღუ-და.
„დათეს უთქვამს: რაც შვილები შემეძინა, იმის შემდეგ პირ-
ში გემო დამეკარგაო.“

- 447 მთხა გამაფჩი, მთხა ებჰჰოფი.
 „თხა გავყიდე, თხა ვიყიდე.“
 თხა იყიდა, თხა გავყიდა, რა წააგო, რა მოიგო.
 თხა ვიყიდე, თხა გავყიდე, სარგებელი ვერა ვნახეო. (1060)
- 448 მთხაჰ კუდელი ვარ ეწოზდაშა, ბოჩი ვარ ნულუნ.
 „თხამ თუ კუდი არ ასწია, ისე ვაცი არ მივა.“
- 449 მითი მითიშენი ვა რენ.
 „ვინმე ვინმესთვის არ არის.“
- 450 მითის ვარ უჩქინ, სო ძიროფ დო სო გონდინუფ.
 „არავინ არ იცის, სად ნახავ და სად დაკარგავ.“
 არ იცი, სად ნახავ და სად დაკარგავო.
- 451 მითიშა მეჩამუ ვარ გინტაში, ხალადისთი კუმი ნიმფინენ.
 „როცა მიცემა არ გინდა, თოკზეც ქვიშა გაიფინება.“
 კაცო, საბელი მათხოვეო და — ზედ ფეტვი მიყრიო. (1214)
- 452 მითხანი თი მუშიშენი კაი რენ, ბაშქაშენითი კაი იყვენ.
 „ვინც თავისთვის კარგია, ვარგა, სხვისთვისაც კარგია, ივარგებს.“
- 453 მითხანის თი მუშიში კიმეთი ვარ უჩქინ, ჩქვაში კიმეთი-
 თი ვარ აჩქინენ.
 „ვინც თავისი თავის ფასი არ იცის, სხვისი ფასიც არ ეცო-
 ღინება.“
 ვინც თავის თავის პატივი არ იცის, არც სხვისი პატივი
 ეცოღინებაო.
- 454 მითხანს კაწნობა უნონ, ია პატინობასთი ნუხონდასინონ.
 „ვისაც კარგი (კარგობა) უნდა, იმან ცუდიც (სიავე) უნდა
 მოითმინოს.“
- 455 მითხანის ჭიტაში კიმეთი ვარ უჩქინ, ემუს დიდიშითი
 ვარ აჩქინენ.
 „ვინც პატარის ფასი არ იცის, იმას დიდისაც არ ეცოღინე-
 ბა.“
 ვინც პატარას ვერ დააფასებს, ის ვერც ფასს მიხვდებაო.
- 456 მითხანიჰ დიშქა კვათუფს — უდაჩხერე ვარ დოსქილუნ.
 „ვინც შეშას ჭრის — უცეცხლოდ არ დარჩება.“
- 457 მითხანიჰ იმხორს, ია იძლენ.
 „ვინც ჭამს, ის ძღება.“

- 458 მითხანიქ ძირუ, ხოლო ემუქ ძიროფს.
„ვინც იშოვა, კიდევ ის იშოვის.“
- 459 მითხანიში არაბას გეხე, ემუში ობირუ იბირავინონ.
„ვის ურემზეც ზიხარ, იმის სიმღერა უნდა იმღერო.“
რა ქვეყანაშიც შეხვალ, იმის ქული დაიხურეო.
- 460 მილეთიშ ნუნკუ ვარ იჩოდენ.
„ხალხის პირი არ გათავდება.“
ხალხს პირს ვერ შეუკრავ.
- 461 მი პატობათენ მულუნ, მგაინერი იგზალს, კაობათენ ნა
მოხთასენ, ძიცინერი იგზალს.
„ვინც სიავით მოდის, ტირილით წავა, ვინც სიკეთით მოვა,
სიცილით წავა.“
- 462 მკიბინაჯე ჯოლორის ყვილი ნუტკომელან.
„კბენია ძალს ძვალს გადაუგდებენ.“
კბენია ძალს პურს გადაუგდებენო.
- 463 მკაფუს იზმოჯეთი ქოთუმე ალანდენ.
„მელას სიზმარშიც ქათამი ელანდება.“
- 464 მკულე ნენაქ თი იმინახუფხ, გინძე ნენაქ თი ოყვილა-
ფაფს.
„მოკლე ენა თავს შეინახავს, გრძელი ენა თავს მოაკვლევინ-
ებს.“
- 465 მოთა მაქვალში გური რენდა.
„შვილიშვილი კვერცხის გულიაო.“
- 466 მოთაქ პაპულის ოგურაფტერენ.
„შვილიშვილი ბაბუას ასწავლიდა თურმე.“
- 467 მოლლა ცხენიშენ მელუ-ში: — ზათთან ცხენიშენ გეფ-
თამინტუ-და.
„მოლა ცხენიდან რომ ჩამოვარდა — მაინც ცხენიდან უნდა
ჩამოვსულიყვიო.“
- 468 მონჭკის ასთოლეს დო კობო ქამელუ-და.
„მწიფეს ესროლეს და მკვახე ჩამოვარდაო.“
- 469 მეას ყოროფ-ნა — ფუჯისთი ყოროფტავინონ.
„რძე თუ გიყვარს — ძროხაც უნდა გიყვარდეს.“

- 470 მუორა ჭუკარაში ქმურქი რენ.
„მზე ღარიბის ქურქია.“
- 471 მსვაეფე ქონაჩანენ.
„ფრთები გამოესხმება.“
- 472 მსვა ქომეგაჩანუ-ნა, ზულა-პიჯის მო ფუთხუ!
„ფრთა თუ გამოგესხა, ზღვის პირზე ნუ დაფრინავ.“
- 473 მსქვანას ნოსი ვარ ულუნ.
„სილამაზეს ჭკუა არა აქვს.“
- 474 მსქიბუ კათა სემთიკელე იქთენ.
„წისქვილი ყველა მხარეს ბრუნავს.“
- 475 მსქიბუქ მქიფეთი მქუფს, მჩხუთი.
„წისქვილი წვრილადაც ფქვავს, მსხვილადაც.“
- 476 მსქიბუქ უწყარე ვა მქუფს.
„წისქვილი უწყლოდ არ ფქვას.“
- 477 მტირი კუჩხუს ნა გიხუნა, თიშა მულუნ-და.
„ტილს ფეხზე რომ დაისვამ, თავზე ავაო.“
- 478 მტირონიქ მქკირონის ნოძიცაფტერენ.
„ტილიანი წილიანს დასცინოდაო.“
- 479 მუ ბედ-იგბალი გილუნ, ჰეათი ივენ დო ვარ იქთურენ!
„რა ბედ-იღბალიცა გაქვს, ის იქნება და არ შეიცვლება.“
- 480 მუთხანი ნა ორგა, ია მულუნ.
„რასაც დათეს, ის ამოვა.“
- 481 მუ იყვასენ, ღორმოთის უჩქინ, კოჩის ვარ აჩქინენ.
„რაც უნდა მოხდეს, ღმერთმა იცის, კაცს არ ეცოდინება.“
- 482 მუკო კაი ნანაშანტეში ტას, ხოლო ნანაშანტეში დენ.
„რაგინდ კარგი დედინაცვალი იყოს, მაინც დედინაცავლია.“
- 483 მუკო კაი ნისა ტას, დამთერეს ვარ მოწონს ნისასთი —
დამთერე.
„რაგინდ კარგი რძალი იყოს, დედამთილს არ მოსწონს,
რძალსაც — დედამთილი.“
- 484 მუკონაი იჩალიშა, ეკონაი გაყვენ.
„რამდენსაც იმუშავენ, იმდენი გექნება.“

- 485 მუკო უინ რენ, ეკოჩქვა თუდე რენ.
„რამდენიც ზევითაა, იმდენიც ქვევითაა.“
- 486 მუსაძირი სუმ ნდლაშა რენ.
„სტუმარი სამ დღემდეა.“
- 487 მუ ულუნ-ქი, გუნდუნას, მუ ულუნ დო მუ გუნდუნასი-
ნონ.
„რა აქვს, რომ დაკარგოს. რა აქვს და რა დაეკარგება.“
- 488 მუშებურა მუთუ ვარ მულუნ.
„თავისით არაფერი მოდის.“
თავისით არაფერი მოვა.
- 489 მუში გზა წყარიქთი ძიროფს.
„თავის გზას წყალიც იპოვის.“
- 490 მუშიშენი ვა რენ, ბაშქაშენი რენ.
„თავისთვის არაა, სხვისთვისაა.“
- 491 მუკო კაი ტაონის პატი მოყუფს, ეშოთი თოქლულის
კითლული მოყუფს.
„როგორც კარგ ამინდს ცუდი მოყვება, ასევე დოვლათს სი-
ღარიბე მოსდევს.“
- 492 მუკო მთელიშეი ვარ იჭკომენ, ეშო მთელიშეითი ვარ
ითქვენ-აა.
„როგორც ყველაფერი არ იქმევა, ისე ყველაფერიც არ ით-
ქმებაო.“
- 493 მუკო ნჯუმუ კატა გაის მო ანტალე.
„როგორც მარილი ყველა საჭმელში ნუ ერევი.“
- 494 მუკო ცანა ნცა ტრიკითენ მო ოქაჩამ.
„როგორც გულწითელა ცას ფეხით ნუ აკაეებ.“
- 495 მქვას კუჩხე ქოგეჩი-ნა-თი, აჩქვა ნქუს მო გეჩამ, ხოლო
დოგაქვასენ.
„ქვას ფეხი თუ მიარტყი, წიხლსაც ნუ მიარტყამ, ნუ მია-
ყოლებ კვლავ გეტყინება.“
- 496 მშუმუს ბოინე ოშუ უნონ.
„მსმელს ყოველთვის სმა (დაღევა) უნდა.“
- 497 მშქირონის ონჯლორე ვარ უჩქინ.
„მომშილმა სირცხვილი არ იცის.“

- 498 მშქურინაჯე ჯოლორიქ მენდრაშენ ლალუფს.
„მშიშარა ძაღლი შორიდან ყეფს.“
- 499 მჩხუეფე წანაში ნეაეთის კოროცხუფან.
„ცხვრებს წლის ბოლოს ითვლიან.“
- 500 მცუდალა ქურვალის დოლოხედუნ დო ჟინთი ნიკოუმს.
„მატყუარა ტომარაში ჩაჯდება და ზევიდან მოიკრავს.“
- 501 მცუდი მთინიში ღირელი რენ.
„ტყუილი მართლის ბოძია, საყრდენია.“
- 502 მცუდი ნა ზოპონს კოჩის, მთინი თქვასთი-ნა, ვარ უჯე-
რან.
„ტყუილის მთქმელს მართალსაც არ დაუჯერებენ.“
- 503 მცუდის დიდი გზა ვარ უღუნ.
„ტყუილს გრძელი გზა არა აქვს.“
- 504 მცუდის კუჩხე ვარ უღუნ.
„ტყუილს ფეხი არა აქვს.“
ტყუილს მოკლე ფეხები აქვსო.
- 505 მცუდის მენძილი ვარ უღუნ.
„ტყუილს მანძილი არა აქვს.“
ტყუილს მოკლე ფეხები აქვსო.
- 506 მცუდიშინე კამა მო ელიწკამ!
„ტყუილუბრალოდ ხმალს ნუ იძრობ, ნუ ამოიღებ!“
- 506 მწკიდ დო მტიი ოქროს ვა ნოხედუნ.
„რწყილი და ტილი ოქროს არ მიაჯდება.“
- 507 მწკული მწკულითენ გამიმენან.
„წვეტს წვეტით ამოიღებენ.“
სოლს სოლით ამოიღებენ.
- 508 მწკუფი სეის თუთა უნონ, სეჭილი ქომოლის ღნოსაი
ოხორჯა უნონ.
„წყვდიად ღამეს მთვარე უნდა, სულელ ქმარს ჭკვიანი ცო-
ლი.“
- 509 მჭაჯი ქუტა ენ, ამა გუი გუქთინამს.
„ბუზი პატარაა, მაგრამ გულს ავირევს.“
- 510 მკიმას გოწამტუ, ხორშაკალის ქომოხვადუ.
„წვიმას გაექცა, სეტყვას მოჰყვა.“

- 511 მჯვე კაი რენ, ჰამა აღანი დაა კაი რენ-და.
„ძველი კარგია, მაგრამ ახალი იმაზე უკეთესიაო.“
- 512 მჯვეში დუშმანი ნებრა ვარ ივენ, ჰემუშენი-ქი, პანდა
დუშმანი ეენ.
„ძველი მტერი მეგობარი არ გახდება, იმიტომ რომ მუდამ
მტერია.“

6

- 513 ნა გახვენენ, ემუში ომული მეჩი კოჩის.
„რაც შეგეძლოს, იმის იმედი მიეცი კაცს.“
რაც შეგეძლოს, იმას შეპირდი.
- 514 ნა გილუნ, ემუშათი რაზის ტა.
„რაცა გაქვს, მით კმაყოფილი იყავი.“
- 515 ნა გილუნს გუსქური, ნა ვარ გილუნ ინანტრი!
„რაცა გაქვს იმას გაუფრთხილდი, მოუარე, რაც არა გაქვს
ის ინატრე.“
- 516 ნა ვა გინონ შეი, მო კითხომ დო, ნა ვა გინონ დულდას,
მო ანტალაფუ!
„რაც არ გინდა, იმას ნუ იკითხავ და, რაც არ გინდა, იმ
საქმეში ნე ერევი.“
- 517 ნა ვა გქირს, მუთუ მო იკითხუფ, მო აკათე დო ნაციგე.
„რაც არ გქირდება, იმას ნუ იკითხავ, ნუ ერევი და ეჩხი-
რები.“
- 518 ნა ვარ ყოროფ კოჩი, ბეთი გეგაყვენ.
„რომ არ გიყვარს ისეთი კაცი, უშნო გეჩვენება.“
- 519 ნა თქუქ თასუ, ნა უუჯუქ კორობუ.
„ვინცა თქვა — ღათესა, ვინც მოისმინა — კრიბა.“
- 520 ნა რენ ქორენ
„ვინ, რაც არის არის.“
- 521 ნა უჩქინქ, იქომს, ნა ვა უჩქინქ, დიგურამს.
„ვინც იცის, ის აკეთებს, ვინც არ იცის, ის ისწავლის.“
- 522 ნა მეგოჭარუნ, ემუს ვარ გოგაქთინენ.
„რაც გიწერია, იმას ვერ გაექცევი.“

- 523 ნაკო ბერე, ჰეკო ოხოორი.
„რამდენი შვილიც, იმდენი სახლი.“
- 524 ნაკო ნენა გიჩქინ, ჰეკო კოჩი რე.
„რამდენი ენაც იცი, იმდენი კაცი ხარ.“
- 525 ნამუსლი კულანი მამული მქაჯისთი უნტკობუნ.
„ნამუსიანი გოგო მამალ ბუზსაც ემალება.“
- 526 ნანა-ბაბა — ბერეშენი, ბერე — თიმუშიშენი.
„დედ-მამა შვილისთვის, შვილი — თავისთვის.“
- 527 ნანა-მუშიში თოლის მაძმუნითი მსქვაილა რენ.
„დედამისის თვალში მაიმუნიც ლამაზია.“
- 528 ნა ნაგნეფს ემუქ ქონაგნეფს.
„გამგები გაიგებს.“
- 529 ნანაშანტეში გიყოონ-ნა, ბაბათი ბაბაშანტეში იყვენ.
„დედინაცვალი თუ გყავს, მამაც მამინაცვალი იქნება.“
როცა დედა დედინაცვალია, მამაც მამინაცვალია. (1855)
- 530 ნანაშანტეში ნანა ვარ იყვენ.
„დედინაცვალი დედა არ იქნება.“
- 531 ნანაშანტეშის ნანობა ვარ ახვენენ.
„დედინაცვალი დედობას ვერ იზამს.“
- 532 ნანაში ბედუა ბერეს ვარ აყნეფს.
„დედის წყევლა შვილს არ მიეწევა.“
დედის პირი რომ იწყევლება, ძუძუები ილოცებიანო. (583)
- 533 ნანაში მქა უქკომუ ბერეს ხორცი ვარ ელადვენ.
„დედის რძე უქმელ ბავშვს ხორცი არ მოეკიდება.“
- 534 ნანაში ნენას ნუსიშინა-უნონ.
„დედის სიტყვას უნდა მოუსმინო.“
- 535 ნა ხენ-ს, მუთუ ვარ აჩქინენ, ნა გულუნს, აჩქინენ.
„ვინც ზის, იმას არაფერი ეცოდინება, ვინც დადის, იმას ეცოდინება.“
- 536 ნდლა იჩოდენ დო გზა ვა იჩოდენ.
„დღე თავდება და გზა არ თავდება.“
- 537 ნდლას სერი ნოომს.
„დღეს ღამე მოსდევს.“

- 538 ნე ბლურუ, ნე ფსქიდურ.
„არც ვკვდები, არც ვრჩები.“
- 539 ნეკნაშა მოხთიმერი ბოში მო ოჩქუმერ.
„კართან მოსულს ცარიელს ნუ გაუშვებ.“
- 540 ნენა გურიში ნეკნა რენ.
„ენა, სიტყვა გულის კარია.“
- 541 ნენა ვა ნიკორენ.
„ენა არ დაიბმება.“
- 542 ნენა მონკათი რენ დო ჩორჩითი.
„სიტყვა მძიმეცაა და მჩატეც.“
- 543 ნენას ნენა მოყუფს დო იყვენ კაბლა.
„სიტყვას სიტყვა მოჰყვება და იქნება ჩხუბი.“
- 544 ნენა სქანიშენ ონჯლორე ვარ გაყვასინონ.
„შენი სიტყვის არ უნდა შეგრცხვეს.“
- 545 ნენა სქანიში საები ტაგინონ.
„შენი სიტყვის პატრონი უნდა იყო.“
- 546 ნენას მთელიში ვარ ოთქვაფაგინონ.
„ენას ყველაფერი არ უნდა ათქმევინო.“
- 547 ნენას ოთქვაფაში, მთელიში ზოპონს.
„ენას თუ ათქმევინებ, ყველაფერს იტყვის.“
- 548 ნენას ყვილი ვარ ულუნ.
„ენას ძვალი არა აქვს.“
- 549 ნენა ფართენ ვარ რენ.
„სიტყვა ფულით არ არის.“
სიტყვის ბაჟი არა აქვსო. (1998)
- 550 ნენაქ მუ ვარ ზოპონს!
„ენა რას არ იტყვის!“
- 551 ნენაში ნოთქვაფე ვარ იმფულენ.
„ენის ნათქვამი არ დაიმალება.“
რაც ითქმის, არაფერი დაიმალებაო.
- 552 ნე ფსქუფ, ნეთი ბკარკალაფ.
„არცა ვდებ, არცა ვკაკანებ.“

- 553 ნთომონ ტაში, „მთუთ ბორეა“, მო ზოპონ.
„ბალნიანი თუ ხარ, „დათვი ვარო“, ნუ იტყვი.“
- 554 ნისათი ვორტი დო დამთერეთი — ყურითი მიცადუნ.
„რძალიც ვყოფილვარ და დედამთილიც — ორივე გამომიც-
დია.“
ნისალიკლბათი მიჩქინ დო დამთეობათია.
რძლობაც ვიცი და დედამთილობაცაო.
- 555 ნოსეი ნანაშ ბერეფე ნოსეი იყვენან-და.
„ჭკვიანი დედის შვილები ჭკვიანები იქნებიანო.“
- 556 ნოსერიქ იდუშუნტუმა, დელი ლალი მიკილუ.
„სანამ ჭკვიანი მოიფიქრებდა, გიჟი მდინარეს გავიდა.“
- 557 ნოსი ვარ იფარენ.
„ჭკუა არ გაინაწილება, არ დარიგდება.“
- 558 ნოსი თომას ვა რენ, თის რენ.
„ჭკუა თმაში არ არის, თავშია.“
- 559 ნოსი შუკა ვა ონ—ჩი, მეგიტახა, ქომექჩა.
„ჭკუა კიტრი არაა, რომ მოგიტეხო, მოგცე.“
- 560 ნოსის ოხმარუ უნონ.
„ჭკუას მოხმარება უნდა.“
- 561 ნოსი უმჩანეს მოკითხუფან, თერბიე ჭიტას.
„ჭკუას უფროსს მოჰკითხავენ, ზრდილობას პატარას.“
- 562 ნოსიშენი გზა არ ონ.
„ჭკუისთვის გზა ერთია.“
- 563 ნოსი წანას ვარ რენ, თის რენ.
„ჭკუა წლოვანებაში არ არის, თავშია.“
- 564 ნოხაპულე, ნჯა ნა კვათუფან ძერის, დიბლენ.
„ხეს სადაც გათლიან, ნაფოტიც იქ დაცვივაო.“
- 565 ნუკუ გონწკამტაშაქის თოლ გონწკარე.
„სანამ პირს გააღებდე თვალი გააღე, გაახილე.“
- 566 ნჩხოვრო მთუგიქ კატუ დოკორეს.
„ცხრა თავგემა კატა შეკრა, გაკოჭა.“
- 567 ნჩხომი თიშენ ქცუნ.
„თევზი თავიდან ლპება.“

- 568 ნცა სუბუქი ქორტუ-კო, იხიქ მენდიმეტუ.
 „ცა მსუბუქი რომ ყოფილიყო, ქარი წაიღებდა.“
- 569 ნცორერი კუმი დოლოხე არასირა ჩალილითი ანტალენ.
 „გაცრილ ქვიშაში ზოგზოგჯერ ხრეშიც გაერევა.“
- 570 ნჯას მთელი ფუქირი ვარ ნოსქიდუნ.
 „ხეს ყველა ყვავილი არ შერჩება.“
- 571 ნჯიიმ გულა გმადთენთი ვა იძლენ.
 „ძილის გულა ჭამითაც ვერ ძღება.“
- 572 ნჯუმონი ნა ოქკომაფის (ჩის) წკაითი ოშვაფი!
 „ვისაც მარილიანი აჭამე, იმას წყალიც დაალევიე!“
- 573 ნჯუმორითენ დაჩხური ვა ნისქურინენ.
 „ძმარით ცეცხლი არ ჩაიქრობა.“

ღ

- 574 დაზი ოჩალიშუშენი რენ, კიში — ოქკომუშენი.
 „ზაფხული მუშაობისათვისაა, ზამთარი — ჭამისათვის.“
- 575 და კაი სიჯა გიყოონტასინონ, და კაი ეშელია.
 „ან კარგი სიძე უნდა გყავდეს, ან კარგი ვირიო.“
- 576 დაუდიქ თქვერენ-ქი, ბირინჯი ხე მეჩია.
 „ებრაელს უთქვამს, რომ პირველი ხელი მიეციო.“
 ურიამ თქვა: ღმერთო, ჩემი შვილი პირველად აზარალეო.
 (2141)
- 577 ფეთიმიში თოლი უძღუ რენ.
 „ობლის თვალი უძღება.“
 ობლის თვალი ვერ გაძღებაო.
- 578 ფერის კოჩი გმადენ.
 „ადგილს ადამიანი შეეჩვევა, შეეგუება.“
- 579 ფოვა სქანის ნა ვარ გეგასქვას, ბაშქაშისთი ვარ გეგას-
 ქვენ.
 „თუ შენს ბუდეში ვერ დადებ (კვერცხს), ვერც სხვისაში
 დადებ.“
- 580 ფუზგარი ხვალა არკელე ვა ბარს.
 „ქარი მარტო ერთ მხარეს არ ქრის.“

- 581 ოთქვაფაში, ნენაქ მთელიშეი ზოპონს.
 „თუ ათქმევინე, ენა ყველაფერს იტყვის.“
- 582 ოთქუ დო ოხვენუ არ ტასინონ.
 „თქმა და ქმნა ერთი უნდა იყოს.“
- 583 „ოთქუ კოლაი რენ დო ოხვენუ — ჩეთინი.
 „თქმა ადვილია და გაკეთება — ძნელი.“
 ოთქუ კოლაი რენ — ოხვენუ მიწვი?
 თქმა ადვილია — გაკეთება მითხარი!“
- 584 ოთქუმუში ითქვასინონ, ოყვილუში იყვილასინონ.
 „სათქმელი უნდა ითქვას, მოსაკლავი უნდა მოიკლას.“
- 585 ოკითხუ დო ოქარუ ვა იგურათ-ნა, ხე ჭკონდინერი, კა-
 პულა გესთიქერი გობთათე!
 „კითხვა და წერა თუ არ ისწავლოთ, ხელებდამსკდარი,
 ზურგდაფრეწილი იარეთ!“
- 586 ოკითხუ დო ოქარუ ნა უჩქინ კოჩიქ, გარი ჰემუქ იმ-
 ხორს რახატი.
 „ვინც კითხვა და წერა იცის, ის კაცი მშვიდად ჭამს საქ-
 მელს.“
- 587 ომუდითი კაი რენ.
 „იმედოც კარგია.“
- 588 ომუდი ღორმოთიქ ვარ მოგიშალას.
 „იმედი ღმერთმა ნუ მოგიშალოს.“
 იმედით ცოცხლობს ყოველი კაციო.
- 589 ომჩვირუ ვა გიჩქინში, წკარის მუ გორუმ?
 „ცურვა თუ არ იცი, წყალში რა გინდა?“
- 590 ონჩამურე მოკიდერიქთი დო ონცირუ მოკიდერიქთი არ
 იმგარს.
 „საცეხველაკიდებულიც და საცერაკიდებულიც ერთნაირად
 ტირის.“
 გობისა და საცრის მზიდავი — ორივე ერთნაირად კვნესო-
 და. (474)
- 591 ონჯლოდარი კოჩი იფა მშქოხნედი დოსქიდუნ.
 „მორცხვი ადამიანი ყოველთვის მშიერი დარჩება.“

- 592 ონჯლორეთენ მითი ვარ ლურელერენ.
„სირცხვილით არავინ მომკვდარა.“
- 593 ონჯლორეთენ ყვა მითის ვარ გოლაქვერენ.
„სირცხვილით შუბლი არავის დასწვია.“
- 594 ონჯლორეში დულმა ართე დოვი-ნა, მაჟურანისთი დიქომ.
„თუ ერთხელ ჩაიღინე სირცხვილი, მეორეჯერაც ჩაიღენ.“
- 595 ორა-მუშის ვა მეწილაში, შუკათი იზადენ.
„თავის დროზე თუ არ მოწყვიტე, კიტრიც ბერდება.“
- 596 ორა-მუშის ლურათი კაი რენ.
„თავის დროზე სიკვდილიც კარგია.“
- 597 ორდო მთელიში კაი რენ, ლურაშენ ბაშქა.
„ნაადრევი ყველაფერი კარგია, სიკვდილის გარდა.“
ორდო მთელიში კაი რენ, ლურაშ მეტი.
ნაადრევი ყველაფერი კარგია, სიკვდილის მეტი.
ყველაფერი ადრეული სჯობია სიკვდილის მეტიო.
- 598 ორდომენ მუითოკავინონ.
„ადრევე უნდა მოითოკო.“
- 599 ორთალი კაი ტუკონ ნა, ოხორჯათი იყვეტუ-მა.
„ზიარი კარგი რომ ყოფილიყო, ცოლიც იქნებოდაო.“
- 600 ოროფა ნენათენ ვარ ითქვენ.
„სიყვარული ენით არ ითქმება.“
- 601 ორძოს ოთხი კუჩხეთი ავენ, სუმთი.
„სკამს ოთხი ფეხიც ექნება და სამიც.“
- 602 ოქიმოჯუში ორა მუშის ოქიმოჯი!
„გასათხოვარი თავის დროზე გაათხოვე!“
- 603 ოქოსალექ იხზოლ ქოსუმს.
„ცოცხი ყველაფერს გვის.“
- 604 ოქროქ ნოშქეითი დოქჩანუ.
„ოქრომ ნახნირიც გაათეთრა.“
- 605 ოლაღალუთენ დულმა ვარ იყვენ.
„ლაპარაკით საქმე არ გაკეთდება.“

- 606 ოღალალუთენ დუღა ვარ იზოდენ, დუღა ოზალიშუ-
თენ იზოდენ.
„ლაპარაკით საქმე არ მოთავდება, საქმე შრომით მოთავდე-
ბა.“
- 607 ოღურუში ღურასინონ.
„მოსაკვდავი უნდა მოკვდეს.“
- 608 ოზალიშუ არ ხაზინა რენ.
„შრომა ერთი ხაზინაა.“
- 609 ოძირუ ჩეთინი რენ, ოხარჯუ — კოლაი.
„შოვნა ძნელია, დახარჯვა — ადვილი.“
- 610 ოძიცინუს ომგარინუ მოყუფს.
„სიცოცხლს ტირილი მოყვება.“
- 611 ოძღუ ფუჯიქთი ქონაგნეფს-და.
„გაძღომას ძროხაც მიხვდებაო.“
- 612 ოჭარუ გიჩქიტას დო ნოშქეთენ ჭაი!
„წერა იცოდუ და ნახშირით წერე!“
- 613 ოჭკომუს შური ქეხთუ ქაფხა-კალა მისირი.
„ქაფშიასთან ჭადის ჭამით სული ამოვიდაო.“
- 614 ოხვამეში ქვათენ ოხორი მო კოდუმ!
„სალოცავის ქვით სახლს ნუ ააშენებ!“
- 615 ოხირუთენ კოჩი იყვეტუკონ-ნა, მთუგითი დიყვეტუ.
„ქურდობით კაცად გახდომა რომ შეიძლებოდეს, თავიც გა-
ხდებოდა.“
ქურდობით კაცს ცხოვრება რომ შესძლებოდა, თავიც და-
ირჩენდა თავს.
- 616 ოხოიშ თოსუმი ბოლა ვა იყვენდა.
„სახლს მოზვერი ბულა არ იქნებაო.“
- 617 ოხორი მერამითენ იკიდენ.
„სახლი მოწადინებით შენდება.“
- 618 ოხორიში ამბაი. გალენის ვარ უჩქიტასინონ.
„ოჯახის ამბავი გარეშემ არ უნდა იცოდეს.“
- 619 ოხორიში გზა ფუჯისთი უჩქენ.
„სახლის გზა ძროხამაც იცის.“

- 620 ოხორიში დიდინობა მთელის ვარ ახვენენ.
„ოჯახის უფროსობა ყველას არ შეუძლია.“
- 621 ოხორ-მამული — გალე დადულა.
„სახლის მამალი — გარეთ დედალი.“
- 622 ოხორკუეას არ ხე მხირსუზი ულუტასინონ.
„ღიასახლისს ცალი ხელი მპარავი უნდა ჰქონდეს.“
- 623 ოხორჯალეფემა კაპულა ვარ ნიდვენ.
„ქალებზე ზურგი არ მიიდება.“
- 624 ოხორჯალეფემ დერინე ნა ვარ იზინეტეს, ენთეფე ოხორ-
ჯა დიყვეს.
„ქალებად რომ არ ითვლებოდნენ ისინი ქალები გახდნენ.“
- 625 ოხორჯას-და, მტკობაშა მუთუ-ნა გილუტას, მო უწუმეთ-
და.
„ქალსაო, მალულად თუ რამ გაქვს, ნუ ეტყვიტო.“
ქალს საიდუმლო არ ენდობა.
- 626 ოხორჯა ქუიძირენ, ნანა-ბაბა — ვარ.
„ცოლის შოვნა შეიძლება, დედ-მამისა კი — არა.“
- 627 ოხორჯაში ნენათენ ნა გულუნ კოჩი, ეთი ოხორჯა ენ.
„კაცი ქალის სიტყვით რომ დადის, ისიც ქალია.“
ქალის სიტყვით მავალი კაცი, ქალია.
- 628 ოხორჯას წანა დო ქომოლიშ ფარა ვა იკითხენ.
„ქალის ასაკსა და ქმარის ფულს არ იკითხავენ.“

3

- 629 პატი დულდას კაი დულდა ვარ მოყუფს.
„ცუდ საქმეს კარგი საქმე არ მოჰყვება.“
- 630 პატი კატუქ ჩქვამ ოხოს მთუგეფე ქოფუმს.
„ცუდი კატა სხვის სახლში თავგებს იჭერს.“
- 631 პატითი გუიჭკენდინენ დო კაითი.
„ცუდიც დაივიწყება და კარგიც.“
ცუდიც დაივიწყებათო და კარგიც.

- 632 პატი კოჩიკალა მოწკვინუ ვარ ივენ, ამა პატი ტარონი-
კალა მოწკვინუ დივენ.
„ცუდ კაცთან შეწყობა არ შეიძლება, მაგრამ ცუდ ამინდ-
თან შეწყობა შეიძლება.“
- 633 პატიკოჩობა მითის ვარ დოსქიდერენ.
„აგვაცობა არავის შერჩენია.“
- 634 პატი კოჩიში გმარი ჯოლორიქთი ვარ იმხორს-და.
„ცუდი, ავი კაცის საქმელს ძალლიც არ შექამსო.“
ავი კაცის ლუკმას ძალლიც არ შექამსო. (36)
- 635 პატი მთინი კად მცუდიშენ კავი რენ.
„ცუდი სიმართლე კარგ ტყუილზე უკეთესია.“
- 636 პატი ნა მაწონეტუ, თიშა ქომემიხთუ-და.
„რაც არ მომწონდა, თავს მომივიდა.“
რაც გძულს, არ აგცილდებაო.
- 637 პატი ოხორჭკუაში ხეს, მუკო მულას ქიმოლიქ, მუთუ
ვარ გამულუნ-და, თუდენდო დიბლენ-და.
„ცუდი დიასახლისის ხელში, ქმარმა რამდენიც უნდა მოიტა-
ნოს, არაფერი გამოვა, დაბლა დაცვივაო.“
- 638 პატი ოხორჯაქ ქიმოლი ნოსიშენ გამიყონოფს.
„ცუდი ცოლი ქმარს ჭკუიდან გამოიყვანს.“
ანჩხლი ცოლი ქმარს ჭკუიდან შემლისო.
- 639 პატი ოხორჯაქ ქიმოლი დელი დოწოფხუმს.
„ცუდი ცოლი ქმარს გიჟად აქცევს, გააგიჟებს.“
- 640 პატის მუში პატინობა დუბალუნ.
„ცუდს თავისი ცუდობა ეყოფა.“
- 641 პატის პატი მოყუფს.
„ცუდს (ავი) ცუდი (ავო) მოსდევს.“
- 642 პატი ტარონის კაი ტარონი მოყუფს, კაის — პატია.
„ცუდ დარს კარგი დარი მოჰყვება, კარგს — ცუდიო.“
დიდ გვალვას დიდი ავდარი მოსდევსო.
- 643 პატიქ მუ ყუ პატიშ მეტია.
„ავმა რა ქნა ავის მეტია.“
- 644 პატიქ პატი ძიროფს, კაიქ — კაი.
„ცუდი ცუდს ნახავს, კარგი — კარგს.“

- 645 პატიში კაითი მო გინტას-და.
„აეისა კარგიც ნუ გინდაო.“
- 646 პაპული დო ნანდიდიში რდელი ბერე ელამცქვერი იყვენ.
„ბაბუისა და ბებიის გაზრდილი ბავშვი განებივრებული იქ-
ნება.“
- 647 პატობა ნა ვუ სვას კაობა გორუ, ოხვამეს ღორმოთის
ოგორუ.
„სადაც სიავე ჩაიღინა სიკეთეს დაეძებს, სალოცავში კი
ღმერთს.“
- 648 პიჯიში ოწკუნუს ბურგილიში ოწკუნუ უჯგინ.
„პირის ტკივილს მუხლის ტკივილი ჯობია.“
- 649 პიჯის უწვი, პიჯიში ოკეაჩხე მო ლალაღ.
„პირში უთხარი, პირს უკან ნუ ლაპარაკობ.“
- 650 პიჯი ხვალა გმარიშენი ვა რენ.
„პირი მხოლოდ ჭამისათვის არ არის.“
- 651 პოლის ჭუმორი დვაბერენან დო ნჩხალას ხარჯი იკვანტე-
რენან.
„სტამბოლში ძმარი დაეღვარათ და ჩხალაში ხარჯს ითხოვ-
დნენო.“

ჟ

- 652 ჟურ ბიგა ართე ვა გეიჩენ.
„ორი ჯოხი ერთად არ დაირტყმება.“
- 653 ჟურ ხე არ თიშენი რენ.
„ორი ხელი ერთი თავისთვისაა.“
- 654 ჟურ-სუმ კოჩიკალა ისინათამტა-ში, მელე-მოლე ოკიწკე-
დეს დო თოლი „ქოკონჩახეს-ნა, ჰეკ ჩქვა. მოთ დოხედუ.“
როცა ორი-სამი კაცი ლაპარაკობს, თუ იქეთ-აქეთ მიმოიხე-
დეს და ერთმანეთს თვალი ჩაუკრეს, იქ ნუ დაჯდები.

- 655 სევი მთელის ალოდენ.
„შეცდომა ყველას მოსდის.“
- 656 სერენთი დიდი ტას დო ოფშიე მო გილუტას!
„ნალია დიდი იყოს და სავსე არ გქონდეს!“
- 657 სერთი ჯოლორი კაინობათენ მოლორდუნ.
„ავი ძალლი კარგობით მოტყუედება.“
- 658 სი დიბადიში, მინთხა დოლურუ.
„შენ რომ დაიბადე, ვილაცა მოკვდა.“
- 659 სი ნა გახენენ, ლორმოთის მო ოხვეწამ, „დომიხენია“ დო.
„როცა შენ შეგიძლია, ღმერთს ნუ ეხვეწები, „გამიკეთეო.““
- 660 სინ ვარ გიჩქინ-ნა, ბაშქას კითხი, ონჯლორე ვა რენ.
„შენ თუ არ იცი, სხვას კითხე, სირცხვილი არ არის.“
- 661 სინ თი-სქანის მუკონაი ნოსი გილუნ, ემუს უხეზმეტი დო
დულდა სქანის იჩალიშია.
„შენ შენს თავში რამდენი ჭკუაცა გაქვს, იმას მოუარე და
შენს საქმეს მიხედეო.“
- 662 სი ნა გიჩქინკონაი, მან გამოჰკონდუნ-და.
„შენ რომ იცი, იმდენი, მე მავიწყდებოა.“
- 663 სი პატი ვარ რენა, პატიშენ ვარ გაშქურინას.
„შენ ცუდი თუ არა ხარ, ცუდისა არ შეგეშინდეს.“
თუ თავად ბოროტი არა ხარ, ბოროტისა ნუ გეშინიაო.
ნუ იქმ ავსა, ავისა ნუ გეშინიაო.
- 664 სოთხანი ნა იდა, ექონი ქუდი გითვი.
„სადაც წახვალ, იქაური ქუდი დაიხურე.“
- 665 სქანი დო ემუში არას დიდი დალი გომადინ.
„შენსა და იმას შუა დიდი ტყეა (დევის).“
- 666 სქანი დულდა სი გიჩქიტას.
„შენი საქმე შენ იცოდე.“
- 667 სქანი კისმეტი ვა ენ-ნა, ლუკმა ხეშენ მეგილაფს.
„შენი ბედი თუ არ არის, ლუკმა ხელიდან გაგივარდება.“

- 668 სქანი ნოჩალიშე კაი ძენ ღო მითიშა ვარ იმეტენ-ძა.
„შენი ნაჯაფარი კარგია და არავისზე მიიცემა.“
- 669 სქანი ყუჯითენ ვარ შიგნაშა, მუთუ მო ზოპონ.
„სანამ შენი ყურით არ გაიგონო, ნურაფერს იტყვი.“
- 670 სქანი შვი ღო სქანი ჭკომი.
„შენი სვი და შენი ჭამე.“
- 671 სქიდალა ვარ დიჭოფენ.
„სიცოცხლე არ იყიდება.“
- 672 სქიდალას, მუჰო ლეტას, ზულათი ქულუნ ღო რაკანეფეთი.
„სიცოცხლეს, როგორც ხმელეთს ზღვაც აქვს და გორაკებიც.“
- 673 სქირი ვარ იცხუნენ.
„შვილი არ გაირჩევა.“
- 674 სქირი მაქვალიში ცილი რენ, მოთა მაქვალიში გური.
„შვილი კვერცხის ცილაა, შვილიშვილი კვერცხის გული.“
- 675 სქირიში დერდი თრანგიქ ვარ გოწირას.
„შვილის გაჭირვება (დარდი) ღმერთმა არ გაჩვენოს.“

ტ

- 676 ტალანის ოთხოკელეთი ხე ნიჩანენ.
„ტაფაზე ოთხივე მხარეს სახელური მიიბნევა.“
მეკურტლეს საითაც უნდა, ქოთანს ყურს იქით გამოაბამსო.
(1462)
- 677 ტუ უჩქინელი, იყვენ უჩქინელი.
„იყო უჩვენოდ, იქნება უჩვენოდ.“
- 678 ტუყელი ბერეს ვარ მეჩაფან.
„თოფს ბავშვს არ მისცემენ, არ აძლევენ.“

- 679 უბერელი კოჩი კიტმირი იყვენ.
„უშვილო კაცი ძუნწია.“
- 680 უბერელი კოჩიში მუთუ მო გინტას.
„უშვილო კაცის არაფერი გინდოდეს.“
- 681 უბერელი ოხორი მესქურელი მცქასთერი რენ-და.
„უშვილო ოჯახი ჩამქრალი სკასავითააო.“
- 682 უბერელი ოხორჯას ნანობა ვარ ახვენენ.
„უშვილო ქალს დედობა არ შეუძლია.“
- 683 უგამაყახუქ უგამაყაზებუი ზოპონს.
„გაუთლელი გაუთლელად იტყვის.“
გაუთლელმა გაუთლელი სიტყვის თქმა იცისო.
- 684 უგეგაფუს მო გემოგაფ, გეგაფეის მო მომშალუმ!
„შეუჩვეველს ნუ მიმაჩვევ, შეჩვეულს ნუ მომიშლი!“
- 685 უგურე დულდა ვარ იყვენ.
„უგულოდ საქმე არ გაკეთდება, არ მოგვარდება.“
- 686 უდულელი მეზარის რენ.
„უსაქმური საფლავშია, სამარეშია.“
- 687 უთოლე კოჩიქ თქვერენ: „არ თოლი ქომილუტუკონდა“-
ში, ღორმოთიქ სუმ ქომეჩუში, ვართი ზვამუ.
„უსინათლო (უთვალო) კაცს უთქვამს: „ერთი თვალი მქო-
ნოდაო“ და ღმერთმა სამი რომ მისცა, არც დალოცა.“
- 688 უკითხუ კოჩი ქვას გეხელუ — ქვას ქვა ქომანძინუ.
„უსწავლელი კაცი ქვაზე დაჯდა — ქვას ქვა მოემატა.“
- 689 უკითხუ კოჩი ხაივანი ენ, ფუჯისთერი ენ.
„უსწავლელი კაცი საქონელია, ძროხასავით არის.“
- 690 უკისმეტე ლუკმა ვარ იზდენ.
„უიღბლოდ ლუკმა არ აიღება.“
- 691 უკოჩელი ოხორი მელურელი რენ.
„უკაცო ოჯახი მკვდარია.“
- 692 უკუსუე კოჩი ვარ იყვენ.
„უნაკლო ადამიანი არ იქნება.“

- 693 უმჟაე ფუჯიქ დიდო ლინს.
„ურძეო ძროხა ბევრს ბლავის“
- 694 უმჟთელოზა ონჯლორე ვა რენ.
„არაფრისმქონეობა, სიღარიბე სირცხვილი არ არის.“
- 695 უსთას ოხორი ვარ ულუნ.
„ხუროს სახლი არა აქვს.“
მეწაღეს წალა არ ჰქონდა და მექუდეს — ქულიო.
- 696 უსთას უსთაში ვარ მოწონს.
„ხელოსანს ხელოსნისა არ მოსწონს.“
ხელოსანი ხელოსნის მტერიაო.
- 697 ულნოსესთი ბაზი წორი მუნთხანი რენ დათქვენ.
„უქკუოც ზოგჯერ სწორ რამეს იტყვის.“
- 698 უჩა ფუჯისთი ქჩე მჟა ულუ.
„შავ ძროხასაც თეთრი რძე აქვს.“
- 699 უჩა ქოთუმექთი ხჩე მაქვალი გესქუფს.
„შავი ქათამიც თეთრ კვერცხს დებს.“
- 700 უჩოდინუ მუთუ ვა რენ.
„დაუღეველი არაფერია.“
- 701 უწკუნუ თი ვარ იწკუნამს.
„აუტკივარ თავს არ აიტკივებს.“
- 702 უჯიქ ნაკო გიგნასენ, ნუკუქ ჰეკო ვა თქვასენ.
„ყური რამდენსაც მოისმენს, პირმა იმდენი არ უნდა თქვას.“

ფ

- 703 ფარა გიღუნ-ნა, კოჩი რე.
„ფული თუ გაქვს, კაცი ხარ.“
- 704 ფარა გიღუტას დო ოკოეცხუ მო გიჩქიტას.
„ფული გქონდეს და დათვლა არ იცოდე.“
- 705 ფარათენ ნოსი ვარ დიჭოფენ.
„ფულით ჰკუას ვერ იყიდი.“
- 706 ფარა მუქო მულუნ, ემოთი ნულუნ.
„ფული როგორც მოდის, ისეც მიდის.“

- 707 ფარა-სქანი სო ულუნ გიჩქიტა-ში, ოხარჯუთი სუბუქი რენ.
„თუ იცი შენი ფული სადაც მიდის, ხარჯვაც არ დაგენანება (ხარჯვაც მსუბუქია).“
- 708 ფარაქ ოკოროცხუს ყოროფს.
„ფულს დათვლა უყვარს.“
- 709 ფარაქ ფარა ვარ იქიფს.
„ფული არ ფულობს.“
ფული არის, საქონელი არა.
- 710 ფარაქ ფარა ძიროფს.
„ფული ფულს იპოვის, იშოვის.“
ფული ფულთან მივაო.
- 711 ფარა ჯოლორიშ მუნდის მეშაძინ-და.
„ფული ძაღლის უკანალში დევსო.“
- 712 ფახილი კოჩიქ მანძაგეიში მაქვალ მჩხუ ძიროფს.
„შურიანი კაცი მეზობლის კვერცხს მსხვილად ხედავს.“
- 713 ფელი (ოფშა) მოთ იხაპარ, კატუქ გილალასერე!
„ბევრს ნუ ილაპარაკებ, კატა გიყეფს!“
- 714 ფუქურის კაპულა ვა ულუნ.
„ყვავილს ზურგი არა აქვს.“
- 715 ფუჯი-სქანიქ ინჭვალს, ხოჯი-ჩქიმიქ მოთ ვა ინჭვალს?
„შენი ძროხა იწველება, ჩემი ხარი რატომ არ იწველება?“
- 716 ფუჯიქ ლუყუ ძირუ დო ლობერი ვარ ძირუ.
„ძროხამ მხალი ნახა და ლობე კი ვერაო.“
- 717 ფუჯიქ ყონა ძირუ დო ლობერი ვარ ძირუ.
„ძროხამ ყანა ნახა და ლობე კი — ვერაო.“
- 718 ფუჯი ხამიშა ნიყონოფტეს-და.
„ძროხა დანასთან მიჰყავდათო.“
ხარი დასაკლავად დანასთან მიჰყავდათო.
- 719 ფუჯი, ხოჯი ვარ ტაშა, ქოდოსქიდონ კისირი.
„ძროხა, თუ ხარი არ არის, დარჩება ბერწი.“

- 720 ქალამანი კუჩხეს კაი ვარ გუიკიაშა, ვარ უნკაპა, გააბი-
წერ.
„სანამ ქალამანს ფეხზე კარგად არ ამოიკრავ, არ გაიქცე-
დაეცემი.“
- 721 ქაპი უმუნტურე ვა იყვენდა.
„ჯირკი უმატლოდ არ იქნება.“
- 722 ქარმატექ უწკარე ვა მქუმს.
„წისქვილი უწყლოდ არ ფქვავს.“
- 723 ქესქინობა ალთუნიში მანჩხა რენ.
„სიბეჯითე ოქროს დარია.“
სიბეჯითე ოქროს დარია.
- 724 ქიმოლი კოჩის თი ომცქუ ვარ უჩქინ.
„ვაჟკაცმა კაცმა თავის ქება არ იცის.“
ვაჟკაცს თავის თავის ქება არ უყვარს.
- 725 ქმოი კატუს ქოდოსქიდერენ.
„სოფელი კატას დარჩენია.“
უძაღლო ქვეყანაში კატებს აჩხავლებდნენო. (2158)
- 726 ქოთუმე ჩქინიქ ოხოის კარკალავს დო ბაშქაშის მაქვალი
გესქუფს.
„ჩვენი ქათამი სახლში კაკანებს და სხვისას კვერცხს დებს.“
- 727 ქოთუმექ ოყიუ ნა გოჭკას, თი ნოჭკირაფან.
„ქათამი ყივილს რომ დაიწყებს, თავს მოკვეთენ.“
- 728 ქოთუმექ ჩხინკოლუფს დო თი-მუშიშ ხამი მოშიმეს.
„ქათამი ჩხრიკავს და თავის დასაკლავ დანას (გამოიტანს)
გამოჩხრეკს.“
- 729 ქოთუმექ წკაი შუფს დო თრანგის ახვამენ.
„ქათამი წყალს სვამს და ღმერთს ელოცება.“
- 730 ქომოლ რე-ნა, ოხორჯამ ფორჩაქთი ვა ქშინახუმს.
„თუ ვაჟკაცი ხარ, ქალის კაბაც ვერ შევინახავს.“
- 731 ქორბა იძღენ, თოლი ვარ იძღენ.
„მუცელი ძღება, თვალი არ ძღება.“

- 732 ქობას მითიქ ვარ დოლოგოწკენ.
„მუცელში არავინ ჩაგხედაეს.“
- 733 ქორუმტა-შაქი მიქ დიტალამს!
„გაცივებამდე ვინ დატოვებს!“
მოშიებული (საქმლის) გაციებას არ დაელოდება.
- 734 ქული მჯვეში ნა ულუნს, გურ აღანი ვა ავენ.
„ძველი ქულის მქონეს, გული ახალი არ ექნება.“
- 735 ქცაფედ ფიცარის კარჭი ვა ნიქკადენ.
„დამპალ ფიცარზე ლურსმანი არ მიიქედება.“

ლ

- 736 ღალი ემთი ულუნ-მა-ში, ქო-მა უწვი.
„მდინარე აღმა მიდისო რომ გეტყვის, კიო უთხარი.“
- 737 ღალიში აკრას მო ინჯირ!
„მდინარის პირზე ნუ დაიძინებ!“
- 738 ღნოსი წანას ვარ,თის რენ.
„ჭკუა წლოვანებაში არა, თავშია.“
- 739 ღნოსი წანაფეს ვა რენ, თის რენმა!
„ჭკუა წლებში არ არის, თავშიაო.“
- 740 ღნოს ნა ულუნ კოჩის დულდა-მუშ ხე-მუშითე ვას.
„ჭკვიანმა კაცმა თავისი საქმე თავისივე ხელით აკეთოს.“
- 741 ღნოსიქ კურშუმიშენ კაი ილომს.
„ჭკუა ტყვიაზე უკეთესად კლავს.“
- 742 ღობერი ფუჯის უხვენუფან, კოჩის ვარ უხვენუფან.
„ღობეს ძროხას გაუკეთებენ, ადამიანს არ გაუკეთებენ.“
- 743 ღორმოთი ნა ხვამარათენ ბაგენი ვარ ოგაფშენ.
„ღმერთის ლოცვა-კურთხევით ნალია არ გაგვესება.“
- 744 ღორმოთის მუქ ნა მეგჩუ ნენათენ უპარამითარე.
„ღმერთს თავისივე მოცემული ენით უნდა ელაპარაკო.“
- 745 ღორმოთიქ ნა მეგჩუ ნანანენა კოჩიქ ვარ გოგონდინაფას.
„ღმერთის მოცემული დედა ენა ადამიანმა არ დაგაკარგვი-ნოს.“

- 746 ღორმოთიქ ჯოლორის გური დუხენატუკო, ნცაშენ ილეფე დომთუმტუ.
„ღმერთს ძაღლისთვის გული რომ გაეკეთებინა, ციდან ძვლები ითოვებდა.“
- 747 ღორმოთიშენ ჯენნეთი მო ჩუმერ.
„ღმერთისგან სამოთხეს ნუ ელოდები.“
- 748 ღურა მთელიშენი არკაელი რენ.
„სიკვდილი ყველასათვის ერთნაირია.“
- 749 ღურა მთელიში ნეკნას ნოდგიტუნ.
„სიკვდილი ყველას კარზე მიადგება.“
- 750 ღურას მგარა ნომსქუნს.
„მიცვალებულს ტირილი ამშვენებს.“
- 751 ღურას სქანი ჩქიმი ვარ უჩქინ.
„სიკვდილმა შენი და ჩემი არ იცის.“
- 752 ღურა ტას, ოხჩინუ-ობადუ მო რტას.
„სიკვდილი იყოს, სიბერე არ იყოს.“
ცუდი ყოფილა სიბერე.
- 753 ღურაქ დიდი დო ქიტა ვარ ცხუნუფს.
„სიკვდილი დიდსა და პატარას არ არჩევს.“
- 754 ღურაქ კაი დო პატი ვარ ცხუნუფს.
„სიკვდილი კარგსა და ცუდს არ არჩევს.“
- 755 ღურაშა ჩარე ვარ იყვენ.
„სიკვდილის ჩარა არ იქნება.“
სიკვდილს ვერ გაექცევი.
- 756 ღურელი ვარ შინაფან.
„მკვდარს არ ახსენებენ.“
მკვდარზე აუგს არ იტყვიან.
- 757 ღურელიშენი და კაი ზოპონან, დადა მუთუ ვარ ზოპონან.
„მკვდარზე ან კარგს იტყვიან, ანდა არაფერს არ იტყვიან.“

- 758 ყვალი მხირუს ყვალი შუნს.
„ყველიპარიას ყველი ახსოვს.“
- 759 ყოროფას ზენგინი დო ჭუკარა ვარ უჩქინ.
„სიყვარულმა მდიდარი და ღარიბი არ იცის.“
- 760 ყუჯი მიქ ელოგოქკიუ-და-ში, კოჩი ჩქიმიქ-და.
„ყური ვინ ავაჭრაო და ჩემიანშაო (ჩემმა კაცმაო).“
თავი ვინ მოგქრა და — მკვიდრმა ძმამო. (953)
- 761 ყუჯიქ ნა გიგნას ია, ნუნკუქ ვა თქვასინონ.
„რასაც ყური მოისმენს, პირმა არ უნდა თქვას.“

შ

- 762 შავალი ვარ გაშოლაშა, ჩხომი ვარ იკოფენ.
„სანამ შარვალი არ დაგისველდება, მანამ თევზი არ დაიჭი-
რება.“
- 763 შარვალი-გებუეის, „ირიქ მა მოწკერსდა“, უჩქინ
„შარვალდაკერილს, „ყველა მე მიყურებსო“, ჰვონია.“
- 764 შარაპიშ ნოსთონი ნუკუს გილუნ-ნა, ყურძენი დორგი.
„თუ პირში ღვინის გემო გაქვს, ყურძენი დარგე.“
- 765 შილდა მცუდის არ მთინი უჯგინ.
„ათას ტყუილს ერთი მართალი ჯობია.“
- 766 შური ლოყა რენ.
„სული ტკბილია.“
- 766ა შქიმისთერი ნა უშქუნი, ბელქი არ დაპა ვარ ონ.
„ჩემნაირი, ჩემდენი რომ იცის, ალბათ ჭერჯერობით არ
არის.“

ჩ

- 767 ჩალიშანი კოჩიშენი უდუღელობა ჯეზა რენ.
„მშრომელი კაცისათვის უსაქმურობა სასჯელია.“

- 768 უურ ბიგა ართე ვა გეიჩენ.
„ორი ჯონი ერთად არ დაირტყმება.“
- 769 ჩალიშანის თრანგიქ მეჩას!
„მუყაითსა, ბეჯითს ღმერთმა მისცეს!“
- 770 ჩაში — გჩაფს.
„თუ აქმევ — გაქმევს (ძროხაზე იტყვიან).“
- 771 ჩერემეს ბალი, ბათუმის ძალი.
„ეზოში ბალი, ბათუმში კარაქი.“
- 772 ჩორბაშენ ეშქურდინეიქ ძოღურთის შუი უბარტუ-ძა.
„სუფით შეშინებული მაწონს სულს უბერავდაო.“
ფაფით პირდამწვარი დოსაც სულს უბერავდაო. (2180)
- 773 ჩოლი თემბელობათენ იძაბუნენ, ჩოლი — უღუღელობა-
თენ.
„ზოგი სიზარმაცით ავად ხდება, ზოგი კი — უსაქმურობით,
უმრომელობით.“
- 774 ჩოლი ნენათენ რენ, ჩოლი — ნოსითენ.
„ზოგი ენით არის, ზოგი — ჭკუით.“
ზოგს ენა უჭრის, ზოგს კი — ჭკუა.
- 775 ჩოლის დოხუნუთენ დვაჭკინდენ, ჩოლის — დულაათენ.
„ზოგი ჯდომით იღლება, ზოგი კი — შრომით.“
- 776 ჩოლიქ მცული მთინისთერი იხმარს.
„ზოგი ტყუილს მართალივით ხმარობს.“
- 777 ჩოხა ვარ ეჭოფაშა, ხაი მო იზუმომ.
„სანამ ჩოხას არ იყიდი, ფეხებს ნუ იზომავე.“
- 778 ჩქვაში გამაწკომილერის მუშითი ქაგუნდუნუ.
„სხვის შემყურეს თავისიც დაეკარგა.“
- 779 ჩქიმი თოლითენ ბძირი, ჩქიმი ყუჯითენ შევიგნი.
„ჩემი თვალით დავინახე, ჩემი ყურით გავიგონე.“
- 780 ჩქიმიკალა ულუ-ნა, კუჩხე-ჩქიმის ოწკედი!
„ჩემთან ერთად თუ მოდიხარ, ჩემს ფეხს უყურე!“
- 781 ჩქიმი კისმეტი თრანგიქ ოხოი-ჩქიმიშა ქომომიმერს!
„ჩემს იღბალს ღმერთი ჩემს სახლში მომიტანს!“

- 782 ჩქიმი წანაში ქვათი ვარ რენ.
„ჩემი ხნის ქვაც არ არის.“
- 783 ჩქიმიტყულე ქვა მთვას.
„ჩემს შემდეგ ქვა თოვოს.“
ჩემს შემდეგ ქვა ქვაზე არ დარჩენილაო.
- 784 ჩქუნ ბჰარით, თქვან იკითხომთ, თქვან ჭარით დო ჰეთე-
ფექ იკითხან!
„ჩვენ დავწერეთ თქვენ სწავლობთ, თქვენ დაწერეთ და
იმათ ისწავლონ!“
- 785 ჩხომი თითენ კოფუფან.
„თევზს თავით იჭერენ.“
- 786 ჩხომი თიშენ ხცუნ.
„თევზი თავიდან ლპება.“
თევზი თავიდან აყროლდებაო.
- 787 ჩხომი კუდელითენ ვარ იკოფენ.
„თევზს კულით ვერ დაიჭერ.“
- 788 ჩხომიქ თქვერენ: ოთქუში დილო მილუნ, ჰამა პიჯი წკა-
რითენ მილუნ დოფშა-და.
„თევზს უთქვამს: სათქმელი ბევრი მაქვს, მაგრამ პირი
წყლითა მაქვს სავსეო.“

3

- 789 ცანას ვით ნენა უჩქიტუ, ოძკოფუში, ირითი გოჭკონდუ.
„გულწითელამ ათი ენა იცოდა, რომ დაიჭეს, ყველა დაა-
ვიწყდა.“
- 790 ცანაქ გოლა მოქთუ
„გულწითელამ მთა გადააბრუნა.“
- 791 ცას მო იწყერ, წოხლე იწყედი, ვარ მეგაბოჩას.
„ცას ნუ უყურებ, წინ იყურე, არ წაიბორძიკო.“
- 792 ცხენის მითხანი გეხედუნ, ია მელაფს, მითხანი ვარ გეხე-
დუნ, ია ვარ მელაფს.
„ცხენზე ვინც შემჯდარა, ის ჩამოვარდნილა, ვინც არ შე-
მჯდარა, ის არ ჩამოვარდნილა.“

- 793 ცხენის ნა გეხედა, ალა ვორეა, მო გიჩქიტას.
„ცხენზე რომ შეჯდები, ბატონი ვარო, არ გეგონოს.“
- 794 ცხენის ფალანი მუში მონკა ვარ აყვენ.
„ცხენს თავისი უნაგირი არ ემძიმება.“
- 795 ცხენიშ მტეი — კუჩხე-მუში.
„ცხენის მტერი — მისი ფეხი.“
- 796 ცხედ ფარათენ ოხოდ ვა იკოდენ.
„ნასესხები ფულით სახლი არ აშენდება, არ აიშენება.“

d

- 797 დაბუნობაქ ვარ გოჯინასინონ, სი ოჯინაგინონ.
„ავადმყოფობამ არ უნდა გაჯობოს, შენ უნდა აჯობო.“
ავადმყოფობას რამდენი დაუწვეები, იმდენი დაგაწვებაო. (28)
- 798 დაბუნის ვარ კითხუფან „გადარი გინონია.“
ავადმყოფს არ ეკითხებიან „საქმელი გინდაო.“
- 799 ტუ უჩქინელი, იყვენ უჩქინელი.
„იყო უჩვენოდ, იქნება უჩვენოდ.“
- 800 დაბუნში ჭამი დოხოთორის უჩქინ.
„ავადმყოფის წამალი ექიმმა იცის.“
ავადმყოფს ექიმი მოარჩენსო. (26)

ფ

- 801 წანა გეი ვარ გუიქთენ.
„წელი (წლები) უკან არ დაბრუნდება.“
- 802 წანას ღნოს ვა ულუნ, ემთომან ძულუნ.
„წლებს ჰკუა არა აქეს, აღმა მიდის.“
- 803 წიწილას კუჩხე ვარ გედგაში, ვარ გეგაკიბინს.
„გველს ფეხს თუ არ დააბიჯებ, არ გიკბენს.“
- 804 წიწილა ძიაში, შქა ნუტახი!
„გველს რომ დაინახავ, წელი მოსტეხე!“

- 805 წკაი ოქვასუთენ მკა ივენნი?
„წყალი ნაყვით რძედ იქცევა?“
- 806 წკაიშენ გამაონეა ჩხოპის დაჩხურიმნენ ვარ აშქურინენ.
„წყლიდან გამოყვანილ თევზს ცეცხლის არ ეშინია.“
- 807 წკარი ემთი ვარ გგულუნ, გემთი გგულუნ.
„წყალი აღმა არ იდენს, დაღმა იდენს.“
წყალი აღმა არ იდენსო.
- 808 წკარ ოწაპუ-ოწაპუთენ ტობა ივენ.
„წყალი წვეთ-წვეთობით ტბად იქცევა.“
- 809 წყარიშ მომალერი წყარიქ ნიმერს.
„წყლის მოტანილს წყალი წაიღებს.“
- 810 წკარი ჭიტაში რენ, ნენა — დიდიში.
„წყალი უმცროსისაა, სიტყვა — უფროსის.“
- 811 წკაიშ კვანცა, წკაიშ გზას ტროხუნ.
„წყლის დოქი წყლის გზაზე გატყდებაო.“

ჭ

- 812 ჭანდა მილუნდა დო, ფუჯეფეს მო უჭანდუმ!
„წვეულება მაქვსო და სულელებს (ძროხებს) ნუ დაპატი-
ებ!“
- 813 ჭანდაშე ულუტაში, გდარ ჭკომერი ტარე.
„წვეულებაზე თუ მიდიხარ, ნაჭამი უნდა იყო.“
- 814 ჭიტა ვარ ტაში, დიდი ვარ იყვენ.
„პატარა თუ არ არის, დიდი არ იქნება.“
- 815 ჭიტა თქვი დო დიდო ყვია.
„ცოტა თქვი და ბევრი გააკეთეო.“
- 816 ჭიტა კოჩის გური დიდი ულუნ.
„პატარა კაცს გული დიდი აქვს.“
- 817 ჭიტა მზოლას ოშქვიდუს, დიდის იშქვიდია.
„პატარა ზღვაში დახრჩობას, დიდში დაიხრჩვიო.“
- 818 ჭიტა ოღალალუ დო დიდო დულდა.
„ცოტა ლაპარაკი და ბევრი საქმე.“

- 819 ჭიტას გური ჯინიქის უღუნ-მა.
„პატარას გული კისერზე აქვსო.“
- 820 ჭიტა სედეკექ დიდო ბელაფე ქავოგინდინუფს-მა.
„პატარა მოწყალემა ბევრ საფრთხეს ავაცდენსო.“
- 821 ჭიტა ტას დო ჩქიმი ტას.
„ცოტა იყოს და ჩემი იყოს.“
- 822 ჭიტა ლალის ოშქვიდუს, დიდის იშქვიდია.
„პატარა მდინარეში დახრჩობას, დიდში დაიხრჩვიო.“
პატარა წყალში დახრჩობას დიდ წყალში დახრჩობა ჯობი-
აო.
- 823 ჭიტა ლალალი დო დიდო ისიმინი.
„ცოტა ილაპარაკე და ბევრი ისმინე.“
- 824 ჭუბური ფენცქაშენ გამალენ-ში, „სო მემფხეტერე-მა,
თქვერენ.
„წაბლი ჩენჩოდან რომ გამოვარდნილა, „სად ვიჯექიო“ უთ-
ქვამს.“
- 825 ჭუტა ოსინაფუ ოქრო რენ.
„ცოტა ლაპარაკი ოქროა.“
- 826 ჭუჭუტა ლორმაქ დიდი ფელუკა გონტონამს
„პატარა ხვრელი დიდ ნავს ჩაძირავს.“

ბ

- 827 ხამი გეჩანა, დიციხირი ვარ გამუხთეფს.
„დანა რომ ჩაარტყა, სისხლი არ გამოუვა.“
- 828 ხამიქ არ კოჩი ილუ, ნენაქ — ვიტოში.
„დანამ ერთი კაცი მოკლა, ენამ — ათასი.“
- 829 ხამიმ მარა დიკარენ, ნენამ მარა ვარ იკარენ.
„დანის იარა გამრთელდება, მორჩება, ენის იარა არ გა-
მრთელდება, არ მორჩება.“
- 830 ხარკის კუი მო უნთხოუმ, დოლოლარე.
„სხევას ორმოს ნუ უთხრი, თვით ჩავარდები.“

- 831 ხარკიმ ოხორჯა მო ცადუმ, ქომოგწონდუ-ნა, მუ ვარე!
„სხვის ქალს ნუ ცდი, რომ მოგეწონოს, რას იზამ!“
- 832 ხე დო კუჩხე ოხონკანი დო გაყვენ-და.
„ხელ-ფეხი გაანძრიე და გექნებაო.“
- 833 ხე-კუჩხე განკანტაშა ვარ დოხედარე.
„სანამ ხელ-ფეხი გიმოდრავებს, არ უნდა დაჯდე.“
- 834 ხესისი კოჩი უაილულე ხაზინაში ბეგჩის ნუნგაფს.
„ძუნწი კაცი უჯამაგირო ხაზინის მცველს ჰგავს.“
- 835 ხექ ხე ბონს, ჟუიქითი — პიჯი.
„ხელი ხელს ბანს, ორივე — პირს.“
- 836 ხეშენ ხეშა მიკილუნ.
„ხელიდან ხელში გადადის.“
- 837 ხოლო ტას დო კოლო ტასა.
„კიდევ იყოს და მწარე იყოს.“
- 838 ხომულა დიშქათენ ლარდე ქუმან.
„ხმელი შეშით ნედლს წვავენ.“
- 839 ხონცას მჟორაშენ აშქუინეტუკო, ნცა ვა ონტრეცინამტუ.
„ქუხილს მზისა რომ შეშინებოდა, ცას ვერ შეაზანზარებდა.“
- 840 ხოფას ლაზი ღურუ, პოლის ბგარა დოდგეს.
„ხიფაში ლაზი მოკვდა, სტამბოლში ტირილი გამართეს.“
- 841 ხონცუნდა დო ხვალა თი მო შინახუფ!
„ქუხსო“ და მხოლოდ თავს ნუ მალავ!“
- 842 ხოჯას თოკი აკვანდენან-ში, თოკის მქირი მემიმფინსა.
„ხოჯას თოკი რომ სთხოვეს, თოკზე ფქვილი მიყრიაო.“
კაცო საბელი მათხოვეო და — ზედ ფეტვი მიყრიაო.
- 843 ხოჯას ქორბა ხუთ ულუნ, ართელი დაიმა ბოში ულუნ!
„ხოჯას ხუთი მუცელი აქვს, ერთი ყოველთვის ცარიელი აქვს!“
- 844 ხოჯაფეში დულდაფე კერემულისთერი კირკოლერი რენ.
„ხოჯების საქმე ჩაქვივით დაგრეხილია.“
- 844ა ხოჯი ვარ ტაში, ფუჯის ნუკიდამან (ონთხორაფამან).
„როცა ხარი არ არის, ძროხას მიუბავენ (ათხრევინებენ).“

- 845 ხოჯი ჳეიშა დონქათან.
„ხარი ჳერში აყავთ.“
ხარი დასაკლავად დანასთან მიჳყავდათო.
- 846 ხუთ კითი — ხუთ ჳუმა, ართელითი ვარ ნიკვათენ.
„ხუთი თითი — ხუთი ძმა, ერთიც არ მოიკვეთება.“
- 847 ხუთ პიპეი, ხუთ ლობია, არ ბათმანი წკარი — ისპილე-
ფემ გარი.
„ხუთი პილპილა, ხუთი ლობიო, ერთი დოქი წყალი ისპილე-
ბის (სპერების) საჳმელი.“
- 848 ხუთ უჩვაგინონ დო ვით მუჩვაგინონ.
„ხუთი უნდა გადენო და ათი უნდა მოდენო.“
- 849 ხუხი მჳიფე რენ, ჳორბა — ფართო.
„ხახა ვიწროა, მუცელი — ფართო.“
- 850 ხინიში ნოსი ულუნ, მულუნ.
„დედაბრის ჳკუა მიდის, მოდის.“
- 851 ხცაფერი თოკითენ კუიშა ვარ გილენა.
„დამჳალი თოკით ორმოში არ ჩაისვლებაო.“

ჯ

- 852 ჳარ ოშკომუთი ჩეთინი ონ: ვა ლალუნა დო ჳიმჳეკეო,
ჳიშკიდერ.
„ჳამაც ძნელია: თუ არ დაღეჳე და დაიხრჩობი.“
- 853 ჳაპილი კოჩი ჳაივანიშენ აშალა რენ.
„გამოუცდელი (ჳეელი) კაცი პირუტყვზე უმდაბლესია.“
- 854 ჳებე მონკა გილუტაში, ნებრა დიდო გაყვენ ბოში გილუ-
ტაში, ნებრა მითი ვარ გაყვენ.
„თუ ჳიბე მძიმედ გაჳეს, ბევრი მეგობარი გეყოლება, თუ
ცარიელი გაჳეს, მეგობარი არ გეყოლება.“
- 855 ჳიხა დოლოხემენ ტკვატუნ.
„ციხე შიგნიდან ტყდება.“
- 856 ჳოლორი კუნდი ოჳკომუს ვარ მოყვავენ.
„ძალი განავლის ჳამას არ გადაეჩვევა, არ მიატოვებს.“

- 857 ჯოღორი მანგუითენ კალუიშა ვარ იყონენ.
„ძალლი საბელით სადარაჯოზე არ წაიყვანება.“
- 858 ჯოღორი მითხანიქ ყვილუ, ემუქ დოხვას.
„ძალლი ვინც მოკლა, იმან დამარხოს.“
ძალლი ვინც მოკლა, იმან გადაათრიოსო. (2682)
- 859 ჯოღორი ოლალუშენი რენ.
„ძალლი ყეფისთვისაა.“
ძალლისა ყეფააო. (2709)
- 860 ჯოღორის უღირინაში, გეგაკიბინს.
„ძალლს თუ უღრინე, ვიკებენს.“
ძალლს რომ გააძალღებ, ვიკებენსო. (2722)
- 861 ჯოღორის ყვილი ნუტკოჩი დო დოსთიბუნ.
„ძალლს ძვალი მიუგდე და გაჩუმდება.“ ✓
- 862 ჯოღორიქ ბაბა ვარ იჩინოფს.
„ძალლი მამას არ იცნობს.“
- 863 ჯოღორიქ ლალუფს, ლალუფს დო დოსთიბუნ.
„ძალლი იყეფებს, იყეფებს და გაჩუმდება.“
- 864 ჯოღორიქ საები იჩინოფს.
„ძალლი პატრონს იცნობს.“
- 865 ჯოღორიქ ჯოღორიში ხორცი ვარ იმხორს.
„ძალლი ძალლის ხორცს არ შექამს.“
ძალლი ძალლის ტყავს არ დახევესო. (270)
- 866 ჯოღორიში ვარ ნა, საებიში ხატროო ყვაგინონ.
„ძალლის თუ არა, პატრონის ხათრი მაინც უნდა ქნა.“
ძალლის ხათრი თუ არა, პატრონს მაინც დაეხათრეო.
- 867 ჯოღორიში კუდელი ვარ იღუზანენ.
„ძალლის კუდი არ გასწორდება.“
- 868 ჯოღორი შინი დო ბიგა დიქაჩი.
„ძალლი ახსენე და ჯოხი დაიჭირე.“
- 869 ჯოღორი ხჩეთი დო უჩათი, ჯოღორი რენ.
„ძალლი თეთრიცა და შავიც, ძალლია.“
- 870 ჯუმაკალა მწკუფისთი კაი გოფლენ.
„ძმასთან ერთად სიბნელეშიც კარგად ივლი.“

- 871 ჯოხოქ კოჩი ვარ, კოჩიქ ჯოხო ომსქემს.
„კაცი სახელს ალამაზებს და არა სახელი კაცს.“
- 872 ჯუმას ჯუმაკალათი ჰესაბი ულუნ.
„ძმას ძმასთანაც ანგარიში აქვს.“
ძმამ ძმას ანგარიში უყო, ისევ ძმები იყვნენო. (2744)
- 873 ჯუმაშენი პატი მო იღუშუნ დო მო ოლოდამ!
„ძმაზე ცუდს ნუ იფიქრებ და ცუდს ნურც გაუკეთებ!“
- 874 ჯუმორითენ დაჩხური ვარ ნისქირინენ.
„ძმრით ცეცხლი არ ჩაიქრობა.“
- 875 ჯუმუ ოჩამუშენი ხოჯი ჭეიშა მოჭაფტერენან-მა.
„მარილის საჭმელად ხარი სხვენში აპყავდათო.“

ჰ

- 876 ჰამ ღუნდას კაობა ვარ იხენენ.
„ამ ქვეყანაზე სიკეთე არ გაკეთდება.“
- 877 ჰამ ღუნდას იხოლ ივენ, ჭუკარა ზენგინი ივენ, ზენგინი
ჭუკარა „ივენ, მსქვა ნა რენ იჩირქინენ, ამა ვამსქვა ვა იმ-
სქვანენ.“
„ამ ქვეყანაზე ყველაფერი ხდება, ლარიბი მდიდარი გახდება,
მდიდარი ლარიბი გახდება, ლამაზი უშნოვდება, მაგრამ
ულამაზო არ გალამაზდება.“
- 878 ჰამ ღუნდას მუთუში ოფიკირუ ნა ვარ ულუნ, კოჩი ქო-
რენი?
„ამ ქვეყანაზე რაიმე საფიქრალი რომ არა აქვს, ისეთი კა-
ცი არის?“
- 879 ჰამ ღუნდას ჰემ ღუნდამ დერდი ვარ ზდიმან.
„სააქაოში (ამ ქვეყანაში) საიქიოზე (იმ ქვეყანაზე) არ ფიქ-
რობენ, არ დარლობენ.“
- 880 ჰელალი კოჩი თრანგიქ ვარ გონდინუფს.
„ალალ კაცს ღმერთი არ დაკარგავს.“
ალალი კაცის საქონელი ქვაზე იღვას — არ დაღნება.
- 881 ჰენნი ღნოსიდაისთი თის ნიკანკენ.
„ყველაზე ჰკვიანსაც თავზე დაუკაუნებენ.“

- 882 ჰემშილიქ თქვერენ ანწი მჩხუი დილო მაყვენ-და ღო შა-
ვალი ვიქადა ღო ხაი იზიმერენ.
„ჰემშინს უთქვამს: წელს ცხვარი ბევრი მეყოლებათ, შარ-
ვალს შევიკერავო და ფეხები გაიზომა თურმე.“
- 883 ჰემშილიქ ძალი ძირუში, მუნდის ისუ-და.
„ჰემშინმა ერბო რომ ნახა, საჯდომზე წაისვაო.“
- 884 ჰესაბი მთელიშეის უნონ.
„ანგარიში ყველაფერს უნდა.“
- 885 ჰუქუმეთიში კოჩიკალა დოსთობა ვა ყვათ.
„ხელისუფლების კაცთან არ იმოყვროთ.“

ფ

- 886 ჭელუკას ნა დოლოხენქ ზულა ხვამასენ.
„ნავში მჯდომმა ზღვა უნდა ლოცოს.“
- 887 ჭუკარა ომუდითენ სქიდუნ.
„ღარიბი იმედით ცხოვრობს.“
- 888 ჭუკარას ნულერენ ღო ზენგინიქ ქოძიელერენ.
„ღარიბს დაუვარდა და მდიდარმა იპოვნაო.“
- 889 ჭუკარაში გარი — ჯუმე ღო წკარი.
„ღარიბის საკმელი — მარილი და წყალი.“
- 890 ჭუკარაში ქორბა ვარ იძღენ.
„ღარიბის მუცელი არ ძღება.“

სარჩევი

წინასიტყვაობა.....	3
მეგრული ანდაზები.....	5
ლაზური ანდაზები.....	197

შეკვეთა 118,

ტირაჟი 5000

საქართველოს პოლიგრაფიისა და საგამომცემლო საქმიანობის
კორპორაცია, თბილისი, ი. ჭავჭავაძის სახ. წიგნის ფაბრიკა,
გრ. რობაქიძის გამზირი 7.

n 17/1